

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03827

ALE VERK

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק פון שלום עליכם

ניינצענטער באַנד

מאָטעל פֿייַסי דעם חזנים

צווייטער טייל: אין אמעריקע

ווילנע-וואַרשע 1926

ווילנער פארלאַג פון ב. קלעצקין

עס איז שטרענג סארבאטן צו קויפן און פאר
קויפן דאס דאזיקע בוך אין צפון און דרום
אמעריקע, אין דרוםאפריקע און אין ענגלאנד

Copyright 1920, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

צוליב דעם סארלאנג פון שלוםעליכעס יורשים, איז די
אויסגאבע געדרוקט לייט דער אמעריקאנער אויסגאבע.

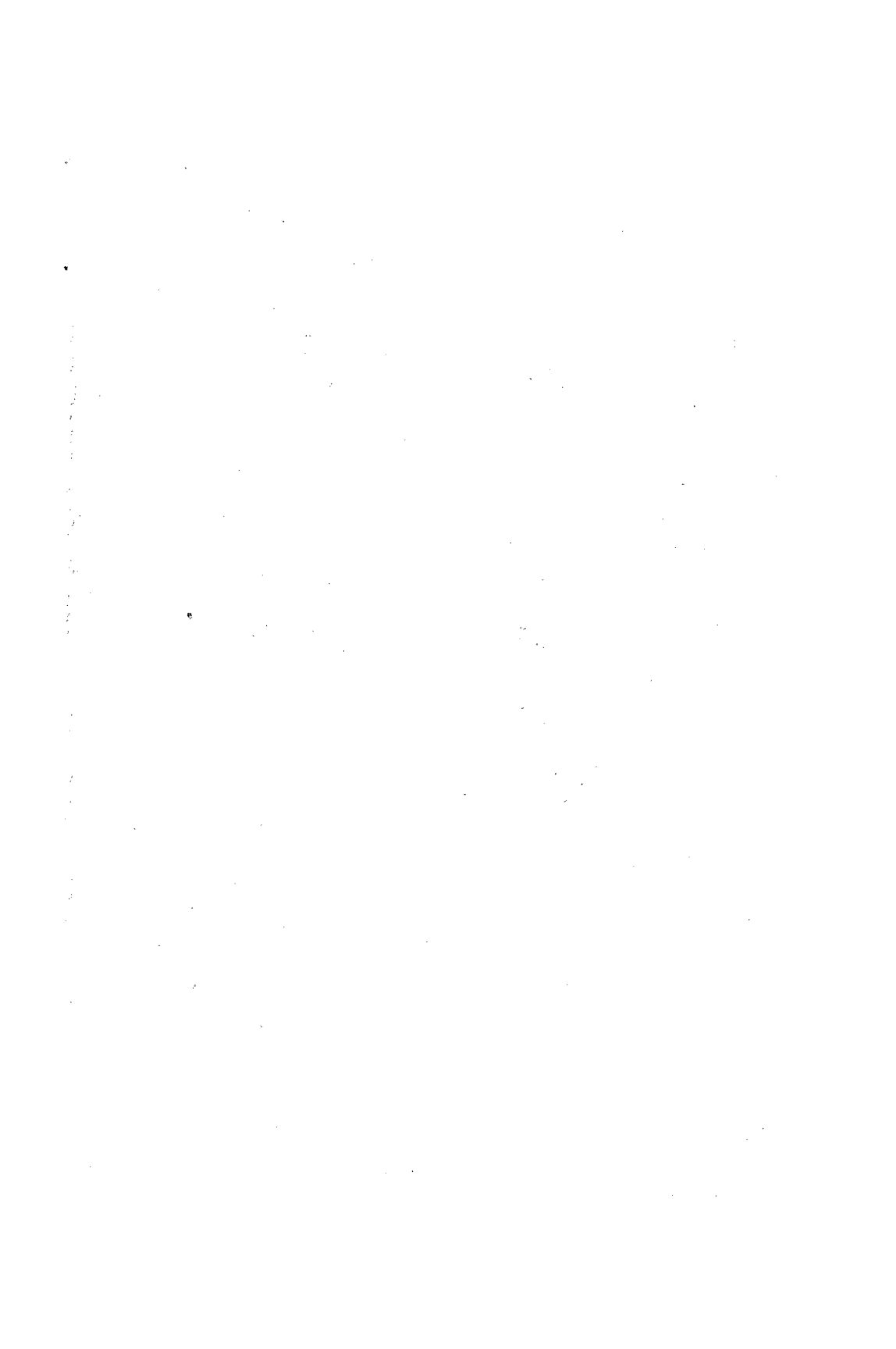
Szolem-Alejchem. T. XIX. „Mo'el Pejsi dem chazens“.
Drukarnia „Wydawnictwo Wilenskie“ B. KLECKINA.

מאמעל פייס' דעם חונם

בתבים טון א יונגעל א יחום

צוויטער טייל: אין אמעריקע

געשריבען אין יאָהר 1916

א י נ ה א ל ט

7	מזל-טוב, מיר זענען שוין אין אמעריקע I
19	קריעת ים-סוף
81	אין געפענגעניש
43	א ים פון טרערען
85	מיט ביידע פים אויף דער ערד
67	אין ניריארק אויף דער סטריט
79	די תאליאסטערע אויף דער ארבייט
91	מיר זוכען א דושאב
103	מיר ארביימען אין שאפ
115	מיר סטרייקען I
127	כתרילעווקע אין ניריארק
137	מיר מאכען א לעבען
149	די רפואה פאר דער מכה
159	מיר קאלעקטען
171	מיר געהען אין ביונעס
181	העללאו, לאנדסמאן I
191	מיר געהען פארנעסערען די ביונעס
201	מיר מופען
209	די וואסערשטוב

מזל טוב, מיר זענען שוין אין אמעריקע!

I

מזל טוב, מיר זענען שוין אין אמעריקע!

A.

אונז קומט מזל-טוב — מיר זענען שוין אין אמעריקע. דאָס הייסט, מע זאָגט, אז מיר זענען אין אמעריקע. אמעריקע האָבען מיר נאָך ניט געזעהען, וואָרום מיר זענען נאָך דערווייל אין „קעס-טעל-גארטעל“. דאָס הייסט, אמאָל האָט דאָס אזוי געהייסען. היינט הייסט עס שוין מעהר ניט „קעס-טעל-גארטעל“, נאָר „עליס איילאָנד“. פאַר וואָס עפּים „עליס איילאָנד“? „ווייל דאָס שטי-קעל לאַנד האָט אמאָל געהערט צו איינעם אלי, איז ער געווען אַ נאָר ביז דער סטעלי“. אזוי זאָגט אונזער חבר פיני צום גראַם, ווי זיין שטייגער איז. פיני איז אין כעס אויפ'ן עליס איילאָנד מיט סכנות. למאי מע פאַרהאַלט די אָרעמע עמיגראַנטען און די רייכע לאָזט מען אַרײַן גלייך, ווי זיי קומען אָן מיט'ן שיף. דאָס פאַסט, זאָגט ער, נאָר פאַר פּאַני-נב, ניט פאַר אזאַ פּרייע מדינה, ווי אמעריקע. אַלע דאַרפֿען דאָ זיין גלייך. נישטאָ קיין אָרעם, נישטאָ קיין רייך. און ער הויבט אָן שיטען מיט נעמען: קאַלומבוס, שעקספיר, באַקל, ציוויליזאַציע... ער קלויבט זיך אָן שרייבען אויף זיי אַ ליעד און אוועקגעבען זיי אַ נאָב, אז דער שוואַרצער יאָהר זאָל זיי נעמען! האָט ער ניט קיין טינט און

פערדער און קיין ברעקעל פאפיער. זאגט איהם מיין ברודער אליהו, אז אויב עס געפעלט איהם ניט דאס לאַנד, האָט ער אַ ברירה פאָהרען צוריק. און דאָס געדענקט איהר דאָך מסתמא פון אמאָל, אז די צוויי, פיני און אליהו, זענען זעלטען שוה בשוה. וואָס איינער זאָגט, דרינגט דער אנדערער קאפּויר. „דער זומער מיט'ן ווינטער“ — רופט זיי מיין ברודער אליהו'ס ווייב, ברכה, און האַפט אַ מיאוס'ען פּסק פון איהר מאַן, פון אליהו'ן. ער רופט זי אַן „בהמה“, און „סאָטע ציעג“, און נאָך אזעלכע נעמען, וואָס ס'איז ניט כדאי איבערצו'חזר'ען. מישט זיך אַרײַן די מאַמע און זאָגט צו איהר שנור, אז קעז רייסען זיך, טאָר אַ מענטש ניט זיין אין מיטען, וואָרום ער קאָן האַפען אַ דראַפּ...
 ..

ב.

וואָס טוען מיר אין עליס איילאנד? מיר וואַרטען ביז מע וועט קומען פון שטאָרט, באַקאנטע און פריינד, און מע וועט אונז אויסשרייבען. האָטש שרייבען האָט מען אונז אויסגעשריבען שוין וויפּעל מאָל. מע האָט אונז געשריבען, פאַרשריבען און אויס-געשריבען פאַר'ן אַרױפּגעהן אויפ'ן שײַף, און אויפ'ן שײַף גופא, און איצט, בײַם אַראָפּגעהן פון שײַף. און אַלע מאָל די אייגענע חכמה: ווער זענען מיר? וואוהין פאָהרען מיר? און וועמען מיר האָבען אין אַמעריקע?

דערצעהלען מיר זיי, אז ס'איז געווען אַ איד פייסי דער חזן — איז ער געשטאַרבען. האָט ער איבערגעלאָזט איין אלמנה — דאָס איז די מאַמע. האָט זי אַ זוהן — הייסט ער אליהו. האָט ער אַ ווייב — הייסט זי ברכה. האָט ער אַ חבר — הייסט ער פיני. האָט ער אַ ווייב — הייסט זי טייבעל. און איך בין דער מיזיניק — הייס איד מאַטעל. און דאָס איז מיין חבר — הייסט ער מענדעל. און ווייל ער איז אַ נרויסער — האָט איהם ברכה אַ נאָמען געגעבען לאַשאַס.

וועמען האָבען מיר אין אמעריקע? נאָנץ אמעריקא איז אונז באַקאנט און אַלע אידען זענען אונזערע פריינד. ראשית חכמה, משה דער איינבינדער און זיין ווייב פעסי די גראָבע — אונזערע אַ שכנה, מיט אַ גאַנצער האַליאַסטערע קינדער. האָט זיך יעדער זיין נאָמען מיט זיין צונעמעניש. און מיר רעכענען זיי אויס אויף די פינגער: פּיני קלעצעל, וועלוועל קאָמער, מענדעל טשערנאָהוז, חיים בופלאַקס, פייטעל פעמעלעלע און הערשעל מיט דער גאַלי אויפ'ן שטערן, וואָס מע רופט איהם „וּשתי“...

שלאָנט מען אונז איבער אין מיטען און מע זאָגט אונז: „גענוג, גענוג קליינוואַרג. עלטערע! גיט אַהער עלטערע!“ נעבען מיר זיי עלטערע און רעכענען זיי אויס די נעמען: יונה דער בעקער, אַ איד אַ כעסן. איז ניט איינס. זיין ווייב ריוועלע די בע-קערין, אַ אידניע מיט אַ רעטאָנדע. איז ניט צוויי. דאָס הייסט, זי האָט געהאַט אַ רעטאָנדע, האָט מען זי אַוועקגע'גנב'עט אויף דער גרעניץ. דערהערט דאָס וואָרט „גרעניץ“, דערמאָנט זיך די מאַמע אָן אונזערע זאַכען, וואָס מע האָט אויך אַוועקגע'גנב'ט אויף דער גרעניץ. הויבט זי אָן בעטען, טאָמער איז מעגליך, מע זאָל איהר קריגען די זאַכען, — און הויבט אָן צו וויינען. פאַלט אָן אויף איהר אליהו, למאי זי וויינט. זאָגט זי, אַז איצט איז זי שוין אין אמעריקע און האָט שוין קיין מורא ניט פאַר די אויגען, מעג זי שוין, זאָגט זי, וויינען און וויינען.

ג.

ווי אזוי מע האָט זי דורכגעלאָזט מיט די אויגען — איז טאַקיי אַ נס מן השמים. למאי ווי אזוי זענען מיר לעבען געבליבען פון דער נסיעה אויפ'ן ים? איז עס דען ניט געווען קיין נסים ונפלאות? וויפיעל מאָל האָבען מיר געזעהען מיט אונזערע אויגען דעם מלאך-המות, דעם טוידט פאַר די אויגען? וויפיעל מאָל האָבען מיר זיך שוין געהאַט אָפגעזעגענט מיט'ן לעבען?

תחילת, אז מיר זענען ארויף אויפ'ן שיף „פרינץ אלבערט“, איז דוקא געווען גוט און פיין. איך און מיין חבר מענדעל האָבען זיך נעלאָזט אויסמעסטען דעם „פרינץ אלבערט“ אין דער לענג און אין דער ברייט. קיינעם איז ניט געווען אזוי גוט, ווי אונז. מיר האָבען קיינמאָל ניט געהאַט אזא קווארטיר, ווי איצט. א וואַסער-שטוב. א דרייגאַרענדיגע שטוב אויפ'ן וואַסער. איך האָב אייך זי געהאַט שוין אַמאָל אויסגעמאַהלט מיט אַלע פישטשעוו-קעס. שטעלט אייך פאַר — איהר זיצט, דאַכט זיך, אין שטוב, אַדער איהר שפאַציערט אַרום, די הענט אין די קעשענעס, און — איהר פאַהרט! איהר עסט און — איהר פאַהרט! איהר טרינקט און — איהר פאַהרט! היינט די מענטשען, וואָס איהר זעהט זיך אָן. א וועלט מיט מענטשען. א גאַנצע שטאַדט פאַהרט מיט אייך. און מחמת אַלע פאַהרען אויף איין שיף און אַלע פאַהרען אין איין אָרט אַריין, קיין אַמעריקע — באַקענט איהר זיך מיט אַלעמען און אַלע באַקענען זיך מיט אייך, און איהר ווערט געוואָהר אין איין טאַג אזוי פיעל זאַכען, וואָס אין איין אַנדער אָרט וואָלט איהר עס ניט דערנאַנגען אין א יאָהר.

ד.

וועהר־וועה, וויפיעל באַקאַנטע מיין מאַמע און מיין שוועגערין ברכה מיט פינף'ס ווייב טייבעל האָבען זיך געמאַכט צווישען די ווייבער. נאָר דאָס איז געווען נאָר ניט קעגען די באַקאַנטע, וואָס מיין ברודער אליהו און זיין חבר פיני האָבען זיך געפונען צווישען די מאַנסבילען. וויפיעל מע האָט ניט גערעדט און גערעדט, האָט מען ניט געקאַנט זיך גענוג אָנרעדען. ווייבער האָבען גערעדט מעהר פון היימישע זאַכען. פון זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער קיך, צו דער שפּיזאַרני, ווייסגרעט, קויטיג גרעט, בעטגעוואַנט, זאַקען, ציכלעך, רעטאַנדעס. און די מאַנסבילען — די האָבען גע-רעדט פון אַמעריקע, פרנסה, קאַלומבוס, נזירות, פאַגראַמען.

אָהן גזירות און אָהן פּאָגראַמען קאָנען זיי זיך ניט באַנעהן. און איך האָב אייך שוין לאַנג געזאָגט, אז איך האָב עס פיינט. הויבט מען אָן רעדען פון גזירות אָדער פון פּאָגראַמען, געה איך אוועק. איך נעם מיין חבר מענדעל פאר אַ האַנד, און מיר לאָזען זיך שפּאַציערען איבער די גאַסען פון „פּרינץ אַלבערט“.

ה.

„פּרינץ אַלבערט“ איז גענוג גרויס. און שען. שטיינערנע טרעפּ. מעשענע פּאַרענטשעס. שטאַל און אייזען וואו מע טהוט זיך אַ ריהר. היינט „מענטשען“. איך מין די באַרדענער. מע רופט זיי „סטיוואַרדס“. און „גוירטעס“. היינט מאַטראַסען — אזוי ווי די רוחות. לויפען אַרום הין און הער. איך און מענדעל זענען זיי מקנא. מיר געבען זיך דאָס וואָרט, אז מיר וועלען אויסוואַכסען, ווערען גרויסע, זאָלען מיר זיך פאַרשרייבען פאַר מאַטראַסען.

איין חסרון האָט דער „פּרינץ אַלבערט“. מע לאָזט אונז ניט אומעטום זיין. קיים ווילען מיר געבען אַ קוק-אַרין אַ ביטעל ווייטער פון צווישענדיק, וואו מיר פּאָהרען, אזוי טרייבט מען אונז דורך. טאקי די מאַטראַסען גופא. גרויסע רשעים. און די פאַ-סאזירען אַליין, פון יענע העכערע קלאַסען, זענען אויך רשעים. וואָרום זיי זאָלען ניט זיין קיין רשעים, וואָלטען זיי פאַרוואַגט די מאַטראַסען, מע זאָל אונז ניט מרייבען. וואָס וועלען מיר זיי טהון? מיר וועלען זיי אָפּבויסען? מיין חבר מענדעל איז גלאַט ניט צופריעדען. ער פאַרשמעהט ניט, צו וואָס דאַרף מען קלאַר סען? ער זאָגט, אז אין אמעריקע איז ניטאָ קיין קלאַסען. טאַמער גלויב איך איהם ניט, קאָן איך אַ פרעג טהון ביי מיין ברודער אליהו. האָט אָבער מיין ברודער אליהו פיינט, אז מע פרעגט ביי איהם פוסטע זאַכען. איך וועל שוין בעסער פרענען ביי אונזער חבר פיני.

אונזער חבר פיני האָט דוקא לייעב צו רעדען פון אזעלכע זאכען. ער קאָן אייך אָפשימען מיט רעד. און האָט איהר איהם נאָר זאָטשעפעט מיט אַ וואָרט, איז ווי איין אָנגעדריעהטער וועק-זייגער. ער וועט ניט אַנשוויגען ווערען, ביז דאָס רעדעל וועט זיך אַליין ניט אָפשמעלען.

1.

איך האָב געפאָקט פיני'ן בעת ער איז געזעסען אויפ'ן ~~פּוֹל~~ ער האָט אַריינגעטהאָן זיין שפיץ נאָז אין אַ בוך. מחמת ער איז אַ קורצזיכטיגער, לייענט ער ניט מיט די אויגען, נאָר מיט דער שפיץ נאָז. איך בין צוגעגאָנגען צו איהם נאָהענט.

— רב פיני, איך דאַרף אייך עפּיס פרעגען.

פיני האָט צוגענומען די נאָז פון בוך.

— וואָס'טו זאָגען, קטנתי? — קטנתי הייסט ביי איהם קלייניגשקער. אזוי רופט מ'ך פיני בעת ער איז אויפגעלעגט. און אויפגעלעגט איז ער כמעט אלע מאָל. אפילו דעמאָלט, ווען ער קריעגט זיך מיט מיין ברודער אליהו. און אפילו דעמאָלט, ווען זיין טייבעל בלאָזט זיך. דערצעהל איך איהם אזוי און אזוי. צי ס'איז אמת, וואָס מע זאָגט, אז אין אמעריקע איז ניטאָ קיין קלאַסען?

האָט איהר באַדאוּפּט אָנסקען, ווי אָט דער פיני האָט זיך אָנגעצונדען און צעפלאַקערט זיך און גענומען רעדען און קייען און שפּייען און שימען מיט פייערדיגע הויכע ווערטער: אז אמע-ריקע איז דאָס איינציגע לאַנד, זאָגט ער, פון אמת'ער פרייהייט און פון אמת'ער גלייכהייט. אין אמעריקע, זאָגט ער, קאָנסט דו זיצען אַט'אָדאָר, און נעבען דיר זאָל זיצען דער „פרעזדענט“, און ווייטער אַביסעל זאָל זיצען אַ בעטלער, אַ שלעפּער, אַ ניקס שבניקס. און נאָך אַ ביסעל ווייטער — אַ גראַף, אַ שררה, אַ מיליאָנשטיק! ציוויליזאציע! פראַגרעס! קאָלומבוס! ... און

דאָ הויבט ערשט פיני אָן ארויסצושימען זיינע שענסמע ווערטער. מיטש זיך אַרײַן אַ איד אײַן עמיגראַנט, אַ ווילד-פרעמדער: — אז ס׳איז יאָ אזאַ גלוקלעכע מדינה, ווי איהר זאָגט, וואו אַלע זענען גלייך, פון וואָנען זשע נעמען זיך דאָרטען שלעפערס און גראַפען און בעטלערס און שררות? ממה-נפשך... נאָך מיר לאָזען איבער פיניץ מיטן אידען מיט נאָך אידען, זײ זאָלען זיך רײסען — אַבי מיר זענען דערגאַנגען וואָס מיר דארפֿען, אז אין אַמעריקע זענען קיין קלאַסען נישט פאַרהאַן. קומט אויס, אז מענדעל איז גערעכט. ער זאָגט, אז קלאַסען דאַרף מען פֿינט האָבען. דאָס הייסט, אז די פאַסאַזשירען פון די העכערע קלאַסען דאַרף מען פֿינט האָבען. פאַרשטעה איך ניט, פאַר וואָס? וואָס האָב איך צו זײ? זאָגט מענדעל: וואָס האָבען זײ זיך פאַר-שלאַסען בײַ זיך אין צווייטער און אין ערשטער קלאַס צווישען די שפּיעגלעך? וואָס שטעהט זײ אַזוי ניט אָן, די גרויסע פּריצים, צו זיצען מיט אונז אָט דאָ, צווישען דעק? מיר זענען דען קיין מען-משען ניט גלייך מיט זײ? אונזער גאָט איז דען ניט דער אייגע-נער, וואָס זײער גאָט? — דערפאַר האָט ער דערלעבט אין זײ אַ נקמה. ס׳איז געקומען אַ נאַכט, וואָס די מיוחסים פון צווייטער און ערשטער קלאַס האָבען זיך אַראָפּגעלאָזט צו אינו, אין דריטע קלאַס, און געוואָרן גלייך מיט אונז אַלעמען. דאָס איז געווען אין דער נאַכט פון יום-כּפור, צו פּל-נדרײ.

ז.

מחמת דער „פּרינץ אַלבערט“ איז ארויסגעגאַנגען עשרת-ימי-תשובה, איז אונז אויסגעקומען צו פּראַווען יום-כּפור אויפֿן שיף. ערב יום-כּפור האָבען מיר זיך פאַרפאַסט מיט געבראַטענע קאַר-טאָפּעל — „פעטייטעס“ הופט מען עס דאָ. קיין פּשרע קיך איז אויף „פּרינץ אַלבערט“ נישט פאַרהאַן, לעבען מיר די גאַנצע צײַט פון פעטייטעס. און ברויט גיט מען אַנזו לרוכ. און זײ און

צוקער אלע טאָג. ס'איז גאָרניט אזוי שלעכט. מע וואָלט גע-
 קאָנט אַ נאַנץ יאָהר אזוי לעבען. זאָגט אָבער ברכה, מיין ברודער
 אליהו'ס ווייב, אז פון פעטייטעס ווערד געשוואָלען דער בויך.
 נאָר וואָס זי קאָן זאָגען! ס'איז דען פאַרהאַן אַ זאַך, וואָס זאָל
 איהר געפעלען? אויף אלסדינג געפינט זי אייך אַ חסרון. למשל,
 איהר געפעלט ניט דער „פרינץ אלבערט“, למאי ער קריכט. וואו
 איז דאָס געהערט געוואָרען, זאָגט זי, אז אַ נסיעה זאָל געדויערען
 צעהן טעג? זאָגט מען איהר, אז שולדיג איז ניט דאָס שיה —
 שולדיג איז דער ים. און אונזער חבר פיני נעמט זיך אונטער איהר
 געבען צו פאַרשטעהן, אז דער ים באַטרעפט דריי מאָל אזוי פיעל
 וויפיעל די יבשה, די טריקעניש. זאָגט מיין ברודער אליהו, אז
 ניט דריי מאָל, נאָר צוויי מאָל אזוי פיעל. וואָס-וואָס — נאָר
 געאָגראַפיע ווייסט ער בעסער. אויף דער וועלט איז פאַרהאַן, זאָגט
 ער, צוויי דריטעל וואַסער, איין דריטעל טריקעניש. קומט, זאָגט
 ער, אויס די רעכענונג, אז ים איז צוויי מאָל אזוי פיעל, ווי יבשה.
 זאָגט פיני: ניין, דריי מאָל. זאָגט אליהו: ניין, צוויי מאָל.
 „דריי מאָל!“ „צוויי מאָל!“ — צעקריעגט מען זיך, נאָר מע בעט
 זיך גיך איבער.

ה.

ווער וועט דאוונען פאַר'ן עמוד? זאָגען כל-נדרי? פאַר-
 שטעהט זיך, מיין ברודער אליהו. ער איז טאַקסי קיין חזן קיינמאָל
 ניט געווען. איז אָבער זיין טאַטעל געווען אַ חזן, און אַ באַריהמטער
 חזן. אַ קול-נגינה האָט ער. עברי קאָן ער. וואָס דאַרף מען נאָך?
 און דערצו האָט שוין אונזער חבר פיני מיטגעהאַלפּען, אז מע זאָל
 מיין ברודער אפילו בעמען זאָגען כל-נדרי. ער האָט אַרויסגע-
 לאָזט אַ קלאַנג איבער'ן גאַנצען שיה, איינגערוימט יעדען באַזונדער
 אַ סוד אויפ'ן אויגער, אז אָט דער יונגערמאַן מיט'ן געלען בערדעל
 (אליהו) איז אַ מורא'דיגער בעל-מנגן. זיין דאוונען — פּס! און

ווער שמועסט, אז זיין קליין ברודערעל, אָט דער קטנתי (דאָס מיינט מען מיך), זאָל איהם אונטערהעלפען אויף זיין סאָפּראַנאָ, וועלען מיר האָבען אַ יום-כּפּוּר, אז גאָט און לייט וועלען אונז מקנא זיין.

וויפּיעל אליהו האָט זיך ניט געבעטען, מע זאָל איהם לאָזען צררוה. וויפּיעל ער האָט ניט געשוואָרען, אז ער האָט זינט ער לעבט נאָך ניט געדאווענט פּאַר'ן עמוד ימיס־נוראים. עס האָט ניט געהאָלפען קיין שמע־ישׂראל. מע האָט איהם כמעט מיט גוואַלד אוועקגעשטעלט פּאַר'ן עמוד (אַ קיילעכיג טישעל, מיט אַ ווייסען לײַלאַך איבערגעדעקט), און מיך האָט פּיני גענומען פּאַר איין אויפּער: „געה, קטנתי, צו דער אַרבייט!“ און מיר האָבען אוועקגעלעגט פּאַר די פּאַסאזשירען אַ כּל־נדר, וואָס זיי וועלען איהם האָבען צו געדענקען אויף דור־דורות.

ט.

ניט אזוי דער כּל־נדר, ווי די „יעלות“. און ניט אזוי די „יעלות“, ווי דער געוויין פּון די ווייבער און פּון די מאַנסבילען. פּריהער האָט מען נאָר געקרעכצט, געזיפּצט, געשנייצט די נעזער. דערנאָך האָט מען גענומען ווישען די אויגען. דערנאָך — וויינען שטילערהייט. דערנאָך — וויינען העכער און העכער, שרייען, קוויטשען און פּאַלען חלשות. זיי האָבען זיך דערמאַנט, אז ערשט פּאַר־א־יאָהרען איז מען געווען איטליכער ביי זיך אין דער היים. יעדער אין זיין שול. אויף זיין פּלאַץ. ביי זיין סטענדער מיט זיין מחזור. געהערט זיין חזן. זיינע זינגערלעך. איצט איז מען גע־ונד, געיאָנט און געטריבען, ווי די שאַף, וואָס מע פּיהרט צו דער שחיטה, צונויפּגעפּאַקט קאָפּ אויף קאָפּ. מע קאָן דעם אַטהעם ניט האַפען. איהר קאָנט פּאַרשטעהן, אז אפילו די אויסגעפּוצטע פּאַסאזשירען פּון די העכערע קלאַסען מיט די הויכע גלאַנצענדיגע ציילנדערס אויף די קעפּ האָבען זיך גישט געקאָנט איינהאַלטען

און געווישט מיט זיידענע טיכלעך כלומרשט דעם שווייס. נאָר
 איך האָב גוט געזעהען טרערען ביי זיי אויף די אויגען. דער טרויער
 איז געווען אזוי גרויס, אז אפילו די סטיוואַהדס און די מאַטראַסען
 זענען מיט דרד-אָרץ געשטאַנען פון דער ווייטען און צוגעקוקט,
 ווי אידען האָבען זיך איינגעוויקעלט אין ווייסע מליתים, שטעהען
 אין די זאָקען און שאַקלען זיך און וויינען און יאָמערען — אַפּנים,
 ס'איז זיי גוט ביטער אויפ'ן האַרצען. און מיין ברודער אליהו
 האָט זיך צעזונגען. און איך העלף איהם אונטער. און דאָרטען
 אין ווינקעל, צווישען די ווייבער, שטעהט די מאַמע אין דער יום-
 טוב'דיגער זיידענער פאַטשויילע, מיט'ן מחזור אין די הענט, און
 באַדט זיך אין טרערען.

דער מאַמע איז היינט גוט, ווי די וועלט. היינט איז איהר

טאָג!

.

אויף מאָרגען האָבען מיר זיך געפּעדערט אויפצושטעהן אַ
 ביסעל פריהער, מע זאָל זיך שטעלען זאָגען „אדון-עולם" מיט'ן
 אַלמען באַקאַנטען נוסח. ס'איז אָבער דערפון גאָרנישט אַרויסגע-
 קומען. ס'איז געווען אוממעגליך ניט נאָר צו דאווענען — מע האָט
 נישט געקאָנט שטעהן אויף די פיס. ניט געקאָנט טרעפען צום
 עמוד. עס איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען. מיר זעהען
 ניט כמעט איינס דאָס אנדערע. עס איז נמאָס דאָס לעבען. ס'איז
 שלעכט, שלעכט צום שטאַרבען. יא, מיר שטאַרבען.

וואָס האָט זיך געטראָפּען? איצט בין איך מייער, לאָז איך
 עס איבער אויף מאָרגען.

II

קריעת ים-סוף

II

קריעת ים־סוף

א.

איך האָב איך געהאַט אָנגעהויבען צו דערצעהלען פון דעם פּסק, וואָס מיר האָבען געהאַפּט יום־כּפור אין דער פּריה אויפ'ן שיף „פּרינץ אַלבערט“. דאָס איז געווען אַ מיאוס'ער פּסק. מיר'ן איהם געדענקען דאָס גאַנצע לעבען.

אָנגעהויבען האָט זיך עס פון אַ קלייניגקייט. עפּיס אַ חמאַ-רעלע, אַ שוואַרץ, אַ געדיכט וואָלקענדעל, האָט זיך נאָך פון בייַ נאַכט, באַלד נאָך כל־נדר, באַוויזען אויפ'ן עס הימעל. פּריהער פון אַלעמען האָבען עס דערזעהען איך און מיין חבּר מענדעל. וואָרום אַז אַלע אידען זענען נאָך געווען אונטען, געוויינט און גע־זאָגט תּהלים נאָך כל־נדר, האָבען מיר, איך און מענדעל, אַרומד געשפּאַציערט איבער'ן „פּרינץ אַלבערט“. דערנאָך האָבען מיר זיך פּאַרקלויבען אין אַ ווינקעלע, געזעסען און געשוויגען. עס איז געווען שטיף און וואַרעם און גוט אויפ'ן האַרצען. נאָר אַביסעל אומעטיגליך. וואָס מענדעל האָט געטראַכט — ווייס איך ניט. איך האָב געטראַכט פון גאָט, וואָס זיצט אָט דאָרט, אין הימעל. ווי גרויס ער דאַרף זיין, אַז דאָס איז אַלסדינג זיינס? און וואָס

טראכט ער זיך, אז ער הערט אזוי פיעל אידען זאָגען תהלים, לויבען איהם און גיסען-אויס פאַר איהם דאָס האַרץ? די מאַמע זאָגט, אז ער הערט און זעהט אַלעמען. און אז ער ווייסט אַלסדינג. אפילו דאָס, וואָס איך טראַכט אין דער מינוט ביי זיך אין האַרצען. אויב אזוי, איז ניט גוט. וואָרום איך האָב נאָרוואָס געטראַכט פון אַ גוטען עפעל, פון אַ זיסער באַר און האַמש פון אַ טרונק וואַסער. קאַלט וואַסער. פון די פֿעטייטעס ברענט אויפ'ן האַרצען — און טרינקען טאָר מען נישט. יום-כּפור נאָך כל-נרדי — ווער וועט דאָס טרינקען וואַסער? מיין ברודער אליהו וועט מיך הרגענען. ער וויל גאָר, איך זאָל פאַסטען ביז מאָרגען בינאָכט נאָך יום-כּפור. זאָגט די מאַמע: „מיר'ן זעהען“. דערווייל זוכט זי מיך אויפ'ן גאַנצען שיף און קאָן מיך ניט געפינען. ווייזט איהר אָן אַ מאַטראַס, אז דאָרט, ביי'ס סאַמע שפיץ, זיצען מיר, איך און מיין חבר מענדעל. שרייט זי: „מאָטעל! מאָטעל?“ — „וואָס איז, מאַמע?“ — „וואָס הייסט וואָס איז? שלאָפען געה! מאָרגען דאַרף מען אויפשטעהן פריה, האָסט פאַרגעסען? ס'איז יום-טוב“... גלוסטען גלוסט זיך ניט. נאָר מע דאַרף געהן שלאָפען.

ב.

אויף מאָרגען, אז מיר האָבען זיך אויפגעחאַפט אין דער פריה, איז שוין דער נאַנצער הימעל געווען באַלעגט. דער ים האָט זיך צעבייזערט מיט סכנות. די חוואַליעס האָבען זיך אויפגעחויבען העכער פונ'ם שיף, געוואָרפען דעם „פרינץ אַלבערט“, ווי עפּיס אַ שפּענדעל, אַ שפּיעלעכעל. די מאַטראַסען האָבען גענומען לויפען אַהין און אַהער, ווי די פאַר'סמ'טע מייז. די סטיוואַרדס האָבען זיך צוגעהאַלטען ביי די פאַרענטשעס. די פאַסאזשירען זענען גע- נאַנען האַרט ביי די ווענט און געפאַלען כמעט אויף יעדען טריט. מיט אַ מאָל האָט גענעבען אַ גאַס אַ שלאַקס-רענען. דונערען האָבן בען זיך געטראָגען איינס נאָך דאָס אַנדערע. נאָט פּאַהרט אויף

זיין דייטוואַנגען. אום יום־כּפור גאָר! ... איין בליץ נאָכ'ן אַנדערען באַלייכט אויף אַ רגע דעם שוואַרצען געדיכטען הימעל. דער „פּרינץ אַלבערט“ קרעכצט, שאַקעלט זיך אַהין און אַהער, אַרויף און אַראָפּ. און דער רעגען שמייסט. וואָס איז דאָס? אַ מבול אויף דער וועלט? האָט דאָך גאָט געשוואוירען, אַז קיין מבול וועט ער שוין מעהר ניט ברענגען קיין מאָל אויף דער ערד...

— קריעת ים־סוף. — זאָגט מיין ברודער אליהו. און אונזער חבר פּיני באַמקעט־צו: „יאָ, ס'איז קריעת ים־סוף“... דאָס ערשטע מאָל, וואָס די צוויי זאָגען ביידע איין זאך. דאָס וואָרט „קריעת ים־סוף“ האָט אויסגענומען. אַלע מאָל הויבט זיך אויף איין אַנדער פּאַרשוין, טהוט אַ קוק אין דרויסען אַרויס און גיט־צו, אַז ס'איז קריעת ים־סוף. דערנאָך לויפט ער עפּים מאַדנע אַוועק אין אַ זייט אַריין. דאָרט גיט ער אָפּ דער מאַמעס מיַלך, און מעהר זעהט מען איהם שוין נישט... ווער מיר דאַונגען? וואָס מיר יום־כּפור? מע האָט שוין גאָר פאַרגעסען אפילו, וואו מען איז אין דער וועלט.

ג.

פון אונזער משפּחה האָט דעם ערשטען פעטשאַטעק געמאַכט ברכה. זי האָט אָנגעהויבען שרייען, אַז אָט שטאַרבט זי! דער גאָט זי גענומען שעלטען מיין ברודער אליהו. למאי ער האָט זי אַיינגערעדט צו פּאָהרען קיין אַמעריקע. זי האָט געוואוסט פּרי־הער, אַז אַמעריקע איז סיביר. ערגער פון סיביר. סיביר איז גאָלד קענען אַמעריקע! ... האָט זיך די מאַמע געוואָלט אָננעמען די קרוודע פון איהר זוהן. זי האָט איהר גענומען זאָגען אַביסעל מוסר, אַז אַ מענטש באַדאַרף אַלסדינג קאָנען אַריבערטראַגען. וואָר דום ס'איז אַ גאָט'ס זאך. אַ סימן, סע שטעהט אין טייטש־חומש געשריבען... האָט זי אָבער נישט געקאָנט אַרויסרעדען וואָס אין טייטש־חומש שטעהט געשריבען, וואָרום ס'איז איהר מיט אַ מאָל

געוואָרען נישט גוט אויף צו חלש'ען. אויף איהר קוקענדיג, האָט גענומען חלש'ען אונזער חבר פיני'ס ווייב, טייבעל. איז פיני ארויס מיט לשון: „מיט די ווייבער איז דיר נאָר אַ באַשרייבונג, אַ קאָמדיע!“ — ער האָט אַרײַנגעלענט ביידע הענט אין די הויזענקעשענעס און פאַרוקט דאָס קאַפּעלישעל אויף אַ זייט. ער האָט געזאָגט: „שומים! נאַראַנים! דאַכט זיך, וואָס קאָן עס מיך אַהרען, אַז דער ים שטורעמט און דאָס שײַף קאַטשעט זיך? אַ מענטש, אַ בר-דעת, גיט זיך אײַן עצה. בעת דאָס שײַף טהוט זיך אַ בויג אַהער, בויג איך זיך אויס אַהין. און אַז דאָס שײַף בויגט זיך אַהין, טהוּ איך זיך אַ בויג אַהער. ווערד עס אָנגערופען באַלאַנץ“...

און בויגענדיג זיך אַהין און אַהער, האָט פיני אונז באַוויזען אַ „באַלאַנץ“, אַז ס'איז ניט גוט געוואָרען אויך מיין ברודער אליהו, און ביידע האָבען זיי גענומען און אוועקגעגעבען וואָס זיי האָבען אַמאָל געהאַט... דאָס אײַגענע האָבען געטהאָן אויך די איבעריגע פּאַסאַזשירען. מע האָט זיך קוים פאַרשלעפט אימליכער צו זיין געלעגער און מען איז אַנידערגעפאַלען, ווי די סנאָפּעס, און ערשט דאָ האָט זיך אָנגעהויבען דער רעכטער גיהנם פון קריעת ים-סוף...

ד.

איך און מיין חבר מענדעל האָבען זיך געהאַלטען לענגער פון אַלעמען. מענדעל האָט געהאַט אַ סגולה פון אײַן עמיגראַנט, וואָס איז געפּאָהרען מיט אונז אינאיינעם און האָט אונז כסדר געגעבען עצות. דער דאָזיגער עמיגראַנט איז אַ „גערויכערטע ליולקע“. אזוי זאָגט ער אַלײַן אויף זיך. ער איז שוין דריי מאָל געפּאָהרען אויפ'ן ים קיין אַמעריקע הין און צוריק. ווייסט ער אַ סגולה צום ים. די סגולה באַשטעהט אין דעם, מע זאָל זיצען אין דרויסען אויף דער פּאַלובע, קוקען אין דער ברייט פּונ'ם ים, ניט אין דער לענג, און ניט אין זינען האָבען, אַז איך נאָהר דייטענדיג

אויף א פערד, נאָר אז איך שליטעל זיך מיט א שליטען אויפ'ן שניי. דער סוף איז געווען, אז דער עמיגראַנט, די „גערויכערטע לילקע“, איז געלעגען א טוידטער אויף זיין געלעגער, און איך און מיין חבר מענדעל זענען מיר פונ'ם רעגען געוואָרען פיטשנאָס, האָטש אויסצורדעהען. צו אונזערע געלעגערס האָבען מיר שוין אַליין נישט געקאָנט טרעפען. מע האָט אונז גענומען מחילה אונז-טער די הענט און אָפּגעפיהרט אין אונזער רוה אַרײַן.

ה.

וויפּיעל צייט דאָס קריעת ים-סוף האָט גענומען? א טאָג, צוויי און אפשר אַלע דריי — דאָס ווייס איך ניט. איך האָב שוין פאַרגעסען. איך ווייס נאָר איין זאך, אז מיר האָבען זיך אויפגעחאַפט, איז געווען א פרייד צו לעבען אויף דער וועלט. דער הימעל איז געוואָרען ריין, ווי גיך-נאָלד. דאָס וואַסער — ווי א גלאַז. דער „פריגן אַלבערט“ איז געלאָפען איין אויסגעוואָך-גענער, איין אויסגעפּוצטער, געשניטען מיט די רעדער דאָס וואַסער, געפינעט, געברויזט און געשפּריצט אויף אַלע זייטען. די פּאַסאַ-זשירען האָבען אויפגעלעבט. מען איז אַרויס אין דרויסען אַלע, גרויס און קליין, אויף דער וואַרעמער זון, אויף דער שענער ליכ-טיגער וועלט. עמיצער האָט אַרויסגעלאָזט א קלאַנג, אז אָט באַלד וועט מען קאָנען זעהען דאָס לאַנד. איך און מיין חבר מענדעל זענען געווען די ערשטע, וואָס האָבען אָנגעזאָגט אַלעמען די גוטע בשורה, אז מע זעהט שוין דאָס לאַנד. פון דער ווייטען האָט דאָס אויסגעזעהען ווי א פּלעק, א געלע, גרויסע פּליאַמע. די פּליאַמע ווערד אַלע מאָל גרעסער און ברייטער. מע זעהט שוין שיפען פון דער ווייטען. אָהן א שיעור שיפען מיט הויכע, דינע זעגעל-בוימער. גיך זענען פאַרגעסען געוואָרען אַלע צרות. די פּאַסאַ-זשירען האָבען זיך אַלע אָנגעטהאָן יום-טובֿ/דיג. די ווייבער האָ-בען זיך אויסגעפּוצט. מיין ברודער אליהו האָט צעקעמט די

באָרד. ברכה און טייבעל האָבען זיך אויסגעשלייערט. די מאמע האָט אָנגעטהאָן איהר שבת'דיגע זיידענע פאטשילע. איך און מיין חבר מענדעל האָבען נישט געהאט וואָס אָנצוטהון. און ס'איז טאָקי קיין צייט אויך ניט געווען. מע האָט שוין געהאלטען אָמאָט ביי'ם צופאָהרען צו דעם ברעג פון אמעריקע. עס איז געוואָרען אַ ליכט אין די אויגען און גוט אויפ'ן האַרצען. פונקט אזוי האָבען זיך באַדארפט פיהלען די אידען נאָך קריעת ים־סוף. עס האָט זיך גענלויבט זאָגען שירה.

1.

„שלום עליכם דיר, קאָלומבוס! זיי גענריסט, דו פרייע מדינה!
 דו באַלדענע, גליקליכע מלוכה!“
 אזוי האָט אונזער חבר פּיני באַנריסט דאָס נייע לאַנד. ער האָט אויף אַראָפּגעהאַפט דעם קאָפּעלישעל, זיך איינגעבויגען און זיך פאַרנייגט. און אזוי ווי איהר ווייסט, אז ער האָט אַ נידעריגע ראיה, האָט ער ניט באַמערקט, אז עס לויפט פאַרביי אַ געוונטער, פאַרשוויצמער מאַטראָס, מיט אַ רויט פאַררויכערט פנים, און האָט זיך מיט איהם צעבוצקעט פנים אל פנים. דאָס הייסט, אונזער חבר פּיני'ס שפיץ נאָז איז אויסגעקומען דעם פאַררויכערטען מאַט-ראָס אַקוראַט צווישען די אויגען. אַ גליק, וואָס דער מאַטראָס איז כּטבע אַ גוטער גוי, ניט קיין רשע. האָט ער באַטראַכט אונזער פּיני'ן מיט דער צעשלאָגענער נאָז, אַ שמיבעל געטהאָן און אַ מורקע געגעבען אונטער די וואָנסעס. אַפנים, דאָס איז געווען אַ קללה אויף אמעריקאנער לשון.

2.

מיט אַ מאָל איז געוואָרען אַ כּהלה. דריטע־קלאַס־פּאַסאַזשירען, בעט מען, זאָלען מוחל זיין אַראָפּ אונטען אין זייערע שטייגעלעך.

2

צוריק פארנעמען זייערע ערטער. פריהער מיט גומען. דערנאך מיט בייזען. ווער עס איילט זיך ניט צו געהן, האפט א סטוסאק פון הינטען. אלע זענען דא, יונג און אלט. אידען און ווייבער און קינדער, נויים, טערקען, ציגיינער. ס'איז א דערשטיקעניש. די טיר האט מען געשלאסען. א קייט האט מען אויפגעהאנגען איין אייזערנע. מיר קאנען זעהען נאך דורך די פענסטער, וואס אין דרויסען טהוט זיך. קיינמאל האבען מיר זיך ניט געפיחלט אזוי שלעכט, ווי אצינד. מיר האבען אויסגעזעהן ביי זיך אין די אויגען, ווי געפאנגענע. „פאר וואס? פאר ווען?“ — אזוי טענה'ט צו מיר מיון חבר מענדעל און די אויגען זיינע ברענען, שיסען מיט פייער...

ח.

לאזט זיך אויס א מעשה, אז מיר זענען שוין געקומען. גע-
 קומען קיין אמעריקע. נאך וואס דען? די פאסאזשירען פון ער-
 שטער און צווייטער קלאס האט מען אראפגעלאזט דורך א לאנגען
 לייטער מיט אפשר הונדערט טרעפ. נו, און וואס וועט זיין מיט
 אונז? מיר זענען דאך שוין אין אמעריקע!
 — ניט פאר אונז געדאכט! — רופט זיך אפ א איד א
 שניידער פון הייסין. דוקא נישקשה פון א מענטשעל, נאך א ביסעל
 א נודניק. ער געהט אויסגעפוצט, טראגט שארפע ברילען, האלט
 פון זיך איין עולם ומלואו און האט ליעב רעדען אויף צו-להכעיס.
 ער דארף נאך הערען וואס איהר זאגט, זאגט ער קאפויר. צווישען
 איהם און אונזער חבר פיני זענען שוין פארגעקומען עטליכע
 סטימשקעס. מיינ ברודער אליהו האט זיי קוים צענומען. דער
 שניידער האט זיך געגעבען דאס ווארט, מעהר מיט פיני'ן קיין
 ווארט ניט רעדען. דערפאר, וואס פיני האט איהם באלעדניגט.
 ער האט איהם אָנגערופען מיט אלע מיאוס'ע נעמען: „חייט“,
 „שניידערק“ און „פאלגויץ“. און האט איהם א פרעג געגעבען:

וויפיעל האָט ער אויף זיין לעבען אָנגע'גנבה'ט „יתור"? ... איצט, אז מע האָט אונז פארשפּאַרט, האָט זיך דער הייסניגער שניידער מיט אַ מאָל צערעדט. און דוקא מיט לשון-קודש-ווערטער:

— מה אָנו, מה חיינו — וואָס זענען מיר? ווער זענען מיר? משול כהרם הנשבר — מיר זענען געגליכען צו, להבדיל, סקאָט. סקאָט אז מע פיהרט אַרײַן, דאַרף מען דאָס באַטראַכטען...

פּאַלט אָן אויף איהם אונזער חבר פיני. ער זאָגט, אז דער משל איז ניט גלייך צום נמשל. אז מע רעדט פון אמעריקע, באַ-דאַרף מען, זאָגט ער, פריהער די הענט וואַשען. און ער הויבט אָן שיטען-מיט זיינע שענע ווערטער, ווי פיני קאָן. ער קאָן ניט הערען, אז מע רעדט אויס אַ שלעכט וואָרט אויף אמעריקע. פאַר ענטפערט זיך דער הייסניגער שניידער. ער זאָגט, אז ער רעדט ניט פון אמעריקע ניט גוט, ניט שלעכט. ער זאָגט דאָס נאָר אַקעגען דעם, וואָס ס'איז אַלסדינג גוט, און שען, און פיין, נאָר ניט פאַר אונז געדאַכט... אונז וועט מען אזוי ניד ניט אַראָפּלאָזען... פיני געהט אַרויס פון די כלים. ער שרייט:

— וואָס דען וועט מען מיט אונז טהון? מע וועט אונז אַיינ-זאַלצען? „מע וועט אונז ניט אַיינזאַלצען, — זאָגט דער הייסניגער שניידער מיט גאַל און האָט הנאה — נאָר מע וועט אונז ברענגען אין אזא מין אָרט, וואָס מע רופט דאָס „עליס אַיילאַנד". דאַרט וועט מען אונז פארשפּאַרען ווי די קעלבלעך אין אַ שטאַהל, ביז אונזערע פריינד און באַקאַנטע וועלען זיך אַמאָל דערמאַנען קומען אונז אַראָפּנעמען..."

פיני שפּרינגט אזש אונטער: „עס איז דיר אַיין אַנטיק מיט דעם אידען! בראַש ווייסט אַיך דער דאָזיגער הייט פון אלע שווערע הערצער! ניט אזוי אַלט, ווי געניט! אָט ווייסען מיר אויך, אז ס'איז דאָ אַ קעסעל-נאַרדען, מיין איך אַ „עליס אַיילאַנד", פון דעס טוועגען האָב איך ניט געהערט פון קיינעם, אז „עליס אַיילאַנד" איז געשטעלט געוואָרען דערויף, מע זאָל האַלטען מען-טשען אזוי ווי קעלבלעך" ... וואָס ווייטער היצט זיך אונזער פיני

אלץ מעהרער. ער טרעט ארויף אויף דעם הייסנינער שניידער, גלייך
ווי ער וואָלט איהם וועלען דורס זיין. דער הייסנינער שניידער
שרעקט זיך איבער און רוקט זיך אָפּ. ער זאָגט:
— שאַט! זעהט נאָר! מע האָט איהם געקוילעט די קאָ-
פּאַמע! גערעדט אויף זיין אַמעריקע! איז לאַ פּדלתי! מיר'ן
עלטער ווערען מיט אַ פּאָר שעה, וועלען מיר קלינער ווערען...

III

אין געפענעניש

III

אין געפענגעניש

א.

ניט אומזיסט האָט אונזער חבר פיני געוואָרפֿען איין אומ־חן אויף „עליס איילאָנד“, גרייט געווען מאַכען דערויף אַ ליעד און צעקריענט זיך מיט מיין ברודער אליהו. דעם כעס האָט ער אָבער געהאַלטען אין זיך. פיני האָט ניט געוואָלט, אז דער הייסניגער שניידער זאָל וויסען, אז ער, פיני, איז ניט צופרידערען מיט אַמע־ריקע. האָט ער זיך געמאַכט האַרץ. נאָר אינוועניג האָט דאָס איהם געברענט מיט סכנות. „סטייט־שטייטש, מע זאָל נעמען מענטשען און איינשפּאַרען זיי, ווי סקאָט, ווי אַרעסטאַנטען, ווי געפּאַנגענע!“ — אזוי האָט ער גע'טענה'ט שטילערהייד מיט אליהו'ן נאָכדעם, ווי מע האָט אונז געבראַכט צו פיהרען אויף „עליס איילאָנד“. קומט־אויס, אז דער הייסניגער שניידער איז געווען גערעכט. ער האָט פריהער נביאות געזאָגט, אז ס'וועט אזוי זיין. נישמעהר, ער האָט אַביסעל איבערגעהאַפּט די אַאָס. ער האָט געזאָגט, אז מע וועט אונז איינשפּאַרען אין אַ שטאַהל. צום סוף האָט מען אונז אַריינגעפיהרט אין אַ גרויסער ליכטיגער שטוב און מע האָט אונז געגעבען עסען און טרינקען און אַלסדינג אומזיסט, אָהן געלט. נוטע ליעבע מענטשען! נאָר וואָס דען? איידער מיר האָבען דערלעבט צו קומען צו דער דאָזיגער שטוב —

טאמע-פאָטער! דורך אַ לאַנגער ברוק מיט טירעלעך ביי די זייטען זענען מיר דורכגעגאנגען איינציגווייז. אויף יעדען טריט האָט אונז אָפגעשטעלט איין אנדער אַנשיקעניש מיט אַ קנעפעל, באַ-קוסט, באַטראַכט, באַזוכט, באַטאַפּט. פריהער פון אַלסדינג האָט מען מיט אַ ווייס פאַפיערעל אונז איבערגעקעהרט די ברעמען אויף דער לינקער זייט, באַטראַכט די אויגען. דערנאָך די איבעריגע אברים. און יעדער באַזונדער שטעלט-אָועס אויף אייך אַ צייכען מיט עפּיס אַ קריידעל און טהוט אייך אַ ווייז מיט דער האַנט, וואוהין איהר זאָלט געהן — רעכטס אָדער לינקס. דערנאָך זענען מיר ערשט אַריינגעקומען אין יענער גרויסער שטוב, וואָס איך זאָג אייך. און ערשט דאָרט האָבען מיר זיך אָפגעזוכט איינס דאָס אנדערע. ביז דעמאָלט זענען מיר געווען צעטומעלט און נישט געקאָנט געפינען זיך. און צעשראָקען זענען מיר געווען, ווי די קעלכער, ווען מע פיהרט זיי צו דער שחיטה.

ב.

וואָס האָבען מיר, מיינט איהר, מורא געהאַט? די גאַנצע מורא אונזערע איז געווען — דער מאַמע'ס אויגען: וואָס וועט זיין מיט איהרע רויטע פאַרוויינטע אויגען? לאָזט זיך אויס, אַז איהר האָט מען ווינציגער פון אַלעמען געקוסט אין די אויגען אַרײַן. — דאָס האָט ער זיך געמיהט, דער טאַטע אייערער, אַ ליב-טיגען גן-עדן זאָל ער האָבען!... — אזוי האָט געזאָגט די מאַמע און האָט אונז אַלעמען אַרומגענומען און צעוויינט זיך אַזש פאַר פרייד. זי האָט גאָר ניט געוואוסט וואָס צו טהון פאַר וואוילטאַג. און אויך מײן ברודער אליהו איז געוואָרען גאָר איין אנדער מענטש. אזוי האָט ער אַ טבע, אַז בעת מע לויפט, מע פאַהרט, מען איז צעטראָגען, לאָזט ער אויס זיין גאַנץ ביטער האַרץ צו מיר. עס פליהען פעטש, ווי האַלץ. און ברכה העלפט איהם אונטער מיט אַ קללח. איצט איז אויף איהם אַ נייע הויט געוואָרען. ער האָט

ארויסגעשלעפט פון קעשענע און געשענקט מיר איין אַראַנדזש. דאָס הייסט, אַ מאַראַני. פאַרבליבען ביי איהם פונ'ם שיף. אויפ'ן „פרינץ אלבערט" האָט מען אונז געמילט אלע טאָג מאַראַנצען. אַראַנדזשעס רופט מען עס דאָרט. ווער עס האָט געוואָלט, דער האָט געגעסען. ווער ניט — דער האָט זיין מאַראַניץ באַהאַלטען, אַז קיינער זאָל ניט זעהען, ווייט אין קעשענע. איך האָב מיינע ניט באַהאַלטען. ווי אזוי קאָן מען זעהען אַזאַ פרי און ניט אויפ־עסען? — נאָר העכער פון אלע האָט אויסגעדריקט זיין גדולת אונ־זער חבר פּיני. ער האָט געזאָגט צו אונז אלע:

— נו? ווער איז קלוג? איך, צי איהר? האָב איך ניט געזאָגט, אַז דאָס האָבען שונאים אויסגעטראַכט אויף אַמעריקע, אַז מע לאָזט ניט אַרײַן אַ מענטשען, וואָס האָט פאַרוויינטע אויגען? מענטשען לעדיגגעהערס, ליגנערס, באַרעדערס, לשון־הרע'ניקעס, בייזע צינגער, ליידאַקעס, פאַרבעס! זיי וועלען שוין באַלד אויס־טראַכטען אויף אַמעריקע, אַז מע טרייבט צו דער שמד. וואו איז ערגיץ דער הייסגיגער שניידער, אַ רוח אין זיין טאַטענ'ס ביינער אַרײַן?...

האָט זיך, הייסט דאָס, אונזער פּיני וויעדער איבערגעבעטען מיט אַמעריקע.

ג.

פון גרויס אימפעט האָבען מיר זיך אין דער בהלה נאָר ניט אַרומגעקוקט, אַז פון אונזער קאָמפּאַניע פּעהלט איינער. דאָס איז געווען מיין חבר מענדעל. די ערשטע האָט זיך אַרומגעזעהן דוקא ברכת. זי האָט זיך אַ האַפּ געטהאָן און אַ פּלעסק געגעבען מיט די הענט: „וועה איז מיר — וואו איז דער לאַשאַס?" „אַ דינגער האָט מיר דערשלאָגען!" — זאָגט די מאַמע, און מיר האָבען זיך אלע אַ וואַרף געגעבען זוכען מענדעלען. און מענדעלע איז ניטאַ. פאַרפאַלען, ווי אין וואַסער אַרײַן.

שפעטער האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז שולדיג איז ער אַליין. טאַקו מענדעל, מיין איד. ביי'ם פאַרהער האָט ער זיך שטאַרק פאַרפּלאַנטעט. קודם האָט ער זיך פאַרשטעלט, ווי דעמאָלט אין דייטשלאַנד, פאַר אַ שטומען. דערנאָך האָט ער מיט אַ מאָל אָנגעהויבען צו רעדען מורא'דיגע נאַרישקייטען. אָט האָט ער געזאָגט, אַז ער איז ערשט אַקט צעהן יאָהר, און אָט איז איהם אויסגעקומען צו זאָגען, אַז ער איז שוין בר-מצוה און אַז ער לעגט שוין תּפּילין. און צום סוף האָט ער זיך מודה געווען און אויסדערצעהלט פאַר די קנעפּלעך דעם גאַנצען אמת: אַז ער איז אַ פאַרלורענער. דאָס הייסט, אַז ביי'ם אַריבערהאַפען זיך איבער דער גרעניץ האָבען טאַטע-מאַמע איהם ערגיץ אין דייטשלאַנד פאַרלורען, און אַז מיר האָבען איהם פּרילאָנטשעט. און אַז ער קאָן נישט אַנרופּען דעם ריכטיגען אָרט און אַדרעס פון זיינע עלטערען, ווייל ער ווייסט אַליין נישט. ער זאָל וויסען, זאָגט ער, וואו זיי זענען, דאַרף ער נישט קיינעמ'ס לאַסקע. ער וואָלט אַליין, זאָגט ער, צו זיי געטראָפּען. האָט מען איהם דעריבער אַיינגעשפּאַרט, מיט נאָך אַזעלכע ווי ער, אין אַ באַזונדער חדר. מע וועט זיי שפעטער אַלע אינאַיינעם צוריקשיקען.

ד.

דערהערט אַזאַ מעשה, האָבען מיר זיך אַרויסגעשטעלט אַלע פאַר דעם אומגליקליכען מענדלען. די מאַמע האָט געמאַכט אַ גוואָלד. זי וועט דאַרפּען אָפּגעבען דיין-וחשבון פאַר אַ לעבעדיגען יתום. טאַמער באַגעגענט זי זיך אַמאָל דאָ מיט זיינע טאַטע-מאַמע — וואָס וועט זי זיי זאָגען?
 — וואַרט-אויס אַ קאַפּעטשקעלע — איהר זענט נאָך מיט זיך אַליין אויך ניט פאַרטיג... — אַזוי זאָגט צו איהר דער הייסניגער שניידער. „יבוא המן!“ — זאָגט פיני און קוקט ביזן אויפ'ן שניידער. ער איז גרויט איהם אָנחאַפען פאַר'ן גאַרעל, דער

שניידער מאכט זיך ניט וויסענדיג. ער טהוט און דרש'ענט, גלייך ווי עמיצער פרעגט ביי איהם. ער לעגט אונז שטיינער אויפ'ן הארצען. ער רעכענט-אויס א גאנץ צעטעל פון צרות, יסורים און לייד, וואָס מיר האָבען נאָך אויסצושטעהן. מע וועט ביי אונז, זאָגט ער, פריהער נעמען די אַדרייסים פון אונזערע פריינד אָדער באַקאַנטע. דערנאָך וועט מען ביי אונז נעמען, זאָגט ער, געלט אויף צו קלאָפּען אַ דעפּעש צו אונזערע באַקאַנטע און וואַרטען, ביז עמיצער וועט אַמאָל קומען. און ערשט דעמאָלט, זאָגט ער, ווען יענער וועט זאָגען, אז ער קען אונז און ווייסט אונז און איז ערב פאַר אונז, אז מיר וועלען דאָ זיין גוט און פרום צו גאָט און צו לייטען, וועט מען אונז, זאָגט ער, אַרויסלאָזען פון געפענגעניש.

פאַרשטעהט זיך, אז אונזער חבר פיני צינדט זיך אָן, ווי אַ שוועבעלע. ער קוקט אויף מיין ברודער אליהו און רעדט צום שניידער. ער פרעגט ביי איהם נאָר איין זאך: פון וואַגען איז ער דאָס אזוי געניט אין די זאַקאַנעס פון „עליס איילאַנד"? ענט-פערט איהם דער שניידער, אז ער האָט זיך באַקענט דאָ אויפ'ן שיף מיט איינעם איין עמיגראַנט, וועלכער איז שוין געפאַהרען קיין אַמעריקע דריי מאָל היין און צוריק. דאָס מיינט ער, אַפּנים, די „גערויכערטע ליוולקע". פון איהם איז ער דאָס געוואויר גע-וואָרען אַלע דינים און מנהגים. און ניט נאָר דאָס אַליין. ער האָט פון דער „גערויכערטער ליוולקע" גענאַשט נאָך אַ סך, אַ סך זאַכען, וואָס זענען שייך צו אַמעריקע. אזוי, אז ער פאַהרט אַהין שוין אַ פאַרטיגער, איין אַמעריקאַנער. ער ווייסט שוין אפילו, ווי אזוי צו רעדען אויף אַמעריקאַנער לשון. צום ביישפּיעל: „טשיקען", „קיטשען", „שוגער", „מיסטער", „בוטשער", „בריטש". וואָס דאָס באַדייט — וויל ער ניט זאָגען. אז מיר'ן זיין אויפ'ן אָרט, זאָגט ער, וועלען מיר שוין אַליין געוואוירע ווערען וואָס דאָס איז. פיני טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט און טרעט-אַפּ אויף אַ זייט, ווי איינער רעדט: „עלעהיי אַ הונט בילט..."

ת.

מיינט איהר, אז עס איז ניט געווען אלסדינג אקוראט, ווי דער הייסנער שניידער האָט אונז פירגעזאָגט? — נישט געד אינערט אַ האָר! אז מיר זענען דורכגעגאַנגען די שבעה מדורי גיהנם פון די דאָקטוירים, האָט מען אונז אַ פּרעג געגעבען, וועמען האָבען מיר אין אַמעריקע? שטעלט זיך אַרויסעט פריהער די מאַמע: „פּרענט בעסער, וועמען האָבען מיר דאָ ניט?\" און זי איז גרייט שוין אויסצורעכענען ביי די נעמען אַלע אונזערע פּריינד און באַקאַנטע. אַ היות אַ קוק צו טהון אויף מיין מאַמע אַצינד, נאָך דעם, וואָס מע האָט זי דורכגעלאָזט מיט איהרע פאַרוויינטע אויגען. מיין מאַמע איז שוין ניט קיין יונגעטשקע, נאָך זי איז נאָך מלאַ חן. איך האָב שוין לאַנג ניט געזעהען, די מאַמע זאָל אזוי שיינען, ווי זי שיינט אַצינד. לאָזט זי אָבער מיין ברודער אליהו ניט רעדען. די אַרדייסים זענען, זאָגט ער, ביי איהם פאַר שריבען אויף אַ שטיקעל פאַפּיער. ווייסט ער בעסער. מישט זיך אַריין פיני און זאָגט, אז מע פּרענט נעמען, ניט קיין אַרדייסים. האַקט איהם אָפּעט ברכה און זאָגט, אז בסד־הכל האָט ער, פיני הייסט עס, קיינעם ניט אין אַמעריקע. די אַלע פּריינד און באַקאַנטע זענען אונזערע פּריינד. ווערד פיני אָנגעצונדען און פּרענט ביי איהר אַ קשיא: „מיט וואָס, למשל, איז פעסי די גראָבע, אָדער איהר מאַן משה דער איינבינדער, אונז מעהר שמעלקע, ווי איהם?\" ענטפערט איהם ברכה, אז פעסי'ן האָט זי אין דער ערד. אז זי זאָגט קרובים, מיינט זי דאָס איהר מאַמע יונה דעם בעקער. לאָזט זיך אויס, אז גערעכט איז אליהו. זיי פּרעגען נישט אויף באַקאַנטע. זיי פּרעגען אויף אַרדייסים. און עס הויבט זיך אָן אַ התונה מיט אַרדייסים.

1.

אויף אַרדרייסים ליענען איז, פאַרשטעהט זיך, פּיני מעחד בריה פון אונז אַלעמען. נעמט ער צו ביי אליהו'ן דאָס פאַפיערעל, טראָגט דאָס צו צום שפיץ נאָז און ליענט די אַרדרייסים מיט דעם ניגון, ווי מע ליענט תנאים אויף אַ קנס-מאַל. פאַרשטעהט מען אָבער ניט וואָס ער זאָגט. עס קומט-אויס ביי איהם יעדעס וואָרט קאַפּויר. רייסט-אַרויס ביי איהם אליהו דאָס פאַפיערעל מיט די אַרדרייסים און גיט עס איבער דעם „קנעפעל“. זאָגט דאָס „קנע-פעל“ צוויי ווערטער: „אַל-רייט. ווייסען מיר ניט וואָס דאָס באַדייט. זאָגט אונז דער הייסנער שניידער, אַז ער ווייסט. די ווערטער „אַל“ און „רייט“ איז, זאָגט ער, אַלץ איינס, ווי, למשל, ביי אונז די ווערטער: „מילא בקיצור“. אָדער „מהכתתי“. אָדער „נרנר“. דאָס הייסט, עס וועט שוין זיין ווי געוואונשען.

דערנאָך האָט מען גענומען ביי אונז קליינגעלט און מע האָט אַוועקגעקלאַפט צוויי דעפּעשען. איין דעפּעש צו משה דעם אַיינ-בינדער מיט זיין ווייב פעסי די גראַבע. די אַנדערע — צו יונה דעם בעקער. און אַליין האָבען מיר זיך דערווילע מכבד געווען מיט אַ גוטען אָנבייסען. דער אָנבייסען איז געווען ניט אַזוי פּויגעלדיג. דאָס ביסעל טיי, וואָס מע האָט דערלאַנגט, האָט ברכה געזאָגט, אַז מע קאָן עס שניידען מיט אַ מעסער. דערפאַר האָט אונז דער אָנבייסען ניט געקאָסט גאַרנישט ניט. אויף „עליס איילאנד“ באַקומט מען, ווי איך האָב אַיך שוין געזאָגט, אַלץ אומזיסט. איבערגעחאַפט דעם הונגער, האָבען מיר גענומען וואַר-טען אויף אונזערע פּריינד און באַקאַנטע.

2.

ניט אַזוי גיך טהוט זיך עס אָבער, ווי עס רעדט זיך. עס זענען אונז גוט די אויגען אַרויס, ביז מיר האָבען דערלעבט צו זעהן אַ באַקאַנטען. די ערשטע איז געקומען אונזער שכנה פעסי די גראַבע

מיט איהר מאן משה דעם איינבינדער. דאָס הייסט, געזעהען האָבען מיר זיי ניט — מיר זיצען דאָך איינגעשפּאַרט. נאָר מע האָט אונז געלאָזט וויסען, אז ס'איז געקומען צו אונז אַ דיקע פּרוי מיט איהר מאן. האָבען מיר שוין פאַרשטאַנען, אז דאָס דאַרף זיין פעסי מיט איהר משה'ן. מע לאָזט זיי ניט צו צו אונז. מע האַלט זיי דאָרט אויפ'ן פאַרהער. קרענקט דאָס אונז זעהר. גיט מען אונז איין עצה, מיר זאָלען אונטערשמירען די שומרים, וואָס ביי דער טיר, וועט מען אפשר זיי יאָ צולאָזען. לאָז זיין האָטש פון דער ווייטען. זאָגט אָבער אונזער חבר פיני, אז אַמעריקע איז ניט „ריסענלאַנד“. אין אַמעריקע שמירט מען ניט. זאָגט דער הייסנער שניידער (אומערום איז ער דאָ), אז די גאַנצע וועלט איז איין שטאָרט. „כסף וזהב מטהר ממזרים“... פיני בלייבט אַהן לשון.

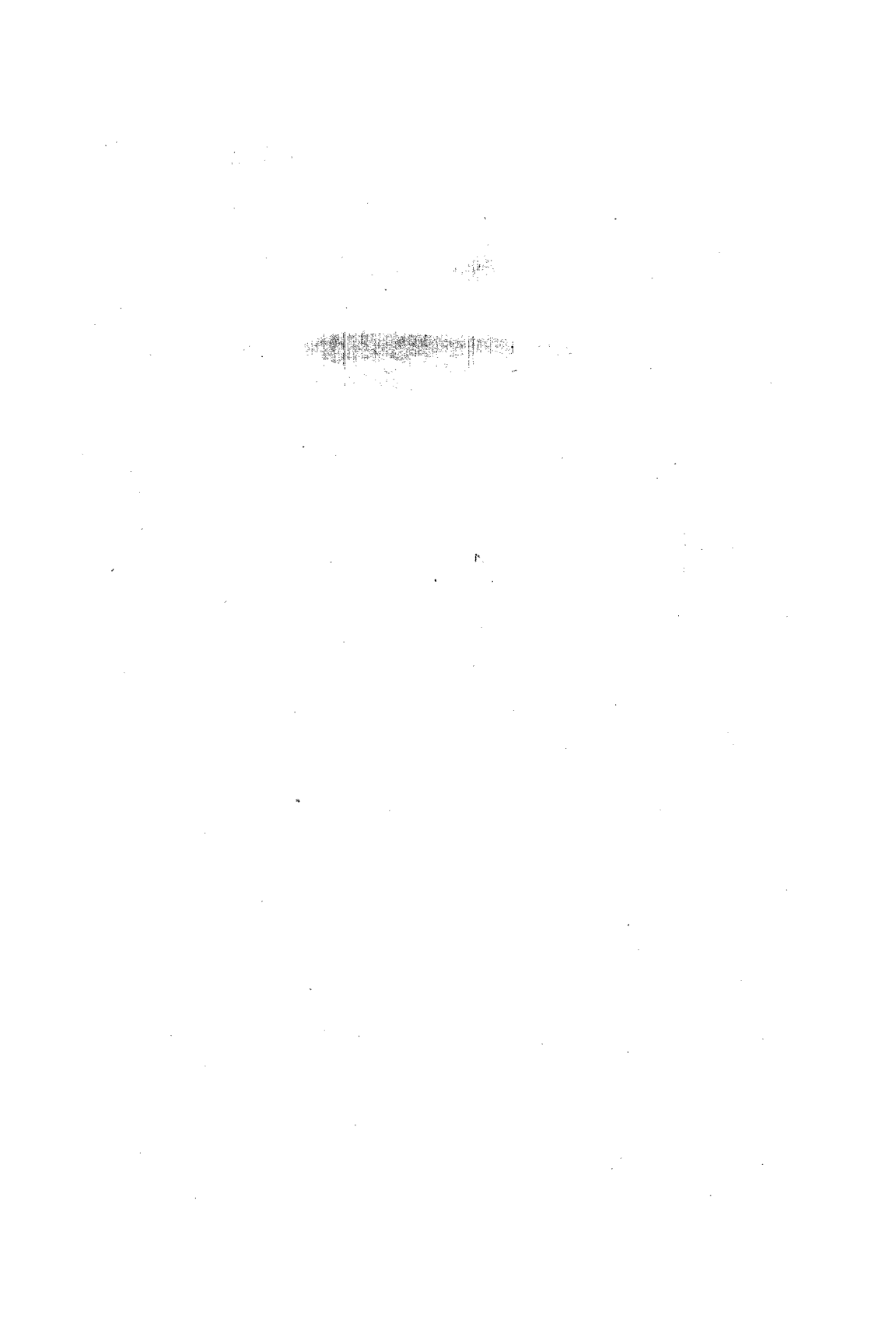
ח.

אודאי איז דער הייסנער שניידער געווען גערעכט. עס האָט אונז געקאָסט אַ קוואַדער (אזאַ מטבע פון אַ פערטעל טאַלער), און מיר האָבען געזעהען דורך די גראַטעס אונזער שכנה פעסי. דאָס רויטע פנים איהרס מיט דעם פעטען גוידער האָבען געשוויצט. געשמייכלט צו אונז פון דער ווייטען. די מאַמע האָט צו איהר געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ, און ביידע האָבען געוויינט מיט טרערען. חילמער איהרע ברייטע פלייצעס האָט אַרויסגעקוקט איהר מאן, משה דעם איינבינדער. שוין גיט אין אַ קאַשקעט, ווי אין דער חיים, נאָר אין אַ קאַפּעליש גאָר. אין אַ מינוט אַרום האָט זיך באַוווּזען אויך יונה דער בעקער מיט די בייזע אויגען. יונה האָט זיך ווינציגוואָס פאַרענדערט. נאָר די באָרד — אוי־וועה! די באָרד!... זיין ווייב פון דער רעטאַנדע איז אויך געקומען. מע וויל זיך אָפּגעבען שלום-עליכם, מע וויל זיך אַרומנעמען, האַלזען זיך, קושען זיך. מע וויל זיך צעפרעגען איינס ביי דאָס אַנדערע,

וואָס מע מאַכט? און וואָס הערט זיך אויף דער וועלט? און ווי אזוי לעבט זיך עס אָט דאָ, אין אַמעריקע? איד, למשל, געהאויס וויסען, וואו איז ושת? וואָס טהוט מיין שוועגערין'ס שוועס-טערעל אַלטע? (מע האָט זי מיר גערעדט אַמאָל, אויב איהר גע-דענקט, פאַר אַ כלה). און די גאַנצע אַליאַסטערע וואָס מאַכט? נאָר געה שריי חי וקיים, אז מע קאָן ניט אַ ריהר טהון זיך. מע האַלט אונז פאַרשפאַרט. זעהען — זעהען מיר זיך דורך די גראַ-טעס, אזוי ווי אַרעסטאַנטען, אזוי ווי געפאַנגענע, אָדער אזוי ווי חיות...

ט.

אַ רחמנות נעבאָך אויף אונזער חבר פיני. ער קאָן אונז ניט טוקען גלייך אין די אויגען אַרײַן. ס'איז איהם אַ בזיון פאַר אַמעריקע. איהר וואָלט געמעגט שווערען, אז ס'איז זיין אַמעריקע, און ער דאַרף אָפּגעבען דערפאַר די־נחשבון. אָט פון דעמאָלט אָן האָט ער געוואָרפען אַיין אומ־חן אויף „עלים אַיילאַנד" און האָט צוגעטראַכט דעם גראַם, אז „ראָס שטיקעל לאַנד געהערט צו אַיינעם אלי, וואָס איז אַ נאַר ביז דער סטעלי" ... און דעריבער פאַרדריסט עס מיין ברודער אליהו, מחמת ער הייסט דאָך אויך אלי. צע-אַמפּערט מען זיך און מען הויבט אָן צו קריענען זיך. מישט זיך אַרײַן ברכה, און דוקא פון פיני'ס צד, און זאָגט מיט אַ משל, ווי אַיהר שטייגער איז, אז „פאַר אַ נעשלאַגענעם הונט ווייזט מען גיט קיין שטעקען" ... וואָס מיינט זי דערמיט?

IV

א ים פון מרערען

IV

א ים פון טרערען

א.

טאָמער איז קאָרג די אייגענע צרות, יסורים און פיין, האָט
אונז גאָט באַשערט פרעמדע צרות אויף עליס איילאָנד. טאָמער
איז קאָרג געווען די טרערען, וואָס מיין מאַמע האָט פאַרגאַסען
פון זינט מיין טאַטע איז געשטאַרבען און פון זינט מיר שלעפען
זיך אַרום איבער דער וועלט ביז צו היינטיגען טאָג, באַדאַרף זי
איצטער וויינען און טרערען גיסען אויף די אומגליקען, וואָס מיר
זעהען זיך אָן אַט-אָדאַ, אויף עליס איילאָנד. אַלע מינוט שיקט
איחר גאָט צו אַ נייעם חורבן. די מאַמע נעמט זיך יעדע זאך צום
האַרצען. זי ברעכט די הענט. זי באַהאַלט דאָס פנים און וויינט
זיך אויס שטילערהייך.

— דו זינדיגסט, מאַמע! — זאָגט צו איחר מיין ברודער
אליהו, און מיר דאַכט זיך, אז ער איז גערעכט. וואָס האָט זי צו
וויינען? מיר שלעפען זיך שוין מעהר ניט איבער דער וועלט, ווי
מיר האָבען זיך געשלעפט ביז אַהער. די נסיעה אויפ'ן ים זענען
מיר, דאַנקען גאָט, אויך איבערגעקומען. מיר זענען שוין כמעט
אין אַמעריקע. נאָך אַ שעה, נאָך צוויי שעה — און מיר זענען

פריי. נאך ווי אזוי זאל מען ניט וויינען, אז מע זעהט פאר זיך
אזוי פיעל אומגליקען? אזוי פיעל טרערען? א ים פון טרערען?

איבערדערצעהלען אייך אלע אומגליקען, וואָס מיר האָבען זיך
אַנגעזעהען אויף עליס איילאָנד, באַדאַרף איך אוועקציען מיט אייך
א טאָג מיט א נאַכט און דערצעהלען, דערצעהלען און דערצעהלען.

ב.

אַשטיינער, וואָס וועט איהר זאָגען אויף אזא מעשה? טאַמע-
מאַמע און פיער קינדער זענען פאַרהאַלטען געוואָרען, ניט אַהער,
ניט אַהין. וואָס איז די מעשה? ביי'ם פאַרהער האָט זיך אַרויס-
געוויזען, אז זייערס אַ סינד, אַ מיידעל פון אַ יאָהר צוועלף, קאָן
ניט צעהלען אויף צוריק. מע פרעגט זי: „וויפיעל ביזט דו אלט?“
זאָגט זי: „צוועלף יאָהר.“ פרעגט מען זי וויעדער: „וויפיעל
ביזט דו אלט געווען פאַראַיאָהרען אין דער צייט?“ ווייסט זי ניט.
זאָגט מען איהר: „צעהל פון איינס ביז צוועלף.“ צעהלט זי.
זאָגט מען איהר: „צעהל פון צוועלף צוריק ביז איינס.“ קאָן
זי ניט. ווען מע פרעגט ביי מיר אזא זאַך: צעהל, — צעהל איך
דאָך ווי אַ וואַסער: צוועלף, עלף, צעהן, נייען, אַכט, זעבען, זעכס,
פינף, פיער, דריי, צוויי, איינס. אַ טייערע מצואה! איז גע-
בליבען, אז מע קאָן דאָס מיידעל קיין אַמעריקע ניט אַריינלאָזען.

פרעגט זיך: וואָס וועט זיין מיט איהר טאַמע-מאַמע און
מיט די איבעריגע קינדער? — צוזעהען דעם צער פון פאַטער און
מוטער און דעם רחמנות פון דעם קינד — דאַרף מען זיין פון
שטיין, מע זאל ניט צענאַנגען ווערען. וויינט די מאַמע אויף זיי
קוקענדיג, און מיין שוועגערין ברכה און אונזער פיני'ס ווייב
סויבעל ווישען אויך די אויגען.

ג.

צי, אשטייגער, ווי געפעלט אייך אזא געשיכטע? מיט אונז פאָהרט אַ אַרדינע, הייסט זי צביה. איז זי איין עגונה. דער מאַן האָט זי אוועקגעוואָרפֿען שוין לאַנג. האָט זי צעשיקט בריעף איבער אלע עקען פֿון דער וועלט. איז איהר אָנגעקומען אַ ידיעה, אז איהר מאַן איז ערניץ אין צינצינאַטע, אַ שטאַרט אַזעלכע אין אַמעריקע. פֿאָהרט זי דאָס אַהין איהם צו פֿאַקען. האָט מען איהר געגעבען איין עצה נאָך אויפֿ'ן שיף, אז זי זאָל אַרויסרופֿען גלאַט אַ אירען פֿון ניו־יאָרק, וואָס זאָל זאָגען, אז ער איז דאָס איהר מאַן, וועט מען זי אַרונטערנעמען. די דאָזיגע עצה שטאַמט פֿון דער „גערויכערטער ליולקע“, וואָס איך האָב אייך שוין דערצעהלט וועגען איהם. דער הייסנער שניידער האָט אויך אַ סך מיטגע־האַלפֿען. די „גערויכערטע ליולקע“ האָט זיך אונטערגענומען צו שיקען איינעם אַ נאָהענטען פֿריינד, אז ער זאָל זיך אַרויסגעבען פֿאַר איהר מאַן... ס'איז געקומען צום שפיץ, ביי'ם פֿאַרהער, האָט זיך אַרויסבאַוויזען, אז די גאַנצע מעשה איז אַ שווינדעל. דער איד איז אַ באַווויבטער און קעהרט זיך אזוי אָן מיט דער עגונה, ווי איהר קעהרט מיר אָן אַ פעטער. וועהוועה, וואָס עס האָט זיך אָפֿגעטהאָן! גאַנץ עלים איילאַנד איז געגאַנגען האַדאַר אָם. אונז זער חבר פֿיני האָט דערלעבט אַ נקמה אין דעם הייסנער שניידער. און האָטש אין האַרצען איז פֿיני גולן אויף עלים איילאַנד, למאַי מע האָט אונז פֿאַרהאַלטען, נאָר אַרויסבאַוויזען דאָס פֿאַר'ן הייסנער שניידער — אַ מכה! אדרבה, ער האָט זיך נאָך גערייצט מיט איהם:

— נו, פֿאַני חייט? האָב איך ניט געזאָגט פֿריהער, אז אַמעריקע איז ניט ריסענלאַנד? אין אַמעריקע געהט ניט אָן קיין שווינדעל, קיין חכמות און קיין דריידלעך? קאָלומבוס, לעבען זאָלסט דו!

האָט ער אָבער געהאַפּט אַ מיאוס'ען פּסק פון מיין מאַמע. און נאָך מעהר — פון מיין ברודער אליהו'ס ווייב ברכה. און זיין אייגען ווייב טייבעל האָט אויך צוגעלעגט אַ קנייטעל. די ווייבער האָבען איהם שיער די אויגען ניט אויסגעדראַפּעט, למאי ער לאַבט אָפּ פון מענטשען, וואָס עס גיסט זיך בלוט פון זיי. און ווי אויף צו-לחכעים, האָט די מאַמע זיך באַפריינדעט מיט דער עגונה, געוואָרען מיט איהר, ווי שוועסטער. איצט שיקט מען די עגונה אָפּ צוריק, און דער איד, וואָס האָט זיך אַרויסגעשטעלט פאַר איהר מאַן, וועט אויך קיין האָניג ניט לעקען. דערווייל האָט מען זיי בידען פאַרהאַלטען, און מיין מאַמע איז דערפון אויס מענטש.

ד.

אַ יונג ווייבעל, בלוט און מילך, פאַהרט קיין באַסטאָן צו איהר מאַן. האָט זי אַ קינד, אַ מיידעלע מיט געגרייזעלעכע הערע-לעך, אַ בילד. הייסט עס קעצעלע. דער אמת'ער נאָמען איהרער איז קיילע, נאָך איהר באַבע. נאָר מע האָט זי פאַרצויגען „קע-צעלע“. קעצעלע איז נאָך דריי יאָהר ניט אַלט. נאָר עס לויפט אַרום און רעדט און זינגט און טאַנצט. „פרינץ אַלבערט“ איז פול מיט דעם קינד. קעצעלען האָבען אַלע ליעב. מע האַלזט דאָס און מע קושט דאָס און מע נעמט דאָס איבער פון האַנט צו האַנט. קעצעלע! קעצעלע! מיט אונז איז דאָס דאָזיגע ווייבעל געוואָרען נאָר נפש אחת. זי איז ניט אַפּגעטראַטען פון דער מאַמע אויף אַ מינוט. זי האָט איהר אויסדערצעהלט אינגאַנצען איהר האַרץ. איבערגעלייגענט אונז אַלע בריוולעך, וואָס איהר מאַן שרייבט צו איהר. העכער דריי יאָהר אַז זיי האָבען זיך ניט געזעהען. ער קען אפילו ניט דאָס קינד. ער האָט דאָס נאָך קיינמאָל ניט גע-זעהען. ער הלומ'ט פון דעם טאָג ווי נאַכט. ער קאָן זיך נאָר ניט פאַרשטעלען, ווי אַזוי ער וועט מיט אַ מאָל דערזעהען זיין קינד.

זיין קעצעלע. דערביי גיסט זי שוין מיט טרערען, און מיין מאמע ווישט די אויגען. לאך איך פון זיי ביידען — וואָס דאַרף מען וויינען? און איך נעם קעצעלען אויף די הענט. און איך האָדעווע זי מיט שטיקלעך עפעל און מיט אַראַנדזשעס, מאַראַנצען הייסט עס, גלייך אין מויל אַרײַן. קעצעלע קוקט מיר אין די אויגען, לאַכט צו מיר און גלעט מיך מיט איהר קליין סאַמעטען הענטעל. און איך קוש איהר די קליינע וואַרעמע פינגערלעך. אַ שאַד, וואָס איך האָב ניט קיין קעסטעלע מיט פאַרב. איך וואָלט אויסגע- מאַהלט קעצעלען אויף פאַפּיער מיט איהרע געגרייזעלטע זיידענע הערעלעך, מיט איהרע בלויע שענע אויגעלעך און מיט איהר פּנימ'על פּון אַ מלאַך. מיין חבר מענדעל לאַכט פון מיר, וואָס איך האָב צו טהון מיט אַ קוקלע. ביי איהם איז זי אַ „קוקלע“!

איז זיך מיישט קעצעלע שוין נאָהענט צו אַמעריקע און ווערד קראַנק און... עס געהט מיר איבער אַ פּראָסט איבער'ן לויב, אַז איך דערמאָן זיך אין יענער צייט. אַ שטיק פון מיין לעבען האָט אַוועקגענומען ביי מיר אַט דאָס קינד. איך קאָן נאָר וועגען דעם ניט רעדען, ניט טראַכטען אפילו. שלעפט מיך ניט פאַר דער צונג, איך זאָל אַיך זאָגען, וואָס מע האָט געטהאָן מיט קעצעלען... איך וועל אַיך נאָר דערזעהלען דעם רחמנות פון דער יונגער מוטער, בעת מיר זענען אָנגעקומען אויף עליס אַיילאַנד. זי האָט ניט געוויינט. אויף אלעמען האָט זי געקוקט מיט גלעזערנע פאַר- גליווערטע אויגען. וואָס מע האָט זי געפרעגט, האָט זי ניט גע- ענטפּערט. מע האָט מורא, אַז דאָס ווייבעל איז געריהרט... מע וועט זי צוריקשיקען. מיין מאַמע לעגט אַיין די וועלט. מיין ברודער אליהו איז אויסער זיך. ער קאָן שוין ניט אַריבערטראָגען דער מאַמע'ס טרערען. און פּיני באַהאַלט זיך עפּײַס. מע זעהט איהם ניט...

ה.

איחר מיינט, אז נאָר אירען האָבען צרות אויף עליס איילאָנד?
 גויים ווערען אויך ניט ווינציג אויסגעריסען. עס פאָהרט מיט אונז
 א גאנצע האַפטע איטאליענער. אלע אין סאַמעטענע הויזען און
 מיט חילצערנע שייך אויף די פיס. אז זיי געהען, קלאַפּען זיי,
 ווי די פערד מיט די קאָפיטעס. וואוילע גויים. אויסגעצייכענטע
 מענטשען. נאָך מיר זענען זיי נאָר די כפרה. זיי רופען מיך מיט
 א מאַדנעם נאָמען: „פיקאַלאַ באַמבינאַ“. זיי זענען מיך מכבד
 מיט ניסלעך און מיט ראָזינקעס פון די סאַמעטענע הויזען-קעשענעס.
 און איך האָב דאָס דוקא ניט פיינט. רעדען קאָן איך ניט מיט זיי.
 מחמת זיי פאַרשטעהען ניט מיין לשון, איך פאַרשטעה ניט זייער
 לשון. נאָר מיר געפעלט, ווי זיי רעדען צווישען זיך. האַרט קומט
 אויס ביי זיי די ריש: „באָנאַ סעדרראַ!“ „מיאָקאַרראַ!“
 „פּררעגאַ סינאַררע!“...

דאַרף זיך טרעפען איין אומגליק. סאַמע צום רעכטען שפיץ,
 אז ס'איז געקומען צום פאַרזער, האָט זיך איינער פון דער האַפטע
 אַרויסגעחאַפט מיט אַ וואָרט. ער האָט דערצעהלט דעם אמת,
 אז זיי האָט אַרויסגערופען אַ פאַרריאַטשיק אויף דער אַרבייט
 פון לאַנדאַן דורך אַ קאַנטראַקט ביי עפּיס אַ בריק. און דאָס, זאָגט
 מען, טאָר מען ניט אין אַמעריקע. וויל מען זיי אָפּשיקען צוריק.
 רעדען זיי אלע אינאיינעם, מאַכען מיט די הענט און סוועטשען די
 ריש: „סאַקרראַמענטאַ!“... העלפט אָבער נישט קיין זאַך. דער
 רחמנות אויף זיי איז זעהר גרויס. ביי עטליכע פון זיי האָב איך
 געזעהן טרערען אויף די אויגען.

ו.

מזל-טוב! מיר האָבען אַ חתונה אויף עליס איילאָנד. פון
 וואַנען האָט זיך גענומען אַ חתונה? וועט איהר הערען. אַ מיידעל

פון טשודנאָוו — א יתומה, לאה איז איהר נאָמען. א שוואַרץ-חנ'עוודיגע און א צוגעלאָזמע. דעם גאַנצען וועג, וואָס מיר זענען אויפ'ן שיף, איז זי מיט אונזערע ווייבער, מיט ברכ'ח'ן און מיט טייבלען, איין זעל, איין נשמה. דורך זיי ווערען מיר געוואוירע, אז לאה איז איין עלענדע, האָט קיינעם ניט אין לאַנד. פון קליינ-ווייז-אויף אַרבייט זי. זי האָט זיך צוגויפגעשלאָגען אַביסעל געלט און פאַהרט עם קיין אַמעריקע. זי קאָן ניט זיין מעהר אין טשוד-נאָוו. מע האָט דאָרטען גע'הרג'עט איהר טאטען אין פאַנגראָס. איהר מאמע איז פאַר צרות געשטאָרבען. זי איז געבליבען, ווי אויפ'ן וואַסער. גוטע מענטשען האָבען זיך אויף איהר דערבאָד רעמט, אויסגעלעהרענט אַרבייטען. זי נייחט און שטעפט און שטייט און פרעסט — „נאָלדענע הענט“, זאָגט אויף איהר די מאמע. אַלע זענען זיכער, אז אין אַמעריקע וועט מען לאַח'ן אָפּ-גילטען פאַר איהר אַרבייט. און אַ חתן וועט זי דאָרט קריגען — דעם בעסטען. לאה לאָזט אַראָפּ די אויגען און ווערד רויט, ווי פּייער... די צרה איז — זי האָט ניט קיינעם אין אַמעריקע, ווער ס'זאָל זי אַרונטערנעמען. האָט זיך געפונען אויף „פּרינץ אַל-בערט“ אַ בחור. לייזער באַך. ער איז אַ סטאָליר און פאַהרט צו זיינעם אַ פעטער אין שיקאַגאָ. לייזער איז מנושם. ער איז אַ געלער און האָט גראָבע צווייענדיגע ליפען, נאָר איך האָב איהם ליעב פאַר זיינע לייערע. ער זינגט אויסגעצייכענט אירישע ליע-דער. איז געבליבען: אזוי ווי לייזער האָט ווער סע זאָל איהם אַרונטערנעמען און לאה האָט קיינעם ניט, זאָל ער, לייזער באַך, זאָגען, אז לאה קעהר איהם אָן אַ כלה... פאַרשטעהט זיך, אז דאָס שמד-שטיק וואַכסט פון יענעם אידען, וואָס מיר רופען „די גערוי-כערטע ליולקע“. און אזוי איז דאָס טאַסי געוועזען. ביי'ם פאַר-הער איז ער — דער חתן, זי — די כלה. דאַכט זיך, גוט? לאָזט זיך אויס, אז אויף עליס איילאַנד געהען ניט אָן אַזעלכע שטיקלעך. וויבאַלד אז חתן-כלה, באַדאַרף זיין אַ חופּת. וויינט לאה מיט סכּנות. רערט מען איהר אויס דאָס האַרץ: „וואָס אַהרט דיר,

נארעלע? וועסט קומען אין שטאָרט, וועט ער דיר געבען גט, ביזט
 דו צוריק די לאח ווי געוועזען" ... האָט זי מורא, טאָמער ניין? ...
 נאָר ווערען אָפגעשיקט צוריק אין בעסער? בקצור, ס'איז אַ חופּה.
 אַ טרויעריגע חופּה. אָהן כל־זמר. נאָר מיט אַ רב, מיט אַ שמש
 און מיט טרערען, טרערען אָהן אַ שיעור. אַ ים פון טרערען.

ז.

גוט איז נאָר איין מענטשען. ווייסט איהר, וועמען? — דעם
 הייסנער שניידער. ער האָט דערלעבט אַ נקמה אין אונזער חבר
 פיני. ווער איז צו איהם גלייך? זאָגען זאָגט ער גאָרנישט ניט.
 נאָר ער שפּאַנט אַרום פאַרביי אונז, גלעט זיך דאָס בערדעל, קוסט
 אויף פיני'ן דורך זיינע שאַרפע ברילען. פיני איז אָבער קליגער
 פון איהם. ער האָט אַרײַנגעשטעקט זיין שפיץ נאָז עפּים אין אַ
 ביכעל, זעהט כלומרשט ניט דעם שניידער. ער האָט איהם אין
 דער לינקער פּאה!

ח.

אַביסעל אייגענע צרות, אַביסעל פּרעמדע יסורים פאַרשטעה־
 רען אונז די שמחה, וואָס מיר זענען אין אַמעריקע. מיר האָבען
 זיך אַזוי פּיעל אָנגעזעהען דאָ אויף דעם עליס איילאָנד און אָנגע־
 הערט, אַז מיר זענען מיעד געוואָרען און האָבען זיך צונויפגע־
 שלאָגען אונזער גאַנצע משפּחה קאָפּ אויף קאָפּ און געקוסט אַהין,
 אין דער גרויסער ראַשיגער שטאָרט אַרײַן, וואָס ליגט נאָך ווייט
 פון אונז. ווייסט איהר, ווי אַזוי מיר האָבען אויסגעזעהען? מיר
 האָבען געהאַפּט דעם אָנבליק פון אַ סטאַדע שעפּעלעך, וואָס שטעהען
 צונויפגעפּרעסט אין פּעלד אין אַ הייסען זומער־טאָג, ניט ווייט
 פון די רעלסען פון אַ באַהן, און קוסען פאַרוואונדערט, ווי די
 וואַגאַנעס לויפּען מיט אַ רעש פאַרביי און ווערען פאַרשוואונדערען.

איין עבירה, וואָס איך האָב ניט קיין בליישטיפט און קיין שטיקעל
פאפיער אויף אַפצומאַהלען אונזער צונויפגעפרעסטע משפחה, און
אויך די אלע איבעריגע איינגעשפארטע עמיגראנטען אויף עליס
איילאַנד, ווי זיי זיצען יעדער אויף זיין פעקעל. מע זיפצט און
מע דערצעהלט זיך אויס איינס פאר דאָס אַנדערע דאָס ביטערע
הארץ. אַנדערע שווייגען שטיל. און אַנדערע וויינען, באָרען זיך
אין טרערען. אין אַ ים פון טרערען.

v

מיט ביידע פיס אויף דער ערד

מיט ביידע פים אויף דער ערד

א.

אויב איהר זענט קיינמאל ניט געפאָהרען אויפ'ן ים, אויב איהר זענט קיינמאל ניט געווען צעהן טעג מיט צעהן נעכט אויפ'ן וואַסער, אויב איהר זענט קיינמאל ניט געווען געפאָנגען אויף „עלים איילאָנד“ און האָט ניט אָנגעזעהען זיך און ניט אָנגעהערט זיך מיט צרות, יסורים און פיין, און ניט געבאָרען זיך אינ'ם ים פון טרערען, און ניט אַרויסגעקוקט, מע זאָל אייך קומען אויס-לעזען, — אויב איהר האָט דאָס אַלסדינג אַליין נישט פאַרזוכט אויף אייערע אייגענע פלייצעס, וועט איהר ניט פיהלען דעם טעם, וואָס הייסט שטעהן מיט ביידע פים אויף דער ערד. ווען איך זאָל ניט מורא האָבען פאַר מיין ברודער אליהו און ניט שעמען זיך פאַר לייטען, וואָלט איך אַנידערגעפאַלען אויף דער ערד און וואָלט זיך איבערגעקוליעט דריי מאל מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פים אַרויף. אזוי גוט און ליכטיג און פרייליך אויפ'ן האַרצען איז מיר געוואָרען, אז איך האָב דערפיהלט, אז איך שטעה מיט ביידע פים אויף דער טריקעניש. איהר קאָנט פאַרשטעהן, אז אפילו אזא מרח-שחרה'ניק, גוי מיין ברודער אליהו, האָט שוין אויך באַקומען

איין אנדער פנים. ער האָט געריבען אַ האַנט אָן אַ האַנט און אַ זאָג געגעבען צו אונז אַלעמען: „זענען מיר, הייסט עס, אין אמער־דיקע? — „מיט'ן אויבערשטענס הילף, געלויבט זאָל זיין דער נאָמען זיינער!“ — זאָגט דערויף די מאַמע און טהוט אַ קוס אַרויף אויפ'ן הימעל. דערנאָך לעגט זי צו מיט אַ טיעפען זיפּץ: „ווער עס לעבט, דער קומט. קומען קומט ניט נאָר דער, וואָס ליגט אין דער ערד“...

דאָס מיינט זי שוין דעם טאָטען. קיינמאָל און ערגיץ ניט פאַרנעסט זי ניט דעם טאָטען, איהר זאָלט זאָגען — אויף אַ מינוט.

ב.

נאָר מעהר פֿון אַלץ און שטאַרקער פֿון אַלע באַווייזט־אַרויס זיין פֿרייד אונזער חבר פיני. דער איז — איך האָב מורא צו זאָגען — נאָר משוגע געוואָרען, פֿשוט אַראָפּ פֿון זינען. ער האָט זיך אוועקגעשטעלט מיט'ן פֿנים צום ים און, אויפגעהויבען די רעכטע האַנט אין אַ קולאַס, האָט ער אוועקגעלעגט אַ גאַנצען מענה־לשון:

— הערט צו, איהר חמורים, רשעים, שכורים, חוליגאַנעס, פֿאַגראַמטשיקעס! דאָס האָבען מיר אייך צו פֿאַרדאַנקען, וואָס מיר געפינען זיך אַצינד אין אזא פֿרייער, גליקליכער מדינת! ווען ניט איהר מיט אייערע גזירות, רדיפות און פֿאַגראַמען, וואָל־טען מיר ניט געוואוסט פֿון קאָלומבוסען און קאָלומבוס וואָלט ניט געוואוסט פֿון אונז! איהר וועט דאָרטען לאַנג וואַרטען, ביז מיר וועלען קומען צו אייך צוריק! אזוי ווי איהר זעהט ניט אייערע אויפֿהערען, אזוי וועט איהר שוין ניט זעהען אונז, ווייל איהר וועט לעבען! איהר וועט זיך אַמאָל אַרומקוקען, אז איהר האָט געהאַט אַ פֿאַלק ישראל און ניט געוואוסט, ווי צו שאַנעווען דאָס דאָזיגע פֿאַלק! איהר וועט האָבען אַ וויסען סוף, אזוי ווי שפּאַניען האָט געהאַט. איהר וועט וויינען, ווי די קלויסטער־הינט. איהר

וועט זיך אמאל פארבענקען נאך אונז! עס וועט זיין ביי אייך א רענדעל א איד. איהר וועט אונז רופען צוריק. נאך א מכה וועלען מיר צו אייך פאָהרען!....

ווער ווייסט, ביז ווי לאנג נאך אונזער פיני וואָלט זיך אזוי געקיהלט דאָס האַרץ, ווען יונה דער בעקער זאָל ניט אַרויפלעגען די האַנט אויף זיינע פלייצעס און א זאָג געבען צו איהם: — פיני! גאָט איז מיט דיר! צו וועמען רעדסט דו? צו די שטיינער? קום! מיר וועלען פאַרשפעטיגען די פעררי! צי דו ווילסט דאָ בלייבען נעכטיגען אויף עליס איילאנד? מיר נעמען זיך צו די פעקלעך און לאָוען זיך געהן צו דער פעררי.

ג.

עס רעדט זיך אָבער נאָר אזוי. ניט אזוי ניד זעצען מיך זיך פאָהרען. איהר האָט פאַרגעסען, אז מיר האָבען אויף זיך א פעקעל — מיין חבר מענדעל. מע לאָזט דאָך איהם ניט אַרויס. און אַהן איהם קאָנען מיר זיך ניט ריהרען. די מאמע זאָגט, אז זי וועט ניט קאָנען רוהיג זיין אין אמעריקע, אויב חלילה מע שיקט דעם יתום אָפּ צוריק, גאָט ווייסט וואוהין. א גליק, וואָס מיר האָבען זיך אויף עליס איילאנד דערשלאָגען צו אזאַ חברה, וואָס הייסט „הכנסת אורחים“. די חברה האָט אויף עליס איילאנד איהרען א מענטשען. זעהר א גוטער מענטש און א צוגעלאָזטער. צו דעם דאָזיגען מענטשען האָט מען אונז אָנגעוויזען. פאַר איהם האָבען מיר דערצהלט דעם גאַנצען אמת, וואָס מיט דעם בחור איז געשעהען. פאַרשטעהט זיך, אז גערעדט האָבען אלע אינ-איינעם. האָט אונז דער מענטש אָפּגעהאַקט אין מיטען און פאַר געלעגט, אז מיר זאָלען צווישען זיך אויסקלויבען איינעם א רעדנער. נאָך אַ היבש שטיקעל צייט אין שפאַרעניש איז געבליבען, אז רעדען זאָל דואַס ברכה, מיין ברודער אליהו'ס ווייב. פאַר וואָס

עפ"י ברכה? ווייל די מאַנסבילען, אליהו און פיני, קאָנען ניט זעהען איינער דעם אנדערען רעדען און ניט אַריינפאָהרען איהם אין מיטען. און די מאַמע רעדט דוקא גוט, נאָר אַביסעל צופיעל. דאָס הייסט, אַז זי הויבט אָן צו רעדען, מוז זי אָנהויבען פון מה-טובו: ווי אזוי מיר האָבען געהאַט אַ טאַטען, האָט ער געהייסען פייסי. און אַז ער איז געווען אַ חזן. דערנאָך, ווי אזוי ער איז, ניט דאָ געדאַכט, קראַנק געוואָרען. און אזוי ווייטער און ווייטער. ווייל יענער ניט אויסהערען ביז'ן סוף. און מיין שוועגערין ברכה מאַכט דאָס בקיצור. אַ וואָרט און צוויי און אַ מאָהריטש, ווי משה דער איינבינדער זאָגט.

ערשט דעמאָלט, אַז ברכה האָט אין קורצע ווערטער איבער-געגעבען מענדעל'ס געשיכטע, האָט דער מענטש פון דער חברה „הכנסת-אורחים" זיך אַ נעם געגעבען צו דער אַרבייט. ער איז ערגיץ אוועקגעלאָפּען, געקומען צוריק און ווידער אוועקגעלאָפּען. קוים מיט צרות, מיט לייד — מע האָט געבראַכט דעם בחור.

ד.

און אַז מע האָט געבראַכט דעם בחור, מענדלען הייסט עס, האָט דער מענטש פון דער חברה „הכנסת-אורחים" איהם אָנגעד-נומען פאַר אַיין אויהער און האָט איהם אַריינגעזאָגט אַ גאַנצע דרשה: „געדענק, בחור'על, אַז מיר זענען ערב פאַר דיר, אַז דו וועסט זיך גוט אויפפיהרען. צוויי יאָהר דורכאיינאַנד ביזט דו אין אונזער רשות... מיר'ן אויף דיר אַכטונג געבען. טאַמער פיהרסט דו זיך ניט אויף, ווי עס געהער צו זיין, שיקט מען דיך אַרויס צוריק פון וואַנען דו ביזט געקומען!"... דערנאָך האָט דער מענטש פאַרשריבען זיין נאָמען און אונזערע אַלעמענ'ס נעמען און די נעמען פון אונזערע פריינד און באַקאַנטע און זייערע אַדרויסס. און מיר זענען פריי. מיר קאָנען געהן, וואוהין מיר ווילען און טהון וואָס מיר ווילען.

מיינט איהר אפשר, אז מענדלען האָט דאָס געריהי'ט? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן. מיין חבר מענדעל איז אזא נפש, וואָס ווערד ניט נתפעל פון קיין זאך. און דערפאר האָב איך איהם ליעב. דערמאן איך מיך אָן מיין חבר מענדעל, וואָס ער איז געווען און וואָס עס איז פון איהם געוואָרען שפעטער, העטהעט, אין אַ צייט ארום — איז טאָסי גאָט'ס נסים. נאָר אזא לאַנד, ווי אַמע־ריקע, קאָן מאַכען פון קליין גרויס, פון נידעריג הויך, כמעט פון טויזט לעבעדיג... נאָר מיר האַלטען נאָך דערווייל פון פאַרענט, ביי דער פעררי.

ת.

די פעררי — דאָס איז אזא מין שיה, אָרער אַ פאַראַם אַזעל־כער, וואָס מע קאָן אַריבערפאַהרען אויף איהם מיט פערד און וואָגען און מיט האַק און פאַק. די פעררי איז גענוג ברייט און לאַנג, אז איך און מייין חבר מענדעל זאָלען קאָנען זיך נעמען פאַר די הענט און שפאַציערען אין דער לענג און אין דער ברייט. די ערשטע מינוט איז די מאַמע געווען פאַרטראָגען מיט אונזערע מחותנים און מיט אונזערע באַקאַנטע. אַלע האָבען גערעדט, זיך אויסגעפרעגט איינס ביי דאָס אַנדערע וואָס סע הערט זיך. שפּע־טער אַביסעל האָט זי זיך געהאַפּט, אז מיר זענען ניטאָ — ניט איך, ניט מייין חבר מענדעל. אוראי האָט זי געמאַכט אַ גוואַלד. זי האָט אַנדערש ניט גערעכענט, נאָר אז מיר זענען אַריינגעפאַלען אין וואַסער אַריין און דערטרונקען געוואָרען. צום סוף לאָזט זיך אויס, אז מיר האָבען דערזעהען טרעפּ, זענען מיר אַרויף אויפ'ן צווייטען שטאָק פון דער פעררי, און פון דאָרטען האָבען מיר דער־זעהען אַ מורא'דיג הויכע גרויסע אייזערנע פיגור פון עפּיס אַ נקבּה, וואָס זעהט אַזויס ווי איין אַם... מיר האָבען קיין צייט ניט געהאַט אַפּילו רעכט צו באַקוקען די דאָזיגע פיגור, האָבען מיר דערזעהט

דער מאמע'ס קולות און דערזעהען פאר זיך אליהו'. ער איז געווען אויף אונז מלא גולן פאר'ן דערשרעק, וואָס מיר האָבען אָנגעוואָרפֿען אויף זיי אַלעמען מיט אונזער פּאַרפּאַלען ווערען. מיר וואָלטען זיך ניט גענאַרט פון איהם. מיין ברודער אליהו וואָלט אונז פּאַר אזא זאך רעכט באַצאָהלט, האָט זיך געטראָפֿען אַ גליק — מיין שוועגערין ברכה האָט זיך דערפֿיהלט ניט גוט און האָט אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש ניט מיט איהר קול: „אוי, שוויגער, ס'איז מיר שלעכט!“... און זי וויל שוין אָנהויבען איהרע שטיק, אזוי ווי אויפ'ן ים. לאַנג לעבען זאָל דער הייסנער שניידער (ער וויל גאָר פון אונז ניט אָפּשטעהן אויף אַ ווילע!). ער פּאַלטאָן אויף ברכה'ן און זאָגט איהר מוסר: „אזא אַסאַבע, ווי איהר, קיין עין־הרע, זאָל ניט וויסען דעם חילוק פון אַ ים ביי אַ קליין טייכעל — פע, שעמען מענט איהר זיך!“...

פּאַרענטפּערט זיך ברכה. זי האָט ניט געוואוסט, אז ס'איז אַ טייד. זי האָט געמיינט, אז מיר זענען שוין וויעדער אויפ'ן ים. וואָס קומט איהר דערפּאַר? ... זאָגט פיני, אז איהם דאַכט זיך, אז נאָכ'ן ריח אליין קאָן מען דערקענען, וועלכס איז ים און וועלכס איז אַ טייד. אַ ים, זאָגט ער, שמעקט מיט פּיש, און אין אַ טייד זענען קיין פּיש ניטאָ. פּרענט איהם דער הייסנער שניידער: פון וואַנען איז געדרונגען? ענטפּערט איהם פיני, אז ער רעדט גאָר ניט צו איהם, און אז ער האָט בכלל פּיינט אַריינלאָזען זיך אין וכוּחים מיט אַ שניידער. מישט זיך שוין אַרײַן משה דער אײַני־בינדער, פּעס'ס מאַן. ער מאַכט פיני'ן אײַן אויסרעד, אז ער איז איצט אין אַמעריקע, ניט אין „ריסענלאַנד“. אַמעריקע, זאָגט ער, איז אַ לאַנד פון שניידערס. דאָ אין אַמעריקע, זאָגט ער, איז אַ שניידער אזא מיוחס, ווי ביי אונז דער שגנסטער בעל־הבית, און אפשר נאָך מעהר. אין אַמעריקע, זאָגט ער, האָבען שניידערס אַ „יוניע“. אַ „יוניע“ איז כמעט דאָס, וואָס ביי אונז אַ „צעך“. נאָר די היגע „יוניע“, זאָגט ער, איז נאָר נישט דאָס, וואָס אונזער צעך...

— און מיר, בעקערס, האָבען זיך אונזער „יוניע“. — לעגט צו יונה דער בעקער. — אונזער בעקער-יוניע איז אפשר אזוי גרויס, ווי די שניידער-יוניע.

— זאָגט האָטש להבדיל! — שלאָגט איהם איבער משה דער איינבינדער. און עס געהט אַוועק אַ חתונה, וועלכע „יוניע“ איז גרעסער.

— נאָך עטליכע מינוט, און מיר זענען אין „נעוועיאָרק“. — זאָגט פּיני צו אליהו'ן, בכדי איבערצורייסען דעם שמועס פון די „יוניעס“, וואָס האָט זיך אונז אַלעמען שוין צוגעגעסען... מיר קוקען זיך אַיין אין דער שטאָדט, וואָס וואַכסט פאַר אונזערע אויגען און באַווייזט זיך אַלע וויילע נעהענטער. אַך! וואָס פאַר אַ שטאָדט! אַך! וואָסערע הויכע הייזער! קלויסטערס, ניט קיין הייזער! און פענסטער! טויזענד פענסטער! ... ווען איך האָב ביי זיך איצט אַ בליישטיפט מיט אַ בויגען פאַפּיער!

1.

טאַרראַך-טאַררערערך — טאַר-טאַר-טאַך! טאַך! דויך-דויך-דויך-דויך-דויך-דויך! הויחא! הויחא! הויחא! הויחא! הויחא! הויחא! פיינו! איי-איי-איי-איי-איי-איי! און וויעדער אַ מאָל — טראַך-טאַררערערך-טאַר-טאַך-טאַך! און אין מיטען הערט זיך אַ הייזער-דיגער קוויטש פון אַ פאַרטשעפעטען חויר: חרו! חרו! חרו! ... — אָט דאָס זענען געווען די קולות מיט די גוואַלדען, וואָס מיר האָבען דערהערט אין דער ערשטער מינוט, אז מיר זענען אָנגעקומען קיין ניו-יאָרק. ביז אַהער, כל זמן מיר זענען געווען אויפ'ן וואַסער, זענען מיר געווען רוהיג. נאָר דאָ, ווי באַלד מיר האָבען דער-פּיהלט, אז מיר שטעהען טאַקי מיט ביידע פיס אויף דער ערד, אין דעם רעכטען אַמעריקע, אזוי איז אויף אונז אָנגעפאַלען אַ שרעק, אַ טומעל מיט אַ בהלה...

די ערשטע האָט זיך פארלוירען די מאַמע. ווי אַ ספּאַלאַשער
טע הוהן אַ קוואַטשקע, וואָס ציטערט איבער איהרע היהנדעלעך,
צעשפּרייט זי די פליגעל, פיקט און קוואַקעט און הויבט אויף אַ
געפילדער, פונקט אזוי האָט אויסגעזעהען די מאַמע מיינע. זי
האָט צענומען ביידע הענט און געמאַכט אַ גוואַלד: „מאַמעל!
מענדעל! אליהו! ברכה! פיני! טיבעל! וואו זענט איהר?
אהער געהט!“...

— נאָט איז מיט איך, שווינער! וואָס שרייט איהר? —
זאָנט צו איהר ברכה, און מיין ברודער אליהו לעגט צו: „דער סוף
וועט זיין, אז איבער דיין געשריי מיט דיין געפילדער וועט מען
אונז ארויסשיקען צוריק פון אמעריקע!“...

— פורים נאָכ'ן קאלטען קונגעל! — האַפט איהם אונטער
אונזער חבר פיני און לעגט-אריין ביידע הענט אין די קעשענעס,
און דאָס קאַפּעלישעל אַרויפגערוקט אַרויף. — אזוי לאַנג קרענקט
פאָנינגב, ווי לאַנג מע וועט אונז שוין פון דאַנען פּוּר ווערען!
דו האָסט פאַרגעסען, אז אמעריקע איז באַשאַפּען געוואָרען פון נאָט
אויף שוץ און באַהעלטעניש פאַר די אַלע, וואָס ווערען געיאָנט
און געפלאַגט, געשטויסען און געטריבען פון אַלע עקען פון דער
וועלט?...

דער געדראַנג פון מענטשען איז געווען זעהר גרויס. אונזער
חבר פיני האָט שיער ניט געהאַפט דעם זעלבען פּסק, וואָס אַנומעל-
טען אין לאַנדאָן, ביי אונזער אַריינפאַהרען אין יענער שטאָרט
אַריין. דאָס הייסט, נאָך אַ מינוט און ער וואַלט געלעגען אַ צע-
קנייטשטער, אַ צעמראַטענער אויף דער גאַס. איצטיגס מאָל איז
ער אָפּגעקומען נאָר מיט אַ סטוסאַק אין זייט אַריין. גאָר אזוי
שטאַרק איז געווען דער קלאַפּ, אז דאָס קאַפּעלישעל האָט זיך
אַראָפּגעגליטשט ביי איהם פון קאָפּ און, אונטערגעהאַפט פונ'ם
ווינט, איז דאָס אַוועקגעפלוויגען אַ ביסעלע אָן אַ זייט. דאָס האָט
צוגענומען ביי אונז אומזיסט עטליכע מינוט איבעריגע צייט. מיר
האָבען דעריבער פאַרשפּעטיגט די קאַר. דאָס הייסט, דעם טראַמ-

וויי. ביי אונז הייסט דאָס טראַמוויי, ביי זיי — קאַר. פיניץ איז דאָס וואָרט „קאַר“ בעסער געפּעלען, ווי טראַמוויי. וואָרום ס'איז קירצער. מיר האָבען אָבער לאַנג נישט באַדאַרפט וואַרטען. עס איז באלד אָנגעקומען נאָך אַ קאַר, און מיר אַלע האָבען זיך אַרויפ־געאַראַצקעט מיט די פעקלעך אויף דער קאַר, פאַרחאַפּט אַלע לעדיגע ערטער. און מיר פּאַהרען אין שטאָדט אַריין.

— דאַנקען השם יתברך — פטור געוואָרען פון אַ פּריטשעפּע, פון דעם הייסנער שניידער! — פרעהט זיך אונזער חבר פיני, און מיין ברודער אליהו זאָגט צו איהם: „וואַרט־אויס, פרעה זיך גאָך ניט! אַז מיר וועלען ווערטה זיין ביי נאָם, וועלען מיר זיך מיט איהם נאָך באַגעגענען ניט איין מאָל אין נירנאַרק“.

VI

אין ניו־יאָרק אויף דער סטריט

VI

אין ניריאָרק אויף דער סטריט

א.

דער אַרײַנפֿאַהר אין שטאָרט ניריאָרק איז שרעקליך. דאָס פֿאַהרען אַליין איז נאָך ניט אזוי גוואַלדיג, ווי דאָס איבערזעצען זיך פֿון איין וואַנאָן אינ'ם אנדערען. איהר האָט זיך נאָרוואָס אַרײַנגעזעצט — אַהאַ! איהר פֿליהט שוין, ווי די אָדלערס, אין דער הויך, איבער אַ לאַנגער שמאַלער בריק אויף צו דער'הרנ'עט ווערען. ווערד דאָס אָנגערופֿען ביי זיי „עליוויטער“. מיינט איהר, אז איהר זענט שוין פֿאַרטיג? האָט צייט אַביסעל. איהר קריכט אַרויסעט פֿונ'ם „עליוויטער“ און איהר זעצט זיך איבער אין איין אנדער וואַנאָן און איהר לאָזט זיך אַראָפֿ דורך טרעפֿ, ווי אין אַ קעלער אַרײַן, און איהר לויפט אונטער דער ערד מיט אַזא אימפעט, אז עס שווינדעלט אײך אין די אויגען. דאָס ווערד שוין אָנגערופֿען ביי זיי „צאַכּהיי“. פֿאַר וואָס הייסט דאָס „עלי-וויטער“ און דאָס „צאַכּהיי“? — זאָגט מײן ברודער אליהו, אז „עליוויטער“ נעמט זיך פֿונ'ם וואָרט „לייטער“. און „צאַכּהיי“ זאָגט מען ביי אונז אויך, אז מע טרייבט אָן אַ פֿאַר אַכסען. לאַכט פֿון איהם אונזער חבר פֿיני מיט סכּנות. ער זאָגט: „ס'אַ משל

אקעגען א טאָרבע פלעקער! אָכסען, זאָנט ער, קוים וואָס זיי קריכען, און דאָס פליהט!" ענטפערט איהם דערויף אליהו: "דערויף איז דאָס אַמעריקע, ס'זאָל פליהען"... מישט זיך אַרײַן מײַן שוועגערין ברכה און זאָנט, אז דאָס אײַגענע אַמעריקע וואָלט געווען אַ סך בעסער, ווען מע זאָל דאָ ניט אזוי פליהען, ווי מע פליהט. זי שווערט זיך, אז מעהר פאָהרט זי שוין ניט, אײַן עק! ניט מיט'ן „עליוויטער" און ניט מיט'ן „צאָבאָהײ" — זי זאָל וויסען גליסליך ווערען. זי וועט שוין, זאָנט זי, בעסער געהן צופוס, אײַדער אזוי משוגענערווייז פליהען הענדוס-פענדוס איבער דער חמאַרע, אָדער לױפען אונטער דער ערד. דערביי האָט זי געזאָגט אַ ווערטעל: „הויב מיך ניט און וואַרף מיך ניט"... אַ מאָדנע אײַדינע מײַן שוועגערין. בײַ מיר וואָלט איהר, פאַרקעהרט, גע- פועל'ט, אײַך זאָל אַרומפאַהרען מיט'ן „עליוויטער" און מיט'ן „צאָבאָהײ" אַ גאַנצען טאָג מיט אַ גאַנצער נאַכט. מײַן חבר מענדעל אײַך דאָס אײַגענע.

ב.

דאַכט זיך, מיר זענען שוין אויסגעווען אַ וועלט. דאַכט זיך, מיר האָבען זיך שוין גענוג אָנגעזעהען מיט די טראַמווײען אין לעמבערג, אין קראָקע, אין וויען, אין אַנטווערפען און אין לאַנדאָן. נאָר אזאַ ענגשאַפט מיט אזאַ שטופען זיך און אזאַ דערשטיקעניש, ווי אָט דאָ, אין דעם גיהנום, האָבען מיר אין ערגײַ ניט געזעהען! קאָפּ אויף קאָפּ. אײַנער אַרויס, צוויי אַרײַן. זיצען איז ניטאָ וואו. דאַרף מען שטעהן. פאַלט מען אום. מוז מען זיך אָנהאַלטען בײַם רינג. חײסט עס דאָ „הענגען אויפ'ן סטראַפּ". ווערד מען פאַרסליאַקטעט. העלפט גאָט, עס ווערד רײן אײַן אָרט, איז פאַרהאַן דערויף אַ סך בעלגים. קוים מיט צרות פאַרהאַפט אײַן אָרט. אײַחר קוקט זיך אַרום, זיצט איהר צווישען צוויי גוים. בײַדע שוואַרצע. אַ נײַער מיט אַ נײַערטע. מגושמ'דיגע בראַים. מוראַ-

דיג גראָבע ליפען. גרויסע ווייסע צייהן און ווייסע נעגעל. זיי זיצען און קייען עפּים, מעלה-גרה'ן, אזוי ווי אַכסען. ערשט דער-נאָכדעם בין איך געוואוירע געוואָרען, אז דאָס וואָס זיי קייען ווערד אָנגערופען ביי זיי „טשאַינגאָם“. דאָס איז אזא מין קאָנ-פעקט פון גומיאַסטיק. מע האַלט דאָס אין מויל און מע קייעט דאָס. אַראַפּשלינגען טאָר מען דאָס ניט. יונגע באַיעס, דאָס חייסט קליינע יונגלעך, אַלטע לייט און סאַליקעס מאַכען דערפון אַ לעבען. אונזער חבר פינ, אויב איהר געדענקט, איך האָב אַיך אַמאָל דערצעהלט, איז בטבע אַ גרויסער גאַשער. ער האָט לייעב זיסע זאַכען. האָט ער זיך צוגעהאַפּט צו די דאָזיגע קאָנפעקטלעך און האָט פּאָוואָלינקע אַיינגעשלונגען אַ גאַנץ שאַכטעל. דער סוף איז געווען — ער האָט זיך אָנגעמאַכט אַ חתונה אין מאָנען, שיער ניט אָפּגע'סמ'ט זיך. דאָקטוירים האָבען אויסגעפּאַמפעט ביי איהם דורכ'ן האַלז די טשאַינגאָם. מע האָט איהם געראַטעוועט דאָס לעבען. נאָר איך פּאַרלויה אויף צו פּריהער. מיר קעהרען זיך אום צוריק צו אונזער ערשטען אַרײַנפּאַהר אין דער שטאָדט ניר-יאָרק.

ג

דעם גאַנצען וועג, וואָס מיר זענען געפּאַהרען אויפ'ן „עלי-ווייטער“ און אויפ'ן „צאַבהיי“, האָבען אונזערע לייט, די מאַנס-בילען מיט די ווייבער, געהאַלטען אין איין רעדען. איך זאָג רעדען, אָבער ס'איז ניט אַמת. ווער קאָן דאָס רעדען אויפ'ן „עליווייטער“? אָדער אויפ'ן „צאַבהיי“? אז דער רעש, מיט'ן געפּילדער, מיט'ן גראַנערען פון די רעדער, מיט'ן גרילצען פון די רעלסען, מיט'ן קלינגען פון די פענסטער מאַכען אַיך טויב. איהר אַליין הערט ניט אַיער קול. איהר מוזט שרייען איינס צום אַנ-דערען, ווי בעת איהר רעדט צו אַ טויבען. אונזערע לייט זענען אזש הייזעריג געוואָרען שרייענדיג. די מאַמע האָט עמליכע מאָל געבעמען זיך ביי פעסי'ן:

— פעסיניו, נשמה'ניו, הארצעניו, ליובעניו! לאָזט דאָס
איבער אויף שפעטער! ...

מע ווערד אנשוויגען אויף א מינוט און מע הויבט אָבער באַלד
אָן וויעדער א מאָל צו שרייען אויף קול־יִסְקוּלוֹת. וואָרום מען איז
דאָך לעבעדיגע מענטשען, נוטע פריינד, געוועזענע שכנים. ווי
אזוי קאָן מען זיך איינהאַלטען און ניט אויסרעדען זיך די הערצער?
מע האָט זיך אזא צייט ניט געזעהען. און צו רעדען איז דאָ אזוי
פיעל! אזוי פיעל!

ד.

אָנגערעדט זיך און אָנגעשריען זיך וועגען זייטיגע זאכען, איז
מען ארויף אויף א שמועס וועגען וואוהין צו פארפאָהרען און ביי
וועמען אָפצושטעלען זיך. נאָך א סך וכוחים און שפארענישען
איז געבליבען, אז די מאמע און איך און אונזער חבר פּיני מיט
זיין טייבלען זאָלען מיר זיך אָפּשטעלען ביי אונזער שכנה פעסי
די נראָבע. און אליהו מיט זיין ווייב ברכה זאָלען פארפאָהרען
צו זייערע שוועהר און שוויעגער, יונה דעם בעקער און ריוועלע די
בעקערין. נו, און מענדעל? זאָגט פעסי, אז מענדלען נעמט זי
צו זיך. זאָגט ריוועלע די בעקערין — ניין. ביי פעסי'ן, זאָגט זי,
זענען, קיין עין־הרע, פארהאן אָהן איהם אויך א היבש ביסעל
עסערס. פארדריסט דאָס פעסי'ן. זי זאָגט, אז ס'איז ניטאָ קיין
איבעריגע צייהן אין מויל און קיין איבעריגע קינדער ביי א מוטער.

— שאט! ווייסט איהר וואָס? לאָמיר פרעגען דעם בעל־
דבר אליין. — אזוי זאָגט משה דער איינבינדער, פעסי'ס מאן, און
ער טהוט א פרעג ביי מענדלען: וואוהין וויל ער בעסער — צו
איהם אָדער צום בעקער? ענטפערט איהם מענדעל, אז ער וויל
זיין דאָרטען, וואו זיין חבר מאַמעל. איך אליין האָב אויך נאָך
אנדערש ניט געטראכט, אז אזוי באדאָרף מענדעל זאָגען.

ה.

— אָט דאָ באַלד, גאָך איין סטיישען, סטאָפּען מיר! — רופט זיך אָן יונה דער בעקער שוין אויף אַמעריקאַנער לשון. מיר פאַר-שטעהען ניט, וואָס הייסט „סטיישען“ און וואָס הייסט „סטאָפּען“? פאַרטייטשט ער אונז, אַז סטיישען הייסט אַ סטאַנציע און סטאָפּען מיינט מען אָפּשטעלען זיך, אַרויסקריכען.

— מחותן! פון ווען אָן האָט איהר עס אָנגעהויבען רעדען אויפ'ן היגען לשון? — פּרעגט איהם די מאַמע, און ריוועלע די בעקערין ענטפערט פאַר איהר מאַן:

— איך בין אייך ערב, מחותנת'מע, אַז אין אַ וואָך אַרום וועט איהר אויך אָנהויבען רעדען אויפ'ן היגען לשון. וואָרום אַז איהר'ט אַרויסקומען אין סטריט און פּרעגען: וואו איז דאָ דער קצב? וועט איהר מעגען קצב'ען פון היינט ביז איבערמאָרגען, וועט אייך קיינער ניט ענטפערען.

פּרעגט זי די מאַמע:

— ווי אזוי זשע דען זאָל איך זאָגען?

ענטפערט שוין פעסי די גראַבע:

— איהר'ט מוזען זאָגען „דער בוטשער“

— אזוי לאַנג קרענקען זיי! — מישט זיך אַריין מיין שווע-

גערין ברכה. — זיי זאָלען אפילו אויפלויפּען, וועל איך זיי זאָגען קצב, קצב און קצב!

ו.

מיט אַ מאָל האָט מען זיך אָפּגעשטעלט. אונזער מחותן יונה דער בעקער האָט געזאָפּט די מחותנת'מע ריוועלע די בעקערין מיט מיין ברודער אליהו מיט מיין שוועגערין ברכה און האָבען זיך גע-געבען אַ לאָז צום אַרויסגאַנג. האָט זיך די מאַמע אויך אויפגע-הויבען. זי האָט געוואָלט געהן באַנגלייטען איהרע קינדער, זיך

געזעגענען מיט זיי. אויך פיני פון זיין זייט האָט זיך אויפגע-
 הויבען, גענאָגען געזעגענען זיך מיט זיין חבר אליהו און טאַסי
 אין איינוועגס אָפּרעדען מיט איהם, וואו און ווען מע זאָל זיך
 זעהען. נאָר ווער? וואָס? וועמען? איידער מע קוקט זיך אַרום
 איז שוין יונה דער בעקער מיט דער בעקערין מיט מײן ברודער
 אליהו און מיט זיין ווייב ברכה אויף יענער זייט. דער קאָנדוקטאָר
 האָט שוין פאַרהאַקט די טיר. דער וואַגאָן האָט זיך געגעבען אַ ריס.
 אונזער פיני, ווי ער איז געשטאַנען פאַרטראַכט און צעטומעלט,
 אזוי האָט עס איהם געגעבען אַ שלידער פון די פיס. אין אַ ווילע
 אַרום איז ער שוין געלעגען בײַ אַ שוואַרצער גויע (אַ ניגערטע)
 אויפ'ן שוים. האָט איהם די ניגערטע געגעבען אַ וואָרף פון זיך
 מיט בירדע הענט, אזוי, אז ער איז אוועקגעפלוגען אויף דער
 צווייטער זייט באַנט און דאָס קאַפעלישעל צו דער טיר. און טאַ-
 מער איז קאַרג, איז נאָך געוואָרען אַ געלעכטער אויך. דער גאַנ-
 צער וואַגאָן האָט געלאַכט. איד און מײן חבר מענדעל האָבען
 אויך געלאַכט. האָבען מיר געחאַפט אַ פּסק פון דער מאַמע און
 פון פיני'ס ווייב טייבעל, למאי מיר לאַכען. געהט, זייט אַ בריה,
 אדרבה, און לאַכט ניט!

ז.

אַלסדינג אויף דער וועלט האָט איין עס. געקומען אַ סוף צו
 אונזער אַריינפאַחר אין ניו-יאָרק. מיר זענען שוין אויף דער גאַס.
 דאָ הייסט עס „סטריט“. ווען איד זאָל ניט וויסען, אז מיר זענען
 אין אַמעריקע, וואָלט איד זיכער געמיינט, אז מיר זענען אין בראַד,
 אָדער אין לעמבערג. די אייגענע אידען, די אייגענע ווייבער, די
 אייגענע געוואָלדען, דאָס אייגענע מיסט, וואָס דאָרטען. נישט
 מעהר, דער טומעל מיט'ן האַרמידער איז דאָ אַ סך גרעסער. און
 דער רעש איז שטאַרקער, היכליגער. אויך די מויערען זענען הע-
 בער. אַ סך העכער. זעכס עטאָזשען איז אַ געלעכטער. פאַרהאַן

הייזער פון צוועלף עטאזשען. און פון צוואַנציג. און פון דרייסיג. און פון פערציג. און נאָך העכער. נאָר ווענען דעם שפעטער. דערווייל זענען מיר מיט אונזערע פעקלעך אויף דער סטריט. מיר האָבען נאָך אַ שטיק וועג צו געהן צופוס. דאָ הייסט עס — „וואָ-קען“. און מיר וואַקען. פריהער וואַקט משה דער איינבינדער מיט זיינע קורצע פיס. נאָך איחס וואַקט זיין ווייב פעסי די גראָבע. סוים וואָס די פיס טראָגען זי. אזוי פעט און שווער איז זי. נאָך פעסי'ן וואַקען פּיני מיט זיין טייבעל. פון פיני'ס וואַקען קאָן מען בלייבען אָהן אַ בויך לאַכענדיג. פיני, אז ער וואַקט, מאַנצט ער אונטער מיט זיינע דינע לאַנגע פיס, וואָס פאַרמשעפען זיך איינער אין דעם אנדערען. איין הויז אַראָפּ, דער אנדערער אַרויף. דאָס קאַפּעלישעל אַרויפגערוקט. דאָס האַלזטיכעל אין פּצון-זייט. אַ מאַדנע פיגור, בעט זיך אויף פּאַפּיער. איך און מיין חבר מענדעל וואַקען פון הינטען, שפעטער פון אלעמען. מיר שטעלען זיך אָפּ כמעט ביי יעדען פענסטער. אונז איז געפּעלען, וואָס די אויפשריפטען זענען אויף אידיש, און וואָס עס שטעהען אַרויסגעשטעלט אלע אידישע זאַכען: סדורים, טלית-קטנס, יאַר-מעלקעס, מזוזות, מצות — אין מיטען דערינען, סאַמע אין אָנהויב ווינטער, מצות! משמעות, אַ אידישע שטאַדט. לאָזט מען אונז אָבער לאַנג ניט שטעהן, די מאַמע רופט אונז: „אַהער געהט!“ — מוז מען געחן.

ח.

ווער עס האָט ניט געזעהען די גיריאָרקער סטריט — דער האָט גאָר קיין שענס ניט געזעהען. וואָס געפינט איהר ניט אויף דער סטריט? אידען האַנדלען. ווייבער זיצען און שמועסען. קינדער אין די וועגעלעך שלאָפען. „קערעדזשעס“ הייסען דאָ די וועגעלעך. אלע קערעדזשעס האָבען איין פּנים. דאָ, אויף דער

סמריט, האָדעוועט מען די קליינע עופה'לעך מיט מילך פון קליינע פלעשעלעך. נרעסערע קינדער שפיעלען זיך. און שפיעלען שפיעלט מען זיך מיט טויווענדערליי שפילערייען: מיט קנעפלעך, מיט רעדעלעך, אין באָל, אין וועגעלעך, אין שליטעלעך און אין „סקייטס“. דאָס איז אַ מיין זאך אויף פיער רעדלעך, צוגעבונדען צו די פיס, און אויף דעם רעדעלט מען. מע קאָן טויב ווערען פון דעם גע-פילדער, וואָס די קינדער הויבען-אויף אויף דער סמריט. די סמריט געהערט צו די קינדער. קיינער וועט ניט וואַגען זיי פון דאַנען צו פאַרטרייבען. און בכלל איז אַמעריקע אַ לאַנד, וואָס איז באַ-שאַפען געוואָרען פון די קינדערס ווענען. און דערפאַר האָב איך ליעב דאָס לאַנד. אַנו, לאָז עמיצער פרוכען אָנריהרען אַ קינד מיט אַ פינגער! מיין ברודער אליהו האָט דאָס פאַרוכט אויף זיין אייגענער הויט. ער וועט שוין פאַרוואַגען אַ צעהנטען. אַזוי איז געווען די מעשה:

איינמאָל בין איך מיט מענדלען געווען אויף דער סמריט און געשפיעלט אין „טשעקעס“. דאָס איז אַ שפיעל מיט קיילעכיגע הילצערנע קנעפלעך, וואָס מע שיסט מיט זיי. איז אָנגעקומען סאַמע אין רעכטען שפיעל מיין ברודער אליהו. וואָס ער מיך, נאָך דער אַלטער מאָדע, אָנגעהאַפט ביי'ם אויהער מיט איין האַנט און מיט דער אַנדערער געווען גרייט מיר שענקען אַ פאַר פינע פעטש. וואַכסט אויס אַ באָי, אַ „ווערגעלעץ“, ווי פון אונטער דער ערד. ער לויפט-צו צו מיין ברודער און רייסט מיך אַרויס פון זיינע הענט. דערנאָך פאַרקאַטשעט ער די אַרבעל און זאָגט עפּיס צו אליהו'ן אויף אַמעריקאַנער לשון. נאָר אַזוי ווי מיין ברודער פאַר-שטעהט ניט קיין איינגעלש, נעמט דער ווערגעלעץ און טראָגט איהם אונטער אַ צוגעמאַכטען קולאַק גלייך אונטער דער נאָז. קלויבט זיך באַלד צונויף אַ רעדעל מיט מענטשען. און מיין ברודער פאַר-ענטפערט זיך פאַר זיי אויף אידיש, אַז ער קעהר מיך אָן אַ ברודער, מעג ער דעריבער מיט מיר לערנען דרך-אריז. זאָגען אָבער די צונויפגעלאַפּענע, אַז אין אַמעריקע געהען נישט אָן די זאַכען. אַ

ברודער, נישט א ברודער, — שלאָגען א קלענערען פון זיך טאָר
מען ניט...

נו, געהט האָט ניט ליעב אזא לאַנד!

ט.

דערווייל האָב איך מיך פאררעדט און גאָר פאָרגעסען, אז
מיר זענען שוין געקומען אהינצו, וואו מיר דארפען זיך אָפֿן
שמעלען. דאָס הייסט, ביי אונזער שכנה פעסי די גראָבע און ביי
איהר מאַן משה דעם איינבינדער. אריינגעקומען צו זיי אין שטוב,
האָבען מיר נישט געטראָפען קיינעם פון דער האַליאַסטרע. איך
קוק זיך ארום אויף אַלע זייטען. איך זוך מיט די אויגען מין
אמאָליגען חבר „וּשְׁתִּי“. ניטאָ ניט וּשְׁתִּי, ניט קיינער. וואו
זענען זיי אהינגעקומען אַלע? וועט איהר הערען א שענס,

VII

די האַליאַסטרע אויף דער אַרבייט

VII

די חאַליאַסטרע אויף דער אַרבייט

א.

איך האָב אייך געהאַט דערצעהלט, אז מיר זענען אַרײַנגע-
קומען צו אונזער שכנה פעסי די גראָבע און צו איהר מאַן משה
דעם אײַנבינדער אין גיריאָרק, האָבען מיר פון זייער גאַנצער
חאַליאַסטרע קיינעם ניט געטראָפּען אין דער היים. וואָס איז די
מעשה? — די חאַליאַסטרע איז אויף דער אַרבייט. נאָר אידער
איך וועל אייך געחן דערצעהלען, וואָס פאַר אײַן אַרבייט יעדער
פון זיי האָט, באַדאַרף מען אייך פריהער באַשרייבען, ווי אזוי אַ
איד אײַן אײַנבינדער פאַרנינט זיך צו זיצען אין אַמעריקע. ער-
שמענס, די שטוב. ביי אונז אין שטעדטעל יואָלט פעסי די גראָבע
נאָר מורא געהאַט אַרויפצוקלעטערען אזוי הויך. מע געהט און
מע געהט און מע געהט אפּשר אויף הונדערט טרעפּ, ביז מע קומט
אַרײַן אין אַ דירעמלוכה. חדרים און חדרים ל'עך אָהן אַ שיעור.
דאָ הייסט עס „רומס“. אין יעדען רום — בעטלעך מיט קאַלדרעס,
מיט פאַרהענגלעך אויף די פענסטער, און אײַן רום, וואָס מע רופּט
דאָס „קיטשען“. ביי אונז הייסט עס קיך. נאָר קיין אויווען איז
נימאָ. אײַן אײַזערנע פלימע מיט לעכער אויף צו קאַכען, און

וואסער צאפט זיך דאָ פון דער וואנט. קאלט וואסער און היים
וואסער — וויפיעל איהר ווילט! איהר דארפט נאָר געבען אַ רעה
מיט'ן קראַן — און פארטיג.

ב.

שפעטער, אז מיין ברודער אליהו און זיין ווייב ברכה זענען
געקומען צו אונז געוואוירע ווערען, וואָס מיר מאַכען, האָט איהם
אונזער חבר פיני אָנגענומען פאַר אַ האַנט, אַריינגעפיהרט אין
קיטשען, באַוויזען די צוויי קראַנען מיט וואסער און איז אַרויס
מיט לשון, ווי פיני קאָן. ער האָט געזאָגט:

— וואָס זאָגסט דו עפּים, אליהו, אויף קאָלומבוסען? מעג
ניט זיין פּאָני די כפרה פאַר זיין מינדסטען נאָגעל, וואָס אַ חוץ
בראָנפען און אַ חוץ פּאָגראַמען ווייסט ער ניט ווער עס האָט איהם
געשלייערט? ...

וועט איהם דען מיין ברודער אליהו אָפּשווייגען? רופט ער
זיך אָן צו איהם, צו פיני'ן הייסט עס: „איצטער ביזט דו שוין
אינגאנצען פאַר קאָלומבוסען. וואָס האָסט דו אָבער געזאָגט פריהער
אַביסעל, אויף עליס איילאָנד?“ פאַרענטפערט זיך פיני און זאָגט,
אַז עליס איילאָנד געהער ניט צו אַמעריקע. עליס איילאָנד, זאָגט
ער, ליגט אויף דער גרעניץ צווישען אַמעריקע און צווישען אויס-
לאַנד. זאָגט אָבער מיין ברודער אליהו, אַז עס הויבט זיך גאָרניט
אָן. צעקריענט מען זיך, ווי דער שטייגער איז ביי די צוויי חברים.
ביז עס מישט זיך אַריין ברכה און מאַכט צווישען זיי אַ שלום.
זי זאָגט, אַז זיי ווייסען ביידע מעהר פון אַ טוידטען, און אַז
דעריבער איז זייער קריעגען זיך ניט ווערטה אַיין אָפּגעריבענער
גראַשען. נאָר איך האָב אייך אָנגעהויבען צו דערצעהלען פון משה
דעם איינבינדער'ס שטוב און בין אַרויף גאָר אויף אַנדערע זאַכען.
האָט קיין פאַראיבעל ניט — מיר קעהרען זיך אום צוריק צו אונזער
שכנה פּעסי די גראָבע און צו איהרע קינדער, צו דער האַליאַסטערע.

ג.

אודאי האָט זיך אונזער משה'ן און אונזער פעסי'ן קיינמאָל
 ניט גע'חלומ'ט אזא גוטס, אז זיי וועלען זיצען אין אזא שטוב
 און האָבען רומס. אויף אלסדינג אַ רום. אויף צו שלאָפען אַ
 רום, הייסט עס „בעד-רום“. און אויף צו עסען האָבען זיי אַ
 באַזונדער רום, וואָס מע רופט דאָס „דיינינג-רום“. פאר וואָס
 עפּיס דיינינג-רום? ברעכען זיך אליהו און פיני די קעפּ און קאָנען
 ניט פארשטעהן. מילא בעד-רום — ווייל דאָרטען שטעהען בעמען.
 אָבער דיינינג-רום — וואָס איז די טייטש „דיינינג“? פאר וואָס
 ניט „עס-רום“? מיט זיך אַריין משה דער איינבינדער און
 זאָגט צו זיי:

— צו וואָס זאָלט איהר זיך ברעכען אומזיסט דעם מח?
 אַבי איך בין אַ בעל-הבית אין ניר-יאָרק, גאָט צו דאַנקען, און
 מיינע קינדער ארבייטען אַלע מיט גאָט'ס הילף, און מע מאַכט אַ
 לעבען אין אַמעריקע...

איך באַקוק אָט דעם משה דעם איינבינדער און טראַכט מיר:
 רבּונו של עולם! ווי אַ מענטש בייט זיך איבער! אין דער היים
 האָט מען איהם גאָר ניט געהערט רעדען אפילו. אומעטום און
 אַלע מאָל איז געווען פעסי. ער האָט נאָר געוואוסט מאַכען פאַפּ
 און קלעפען ספרים. און דאָ איז ער געוואָרען מיט אַ קאָפּ העכער.
 אַ קלייניגקייט — אַ מענטש האָט ניט קיין שום דאגות! אַלע
 קינדער ארבייטען און ברענגען געלט. איך וועל איך אויסרעכענען
 איטליבען ביי די נעמען, וואָס פאַר איין ארבייט ער טהוט און
 וויפיעל ער פאַרדיענט. די מאַמע איז מקנא אונזער שכנה פעסי,
 וואָס גאָט האָט איהר געשענקט אזוי פיעל קינדער, קיין עין-הרע.

ד.

דער עלטערער בחור, קלעצעל האָט ער געהייסען אין דער
 חיים. דאָ הייסט ער סעם. פאר וואָס עפּיס סעם? — ווייס

איך ניט. איך ווייס נאָר, אז ער פאַרדיענט שוין געלט. ער איז
 איינגעשטעלט אין אַ „פייפער־באַקס־פּעקטאָרי“. איהר ווייסט דאָך
 אָבער ניט מיט וואָס מען עסט דאָס, באַדאַרף מען אײַך פאַר־
 טייטשען. דאָס איז אַ פאַבריק, וואו מע מאַכט שאַכטלעך פון
 קאַרטאָן־פאַפּיער. מיינט ניט, אז דאָס איז אזא שווערער דזשאַב
 (דזשאַב הייסט אַ מלאָכה). ער אליין בסד־הכל מאַכט נאָך ניט
 קיין שאַכטלעך. ער צעטראַגט זיי נאָר. הייסט עס דאָ אויף זייער
 לשון: ער „דעליווערט“ זיי. דאָס הייסט, ער נעמט אין יעדער
 האַנט אַ באַנדעל שאַכטלעך פון אַ צעהן טויז און לויפט מיט זיי
 איבער די ענגע סטריטען, צווישען קאַרס און אויטאָמאָבילס. מע
 דאַרף אַכטונג געבען, זיי זאָלען חלילה ניט צעקוועטשט ווערען.
 ער באַקומט דערפאַר דריט־האַלבען טאָלער אַ וואָך און האַפט אויף
 אַ „רעיוז“, דאָס הייסט, אויף אַ הוספּה. ס'איז מעגליך, אז מיט
 דער צייט זאָל ער נעמען דריי טאָלער אַ וואָך. דאָס איז דערווייל.
 שפעטער אַביסעל, זאָגט איהם צו דער באָס (אַ בעל־הבית הייסט
 דאָ „באָס“), אז ער וועט איהם אויסלערנען די אַרבייט, ווײַ אזוי
 צו מאַכען די שאַכטלעך. ער זאָגט צו איהם: „דו זיי נאָר אַ גור
 באַי, וועסט דו זיין אַללרייט“. אויף אונזער לשון הייסט עס:
 „זיי אַ מענטש, וועסט דו עסען אין סוכה“.

ה.

דאָס צווייטע בחור'על, וואָס מע האָט איהם אַמאָל גערופּען
 וועלוועל קאָטער, און היינט הייסט ער שוין ווילי, איז אויך אַ
 דעליווער־באָי, דאָס הייסט, אַ יונגעל, וואָס מע שיקט איהם. ער
 איז אין אַ „גראַסערי־סטאָר“. ביי אונז הייסט עס אַ „באַקאָליינע
 קלייט“. דאָס איז שוין אַביסעל אַ שווערערער דזשאַב. מע דאַרף
 זיך פּעדערען גאַנץ פּריה, אז גאָט אליין שלאַפט נאָך. מע דאַרף
 קודם אויססאָרטירען און אויספאַקען אלע אָרדערס. דערנאָך צע־
 טראָגען די באַנדעלס צו די קונים. דאָ הייסען זיי „קאָסטאַמערס“.

אין די באַנדרעלס געפינען זיך זעמעלעך, פוטער, קעז, אייער, צוקער, מילך, קרים — סמעטענע הייסט עס. מע דאַרף זיך מיט דעם דראַפען אויף צוויי הונדערט טרעפ אויף דעם „טאַפֿ-פלאַר“, דאָס הייסט, גאַנץ אויבען אונטער'ן דאַך. און דאָס באַדאַרף אָפּגע-טהאַן ווערען גיך, אין איין אָטמעם, וואָרום ער דאַרף נאָך קומען צוריק אין סטאָר צוקעהרען דאָס מיסט, אויפראַמען און טהון נאָך עפּים איין אַרבייט ביז האַלבען טאָג. נאָך האַלבען טאָג איז ער פּריי. באַקומען באַקומט ער ניט קיין סך. אינגאַנצען פּופּצעהן סענט אַ טאָג, אַ הויז פּרייטאָג. פּרייטאָג באַקומט ער אַ גאַנצען קוואַדער מיט אַ חלה אויף שבת.

1.

דאָס, וואָס איך האָב אייך דערצעהלט אויבען, קעהר זיך אָן מיט די גרעסערע בחורים. די קלענערע לאָזט מען דאָ ניט אַר-בייטען אין דער פּרייה. מחמת דאָ, אין אַמעריקע, מוזען קליינע קינדער לערנען, געהן אין סקוהל. דאָס הייסט, אין תּדר אַרײַן. אַניט — טהוט זיך חושך. און לערנען לערענט מען אומזיסט. און מען ניט אייך נאָך צו ביכער אויך. אונזער חבר פיני, אַז ער האָט דאָס דעהערט, איז ער געוואָרען אויסער זיך. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז ביי אונז, אין דער היים, לאָזט מען גאָר אידישע קינדער ניט אַרײַן אין גימנאַזיע. און דאָ, אין אַמעריקע, שלעפט מען אייך מיט גוואַלד. אַניט — וועט איהר צאָהלען שטראַף. „צוליעב דעם אַליין, זאָגט פיני, וואָלט זיך פּאַני געמעגט באַגראַכען אַ לעבעדיגער אין דער ערר אַרײַן!“...

נאָר אזוי ווי אין סקוהל געהט מען נאָר אַ האַלבען טאָג, קאָן מען דעם אַנדערען האַלבען טאָג עפּים טהון און פּאַרדיענען אַ פּאַר טאָלער. טהוען זיי טאַקי אזוי, פעסי'ס קלענערע קינדער. איינער, אָט דער וואָס מע רופּט איהם משערנאָהוז, אַרבייט אין איין אַפּד טייק. דאָ הייסט עס אַ „דראַג-סטאָר“. ער וואַשט פּלעשלעך, געהט

אין פאסט־אָפּים נאָך מאַרקעס. דאָ הייסט עס „סטעמפּס“ און עס פאַרקויפט זיך אין דער אַפטיק. ער באַקומט פאַר זיין אַרבייט, נאָר פאַר אַ האַלבען טאָג, אַ טאָלער מיט אַ קוואַדער אַ וואָך. „עס געהט ניט צו־פּוס“ — זאָגט משה דער איינבינדער און נעמט צו ביי איהם דאָס געלט.

ז.

פייטעל פעטעלעלע, דאָ הייסט ער שוין פיליפ, געהט אויך אַ האַלבען טאָג אין סקוהל, און דעם אַנדערען האַלבען טאָג פּעדעלט ער מיט אידישע גאַזעטען. דאָ הייסט עס „פייפּערס“. ער לויפט אַרום אויף איסט־בראָדוויי — אזא סטריט — און שרייט: „פייפּערס, פייפּערס!“ און רופט דערביי אויס דעם נאָמען פון יעדען פייפּער. ער מאַכט דערפון פון פּערציג ביז פּופציג סענט אַ טאָג, און אַ מאָל מעהר אויך. פאַרשטעהט זיך, אז דאָס געהט אויך אַוועק צום פּאָטער אין טאָפּ אַרין. אַלע פאַרדיענען, און דער איינבינדער האַלט זיי אַלעמען אויס.

ח.

אַלע פאַרדיענען. אפילו מיון חבר הערשעל, דער וואָס מיט דער גולקע און וואָס מע רופט איהם דערפאַר „וּשתי“. דאָ הייסט ער שוין ניט וּשתי און ניט הערשעל, נאָר העררי, און לערענט אין סקוהל. דעם אַנדערען האַלבען טאָג נאָך דער סקוהל שטעהט ער ביי אַ סטענד אין ריווינגטאָן סטריט ביי אַ באַקאַנטער אידישער טאַקי פון אונזער שטעדטעל, און העלפט איהר פאַרקויפּען ריין, גרויפּען, הירוש, אַרבעס, בעבלעך, ניס, ראַזינקעס, מאַנדלען, פייגען, טייטלען, באַקסערען, און זויערע אונגערקעס אויך. קיין סך אַרבייט דערביי האָט ער ניט. ער דאַרף נאָר אַכטונג געבען, מע זאָל ניט צעשלעפּען. וואָרום אַ אידישע, אז זי געהט צו פּרענען אויף גרוי-

פען, האפט זי אריין דערווייל א ראזינקע, אדער א מאנדעל, אדער א טייטעל אין מויל אריין. דערפאר האפט ער אבער אליין אפטליך אריין פון די זיסע זאכען. ושתי אדער העררי וועט מיר ניט פארליקענען. ער האט זיך מיר מודה געווען, אז ער האט זיך איינמאל אזוי צוגעחאפט צו די ראזינקעס, אז עס האט איהם נאך דעם דריי טאג וועה געטהאן דער בויך. באקומען באקומט ער פאר זיין ארבייט גארניט. בלתי נאך דאס, וואס עס פאלט איהם אריין פאר העלפען אפטראגען א קאסטאמער. קריגט ער דערפאר א פעני אדער צוויי. און אמאל א ניקעל — פינף סענט. ביי אונז הייסט עס „נא טשאץ“. דאָ הייסט עס א „טיפ“. דאָס ברענגט איהם אריין ביז א מאַלער א וואַך. אין דער היים האַט ושתי קיין קאָפּיקע קיינמאָל נישט געזעהען אין חלום אפילו. סיידען פורים ביי שלח-מנות פאנאנדערטראגען. איז אבער פורים נאך איין מאל אין יאהר. און דאָ איז ביי איהם פורים אלע טאָג. אלע טאָג פארדיענט ער געלט.

— קאָלומבוס! ביזט ווערטח, מע זאָל דיך אָפּגולטען! —

האַט געזאָגט אונזער חבר פיני, ווען ער איז דורכגעגאָנגען פאַרביי ריווינגטאָן סטריט און דערזעהען ושתי'ן ביי'ס סטענד. ער האַט איהם געגעבען צו לעזען דריי סענט פאַר באַקסערען און איין סענט ושתי'ן „נא טשאץ“, אדער א „טיפ“, ווי עס הייסט דאָ, אין אמעריקע.

ט.

און משה דער איינבינדער אליין זיצט אויך ניט לעדיג. ער פארנעמט זיך ניט מיט איינבינדעריי, ווי אין דער היים. מחמת דאָ, אין אמעריקע, זאָגט ער, דאָרף מען צו דער מלאכה האַבען א מטמון מיט געלט אויף צו דינגען א סמאָר, קויפען אינסטרומענטען און האַבען באַקאָנטשאַפט. און וויעדער, זאָגט ער, זיין א „האָנט“ ביי יענעם, דאָס הייסט געהן דייענען — איז שוין ניט די יאהרען.

האָט מען איהם געגעבען איין עצה — צווישען אירען ווערד מען ניט פארפאלען, — אז ער זאל זיך איינפיקסען א סטענד פון ספרים, ביכער און ביכלעך אויף עסעקס סטריט, וועט ער מאכען א לעבען. אונזער חבר פיני'ן איז דאָס אזוי געפעלען, אז ער זאָגט, ער וואָלט אויך א בעלן געווען האָבען אזא פרנסה. און געפעלען איז דאָס איהם, זאָגט ער, דערפאר, ווייל ארום דעם וואָס מען געהט שמירט מען זיך. פיני האָט ליעב ספרים און ביכער, ווי א פיש האָט ליעב וואַסער. ער, אז ער האַפט זיך צו צו א בוך און שטעקט אריין דעם שפיץ נאָז, וועט איהר איהם ניט אַפרייסען.

•

און אפילו אונזער מחותן, יונה דער בעקער, פארנעמט זיך אויך ניט מיט זיין פריהעריגער מלאכה, דאָס הייסט, מיט בעקעריי. פאר וואָס? אלץ די אייגענע מעשה. אויף צו עפענען א בעקעריי באַדאַרף מען, זאָגט ער, דאָ האָבען רויטשילד'ס פארמעגען. און אויסער דעם, באַדאַרף מען, זאָגט ער, באַלאַנגען צו דער „יוניע“. און ער איז דערויף, זאָגט ער, שוין צו אלט. און געהן אַרבייטען ביי יענעם ניט אין א „יוניע“ האָט ער מורא, אז טאָמער מאַכט זיך א סטרייק — און דאָס איז אין אַמעריקע אלע טאָג, — קאָן ער קריגען א צעשפאַלטענעם קאָפּ. וואָס-זשע טהוט מען? איז דאָך שלעכט. האָט מען איהם געגעבען איין עצה, אז קיין ברויט און קיין חלה זאל ער טאָקי ניט באַקען. נאָר וואָס דען? — קנישעס! היימישע קנישעס. מילכיגע מיט קעז, אָדער פארעווע מיט קרויט. און וואָס זאלט איהר קלעהרען — אונזער מחותן מאַכט ניט שלעכט. גאָרניט שלעכט! זיינע קנישעס האָבען א שם אויף דער איסט-סייד. אז איהר'ט געהן אויף עסעקס סטריט, וועט איהר דערזעהען אַנגעשריבען אויף א פענסטער מיט גרויסע אותיות אויף אידיש: **בכאן פאַרקויפט מען היימישע קנישעס** — זאלט איהר וויסען, אז דאָס איז אונזער מחותן, מין ברודער אליהו'ס

שווער, יונה דער בעקער. און טאָמער וועט איהר זעהן טאָקי
 אויף דער אייגענער סטריט, אַקוראַט אַקעגען, אויך אַ אידישען
 אויפשריפט און אויך מיט גרויסע אותיות: **בכאן פאַרקויפט**
מען היימישע קנישעס — זאָלט איהר וויסען, אז דאָס איז שוין
 ניט אונזער מחותן יונה דער בעקער. דאָס האָט מען שוין געמאַכט
 איהם אַ קאָנקורענציע. זאָלט איהר אַהינצו ניט געהן. געהן זאָלט
 איהר בעסער צו אונזער מחותן, צו מיין ברודער אליהו'ס שווער.
 אַ סימן וועט איהר האָבען, אז איהר וועט אַריינקומען, וועט איהר
 באַלד דערקענען אונזער מחותן — ער איז אַ בייזער. און אויב
 איהר וועט ניט דערקענען איהם, וועט איהר דערקענען זי, אונזער
 מחותנת'טע, ריוועלע די בעקערין. זי איז מיט אַ גוידער און
 טראַנט קאַרעלען. און מיין שוועגערין ברכה וועט איהר דאָך געוויס
 דערקענען. זי האָט גרויסע פיס. און איהר קליין שוועסטערעל,
 אַ ראַבעמיני מיידעל מיט אַ צעפעל, דרעהט זיך דאָרט אַרום. זי
 ווייסט אַלעס, און מע האָט זי מיר אַמאָל געהאַט גערעדט פאַר אַ
 בלע. נאָר פון איהר וועלען מיר שמועסען איין טנדערש מאָל.

VIII

מיר זוכען א דזשא

VIII

מיר זוכען א דזשאפ

.א.

מע קאן ניט באקלאַנגען זיך. מיר זענען זעהר אָנגעלעגטע געסט ביי אונזער שכנה פעסי די גראַבע און ביי איהר מאַן משה דער איינבינדער. און עס איז אונז דאָרט גאָר ניט שלעכט. און פרייליך איז אויך גענוג. ווער שמועסט זונטאָג, דער טאָג, וואָס די האַליאָסטרע איז פריי, — דעמאָלט איז אַ לעבען. מיר נעמען זיך צונויף אַלע, גאַנץ קליינוואַרג — און מיין חבר מענדעל אויך מיט אונז — און מיר געהען אַוועק אין טהעאַטער אַרײַן. איך מיין דאָס די „מואווינג־פיקטשורס“. עס קאָסט אַ ניקעל אַ פאַר־שוין, און איהר זעהט זיך אָן אַזעלכע וואונדירים, אַז דער קאַפּ דרעהט זיך אַזש! איך זאָל זיין דעם קיזער'ס אַ זוהן, אָדער דזשיקאָב שיפ'ס אַיין איניקעל, וואָלט איך גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט געלעגען אין די מואווינג־פיקטשורס. איך וואָלט גאָר קיינמאָל ניט אַרויסגעקראַכען פון דאָרטען. מיין חבר מענדעל אויך דאָס אייגענע. און וּשתי, דער וואָס הייסט שוין היינט העררי, אויך אַזוי. געהט זשע אָבער רעדט מיט מיין ברודער אליהו, זאָגט ער, אַז ס'איז אַ שטות'עריי. ס'איז גאָרניט, זאָגט ער. ס'איז

פאר קינדער. פרעגט זיך א קשיא: ווי באלד אז פאר קינדער, פאר וואס זשע רייסט זיך אהין אונזער חבר פיני? און זיין ווייב טייבעל? און מיין שוועגערין ברכה? האָט מיין ברודער אויף אלסדינג א תירוץ. די ווייבער, זאָגט ער, האָבען אזוי פיעל שכל, וויפיעל די קינדער. און פיני, זאָגט ער, רייסט זיך אהין נאָר איהם, אליהו', אויף צו להכעיס. דער שפיץ איז געווען, אז אליהו האָט אזוי לאנג גערעדט, ביז ער איז איינגמאָל אין א זונטאָג אויך מיטגעגאנגען מיט אונז. פון דעמאָלט אָן לאָזט ער ניט דורך קיין איין זונטאָג און געהט אין די מאווינג-פיקטשורס. מיר געהען אלע. יונג און אלט. קליין און גרויס. אפילו פעסי און משה און אונזערע מחותנים — אלע, אלע. נאָר די מאמע געהט ניט. „איהר מאן, זאָגט זי, וועט ליגען אין דער ערד, און זי וועט געהן אין טרעיאטער — ניט דערלעבען וועלען דאָס, זאָגט זי, איהער שונאים!“...

ב.

עס איז ניט שלעכט ביי אונזערע שכנים. טאָקי גאָר-נאָר ניט שלעכט. עס איז אָבער ניט קיין תכלית כסדר זיין ביי יענעם א נאָסט. מע באַדאַרף עפּים זעהען א טהועכץ, „טרייען א דזשאָב.“ אין אַמעריקע באַדאַרף יעדער „מאַכען א לעבען.“ אזוי זאָגט מיין ברודער אליהו. ער געהט-אַרום פאַרזאָרגט מעהר פון אלע-מען. ער קומט אלע טאָג צו אונז פון זיין שוועהר יונה דעם בעקער און זעצט זיך אוועק מיט דער מאמע רעדען וועגען תכלית. ברכה זיצט אויך דערביי. און אונזער חבר פיני איז אויך דאָ. ער, פיני, האָט פלאַנען און פּראָיעקטען אָהן א שיעור. נאָר אלע זיינע פלאַנען טויגען אויף כפרות. דאָס הייסט, טויגען טויגען זיי, נאָר זיי געפעלען ניט מיין ברודער אליהו. און טאָמער גע-פעלט עס אליהו', געפעלט דאָס ניט ברכה'ן. למשל, פיני'ן איז געקומען א געדאַנק, אז ער און אליהו און ברכה און טייבעל זאָלען

אלע פיער געהן ארבייטען אין שאפ און ווערען שניידערס. דאָס הייסט, ניי הען אויף דער מאַשין. דאָ רופט מען דאָס „אַפּריי-טערס“. זאָגט אָבער ברכה, אז ס'איז ניט כדאי געווען צוליעב דער שענער מלאכה אַוועקוואַרפּען די היים, זיך אַיינשטעלען דאָס לעבען איבער'ן ים און ווערען שניידערס אויף דער עלטער. ענט-פערט איהר דערויף אליהו, אז ער ווייסט ניט וואָס איז שענער — פאַרקויפּען קנישעס אויף עסעקס סטריט, אָדער אַרבייטען ביי דער מאַשין? ווערד ברכה אָנגעצונרען, למאי אליהו וואַרפט איהר אַום קנישעס. זי גיט איהם אָנצוהערעניש, אז ווען ניט איהר טאַטענ'ס קנישעס אויף עסעקס סטריט, וואָלטען זיי אַלע געשוואָלען פאַר הונגער...

ג.

אונזער חבר פיני'ן האָב איך ליעב נאָר פאַר זיין רעדען. ער, אז ער צעהיצט זיך, איז אַ חיות צו הערען. אויסגעהערט אַלע-מענ'ס טענות, האַפט ער זיך אויף, מאַכט מיט ביידע הענט און לענט-אוועק אַ מענה-לשון. איך געדענק אימליכס וואָרט. אָט ווי אַזוי פיני האָט גערעדט:

— אָ! איהר פינסטערע, ווילדע מענטשען וואָס איהר זענט! אין איך ליגט טיעף אַיינגעוואָרצעלט דער גלות פון יענעם ווייסמען לאַנד פון פּאָנז, ימח שמו וזכרו! אַמעריקע איז אָבער ניט חזיר-לאַנד! אַלע מיליאָנערען און מיליאַרדערען אין אַמעריקע האָבען יונגערתייד געאַרבייט שווער און ביטער. ווער אין אַ שאַפ, און ווער אויף דער סטריט. פּרעגט ביי ראַקענפּעלער, קאַרנעגן, מאָר-גען, וואַנדערבילד, וואָס זענען זיי געווען אַמאָל? צי האָבען זיי ניט געקעהרט די סטריט? צי האָבען זיי ניט אַרומגעטראָגען קיין פּייפּערס אויף צו פאַרקויפּען? צי האָבען זיי ניט געפּוצט פּרעמדע שיד פאַר אַ ניקעל? צי נעמט, למשל, דעם קעניג פון אויטאָ-מאָבילען, מיסטער פּאָרד — פּרעגט איהם, צי איז ער ניט געווען

אמאל א שאַפּער, איין אַנטרייבער? אָדער נעמט נאָר די גרויסע מענטשען, אַשטייגער, אַ וואַשינגטאָן, אַ לינקאָלן, אַ רווועלט — זענען זיי דען געבוירען געוואָרען גרויסע מענטשען, פּרעזדענטען? צי אפילו איצטיגער פּרעזדענט ווילסאָן, זאָל ער מיר מוחל זיין, איז ניט געווען קיין מלמד?...

ד.

דאָס קאָן שוין מיין ברודער אליהו ניט פּאַרטראָגען. ער האַקט איבער אונזער חבר פיני'ן סאַמע אין מיטען:
— ע, פיני, דו רעדסט שוין על ה' ועל משיחו און אויף „ננתקה“! דו פאַרגעס נאָר נישט, אז דערווייל איז ווילסאָן מלך...
נאָר פיני, אז ער צעהיצט זיך, איז געפּעהרליך. ער לאַכט זיך אויס פון מיין ברודער אליהו:

— האַיא! מלך? וואָס מיר מלך? ווער מיר מלך? ניטאָ קיין מלך אין אַמעריקע! אַ פּרייע מדינה! אַ דעמאָקראַטישע סקע!...

— בקיצור, איז ניט קיין מלך, איז ער פּרעזדענט, וואָס איז די נפּאָ-מינה? — פּרובט זיך אליהו. און פיני האַקט איהם אָפּ:
— ס'א גרויסע נפּאָ-מינה! פון מלך ביז פּרעזדענט איז אזא חילוק, ווי פון „יככה“ ביז „יבכה“! אַ מלך איז אַ מלך, און אַ פּרעזדענט איז אַ פּרעזדענט! אַ מלך איז בירושה, און אַ פּרעזדענט דענט קלויבט מען אויס. ווילען מיר — איז ווילסאָן פּרעזדענט אויף נאָך פיער יאָהר, ווילען מיר ניט — איז ער צוריק אַ מלמד. און דאָס ווייסט דו, אז אין עטליכע יאָהר אַרום קאָן איד אויך זיין אַ פּרעזדענט?

— דו? אַ פּרעזדענט?...

— איד — אַ פּרעזדענט!...

ה.

זינט איך קען מיין ברודער אליהו האָב איך איהם נאָך קיינ-
מאָל ניט געזעהען אזוי לאַכענדיג, ווי איצט. מיין ברודער אליהו,
ווייסט איהר דאָך, איז בכלל אַ מענטש אַ פאַרוואָרגטער, אַ מרה-
שחורה'ניק. זעלמען ווען איהר זעהט איהם, ער זאָל לאַכען. און
אפילו אז ער לאַכט, איז אויך נאָר מיט אַ האַלבען מויל. איצטיגס
מאָל איז עפּים אָנגעפאלען אויף איהם אזא געלעכטער, אז מיין
מאמע האָט זיך אזש איבערגעשראָקען פאַר איהם. עס איז אָבער
טאָקיי געווען פון וואָס צו לאַכען. מע האָט באַדאַהפט נאָר אַ קוק
טהון אויף אונזער חבר פינין, ווי אזוי ער האַלט די הענט אין
די קעשענעס פון זיינע שמאַלע הויזען, וואָס קוים זיי האַפּען אַרום
די נייע גרויסע אַמעריקאַנער שיד, אויפ'ן האַלז-טיכעל, וואָס
טויבעל מאַכט איהם אַלע מאָל צורעכט, ס'זאָל ליגען גלייך, און
עס פּאָלגט ניט, האַטש געב דעם אַ קרענק, און אויף זיין האַרט
קליין אַמעריקאַנער קאַפעלישעל, וואָס וויל ניט זיצען אויף איין
אָרט, און דער עיקר — אויף זיינע קורצזיכטיגע אויגען מיט זיין
שפיצעכיגער נאָז, וואָס קוקט-אַראָפּ אין מויל אַריין.
— הבונו של עולם! אָט דאָס וועט זיין אַמאָל אַ פּרעזי-
דענט? ... זייט אַ בריה און לאַכט ניט!

ו.

גוט אָנגעלאַכט זיך, רופט זיך אָן מיין ברודער אליהו צו דער
מאמע אזוי:
— מילא, אונז האָט שוין אונזער פיני באַוואָהרענט. מיר
געהען אַלע אין שאַפּ און וועלען נייגען קליידלעך אויף דער מאַשין.
און פיני אַליין איז דאָך אוראי שוין אַ באַוואָהרענטער מענטש —
ער וועט דאָך זיין, אים ירצה השם, אַ פּרעודענט... וואָס טהוט
מען אָבער מיט אונזער קליינוואַרג?

דאָס מיינט ער מיך און מיין חבר מענדעל. ער קאָן ניט ליידען, וואָס מיר געהען אַרום בטל. ער איז אין כעס סכנות, למאי מיר דרעהען זיך אַרום איבער דער סטריט און שפיעלען אין „באָל“ אָדער אין „טשעקעס“ (ביי אונז הייסט עס „מיאַטש“ און „קנעפֿ-לעך“). ער האָט זיך אַ פרוּף געטהאָן מיך אָנצונעמען ביי'ם אויחער, געדענקט איהר דאָך, וואָס פאר אַ מיאוס'ען פסק ער האָט געהאַפּט פון אַ „ווערגעלעץ“, וואָס האָט איהם צוגעשטעלט אַ קולאַס גלייך אין נאָז אַריין — ער זאָל וויסען, אז אין אַמעריקע קאָן מען זיך „פייטען“, דאָס הייסט שלאָגען, נאָר מיט אַ גלייכען. — וואָלט איהר שוין געהאַט אזא דאגה מיט זיך, ווי איהר האָט אַ דאגה מיט די קינדער!... — רופט זיך אָן משה דער אייניג בינדער און דערמיט גיט ער אונז אָנצוהערעניש, אז מיר זענען טאַקי זעהר וואוילע געסט, נאָר ס'איז שוין צייט, מיר זאָלען עפּים טהון, עפּים אַליין פאַרדיענען אונזער שטיקעל ברויט...

ז.

היינט אונז, מיינט איהר, איז דאָס איינגענעמען צו זיצען ביי יענעם אויף לאַסקאווע ברויט? מיין מאַמע העלפט'אָוים פעס'יך אין קיטשען. זי באַקט און קאַכט און וואַשט און רוימט. אונזער חבר פיני'ס ווייב טייבעל פאַרבעט די בעמען און קעחרט אויס די רומס. פיני אַליין העלפט משה דעם איינבינדער אויפ'ן סטענר ביי די ספרים. האָטש דעם אמת זאָגען, איז פון פיני'ס הילף נישטאָ אַ סך צו וואַרטען. וואָרום פיני, אז ער דערזעהט ספרים, איז איהם ניט אַפצורייסען. שטעקט ער אַריין די נאָז אין אַ בוך — איז אַ גוטען טאָג! דאָס אַליין וואָלט נאָך אויך ניט אויסגעמאַכט. האָט ער אַ טבע — ער דראַקעט. גאָט האָט איהם צוגעשיקט אַ פאַנטאַז'פען, וואָס די טינט געהט ניט אויס אייביג — אייביג. פאַפיער איז דאָ וואָלוועל, וועלוועלער פון באַרשטש, — ויצט ער און דראַקעט.

— דו לערענסט זיך שרייבען? — פרענט איהם אליהו. נאָר
פיני ענטפערט איהם ניט. ער לעגט-צונויף דאָס אָנגעשריבענע
און באהאַלט עס ווייט-ווייט אין די זייט-קעשענעס פון פּירזשאַס
פון בירדע זייטען, און ער זעהט אויס ווי געשוואַלען.

ח.

מיר, איך און מיין חבר מענדעל, זיצען אויך ניט לעדיג. ביז
מיר וועלען אמאָל קריגען א דזשאב, העלפען מיר אויס דער חאַ-
ליאַסטערע ווי ווייט מעגליך. איך העלף דעם עלטערען באַי קלעצעל,
וואָס מע רופט איהם איצער „סעם“, ביים צעטראָגען די פעקלעך
פון די פייפער-באקסעס. און מיין חבר מענדעל רייבט זיך אמאָל
ארום וועלוועלען, וואָס היינט הייסט ער „ווילי“, אין דער באקא-
ליינע סטאָר, און אמאָל ארום פייטלען, וואָס מע רופט איהם היינט
„פיליפ“, דער וואָס פערעלט מיט אידישע „פייפערס“. פאַר אונ-
זער אַרבייט באקומען מיר פון זיי ניט קיין שום געצאָהלט, אַ חוץ
נאָר, וואָס זיי נעמען אונז זונטאָג אויף זייערע הוצאות אין טהעאַ-
טער, איך מיין, אין די מואווינג-פיקטשורס. און אז מיר געהען-
ארויס פון די מואווינג-פיקטשורס, זענען זיי אונז מכבד מיט
„מאַראַזשענע“. דאָ הייסט עס „אייז-קרים“, און מע עסט דאָס
אָדער מיט צוויי שטיקלעך ביסקוויט, וואָס זעהט אויס ווי אַ פּורני-
דיג פלעדעל, אָדער מע טרינקט עס מיט סאָדע-וואַסער. דערנאָך
„נעמען מיר אַ וואָס“, אַ שפּאַציער הייסט עס, אין פאַרק. און
פאַרקען זענען דאָ אין ניו-יאָרק אַ סך, און אומעטום לאָזט מען
איך אַריין אומזיסט, אָהן געלט. אַמעריקע איז שוין איין מאָל
אַ לאַנד! וואוהין איך וויל — אַהין געה איד, און וואָס איך וויל —
דאָס טהו איך.

ט.

האָב איך צייט, האָפּ איך זיך אַראָפּ צו מײן אַמאָליגען חבר
 ושתי (היינט הייסט ער שוין העררי). איז אָבער זײן באַסיכע
 (בעל-הבית'טע) פּונ'ם סטענדר ניט צופריעדען. זי האָט באַמערקט,
 אז ושתי רוקט מיר אונטער אַמאָל אַ באַקסער און אַמאָל אַ פּאָר
 ראַזינקעס מיט מאַנדלען. „צוויי נאַשערס, זאָגט זי, קאָן איהר
 סטענדר ניט פאַרטראָגען“... געה איך שוין מעהר ניט צו ושתי'ן,
 צו העררי'ן הייסט דאָס. איך וואָרט ביז ער קומט אויף דער נאַכט
 אַהיים, ברענגט ער מיר אַלע מאָל צו טראָגען עפּים אין קעשענע
 אויף צו נעמען אין מויל אַרײן. דערזעהט ברכה, אז איך קײ,
 שטעלט זי מיר צו אַ בענקעלע פאַר מײן ברודער אליהו. פּרעגט
 מיך אליהו, וואָס איך קײ? זאָג איך: „טשאַינגאָס“. אָט דאָס,
 וואָס אַלע קײען אין אַמעריקע. זאָגט ברכה, אז עס קעהרט זיך
 איהר איבער די גאל פון דעם קײען, וואָס מע קײעט דאָ. זאָגט
 איהר אליהו: „עלעהיי, לאָז זיך דיר דאַכטען, אז בהמות מעלד
 גרה'ן“... קאָן דאָס פּיני ניט לײדען, למאי אליהו פאַרגלײכט די
 אַמעריקאַנער צו בהמות. ער זאָגט:

— דו נעמסט אַ פּאַלק, דאָס ערשטע, דאָס גרעסטע, דאָס
 קלינסטע און דאָס פּרײסטע פּאַלק אין דער וועלט, און פאַרגלײכסט
 זײ צו, להבדיל, בהמות!?... איך וואָלט אַ בעלן געווען, זאָלסט
 מיר זאָגען נאָר אײן זאָך — וואָס וואָלט פון אונז געווען, ווען
 קאָלומבוס זאָל חלילה ניט געווען אַנטדעקען אַמעריקע?
 — וואָלט עס אײן אַנדערער אַנטדעקט! — ענטפּערט איהם
 אָפּ מײן ברודער אליהו נאָר פּראָסט און דוקא ניט לאַנג נעטראַכט.

י.

דאַנקען השם יתברך, איך קאָן אײך אָנזאָגען אַ בשורה —
 מיר האָבען שוין אַ דושאַב. מיר'ן שוין ניט דאַרפּען מעהר אַרומ
 געהן לעריג. מיר'ן שוין ניט דאַרפּען אָנקומען צו לאַסקאַווע

ברויט. מיר ארבייטען שוין אין שאפ. דאָס הייסט, ניט איך און
 ניט מיין חבר מענדעל. אונז נעמט מען ניט. מיר זענען נאָך
 צו יונג. אין שאפ געהען ארבייטען דערווייל צוויי פון אונזער
 משפּחה: מיין ברודער אליהו און אונזער חבר פיני. וואָס הייסט
 ארבייטען אין שאפ, און ווי צווי ארבייט מען דאָרט? — דאָס
 געה איך אייך דערצעהלען.

IX

מִיר אַרְבֵּיטְמַעַן אִין שְׂאָפּ

IX

מיר ארבייטען אין שאפ

א.

ווי אזוי מע ארבייט אין שאפ — קאן איך איך אקוראט ניט זאגען. וואָרום איך ווייס אליין ניט. מע לאָזט מיך נאָך אַהינצו גיט אַרײַן. וואָרום איך בין נאָך ניט בר־מצוה. איך ווייס נאָר דאָס, וואָס איך הער פון מיין ברודער אליהו און פון אונזער חבר פיני. אַלע אויפדערנאכט, אז זיי קומען אַהיים פון שאפ, דער־צעהלען זיי אונז חדושים ונפלאות. זיי קומען אַלע מאָל אויס־געמאַטערט און הונגעריג. און מיר זעצען זיך עסען וועטשערע. דאָ הייסט עס „סאַפער“. ברכה האָט פיינט אָט דאָס וואָרט, אזוי ווי איין עהרליכער איד האָט פיינט חזיר. נאָך אַ וואָרט איז פאַר־האן, וואָס מיין שוועגערין קאָן ניט אַריבערטראָגען. דאָס איז אַ „ווינדע“. אַ ווינדע הייסט דאָ אַ פענסטער. זאָגט ברכה דערויף: „ווינד און וועה זאָל זיין צו זיי“... היינט קאָן זי ניט הערען, אז מע זאָגט „סטאַקינגס“. איהר וועט קיינמאָל ניט פאַלען דערויף, אז סטאַקינגס זענען זאָקען. אָדער, אשטייגער, וואָס וועט איהר זאָגען אויפ'ן וואָרט „דישעם"? דאכט זיך, אז „פאַסורע", זאָגט ברכה, איז אַ סך שענער? אָדער וואָס קאָן זיין פשוט'ער

פון א „לעפעל“? ניין. לוינט זיי ניט. ביי זיי קומט אויס, אז א לעפעל איז א „ספון“. ניט אומזיסט זאגט ברכה א ווערטעל (זי האָט זיך איהרע אייגענע ווערטלעך): „אמעריקע איז א לאַנד, סטייט איז א מאַכל, פאָרק איז א גאַפעל און איינגעלש איז א שפראַך“...

ב.

מיין ברודער אליהו און אונזער חבר פּיני אַרבייטען אין צוויי באַזונדערע שעפּער. איינער איז איין „אַפּרייטער“. דאָס הייסט, מחילה, אַ שניידער. דער אַנדערער איז א „פּרעסער“. איין אָפּ-רייטער דאַרף ניט נייהען מיט די הענט. ער שטעפט ביי דער מאַשין. דאָס דאַרף מען אָבער אויך קאָנען. עס שטעפט זיך ניט אַליין. ווי זשע קומט דאָס צו מיין ברודער אליהו, אז אונזער טאַטע, און אונזער טאַטענ'ס טאַטע, און אונזער טאַטענ'ס טאַטענ'ס טאַטע איז קיינמאָל קיין שניידער ניט געווען און אַ מאַשין קיינמאָל אין די אויגען ניט געזעהען? מיר שטאַמען, זאָגט די מאַמע, פון לויטער חזנים, רבנים און שמשים. איז דאָך שלעכט! איז דאָס אָבער אַמעריקע. אין אַמעריקע איז ניטאָ אַ זאָך, וואָס אַ מענטש זאָל ניט קאָנען. אין אַמעריקע לערענט מען זיך אויס. אַ סימן האָט איהר — למאי אַ רב? זיין אַ רב דאַרף מען דאָך אַרדאי קאָנען. אַ רב מוז האָטש קאָנען פּסק'ענען שאלות. פון דעסט-וועגען זענען פאַרהאַן אין אַמעריקע רבנים, דאָ הייסען זיי „רעוור-רענטען“, וואָס אין דער היים זענען זיי געווען קצבים. מיין ברודער אליהו האָט זיך דאָ באַקענט מיט אַ מוהל, מיט אַ רעוודענט, וואָס מע נעמט איהם אויף ברית'ען. אין דער היים איז ער געווען אַ שניידער, און נאָך אַ דאַמסקי דערצו!

פרענט איהם אליהו: „היתכן?“...

ענטפערט ער איהם: „אמעריקע!“...

ג.

ווי אזוי האָט זיך מיין ברודער אליהו אויסגעלערענט שטע־
פען? — למאי ווי אזוי איז דער דאָמסקי שניידער געוואָרען אַ
מוהל? איז אליהו נעבאָך טאַקי גוט אויסגעריסען געוואָרען. מע
האָט איהם געגעבען איבערגעבליבענע שטיקלעך, ער זאָל זיי איבער־
געהן מיט דער מאַשין. איז ער דורכגעגאַנגען עטליכע מאָל הין
און צוריק און איז געוואָרען אַל־רײט. אויף מאָרגען האָט ער
שוין געשטעפט. מאָהלט אײך, אז אָך און וועה איז געווען צום
שטעפען. נאָר גוט איז דאָס. למאי פּיני האָט דאָס אויך ניט
געקאָנט באַווייזען? ניט מחמת ער האָט זיך געפּוילט אַרבייטען.
חס וחלילה! פּיני וועט אײך געהן אַרבייטען טאַטשקע־אַרבייט —
אַבי מאַכען אַ לעבען אין אַמעריקע. איז די צרה, וואָס ער האָט
אַ נידעריגע ראיה און טהום אַלסדינג האַפּענדיג. מע האָט איהם
אויך אוועקגעזעצט ביי דער מאַשין, ווי מיין ברודער אליהו. מע
האָט איהם אויך געגעבען איבערגעבליבענע שטיקלעך, ער זאָל זיי
איבערגעהן הין און צוריק מיט דער מאַשין. האָט זיך געטראָפּען
מיט איהם אײן אומגליק. דאָ ווערד דאָס אָנגערופּען: „אײן
עקסידענץ“. אונזער חבר פּיני האָט אין אײלעניש פאַרטשעפעט
דעם פּירזשאַק און האָט צוגעשטעפט דעם לינקען אַרבעל צו דער
מאַשין. אַ גליק האָטש, וואָס ניט די האַנט. וועה־וועה, וואָס מע
האָט זיך אָנגעלאַכט פון איהם! חברה שניידערס האָבען אויפגע־
הויבען אַ הורראַ! „גרינהאַרן“ האָבען זיי איהם אַ נאָמען געגעבען.
גרינהאַרן איז די טייטש אַ גרינער. און אַ גרינער הייסט אַזעל־
כער, וואָס איז נאָרוואָס אַראָפּגעקומען פון דער היים און ווייסט
ניט, וואו אַ טיר עפענט זיך. גרינהאַרן איז אַ בזיון. ערגער פון
אַ גנב... נאָר דאָס וואָלט נאָך געווען, ווי זאָגט ברכה, אַ האַלבע
צרה. דאַרף זיך טרעפען — אַט וועט איהר הערען וואָס.

ד.

פונקט אין דעם שאפ, וואו מיין ברודער אליהו האָט געארבייט ביי דער מאַשין און אונזער חבר פיני איז אויך געקומען לערנען די אַרבייט, האָט זיך געפונען אונזערער איין אלטער באַקאַנטער און פיני'ס אַ שונא — דער הייסנער שניידער. אויב איהר האַלט קאָפּ, זענען מיר מיט'ן הייסנער שניידער געפאָהרען אינאיינעם אויף איין שיף, אויפ'ן „פרינץ אלבערט“. איהר דארפט געדענקען מסתמא דאָס אויך, אז מיט אונזער חבר איז דער הייסנער שניידער געווען אויף מעסערשטעך. באַדאַרף נאָט פיהר רען אזוי, אז פיני זאָל זיך מיט איהם באַגעגענען אין איין שאַפּ. און נאָך ווי אזוי באַגעגענען! אין דעם דאָזיגען שאַפּ איז דער הייסנער שניידער אַ גאַנצער מאַכער. ער איז ניט קיין אָפּרייטער ביי דער מאַשין, נאָך אַ „קאַטער“. דאָס הייסט, ער איז אַ צור שניידער. ער שניידט-צו, און די אָפּרייטערס ניהען. איז איהם נאָך ווינציג. ער זאָגט, אז ער וועט לאַנג ניט זיין אין די ביזנעס. ער האַפט גאָר אין גיכען ווערען אַ „דעזיינער“. דאָס איז שוין גאָר אַ גרויס שטריימעל. אַ דעזיינער הייסט אַזעלכער, וואָס מאַכט פאַסאָנען. אַ דעזיינער פאַרדיענט פּופּציג טאָלער אַ וואָך, און פינף און זיבעציג טאָלער אַ וואָך, און הונדערט אויך! אז עס באַגליקט אַ מענטשען, ווייסט ער ניט פון וואַנען! ווי זאָגט ברכה: „איינעם ניט נאָט גאָר, דעם אַנדערען גאָרניט“...

ה.

אז פיני איז אַרײַנגעקומען אין שאַפּ, קומט איהם דער הייסנער שניידער אַקעגען. ער שטעלט אַוועק אויף איהם די שאַרפע ברילען, ציהט-אויס פיני'ן אַ יד און מאַכט צו איהם: „העללאָו, לאַנדסמאַן! האַנדל יו דו? ...“ דאָס הייסט: „שלוס-עליכס, וואָס מאַכט איהר, רב קרוב? ...“ קוקט אויף איהם אונזער חבר פיני

מיט זיינע קורצזיכטיגע אויגען. ווער איז דער לין? ער האָט איהם גאָרניט דערקענט. ערשט, אז יענער האָט איהם אָנגערופען דעם נאָמען פונ'ם שיף „פרינץ אלבערט“, האָט זיך פיני דערמאָנט ווער דאָס איז. און ס'איז איהם געוואָרען, זאָגט ער, דריי לעכער אין האַרצען! ראַכט זיך, וואָס האָט איהם דער הייסנער שניידער געטהאָן? ער קאָן אָבער, זאָגט פיני, זיין פנים ניט אָנקוקען. ער זאָל וויסען, זאָגט ער, פארדיענען טויזענד טאָלער אַ שעה, וועט ער אין דעם דאָזיגען שאַפּ ניט זיין קיין מינוט אפילו! און דערצו נאָך דער עקסידענץ מיט'ן צוגעשטעפטען אַרבעל...
 ..

..

בקיזור — פיני שוין ניט זיין קיין אָפּרייטער. ער געהט אַוועק אין איין אַנדער שאַפּ און באַשטעלט זיך דאָרט פאַר אַ פּרעסער. אַ אונטערפּרעסער דערווייל. אז ער וועט זיך אויס-לערנען די אַרבייט, וועט ער געהן העכער און העכער. ביז וואוהין?
 — מע קאָן ניט וויסען. — זאָגט פיני. — קיינער ווייסט ניט וועמענ'ס מאָרגען ס'איז. ניט קארנעני, זאָגט ער, ניט וואַנז דערבילר, ניט ראָסקענפעלער האָבען געוואוסט, אז זיי וועלען אַמאָל זיין דאָס, וואָס זיי זענען...
 דערווייל ווערד נאָך פיני גוט פאַרשוואַרצט. און אַלץ איבער זיין טבע, וואָס ער האָט ליעב אַלסדינג טהון האַפענדיג. און דערצו נאָך זיין נידעריגע ראיה. ער קומט אַלע טאָג אַהיים אַ צעכריהטער. איינמאָל איז ער געקומען מיט אַ סקאַליטשעטער נאָז. וואָס איז די מעשה? ער האָט זיך ביי'ם פּרעסען אָפּגעבריהט די נאָז. ווי קומט דאָס פּרעסעל צו זיין נאָז? זאָגט פיני, אז זיין נאָז האָט ניט געוואַרט, ביז דאָס פּרעסעל וועט זיך מטריח זיין צו זיין נאָז. ער קאָן באַשטעחן, זאָגט ער, אז זיין נאָז זאָל געהן צום פּרעסעל. ווי קומט זי, די נאָז, צום פּרעסעל? לאָזט זיך אויס, אז פיני האָט

נאָר געזוכט אַ שטיקעל אַרבייט, און ווייל ער האָט אַ נידעריגע
ראיה, האָט ער זיך דעריבער אָנגעבויגען הארט צום טיש און האָט
געטראָפּען מיט'ן שפיץ נאָז גלייך אויפ'ן אָנגעגליהטען פּרעסעל.

— אַ שלים-מזל אז ער פּאַלט אין שניי, טרעפט ער אויך
אויף אַ שטיין...

איך מיינ, אז איך וועל אייך ניט דערצעהלען, ווער דאָס האָט
געזאָגט, וועט איהר אויך טרעפען, אז דאָס האָט געזאָגט ברכה.
מיין שוועגערין קאָן אַריינוזאָגען...

ז.

ברכה איז ניט צופריערען. מיין מאמע אויך ניט. טיבעל
אויך ניט. איהר האָט אַמאָל געזעהען, אז ווייבער זאָלען זיין צו
פריערען? זיי באוויינען אונז, מאַנסבילען, וואָס מיר דאַרפען אזוי
האַרעווען אין אַמעריקע, בכדי צו מאַכען אַ לעבען. אַ קלייניג
קייט — אַרבייטען אין שאַפּ! אז האַלב נאָך זיעבען אין דער פריה
מוז מען שוין זיין אויף דער אַרבייט. אַ שעה נעמט-צו דאָס
פאַהרען אַהין. עפּים איבערחאַפּען דאַרף מען. דאוונען דאַרף
מען דאָך אוראי. היינט רעכענט-אויס, ווען מיר דאַרפען אויפ-
שטעהן? און פאַרשפּעטיגען טאָר מען ניט קיין מינוט אפילו.
וואָרום טאָמער פאַרשפּעטיגט איהר, רעכענט מען אייך אַראָפּ פאַר
יעדע פינף מינוט אַ האַלבען טאָג אַרבייט. ווי אזוי ווייסט מען
דאָס, צי איהר האָט פאַרשפּעטיגט, אָדער ניין? דערויף איז דאָס
אַמעריקע. אין אַמעריקע האָט יעדער שאַפּ אזא מיין זייגער. אז
איהר קומט אין שאַפּ, געהט איהר צו צום אַלעס ערשטען און
טהוט אַ קוועטש דעם זייגער. ווערד דאָס אָנגערופּען אויף זייער
לשון: „פּאַנטשען די קלאַק“. „קלאַק“ איז אַ זייגער און נעמט
זיך, זאָגט מיין ברודער אליהו, פון גלאַק. אַ גלאַק קלינגט און אַ
זייגער, זאָגט ער, קלינגט אויך. אָבער נאָר אַ וואַנט-זייגער. אַ

סימן האָט איהר: א קעשענע-זייגערעל קלינגט ניט, הייסט עס „וואַטש“. פרעג איך ביי אליהו: „פאַר וואָס עפּיס וואַטש?“ זאָגט ער: „ווי דען זאָל עס הייסען?“ זאָג איך: „וואַטשעל“. פרעגט מיך אליהו: „פאַר וואָס עפּיס, וואַטשעל?“ זאָג איך: „אַז אַ זייגער איז אַ זייגערעל, דאַרף זיין וואַטש אַ וואַטשעל. עלעהיי, זאָג איך, אַ „באָי“ איז אַ יונג, איז אַ יונגעל, „באָיטשיק“, און אַ קליין יונגעלע — אַ „באָיטשיקעל“... ווערד אליהו אין כעס און זאָגט מיר, אַז איך האָב זיך אויסגעלערענט פון אונזער חבר פּיני זאָגען אַלסדינג פאַרקעהרט. אַ גליק, וואָס פּיני איז ניטאָ דערבוי. פּיני זאָל זיין, וואָלטען זיי זיך שוין צעאַמפּערט איבער'ן וואָרט „וואַטש“, אזוי ווי זיי האָבען זיך געאַמפּערט און שיער ניט צעשלאָגען זיך איבער'ן וואָרט „ברעקפּיש“ — אָנבײסען. דערפאַר, זאָגט אליהו, איז איין אָנבײסען ברעקפּיש, ווייל צום אָנבײסען עסט מען פּיש, אָדער הערינג. זאָגט פּיני: „ווי באַלד אַז הערינג, פאַר וואָס זשע זאָגט מען ניט: „ברעקערינג?“ זאָגט איהם אליהו: „בהמה וואָס דו ביזט! און וואָס איז אַ הערינג — ניט קיין פּיש?“ פּיהלט זיך פּיני, אַז ער איז געשלאָגען, זאָגט ער: „ווייסט דו וואָס? לאָמיר פרעגען ביי איין אַמעריקאַנער אירען!“ און מע פּוילט זיך ניט און מע שטעלט-ראָפּ אַ געגאַלטען אירען אין מיטען גאַס (שבת איז דאָס גנוועזען) און מע טהוט איהם אַ פרעג אויף אַ טשיקאַוועסט: „פּעמער! איהר זענט שוין לאַנג אין אַמעריקע?“ זאָגט ער: „דרייסיג יאָהר. וואָס איז דען?“... זאָגען זיי: „מיר ווילען אייך עפּיס פרעגען. גיט אונז צו פאַרשטעהן, פאַר וואָס זאָגט מען ביי אייך אויף איין אָנבײסען ברעקפּיש?“ קוקט זיי אָן דער איד און זאָגט צו זיי: „ווער האָט דאָס אייך געזאָגט, אַז אויף איין אָנבײסען זאָגט מען ביי אונז ברעקפּיש?“ „ווי אזוי זשע דען זאָגט מען?“

— ברעקפּעסט! ברעקפּעסט! ברעקפּעסט! — שרייט זיי אויס דריי מאָל דער איד גלייך אין פּנים אַרײן און איז זיי מכבּר מיט'ן נאָמען „גרינע חיות“...

ח.

איך האָב מורא, אז מיר וועלען זיך מיט'ן שאַפּ ניט עלטערען. מײן ברודער אליהו זאָגט, אז די אַרבייטער האָבען צרות פונ'ם „פאַרמאן“. יעדער שאַפּ האָט אַ פאַרמאן — איין עלטסטען, איין אויפזעהער. און ניט נאָר איין פאַרמאן, יעדער שטאָק האָט זיך זיין פאַרמאן. אויף דעם שפּאַק, וואו אליהו אַרבייט, איז דער פאַרמאן אַ חמון, אַ רשע מרושע. ער איז אַליין אַמאָל געווען איין אַפּרייטער. נאָר ער האָט זיך אַרויפגעאַרבייט און איז גע- וואָרען אַ פאַרמאן. די אַרבייטער זאָגען, אז ער איז ערגער פונ'ם „באָס“. באָס איז אַ לשון־קודש־וואָרט און שטאַמט פונ'ם וואָרט „בעל־הבית“. אזוי זאָגט אליהו, און פּיני מוז אָפּשווייגען. וואָר- רום אויף לשון־קודש איז אליהו בעל־מצרא. פאַרט אַ חזנ'ס אַ זוהן... נאָר מיר קעהרען זיך אום צום פאַרמאן. מע האָט אַרויס- געלאָזט אַ קלאַנג אין שאַפּ, אז דער פאַרמאן רוקט דעם זייגער. אזוי, אז ווען איהר וואָלט ניט קומען, וועט איהר פאַרשפעטיגען — וואָס זאָגט איהר אזוי זאָס מבזר? ... און אונזער חבר פּיני דער- צעהלט פון זיין שאַפּ נאָך שענערע מעשיות. זייער פאַרמאן, זאָגט ער, לאָזט ניט דעם אַרבייטער אַ קוף טהון אין אַ פּייפּער אַרײן. לײענען אַ צײַטונג בײַ דער אַרבייט — הױת ניט זיכער! רױכערען שמועסט מען ניט. אַ וואָרט טאָר מען ניט אויסרעדען צווישען זיך. ס'איז אזוי שטיל, זאָגט ער, אז מע קאָן הערען אַ פּליעגל! אויסער דעם טראַסק פּיט'ן גראַגערען פון די מאַשינען. נאָך אַ מעלה האָט זיין שאַפּ. דאָרט ווערען די פּרעסלעך אָנגעוואַרעמט מיט גאָז. דאָ זאָגט מען גײט גאָז, נאָר „געז“. דאָס הייסט, שטינקען שפּיטקעט עם אזוי ווי פּײ אונז גאָז. נאָר מע טאָר ניט זאָגען גאָז. מע דערף זאָגען געז. אַקוראַט פאַרקעהרט. סע זאָל בײ אונז אײן דער חײם הײסען געז, וואָלט מען דאָ מסתמא גע- זאָגט גאָז.

ט.

הקיצור, די געז פון די פרעסלעך פארהאקט אזוי דעם קאָפּ,
 אז די אַרבייטער אין שאַפּ פאלען חלשות און מוזען סטאַפען די
 אַרבייט. רעכענט מען זיי אָפּ פון דער ״פּיידע״. דאָס הייסט, אז
 עס קומט צום אָפּנעמען פאַר דער וואָך, וואָס מע האָט פאַרדיענט,
 ווערד אַ לאַך. דאָ האָט איהר פאַרשפּעטיגט פינף מינוט — אַראָפּ
 אַ האַלבער טאַג. דאָ זענט איהר צו־פּרייה אַוועקגעגאַנגען — אַראָפּ
 אַ האַלבען טאַג. דאָ זענט איר געפאלען חלשות — פאַרפאלען
 אַ טאַג.

ניין. מע קאָן שוין מעהר ניט אַריבערטראָגען. מע וועט
 כּווען אַרויס אין אַ סטרייק.

x

מיר סמרייקען!

א

מיר סטרייקען ?

א.

מיר דאכט, אז ס'איז נאָר ניטאָ קיין בעסערע זאָך אויף דער וועלט, ווי אז מע סטרייקט. דאָס האָט אזא פנים, ווי אז איהר לערענט ביי א רבי'ן, וואָס שלאָנט זיך צו שטארק, נעמט מען אָפּ ביי איהם די קינדער און מע זוכט איין אנדער מלמד. דערווייל הערט איהר אויף צו געהן אין חדר. מיין ברודער אליהו און אונזער חבר פיני האָבען אויפגעהערט צו געהן אין שאַפּ. אונזער שטוב האָט שוין נאָר איין אנדער פנים, זינט זיי זענען אין דער היים. אזוי האָבען מיר זיי אָנגעקוקט איין מאָל אין וואָך — זונטאָג. וואָרום, ווי איך האָב איך שוין דערזעהלט, אז מע אר־ בייט אין שאַפּ, מוז מען אויפשטעהן כאור, בכדי מע זאָל חלילה ניט פארשפעטיגען. און אז זיי זענען געקומען אהיים, פלעג איך שוין שלאָפען. פאר וואָס? דערפאר, וואָס זיי האָבען געארבייט „אָווערטיים“. דאָס הייסט, אז אלע אנדערע ארבייטער זענען געגאנגען אהיים, זענען אונזערע לייט נאָך געזעסען אין שאַפּ ביי דער ארבייט. ניט דערפאר, וואָס מע האָט זיי גענויט פון קהל. זיי האָבען געארבייט אָווערטיים, בכדי זיי זאָלען מעהר פאר־ דינען. אי, אז ס'איז געקומען צום צאָהלען, האָט מען ביי זיי

אָפּגעריסען טעג — וואָס זענען זיי שולדיג? „עלעהיי, גולנים
זענען אונז באַפאַלען“... אזוי האָט געזאָגט מיין ברודער אליהו.
— עלעהיי, דו ביזט אַ לעקיש! — זאָגט צו איהם מיין
שוועגערין ברכה. ווען זי, זאָגט זי, זאָל אַרבייטען אין אַ שאַפּ,
וואָלט זי זיך ניט געלאָזט שפּייען אין דער קאַשע. זי זאָגט, אַז
אַלע פּאַרלייט מיט אַלע באַסעס וואָלטען ביי איהר געקויפט די ערד.
און איהר מענט איחר גלויבען. ברכה קאָן!

ב.

דערפאַר האָט זי זיך געקיהלט דאָס האַרץ, אַז אַלע שעפּער
האַבען ערקלעהרט אַ סטרייק. דאָס הייסט, אַלע שניידערס, וויי-
פיעל ס'איז פאַרהאַן אין ניריאָרק, האָבען אוועקגעלעגט שער און
אייזען און — גוד באַי. וועהדוועה, וואָס סע האָט זיך אָפּגע-
טהאָן! אין דער היים, און אויף דער סטריט, און אין די האַלס!
אַ „האַל“ — איז אַ זאָל, אָדער אַ טהעאַטער. מע קלויבט זיך
צונויף אַהינצוצו אַלע שניידערס פון גאַנץ ניריאָרק אויף אַ מיטינג,
און מע רעדט און מע רעדט און מע רעדט. איהר הערט זיך דאָרט
אָן אַזעלכע ווערטער, וואָס איהר האָט זיי קיינמאָל ניט געהערט:
„דזשענעראַל סטרייק“... „יוניאָן“... „אָרגאַניזירט“... „אַכט און
פערציג שטונדען“... „העכערע וויידזשעס“... „בעסערע באַהאַנד-
לונג“... „סקעבס“... „סטרייק-ברעכערס“... „פיקעטס“... און נאָך
כדומה אַזעלכע ווערטער, וואָס איהר פאַרשטעהט זיי ניט. מיין
חבר מענדעל זאָגט, אַז ער פאַרשטעהט זיי יאָ. נאָר געבען מיר
צו פאַרשטעהן קאָן ער ניט. „וועסט עלטער ווערען, יאָגט ער
מיר, וועסט דו אַליין פאַרשטעהן“. עס קאָן זיין. דערווייל קוק
איך זיך צו, ווי דער עולם היצט זיך, און עס בייסען זיך מיר די
הענט. עס גלומט זיך מיר זיי אַלע אַראָפּהאַפּען אויף פאַפיער.
אויסמאַהלען איטליכען באַזונדער, ווי ער זעהט אויס, וואָס ער
טהוט, ווי אזוי ער שטעהט און ווי אזוי ער רעדט.

ג.

למשל, נעמט מיין ברודער אליהו. ער אליין רעדט גיט קיין וואָרט. ער געהט נאָר צו צו איטליכס רעדעל און שמעקט אריין די נאָז. אָדער ער לעגט צו איין אויהער. בעת מעשה בייסט ער די נעגל און איז שטאַרק אויפגערעגט. א פאַרנעגניגען צו זעהען מיין ברודער, ווי ער שאַקעלט צו מיט'ן קאָפּ יעדען איינציגען, וואָס ער רעדט. ער איז מיט אלעמען מרוצה, וואָס יענער זאָל גיט זאָגען. אָט איז צוגעקומען צו איהם אַ שניידער מיט אַ גולקע אויף איין זייט קאָפּ — פון דער לינקער זייט. דער שניידער האָט איהם אָנגענומען ביי אַ לאַץ און טרויסעלט איהם און רעדט אין איהם אריין, אז ס'איז אַרויסגעוואָרפען דער גאַנצער טאַרעראַם. די שניידערס וועלען מיט זייער סטרייק נאָר נישט אויספיהרען. מחמת די „אַסאַיאַישאַן" פון די „מאַנופעקטשורערס" איז צו שטאַרק פאַר אונז! שאַקעלט איהם מיין ברודער צו מיט'ן קאָפּ. און איך האָב זעהר מורא, אז מיין ברודער אליהו ווייסט אזוי, וואָס באַדייט „אַסאַיאַישאַן" און „מאַנופעקטשורערס", ווי איך... וואָרום אָט איז צוגעגאַנגען צו אליהו'ן איין אַנדער שניידער מיט אַ פנים פון אַ קאַטשקע. אז ער רעדט, פאַטשט ער מיט די ליפען. דער שניידער האָט אָנגענומען מיין ברודער פאַר אַ קנעפעל און האָט לאַנג איבע, איהם גערעדט, געפאַטשט מיט די ליפען. ער האָט אלע מינוט אויסגערופען: „ניין! מיר מוזען קעמפען, אויס-קעמפען ביז'ן סוף!"... האָט איהם מיין ברודער אויך אויסגע-הערט און אויך צוגעשאַקעלט מיט'ן קאָפּ. איין עכירה, וואָס מ'ן שווענערין איז דאָ גיטאָ. זי וואָלט איהם שוין עפּיס אַר-יגע-זאָגט...

ד.

גאַנץ אַנדערש האָט אויסגעזעהען אַר-ער חבר פּיני. ווער עס האָט איהם גיט געזעהען און ווער עס האָט איהם גיט געהערט רעדען אויף אַ מיטינג, — דער האָט נאָר קיין שענס גיט געזעהען

אויף זיין לעבען. אונזער פיני'ס פיגור דארף אייך זיין באקאנט נאך פון מיינע פריהעריגע מעשיות. זיינע קורצזיכטיגע אויגען מיט זיין לאנגער שפיצעביגער נאז, וואָס קוקט אַראָפּ אין מויל אַרײַן, נעדענקט איהר כסתמא. זיינע לאנגע שמאָלע הויזען, איין הויז אַראָפּ, איין הויז אַרויף, און זיין שניפּס אויף דער צעשפילע-טער מאַנישקע — האָט איהר אוראי אויך ניט פאַרגעסען. היינט זיין רעדען, זיין פינען מיט דער נשמה און זיין שיטען פונ'ם אַרבעל מיט הויכע שענע ווערטער און מיט קלינגענדיגע נעמען פון גרויסע לייט? אַצינד שמעלט אייך פאַר, אז פיני צעהיצט זיך און רערט פאַר איין עולם פון טויענדער מענטשען, וואָס ווילען איהם דוקא ניט הערען. אָנגעהויבען האָט ער אַזש פון קאַלמבוסען, ווי אזוי ער האָט אַנטדעקט אַמעריקע, און איז באַלד אַרויף אויף די פאַראייניגטע שטאַטען, און האָט זיך פאַרמאַסמען צו רעדען און צו רעדען. האָט מען איהם ניט געלאָזט. — ווער איז דער ספיקער? — פרעגט איין שניידער ביי'ם אַנדערען.

— אַ גרינהאַרן! — ענטפערט איהם יענער.
 — וואָס וויל ער?
 — וואָס באַדערט ער?
 — וואָס האַקט ער אַ טשייניק?
 — שאַראָפּ! — שרייט אויס איינער, און אַ סך אַנדערע
 האַפען איהם אונטער:
 — שאַראָפּ!...

ה.

„שאַראָפּ“ איז אפילו אַ מיאום וואָרט. די טייטש פונ'ם וואָרט איז „אַראָפּ פונ'ם מאַרק!“ נאָר אונזער חבר פיני שרעקט זיך ניט פאַר קיין ווערטער. פיני, אז ער צערעדט זיך, איז ווי אַ פאַס וואַסער, וואָס מע האָט אָפגעשטעקט און פאַרוואָרפען דעם

צאפען. איהר קאנט צוהאלטען מיט דער האנט, פארשטאָפּען מיט אַ שמאַטע — עס וועט איך קיין זאך ניט העלפען. ביז דאָס וואַסער וועט ניט אַרויסגעהן ביז'ן לעצטען טראָפען, איז איין עבירה אייער טריהה. פיני מוז אָפּרעדען זיינס. סיידען מע זאָל איהם אַראָפּשלעפען פון דער ביהנע. דאָ הייסט עס ניט ביהנע. דאָ הייסט עס „סטירדזש“. איצטיגס מאָל האָט מען איהם טאַסי געמוזט אזוי טהון. צוויי שניידער-יונגען, פרעסערס, האָבען איהם גענומען פאַר ביידע הענט און מע האָט איהם מיט כבוד אַראָפּ געפיהרט פונ'ם סטירדזש. דאָס האָט איהם אָבער גאַרניט גע-שמעהרט אויסצופיהרען דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט אויספיהרען. ער האָט דאָס איבעריגע דעררעדט, שוין געהענדיג מיט אונז אַהיים. און אז מיר זענען געקומען אַהיים, האָט ער נאָך לאַנג גערעדט פאַר מיין מאמען און פאַר מיין שוועגערין ברכה און פאַר זיין ווייב טייבעל. איך און מיין חבר מענדעל זענען אויך געווען צווישען די צוהערער. און מיר דאַכט, אז ווערליג פיני האָט גע'מענה'ט, איז ער גערעכט. נאָר געהט רעדט מיט ווייבער. אז פיני האָט זיך גוט אָנגערעדט, רופט זיך אָן מיין שוועגערין ברכה מיט אַ משל, ווי איהר שטייגער איז:

— וואָס איז דעם אינדיק פאַר אַ חילוק, צי מע קוילעט איהם פורים צו דער טעודה, צי פסח צום סדר? ...
 מאָמער ווייסט איהר, וואָס מיינט דערמיט ברכה? ...

7.

דערווילע געהט אוועק אַ טאָג און אַ טאָג. דער סטריק איז אַ סטריק. די אַרבייטער זענען שטאַהל און אייזען. מיטינגען מאַכט מען אַלע טאָג. און אַלע מאָל אויף אַ נייעם פּלאַץ. די מאַנופּעקטורערס, הער איך זאָגען, האַלטען זיך אויך שטאַרק. זיי ווילען ניט גאַנצען. זיי וועלען אָבער מוזען גאַנצען. אזוי זאָגען אַלע. ניטאָ אַ זאך, וואָס די אַרבייטער זאָלען ניט אויס-

פיתרען. ס'איז אַמעריקע! עס האָלט שוין ביי'ם לעצמען מיטעל. אז דאָס וועט ניט העלפען, איז עס וועלט! אזוי זאָגען אונזערע לייט. וואָס איז דאָס פאַר אַ מיטעל? מיר וועלען זיך צונויפֿ-זאַמלען אלע סטרייקער פֿון גאַנץ ניריאָרק און מיר וועלען דורכ־גען איבער די סטרימען מיט אַ מאַרטש. דאָס הייסט, טויזענדער און טויזענדער שניידערס וועלען זיך דורכשפּאַציערען מיט די פּאַהנען איבער דער שטאָדט. מיר און מיין חבר מענדעל איז דאָס דוקא געפּעלען. מיר וועלען זיין די ערשטע. רעדט זשע אָבער מיט אזא אירינע, ווי מיין שוועגערין ברכה, זאָגט זי, אז ביי איהר זעהט דאָס אויס, ווי קינדער שפּיעלען זיך אין סאָל-דאַמלעך... זי זאָגט: „איין עבירה אייערע שידך“... האָט איהר באַדאַרפט אָנקוקען אונזער פיג'ין און הערען, וואָס ער האָט איהר געזאָגט דערויף!

ז.

מיר האָבען שוין געהאַלטען מיט'ן סטרייק גאַנץ ווייט. איך אין מיין חבר מענדעל האָבען זיך שוין צוגעגרייט, ווי מע גרייט זיך צו צו דעם פּערטען דזשולאַי. דעמאָלט איז אַ יום טוב אין אַמעריקע. מע שיסט אויף דער סטריט מיט די פייער־קרעקערס און עס טרעפט זיך, זאָגט מען, אז מע דער'הרג'עט אַ מענטשען. אַ גלייניגייט — דער פּערטער דזשולאַי? דאָס איז דאָך דער טאָג, וואָס די פּאַראייניגטע שטאַמען האָבען זיך באַפּרייט פֿון די שונאים... איך און מענדעל זענען שוין געווען יום־טובֿ'דיג. איז אונז פּאַרשטעהרט געוואָרען די שמחה. אויף קאַנעל סטריט האָט מען גע'הרג'עט אַ מענטשען. די ידיעה האָט אונז געבראַכט פיני. ער איז געווען אויפֿ'ן אָרט און האָט געזעהען דעם גע'הרג'ען. ער זאָגט, אז דער מענטש האָט פּאַהרענט דעם טוידט. ער איז גע-ווען, זאָגט ער, אַ געננסמער. פּרעגט איהם די מאַמע: „וואָס הייסט אַ געננסמער? אַ גנב?״ זאָגט פיני: „ערגער פֿון אַ גנב!“

פרענט איהם די מאמע: „ז נולן?" זאגט פיני: „ערגער פון א גולן!" פרענט די מאמע: „וואס קאן זיין ערגער פון א גולן?" זאגט פיני: „א נענגסטער איז ערגער פון א גולן. ווארום א גולן איז א גולן, און א גענגסטער איז א געדונגענער גולן. דעם מען טשען האט מען געדונגען, ער זאל שלאגען די סטרויקערס. איז ער באפאלען א מיידעל א סטרויקערין און האט זיך פארמאסטען זי צו שלאגען. האט זי געמאכט א נוואלד, זענען זיך צונויפגע-לאפען מענטשען און ס'איז ארויס א געשלענג... מעהר האט מען פון פיני'ן ניט געקאנט ארויסבאקומען גארניט. ער האט ארומ געשפאנט מיט זיינע לאנגע פיס הין און צוריק. ער האט געפינעט מיט דער נשמה. ער האט געשפריצט מיט פייער. ער האט זיך געריסען ביי די האר און געשאטען מיט ווערטער און מיט נעמען: — איראי, קאלומבוס! איראי, וואשינגטאן! איראי, לינקאן! דער סוף איז געווען — פיני האט זיך אויפגעהויבען און איז אנטלאפען!

ח.

ביז עפס וואס, דערווייל האט דאס אונז געטראפען. מיך און מיין חבר מענדעל. די מאמע האט זיך געשווארען ביי איהר געזונט און ביי איהר לעבען, אז זי וועט אונז ניט ארויסלאזען אויף דער סטריט פאר קיין געלט אין דער וועלט! ניט מיך, ניט מענדעלען, ניט אליהו'ן, ניט ברכה'ן און ניט טייבלען. ווארום ווי באלד אז עס האלט שוין, זאגט זי, אזוי ווייט, אז מע הרגעט מענטשען אין סטריט — איז שוין עק וועלט! זי האט אָנגעוואָרפען אויף אונז אלעמען אזא פחד, אז טייבעל האט זיך צעוויינט, ווי א קליין קינד. גאט ווייסט, וואו איהר פיני איז אצינד! ... האט די מאמע שוין פארגעסען אן אונז און האט גענומען אויסרעדען דאס הארץ נעבאך טייבלען: אז מיר האבען א שטארקען גאט. און אז עס וועט איהר פיני'ן גאר ניט געשעהן. און אז ער וועט מיט

נאָט'ס הילף קומען בשלום אַהיים. און אז ער וועט זיין אַ מאַן צו זיין ווייב און אַ טאַטע צו זיינע קינדערלעך, וואָס וועלען, אם ירצה שם, אַמאָל זיין. וואָרום דערווייל האָט נאָך טייבעל קיין קינד און קיין רינד. זי דאָסערט זיך און האָפט, אז זי וועט נאָך אַמאָל האָבען קינדער.

— און אַ סך קינדער! — זאָגט די מאַמע.

— אָמן הלאוי! — זאָג איך און האָפּ אַ פאַטש פון מיין ברודער אליהו, איך זאָל ניט זיין קיין שייגעז און זאָל ניט שטופען די צונג אַהין, וואו מע דאַרף ניט...

ט.

נעלויבט איז נאָט — געקומען פיני. און געקומען איז ער מיט אַ שמחה, אַ גדולה: דער מענטש דער גענגסטער, וואָס מע האָט איהם גע'הרגעט, לעבט און וועט לעבען. נאָר אַ קאַליקע וועט ער שוין בלייבען אויף אייביג. מע האָט איהם ניט דער'הרגעט אויף טוירט. מע האָט איהם נאָר אזוי גוט אָנגע'הרגעט. מע האָט איהם אויסגעזעצט איין אויג און איבערגעבראַכען אַ האַנט. „אַ מצוה — לאָז ער ניט זיין קיין גענגסטער!“ האָט אָבער די מאַמע אויף איהם רחמנות: „לאָז ער זיך זיין, זאָגט זי, וואָס ער איז. פאַרהאַן אַ גאָט אין הימעל, לאָז ער זיך, זאָגט זי, מיט איהם רעכענען. פאַר וואָס, זאָגט זי קומט איהם, מע זאָל איהם איבערברעכען אַ האַנט און אויסזעצען איין אויג? וואָס זענען שולדיג זיין ווייב און קינדער נעבאָך, זיי זאָלען האָבען אַ טאַטען אַ קאַליקע?“...

י.

דער סטרייק האָט זיך פאַרצויגען, און מיר געהען אַרום אָהן אַ שטאָך אַרבייט. מיין ברודער אליהו איז אויס געגאנגען. די מאַמע רעדט איהם אויס דאָס האַרץ. זי זאָגט, אז דער גאָט, וואָס

האָט אונז געבראַכט קיין אַמעריקע, וועט אונז מסתמא ניט פאַר
 לאָזען. אונזער מחותן יונה דער בעקער און אונזערע גוטע פריינד
 פעסי די גראַבע און איהר מאַן משה דער איינבינדער און די איבער-
 דיגע פריינד און גוטע פריינד קומען אַלע מאָג און טרייסטען אונז
 מיט גוטע ווערטער. זיי זאָגען, אז דער הימעל איז צו דער ערד
 ניט געפאלען. וואו שטעהט דאָס געשריבען, אז מע מוז לעבען
 אין אַמעריקע נאָר פון שניידעריי? מע קאָן מאַכען אַ לעבען אַהן
 שניידעריי אויך. ווהאיה? אָט וועל איך אייך דערצעהלען, ווי
 אזוי מיר מאַכען אַ לעבען אין אַמעריקע.

XI

פתרילעווקע אין ניו-יאָרק

כתרילעווקע אין ניריארק

א.

איידער איך געה אייך דעהצעהלען, ווי אזוי מיר מאכען א לעבען אין דעם נייעם לאַנד, מוז איך אייך פריהער אויסרעכענען ביי די נעמען, ווער איז דאָ אין אמעריקע פון אונזערע פריינד און באקאנטע, ווייל נאָר זיי צו דאַנסען האָבען מיר זיך ביסלעכווייז אַרויפגעאַרבייט און אָנגעהויבען צו מאַכען אַ לעבען. לאַזט זיך אַזוי, אַז מיר האָבען דאָ פריינד און באקאנטע — קיין עין־הרע, קיין ביז אַזוי! גאַנץ כתרילעווקע האָט זיך אַריבערגעפּעקעלט אַהער, קיין אמעריקע. נאָך אונזער אַוועקפאַהרען פון דער היים איז געוואָרען, זאָגען זיי, דאָרטען אַ בהלה, אַ מהומה, אַ לויפּעניש. עס האָט אויסגעבראַכען, זאָגען זיי, אַ מורא־דיגער פאַנגראָס, אַ שחיטה און אַ שרפה — גאַנץ שטאָרט איז אַוועק מיטן פּיער! ווער האָט אונז געבראַכט די נייעס — די מאַמע. וואו ערגיז אַ צרה, ווערד פריהער פון אַלע געוואוירע די מאַמע. פון וואַנען? פון בית־המדרש. פון דער כתרילעווקער שוהל. ס'איז פאַרהאַן אַזא שוהל אין ניריארק.

ב.

די ערשטע וואָך, אז מיר זענען געקומען אין שטאָדט אַרײַן, האָט די מאמע קודם־כל זיך צעפרענט אויף אַ שוהל, וואוהײן צו געהן שבת דאוונען. זענען אין נױ־יאָרק, ברוך השם, פאַרהאַן שוהלען כמעט אויף יעדער סטריט. האָט אונז אונזער שכנה פעסי אָפּגעפיהרט דעם ערשטען שבת אין שוהל אַרײַן. די שוהל איז טאַקי אונזער שוהל. דאָס הייסט, די אידען, וואָס דאוונען דאָר־מען, זענען אלע פון אונזער שטעדטעל. זי הייסט מיט'ן נאָמען „כל־ישראל אנשי כתר וילעוֹסע״. אָדער „די כתר וילעוֹסער שוהל״. האָבען מיר זיך דאָרט דער־זעהן מיט אַ סך באַקאַנטע פון אונזער שטאָדט. טרעפט, וועמען האָבען מיר געזעהען? אז איהר וועט זיין מיט אַכ־צעהן קעפּ, וועט איהר אויך ניט טרעפען. ערשטענס — דעם חזן. אונזער הערש־בער דעם חזן מיט דער גרויסער באָרד. אָט דער, וואָס איך בין ביי איהם געווען אַמאָל אַ זינגערעל, אויב איהר געדענקט, און האָב זיך אַרומגעטראָגען מיט זיין דאָכעײַן. אַ קינד אַ קאַליקע. דאָס קינד איז געשטאַרבען נאָך דאָרטען, אין דער היים, בשעת פּאַגראַם. און הערש־בער דער חזן מיט דער חזנ'טע מיט די עלטערע קינדער זענען אלע דאָ אין אַמעריקע און מאַכען אַ לעבען. הערש־בער איז דאָ אַ חזן און אַ מוהל און אַ מלמד אויך. דאָ הייסט דאָס ניט מלמד. דאָ הייסט דאָס „טיטשער״. פאַר וואָס טיטשער? ווייל ער טיטשט די קינדער. דאָס הייסט, ער קנייפט זיי שטילערהײַד, קיינער זאָל ניט זעהען. מחמת שלאָגען אַ קינד טאָר מען דאָ ניט, ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט. הערש־בער האָט, זאָגט מען, דאָ גאַנץ פיין פרנסה. נאָר ער האָט זיך שטאַרק איבערגעאַנדערשט. דאָס הייסט, איזען איז ער דער אייגענער, וואָס געווען, נאָר ער געהט אַנדערש אָנגעמאַן. אין דער היים ווען ער טהוט אָן אזאַ קאַפעליש ווי דאָ, וואָלט מען איהם נאָכגעלאָפען. די קאַפּאָטע איז ביי איהם אויך פאַרסירצט.

און די פאות אונטערגעהאקט. נאָר די באַרד טשעפעט ער ניט. טשעפען איהם אָבער אנדערע די באַרד. דאָ, אין אַמעריקע, האָט מען פיינט אַ באַרד. ערנער ווי איין עהרליכער איד האָט פיינט חזיר. אַנומעלטען האָבען איהם דערטאָפּט אין מיטען סטריט שקצימ'לעך — „לויפערס" הייסען זיי דאָ — און האָבען איהם נאָר געוואָלט אָפּשערען די באַרד. אַ גליק, וואָס אידען זענען אָנגעקומען און האָבען איהם אַרויסגעראַטעוועט פון די „לויפערס" הענט. פון דעמאָלט אָן, אז ער געהט אין סטריט, באַהאַלט ער די באַרד אינ'ם אויבערראַקס.

ג.

בערע דער שוסטער איז אויך דאָ. דאָס איז דער בערע, וואָס מײן ברודער אליהו האָט זיך געהאַט אונטערגענומען אַמאָל אַרויס-צוטרייבען ביי איהם די מייז. אויב איהר געדענקט, האָט בערע דער שוסטער ליעב צו דערצעהלען גוזמאות. אויסטראַכטען זאָכען, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפּלויגען. דאָס הייסט, ער איז אַ איד אַ לינגער. דאָ ווערד עס אָנגערופען אַ „בלאָפּער". ער איז דאָ אויך דערזעלבער שוסטער, וואָס אין דער היים. ער דערצעהלט פון זיין שוסטעריי אַזעלכע גליקען, אַז ווען ס'זאָל זיין האָטש אַ דריטעל אמת, וואָלט אויך געווען גוט. ער זאָגט, אַז ער איז דאָ דער גרעסטער שוסטער אין אַמעריקע. מיט זיינע שטיוועל, זאָגט ער, טראָגט מען זיך אַרום איבער'ן גאַנצען לאַנד. ער שווערט מיט אַזעלכע שבועות, וואָס מע מעג גלויבען אַ משומה, אַז דער פּרעזדענט אַליין האָט זיך באַשטעלט ביי איהם אַ פּאַר שטיוועל. זאָגט מײן ברודער אליהו, אַז די מעשה מיט'ן פּרעזדענט'ס שטי-וועל איז פונקט אַזוי אמת, ווי די מעשה, וואָס בערע דער שוסטער האָט אונז אַמאָל געהאַט דערצעהלט, ווי אַזוי די מייז האָבען ביי איהם אויפגעגעסען אַ קאַץ... דאָ, אַז עמיצער דערצעהלט אַזעלכע מעשיות, זאָגט מען אויף איהם, אַז ער „האַקט אַ טשייניק", אָדער

אז ער „בלאָפּט“. מיר געפעלט בעסער די ווערטער „ער האַקט אַ משייניק“. עס איז מיר אזוי שטארק געפעלען, אז איך האָב עס אַרויפגעחאַפּט אויף פּאַפּיער. דאָס הייסט, איך האָב אויסגע- מאַהלט בערע דעם שוסטער, ווי ער האַלט אַ האַמער. אויפ'ן טיש שמעקט אַ גרויסער משייניק, און ער האַקט איהם... אַלע די, וואָס האָבען געזעהען דאָס בילד, האָבער זיך געקאָממען פאַר געלעכטער. אפילו מיין ברודער אליהו האָט אויך געשענקט אַ האַלבען שמייכעל. ער שלאָגט מיך שוין מעהר ניט דערפאַר, וואָס איך מאַך מען-משעלעך. ער ברודטשעט נאָר און זאָגט: „אז ס'איז ניטאָ וואָס צו טוהן, איז דאָס אויך איין עסק“...

ד.

וואָס דאַרפט איהר מעהר? רב יאָסי דער נגיד, וואָס אַלע האָבען זיך געוואונשען ביי אונז, חוץ זיין שאַדען, האָטש אַ דריט-הלק, — איז ער אויך דאָ, אין אַמעריקע. ער איז שוין אָבער אויס נגיד. וואָס איז די מעשה? איהם האָט אַוועקגע'הרג'עט דער פּאַנראָם. דאָס הייסט, פּונ'ם פּאַנראָם גופא האָט ער אליין ניט אזוי שטארק געלימען. דאָס הייסט, געראַבירט האָט מען איהם. דאָס מעבעל צעבראַכען. דאָס בעטגעוואונט צעריסען. די סחורה פון קלייט צענומען. נאָר געשלאָגען האָט מען זיי ניט. מחמת זיי זענען געלעגען אַלע אין אַ קעלער דריי טעג מיט דריי נעכט. שיער ניט אויסגעגאַנגען פון הונגער. דאָס אַלסדינג וואָלט געווען אַ האַלבע צרה. דאָס אומגליק איז געווען דאָס, וואָס אַלע זיינע בעלי-חובות האָבען איהם אָנגעזעצט. האָט ער אויך געמוזט אָנ-זעצען. ווער וואָלט זיך גערעכט, אשטייגער, אז אזא איש בטוח, ווי רב יאָסי, זאָל דאַרפּען אָנזעצען און אנטלויפּען פון כתרילעווקע? אין מיטען ביינאַכט איז ער אנטלאָפּען. וואוהין — קיין אַמעריקע. זיין זוהנדעל העניך מיט'ן אויגעל, גערענקט איהר, ווי אזוי ער האָט געלאַכט פון מיר, וואָס איך פּאַהר קיין אַמעריקע? איצט

שלעפט ער זיך ארום דאָ איבער די סטרימען. אז ער דערזעהט מיך, אַנטלויפט ער. עס שטעהט איהם נאָך היינט אויך ניט אָן אזו רערען מיט מיר. המנ'ם גדלות! מיין חבר מעגדעל זאָגט, אז ער מוז איהם מאַכען בלוי דאָס אַנדערע אויגעל. מעגדעל האָט גיינט, אז מע נעמט זיך איבער, אָדער אז מע בלאָזט פון זיך.

ה.

שענער פון אַלץ איז, וואָס מנשה דער רופא און מנשה'כע די רופא'טע זענען אויך דאָ. איהר געדענקט דאָך מן הסתם זייער גאָרטען מיט זייערע פערשקעס, מיט זייערע וויינשעל, מיט זייערע עפעל און מיט זייערע באָרען? איז דאָס אַלסדינג אַוועק מיט'ן רויך און מיט'ן פייער. מע האָט זיי פאַרברענט זייער שטוב מיט זייער גאָרטען, נעמאכט פון אַלסדינג אַש. איהר זאָלט זיי אַנקוקען, וואָלט איהר זיי ניט דערקענט. ביידע זענען זיי געוואָרען גרוי און אַלט. ער שטופט אַ פושקארט מיט עפעל און מיט אַראַנדזשעס, און זי פערעלט מיט וויסאַצק'ים טיי. „אז אָך און וועה — זאָגט די מאַמע מיינע מיט טרערען אויף די אויגען — אויף וואָס זיי זענען איבערגעקומען“...

— אַ שענע ריינע כפרה! — זאָגט מיין ברודער אליהו, און איך האַלט מיט איהם. אַ מצוה אויף מנשה'כע די רופא'טע. זי איז געווען אַ רשע'טע. געזשאַלעוועט איין אַרעמאָן אַ פאַרפויילטען עפעל, וואָס איז אַראַפּגעפאַלען פונ'ם ביים. זי מיינט, אז איך האָב שוין פאַרגעסען די מעשה, ווי אַזוי מע האָט מיך אַמאָל גע-פאַסט ביי איהר אין גאָרטען... איך וועל עס געדענקען ווייל איך וועל לעבען!

ו.

אין דער צייט, וואָס מיר האָבען זיך אַרומגעשלעפט איבער אויסלאַנד, האָט מען דאָרט אין דער היים געפאַגראַמעוועט אונזערע כתריילעווקער אידען, געדראַכירט די קליימען און געברענט די הייזער.

א סכרה, אז אונזער האלבע שטוב, וואָס מיר האָבען פאַרקויפט צו זילי דעם שניידער, איז אויך אָפגעברענט געוואָרען, און זילי דער שניידער איז איצטערט היע. ער איז אַ שניידער ווי געווען. דער חילוק איז, וואָס דאָרט, אין דער היים, איז ער געווען אַ בעל-הכית פאר זיך, און דאָ, אין אמעריקע, אַרבייט ער ביי יענעם. אַמאָל איז ער אַ „אונטערפרעסער“ ביי הויזען, און אַמאָל איז ער אין „אַפרייטער“ ביי דער מאַשין. ער פאַרדיענט, זאָגט ער, זיינע זיעבען-אַכט טאָלער אַ וואָך. עס וואָלט איהם געווען, זאָגט ער, ווינציגליך אויף צו מאַכען אַ לעבען, ברענגען איהם אַרײַן זיינע קינדער — דריי קינדער האָט ער, און אַלע מיידלעך — דריי מאָל אזוי פילע. זיי אַרבייטען ביי „שױרטס“. העמדער הייסען דאָ „שױרטס“. פּרעג איך ביי מיין ברודער אליהו, פאַר וואָס הייסען העמדער „שױרטס“? זאָגט מיין ברודער אליהו, אז ער ווייסט ניט, פון וואָסער אַ שורש עס נעמט זיך דאָס וואָרט „שױרטס“. זאָגט צו איהם אונזער חבר פיני, למאי ער ווייסט ניט דעם שורש פון נאָך אַ סך אנדערע ווערטער? זאָגט אליהו, אז פון אנדערע ווערטער ווייסט ער יאָ דעם שורש. פּרעגט איהם פיני: „פון וואָס זשע נעמט זיך דאָס וואָרט „בוטשער“, און פאַר וואָס איז בוטשער אַ קצב?“ זאָגט איהם אליהו: „דערפאַר, וואָס אַ קצב צעבוטשערט דאָס פלייש אויף שטיקלעך“... פּרעגט איהם פיני: „פון וואָס זשע נעמט זיך עס, וואָס אַ שניידער הייסט דאָ „אַפ-רייטער“?“ זאָגט אליהו: „דאָס נעמט זיך דערפון, וואָס... וואָס... וואָס האָסט דו זיך צוגעטשעפּעט צו מיר? וואָס בין איך מחויב דיר צו פאַרטיימשען אַלע ווערטער, וואָס מע זאָגט דאָ אין אַמע-ריקע?“

— ששאַ! שרײַ ניט! מע ווערד פון דיר ניט גליקליך! —
 זאָגט פיני און דרעהט זיך אויס צו מיר מיט'ן פנים. — קום נאָך אַהער, קטנתי. אז דו ווילסט וויסען עפּים אַ זאָך, זאָלסט דו קיינמאָל ניט פּרענגען ביי דיין ברודער אליהו, וואָרום ער ווייסט ניט.

— איהר ווייסט ביידע מעהר פון א טוידטען! — מישט זיך אריין מיין שוועגערין ברכה און שטעלט זיך איין פאר איהר באַן.

ז.

דערווייל האָב איך מיך פאַררעדט פון זיימיגע זאַכען און האָב פאַרגעסען, אז איך האָב נענומען אויסרעכענען, ווער פון אונזער באַקאַנטע זענען דאָ, אין אַמעריקע. אַ חוץ אונזער חבר פיני'ס משפּחה, איז גאַנץ כּתּרילעווקע אַצינד אין אַמעריקע. און ס'איז אַ סברה, אז פיני'ס משפּחה קלויבט זיך אויף אַהערצוצו. פיני'ס פאָטער, הערש-לייב מעכאַניק, און זיין פעטער שניאור דער זייגער-מאַכער שרייבען צו פיני'ן, אז זיי וואָלטען שוין לאַנג אַרויסגע-פּאַהרען, האָבען זיי ניט מיט וואָס. בעטען זיי, מע זאָל זיי אַרויס-שיקען שיפּסקאַרטען. קלויבען מיר איצטער אַ פעני צו אַ פעני. אז מיר וועלען צונויפקלויבען די ערשטע עטליכע טאָלער אויף איינצוצאַהלען איין אויפגאַב, וועלען מיר זיי אַרויסשיקען שיפּס-קאַרטען אויף אויסצוצאַהלען. און זיי וועלען מיט גאַט'ס הילף געוויס אויסצוצאַהלען. וואָרום זיי קומען אַהער ניט מיט לעדיגע הענט. הערש-לייב דער מעכאַניק שרייבט, אז ער האָט צוגעטראַכט אַ נייעם אויווען. אזא מין אויווען, וואָס מע דאַרף צו איהם האָבען זעהר ווינציג האַלץ. כמעט גאַלע גאַר ניט. ווי אזוי? דאָס איז זיין סוד... און שניאור דער זייגערמאַכער האָט אויסגעקלעהרט אַ זייגער, וואָס גאַנץ אַמעריקע וועט לויפען קוקען אויף חדושים. וואָס זשע איז דאָס פאַר אַ מין זייגער? וועט איהר הערען, וואָס מע שרייבט צו פיני'ן פון דער היים.

ח.

דער זייגער אליין איז אַ געוועהנליכער וואַנט-זייגער מיט אַ געוועהנליכען ציפּערבלאַט. נאָר וואָס דען? אז איהר קוקט זיך נוט צו צום ציפּערבלאַט, דערזעהט איהר אויסגעמאָהלט די זון

מיט דער לבנה מיט אלע צוועלף שטערען. בייטאָג זעהט מען מעהר אַרויס די זון. און ביינאַכט — די לבנה מיט די שטערען. זענט איהר פארטיג? האָט צייט! אלע מאָל, ווען דער זייגער שלאָגט אַויס צוועלף, עפענט זיך אויף פאַר אייערע אויגען אַ קליין טירעלע און עס קומט אַרויס פריהער איין אָפיציער מיט אַ שפּאַנע. דערנאָך צוועלף סאָלדאַטען-מוזיקאַנטען. דער אָפיציער טהוט אַ מאַך מיט דער שפּאַנע, און די צוועלף סאָלדאַטען שפיעלען אָפּ אַ מאַרש און געהען אַוועק. מאַכט זיך צו דאָס טירעלע — און שוין! ווי מיינט איהר, קאָן מען מיט אזא זייגער פאַרדיענען געלט אין אַמעריקע? אויף דעם זייגער האָט פיני'ס פעטער פאַרבראַכט היב-שע עטליכע יאָהר. ער איז שוין נעווען ביי איהם כמעט אינ-גאַנצען פאַרטיג. האָט מען איהם בעת פאַגראָם צעריבען אויף שטיקלעך. נאָר עס מאַכט ניט אויס. אַבי דער שכל פונ'ם זייגער איז געבליבען ביי איהם. לאָז ער נאָר קומען קיין אַמעריקע, וועט שוין זיין, ווי מע זאָגט דאָ, אַלל-רייט.

מ:

און ווי אזוי מיר מאַכען אַ לעבען — האָב איך איך נאָך אַלץ ניט געזאָגט. נאָר דאָס לאָז שוין זיין אויף מאַרנען.

xii

מִזְרַח מֵאֲרָבֵי אֶל לְעֵבֶעַן

XII

מיר מאַכען אַ לעבען

.א.

דער ערשטער האָט זיך אַרויפגעשלאָגען אויף אַ וועג און גע-
נומען מאַכען אַ לעבען מיין ברודער אליהו. און וועמען האָט ער
צו פאַרדאַנקען? דער מאַמען. זי געהט אַלע שבת דאַוונען אין
כתרילעווקער בית-המדרש, באַגעגענט זי זיך מיט מענטשען. האָט
זי זיך באַקענט מיט דער פּרעזידענטיכע, דאָס מיינט מיט דער
גבאי'טע פון שוהל. וואָרום אַ נכאי אין אַ שוהל הייסט דאָ „פרע-
זידענט“. די פּרעזידענטיכע איז אַ וואוילע אירינע און האַלט פון
מיין מאַמע. דערפאַר, וואָס מיין מאַמע ווייסט אַלע מאָל, וואו
דער חזן האַלט און וואָס דער חזן זאָגט. און די היגע ווייבער
ווייסען ניט ווער עס האָט זיי געשלייערט. אזוי זאָגט מיין ברודער
אליהו'ס ווייב ברכה. מיין שוועגערין ברכה זאָגט, אַז די היגע
ווייבער געהען אין שוהל אַרײַן נאָר צו באַווייזען זייערע באַרליאַנג-
טען. דאָ הייסט דאָס „דיימאַנטס“. און אַז זיי זענען מחילה
גרויסע בהמות. אזוי זאָגט ברכה. און אַז זיי ווייסען ניט קיין
צלם פאַר קיין אַלף. און אַז זיי קאָנען נאָר גוט פּרעסען און רעדען
לשוךהרע... האַסט איהר איבער די מאַמע און זאָגט, אַז „אַט דאָס

אליין, טאכטער לעבען, איז דאך אויך לשון-הרע" ... פארענטפערט זיך ברכה, אז זי מען, וואָרום זי זאָגט דאָס פאַר אייגענע, ניט פאַר פּרעמדע... נאָר מיר קעהרען זיך אום צוריק צו דער פּרעזידענטי-טיכע און צו איהר מאן, דעם פּרעזידענט פון דער בתרילעווקער שוהל.

ב.

האָט איהר ווען געהערט פון דער „היברו ניישאַנאַל וואורשט קאָמפּאַניע"? דאָרט פאַרקויפט מען אידישע כשר'ע קאָלכאַסעס. דאָרע קישקע, געבראַטענע צונגען און גערויכערטע פליישען. אין אלע עקען שטאָרט האָבען זיי „סטאַרס", וואו איהר קומט אַרײַן קויפּען כשר וואורשט. אויב איהר זענט הונגעריג און האָט צייט, הייסט איהר אַײַך דערלאַנגען הייסע קישקעלעך, נאָר-וואָס פון דער זאָד, און איהר עסט דאָס מיט חרײַן, אָדער מיט זענעפט. ווי אזוי איהר ווילט. אויב איהר זענט ניט קורץ אין געלט, קאָנט איהר זיך הייסען דערלאַנגען נאָך אַ פאַרציע. איך און מיין-חבר מענדעל האָבען אַמאָל אַרײַנגעשטעלט דריי פאַרציעס און האָבען געפיהלט, אז מיר וואָלטען בייגעקומען נאָך צוויי פאַרציעס — איז ביי אונז אָבער אויסגעגאַנגען פאַדעם... נאָר ניט דאָס האָב איך אַײַך געוואָלט דערצעהלען.

ג.

וואָס איך האָב אַײַך געוואָלט דערצעהלען איז אָס וואָס. דער פּרעזידענט פון אונזער שוהל איז איינער פון די בעלי-בתים אין דער „היברו ניישאַנאַל וואורשט קאָמפּאַניע". האָט די מאַמע דורך דער פּרעזידענטיכע גע'פּועל'ט ביי'ם פּרעזידענט, אז מע זאָל אַרײַנגעמען מיין ברודער אליהו אין דער „היברו ניישאַנאַל וואורשט קאָמפּאַניע" פאַר אַ מענשאַען. דאָ הייסט עס אַ סײלעסמאַן, אַ

פארקויפער. און ניט נאָר א פארקויפער אליין, נאָר טאָקי א „ווייטער“ אויך. דאָס הייסט, אַז איינער קומט אַרײַן און הייסט זיך דערלאַנגען הייסע קישקעלעך — דאַרף מען זיך ניט שעמען און דערלאַנגען. האָט זיך אפילו מיין ברודער די ערשטע צייט געברעקעלט: „סטײַטש, אַ יונגערמאַן מיט אַ בערדעל, פייסי דעם חזנ'ס אַ זוהן און יונה דעם בעקער'ס איין איידעם, זאָל זײַן אַ משרת!“... האָט איהם אונזער חבר פּיני אַוועקגעגעבען אַ גאָב. „וואָס מײַנסט דו? — האָט איהם פּיני געריבען די ביינער. — דו מײַנסט, אַז דו ביזט אינ'ם פאַרשאַלמענעם כתרילעווקע? דו ביזט אין אַמעריקע ביזט דו! אין אַמעריקע האָבען אַזעלכע פּײַנע מענ-טשען ווי דו, למשל, אַ קאַרנעג, אַ ראָקענפּעלער, אַ וואַנדערבילד, געפּעדעלט מיט נאַזעמען, אַרומגעטראַגען שוועבעלעך (דאָ הייסט עס „מעטשעס“) און געפּוצט שטיוועל אויף דער סטריט! לײַען די געשיכטע פון אַ דזשאָרדזש וואַשינגטאָן, פון אַ אייבראַם לינקאָלן, אָדער פון אַנדערע גרויסע לײַט, וועסט דו זעהען, אַז פייסי דעם חזנ'ס זוהן מעג אַנשמעהן פאַרקויפּען קישקעלעך“...

ד.

דאָ האָט אָבער אונזער חבר פּיני געחאַפט אַ מיאוסען פּסק פון מיין מאַמע. וואָרום כל זמן פּיני האָט געשאַטען מיט נעמען: קאַרנעג, ראָקענפּעלער, וואַנדערבילד, — האָט איהר ניט געאַהרט. נאָר אַז ער האָט דערמאַנט דזשאָרדזש וואַשינגטאָן און אייבראַם לינקאָלן אינאיינעם מיט מיין טאַטען פייסי דעם חזן — האָט דאָס איהר פאַרדראַסען. זי האָט געזאָגט, אַז זי קען ניט וואַשינגטאָנען און ווייס ניט ווער אברהם לינקאָלן איז געווען. עס קאָן זעהר זײַן, אַז דאָס זענען געווען גאַנץ לײַטישע מענטשען און גאַנץ שענע אירען. נאָר זי וויל ניט, מע זאָל איהר מאַנ'ס נאָמען באַצײהען אַהער קײַן אַמעריקע. לאָז ער זיך זײַן, זאָגט זי, דאַרטען אין נײַערדן אַ גוטער מלײַך פאַר איהר און פאַר אײַך און פאַר כל ישׂראֵל.

— אָמֵן! — זאָג איר, און האָט אַ פּאַטש פון מיין ברודער
אליהו — איך זאָל ניט זיין קיין עינגעלעך.

ה.

בקיזור — מיין ברודער אליהו האָט אַ דזשאַנג און מאַכט אַ
לעבען. ער פאַרקויפט קישקעלעך און דערלאָניט צום טיש און
באַקומט דערפאַר, ערשטענס. פינף טאָלער צו וואָרד, און אַ חוץ לזה,
צוויי מאָל אין טאָג עסט — איז אויך עפּים ווערט. היינט וואָס
איז ווערט דאָס. וואָס עס קומען אַריין אין „סטאַר“ קויכען פּלייש
אַ וועלט מיט מענטשען? אלע טאָג מאַכט ער נייע באַקאַנטשאַפטען
מיט די פּיינסטע לייט פּון וויריאָרק. עס איז דאָ אַ האַפּענונג, אז
מיין ברודער זאָל געהן העכער און העכער. מחמת ער איז באַ-
ליעבט פון די בעליבתיים און זעהר בכבוד'יג ביי די קאַסטאַמערס.
אַ קאַסטאַמער האָט הנאה, אז איהם באַדיענט אַ טאַטענ'ס אַ קינד.
ניט קיין געבוירענער משרת... איין שטיקעלע חסרון האָט מיין
ברודער — דאָס וואָס עס וואַכסט איהם, ניט פאַר אייך געראַכט,
אַ באַרד. ער זאָל ניט האָבען קיין באַרד, וואָלט ער געווען גאָר
גאָר אָלל'דייט. איז אָבער, ווי אויף צוילחכעיס, האָט זיך זיין
באַרד אין אַמעריקע ביי איהם צעוואַכסען אין דער ברייט און
אין דער לענג. דאָס הייסט, מעהר אין דער ברייט ווי אין דער
לענג. זאָגט איהם פיני, אז ער וואָלט געמענט דאָס בערדעל,
אויף אַמעריקאַנער לשון גערעדט, אַביסעל „צופיקסען“. אזוי ווי
ער, פיני, האָט געטהאָן. ער האָט זיך אַריינגעהאַפּט צו אַ שערער
(דאָ הייסט עס אַ „באַרבער-שאַפּ“) און האָט זיך אוועקגעזעצט,
זאָגט ער, אויפ'ן „טשער“ (אזא שטוהל) און פאַרוואַרפען דעם
קאַפּ און ניט געזאָגט קיין וואָרט. מחמת ער האָט נאָך דעמאָלט
ניט געקאַנט רעדען קיין איינגעלש. איז צוגעגאַנגען דער שערער,
דער „באַרבער“ הייסט עס, און האָט איר'ס, זאָגט ער, אָנגענומען
ביי דער נאָז — אזוי זאָגט פיני — און האָט נישט געטהאָן גאָר

ניט. ער האָט איהם, זאָגט ער, נאָר אָנגעוויפט גוט דאָס גאַנצע פנים און איז זיך דורכגעגאַנגען מיט אַ גאַל-מעסער מעהר ניט אַז צוויי מאָל, און האָט איהם געהייסען אויפשטעהן. און אַז ער איז אויפגעשטאַנען, אַזוי דערזעהלט פיני, און האָט געגעבען אַ קוק אין שפיענעל, האָט ער זיך אַליין ניט דערקענט. אויף זיין פנים איז ניט געבליבען, איהר זאָלט זאָגען, אַ סימן פון אַ באַרד, אָדער פון וואַנסעס. גלאַט, ווי אַ לאַקשענברעט. עס האָט זיך איהם, זאָגט ער, אויסגעוויזען, אַז ער שמייכלט... וועה-וועה, וואָס ער האָט געהאַט פון זיין ווייב טייבעל! זי האָט טעבאָך גע'חלש'ט צוויי מאָל און איז אַזש קראַנק געוואָרען פון צרות און פאַר בזיון. דאָס איז אָבער נאָר געווען די ערשטע צייט. איצט האָט זי זיך שוין צוגעוואָהנט. איהר פיני גאַלט זיך אַלע וואָך דאָס גאַנצע פנים און זעהט-אויס, ווי אין ערטער אַמעריקאַנער. ער רעדט שוין נאָר איינגעלש און קייעט שוין כסדר, "טשוואַינגאָם". ער שלינגט דאָס שוין אָבער מעהר ניט אַראָפּ... דערצו, ווע! ער זאָל נאָך וועלען אַכטונג געבען, די מאַד נישקע זאָל זיך ביי איהם ניט צעשפילען, דאָס האַלזטיכעל זאָל זיין אויף איין אָרט, און ביידע הויזען זאָלען זיין גלייך, ניט איינער אַראָפּ, דער אַנדערער אַרויף, — וואָלט ער שוין געווען אַ גאַנצער דזשענטלמען, אַ ספּאָרט.

7.

פיני זאָל ניט האָבען אויף זיך קיין דרעהקאַפּ (ער שטאַמט דאָך פון אַ משפּחה פון „קעפּמענשען“), און דער קאַפּ זיינער זאָל איהם ניט טראָגען אין די גרויסע געשעפטען, וואָס דאָ הייסט עס „ביוזעס“, וואָלט ער געקאָנט מאַכען אַ לעבען. ער מאַכט אַזוי אויך אַ לעבען. נאָר דער חסרון איז, וואָס ער וואַרפט זיך אַלע מאָל אויף איין אַנדער דזשאַב. דערפאַר האָט ער אַ מעלה, וואָס ער שעמט זיך ניט מיט קיין אַרבייט אין דער וועלט. ער

וועט אייך טחון וואָס איהר וועט איהם הייסען, אבי מאכען א טאָלער. קעהרען די סטריט — איז קעהרען די סטריט. שארען קויהלען — איז שארען קויהלען. פערלען מיט גאזעמען — איז אודאי גוט. אמעריקע, זאָגט ער, איז א פרויע מדינה און א בויון איז, זאָגט ער, נאָר גנבה'נען. דערפאר, זאָגט ער, ארבייטען דאָ אַלע און קיינער גנבה'ט ניט. גנבה'נען, זאָגט ער, גנבה'נען דאָ נאָר די איטאליענער. א געבאָרענער איין אמעריקאנער, זאָגט ער, וועט ניט גנבה'נען, עס מעג ליגען גאָלד. איין אמעריקאנער וועט אייך קיינמאָל ניט אָפנארען. און קיין ליגען וועט אייך קיינמאָל איין אמעריקאנער ניט זאָגען. אזוי דרינגט פיני. ער האָט שוין אפילו געמאכט א ליעד אויף אמעריקע. דאָס גאנצע ליעד געדענק איך ניט. עמליכע שורות פון דעם קאָן איך אייך זאָגען אויף אויסוועניג. אָט אזוי הויבט זיך עס אָן ביי אַיהם :

„קאָלומבוס'עס מדינה
איז אַ לאַנד פאַר גרינע.
דאָס איינציגע געבליבען,
וואָס אַ איד מאַכט דאָ אַ לעבען
דאָס לאַנד איז גרויס
גאָר אָהן אַ סוף.
דאָ האַקט מען ניט קיין טשייניק,
דאָ ווייסט מען ניט פון בלאָף...“

דערנאָך זינגט זיך ביי איהם ווייטער און ווייטער, און לאָזען
לאָזט ער אויס מיט אזא מין גראַם :

„אמעריקע איז דאָס לאַנד פון יושר,
האָט אַ פּרעזידענט און ניט קיין קייסער...“

לאַכט פון איהם מיין ברודער אליהו. ער זאָגט, אז „יושר“
גראַמט זיך עפּיס ניט אזוי גוט מיט „קייסער“. ענטפּערט איהם
פיני מיט אַ משל : „אז דער מאַן הייסט מעגדעל, מעג מען עסען

פון זיין פענדעל. און אז דער מאן הייסט לייזער, איז אַ רוח איהם אין טאטען... פרעגט די וועלט אַ קשיא: וואו איז דאָ דער גראַם? איז דער תירוץ: אַ רוח איהם אין טאטען אָהן אַ גראַם"...

ז.

איחר מיינט, אַז אונזערע ווייבער מאַכען ניט קיין לעבען? איך מײן דאָס מײן ברודער אליהו'ס ווייב ברכה און אונזער חבה פּינ'ס ווייבעל טייבעל. זײ אַרבייטען בײַ „נעק־מײס“ (מענערשע שניפּסען). און וועמען האָבען זײ צו פאַרדאַנקען? וויעדער אַ מאָל מײן מאַמען, און וויעדער אַ מאָל צוליב דעם, וואָס זײ געהט אַלע שבת אין שוהל אַרײן. דאָרט האָט זײ זיך באַקענט מיט אײן אַלרויטניטשקע, אַ נגידית הײסט עס (אַ נגיד הײסט דאָ אײן „אַל־רויטניק“). די דאָזיגע אַלרויטניטשקע איז אַמאָל געווען, נײַט אויסגערעדט זאָל זײן, אַ דיענסטמירעל בײַ אונז אין כתרילעווקע, טאַקײ בײַ רב יאָסי דעם נגיד. איהר נאָמען איז קריינדעל. מיט דער קריינדלען איז אַ גאַנצע געשיכטע, וואָס קאָן דערצעהלט ווערען אין קורצען.

ת.

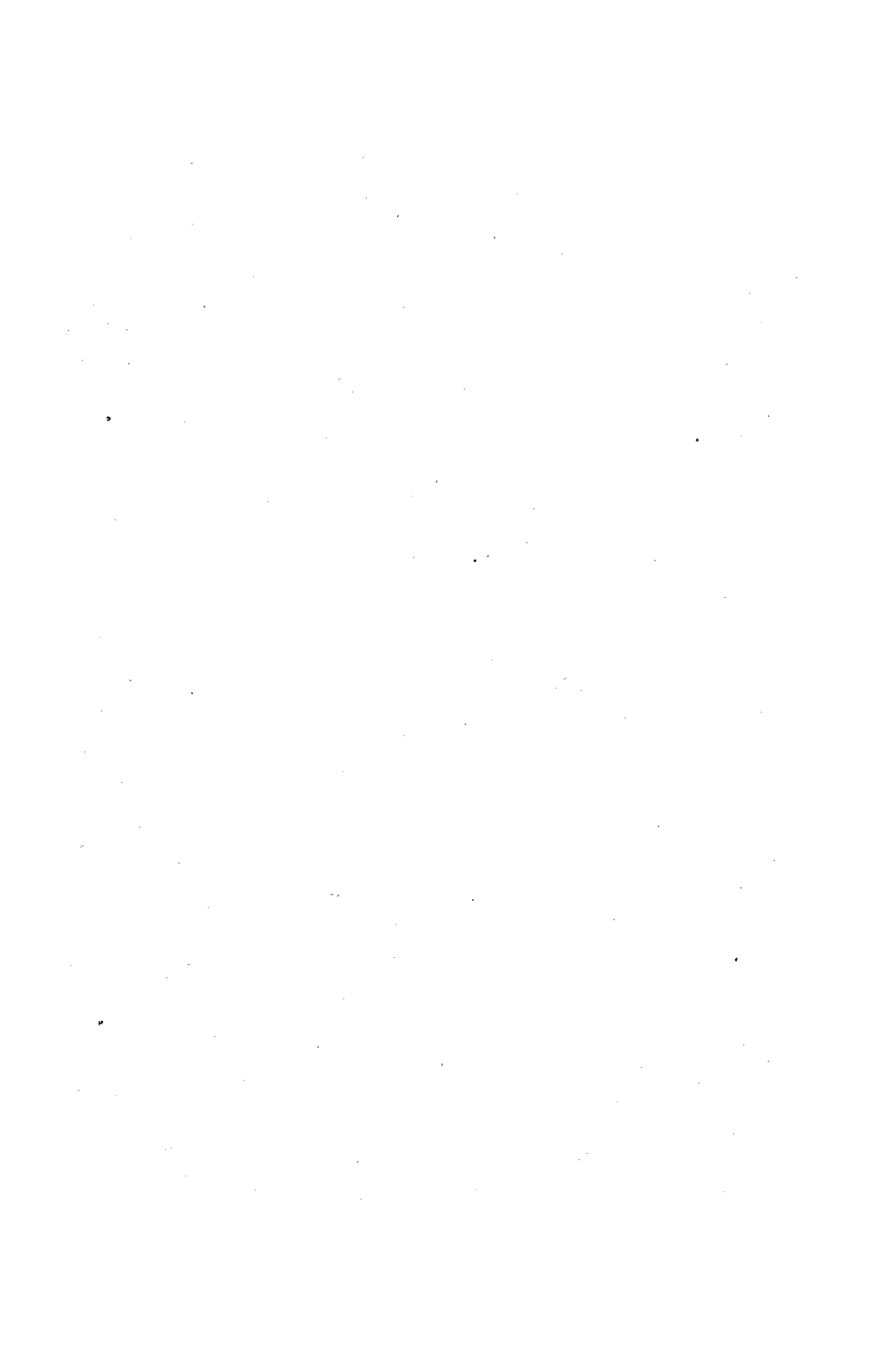
בײַ אונז, אין כתרילעווקע, איז אַמאָל געווען אַ קצב מיט'ן נאָמען מלך. מלך דער קצב. האָט דער מלך געהאַט אַ יונג מיט'ן נאָמען נחמיה. האָט ער זיך פאַרליעבט, אָט דער נחמיה הײסט עס, אין דער מויד, אין קרייפּרלען, און געוואָלט מיט איהר חתונה האָבען. האָט ער ניט געהאַט מיט וואָס. האָט ער זיך מײַשב געווען אײנמאָל, — מלך דער קצב איהם געגעבען געלט, ער זאָל פאַהרען אויפ'ן יריד קויפּען אַ בהמה, — האָט ער גענומען דאָס געלט, נחמיה הײסט עס, און איז אַוועק מיט דער מויד, מיט קריינדלען הײסט עס, קיין אַמעריקע. האָט דאָס איהם באַגלוקט

און ער איז געוואָרען איין אַלרייטניק, און קריינדעל איז געוואָרען
 איין אַלרייטניטשקע. איצט האָבען זיי אַ פּאַבריק, דאָ הייסט עס
 אַ פּעקטאָרי, פון נעקטיים, דאָס הייסט פון האַלזטיכלעך. האָט
 זיך געטראָפּען אַ מעשה, די אַלרייטניטשקע, קריינדעל הייסט דאָס,
 האָט געהאַט יאָהרצייט נאָך איהר מאַמע. איז זי געקומען אין
 שוהל און האָט זיך צערערט מיט דער מאַמע און זיך געלאָזט דער-
 קענען. דערהערט פון דער מאַמע, אז מיין טאַטע איז געווען פייסי
 דער חזן, האָט זי זיך נאָך מעהר צוגעלאָזט צו מיין מאַמע און צוגע-
 זאָגט אונז באַהילפּיג זיין מיט וואָס נאָר מעגליך. האָט איהר די
 מאַמע געזאָגט, אז קיין הילף וויל-זי ניט. זי פאַרלאַנגט נאָר אַר-
 בייט פאַר איהרע קינדער. אַ וואָרט און אַ וואָרט — די אַלרייט-
 ניטשקע האָט אויסגע'פּועל'ט ביי איהר מאַן דעם אַלרייטניק, ער
 זאָל געבען איין אָרט ביי זיך אין דער פּעקטאָרי פאַר מיין שווע-
 גערין ברכה און פאַר אונזער פינ'ס ווייבעל טייבעל. זענען זיי
 אַ פאַר וואַכען געגאַנגען אויף בראַדוויי אַרבייטען אין דער פּעק-
 טאָרי. און דערנאָך האָט די מאַמע גע'פּועל'ט, מע זאָל זיי געבען
 אַרבייט אַהיים, ניט זיצען אַ גאַנצען טאָג אין שאַפּ.

מ.

עס האָט אָבער לאַנג נישט אָנגעהאַלטען: כל זמן דער „סיוען“
 האָט זיך געהאַלטען, איז מען געווען „ביזי“, דאָס הייסט, מע האָט
 געהאַט אַרבייט. שפעטער, אז ס'איז געוואָרען „סלעקטיים“, דאָס
 הייסט, ס'איז קיין אַרבייט ניט געווען, זענען אונזערע ווייבער גע-
 בליבען אָהן אַרבייט. מיר האָבען זיך אָבער שטאַרק ניט גענומען
 צום האַרצען. וואָרום „נאָט איז אַ פּאָטער — מיט איין האַנט
 ישטראַפּט ער, מיט דער אַנדערער היילט ער.“ אזוי זאָגט די מאַמע.
 איך פאַרשטעה דאָס ניט מיט'ן שכל: צו וואָס דאַרף גאָט שטראַפּען
 און דערנאָך היילען? אַמעהר, לאָז ער ניט שטראַפּען, וועט ער
 פאַרשפּאַרען היילען... און וויעדער זאָגט די מאַמע, „אז נאָט שיקט
 צו די רפואה פאַר דער מכה“...

אמעגען וואס זאגט זי דאס? — וועט איהר באלד הערען.
נאר לאמיר זיך אביסעל אפרוהען, כדי איך זאל כח האבען דער-
צעהלען ווייטער.

XIII

די רפואה פאן דער מנה

XIII

די רפואה פאר דער מכה

א.

איך האָב אייך צוגעזאָגט דערצעהלען, וואָס מײן מאַמע האָט
געמײנט מיט דעם, וואָס זי זאָגט, אז „גאָט שיקט צו די רפואה
פאר דער מכה“? אזוי איז געווען די מעשה:

מײן ברודער אליהו'ן איז נמאס געוואָרען צו דיענען אין דער
„אידישער ניישאַנאַל וואורשט קאָמפּאַניע“. ס'איז ניט פאר איהם
קיין דזשאַב. פארגעסט ניט, אז מײן ברודער אליהו איז פייסי
דעם חזנ'ס א זיהן. ער איז א יונגערמאן איין איידעלער. ער
האָט א קול־נגינה. קאָן גאנץ פײן דאוונען פאר'ן עמוד. ווי
פאסט דאָס פאר אזא יונגענמאן צו דערלאנגען קישקעלעך צום
טיש? דאָס דערלאנגען אליין וואָלט נאָך אפשר ניט אויסגעמאַכט,
זענען אָבער פארהאן אלערליי מענטשען. פארהאן מענטשען אייך
דעלע. איין איידעלמאן, א טאַטענ'ס א קינד, קומט־אריין און
הייסט זיך דערלאנגען א פאָרציע וואורשטלעך און זעצט זיך אַוועק,
עסט־אויף די וואורשטלעך, באַצאָהלט און גוד באי.

ב.

פארהאן אָבער אזעלכער, וואָס איז ניט קיין איידעלמאַן. עס מאַכט זיך אמאָל אַ גראָבער נפש. קאָכט ער אויס דאָס וואַסער. דאָס זענען איהם די קישקעלעך ניט גענוג הייס. דאָס פעהלט איהם זענעפט. און אז ער רעדט, זאָגט ער ניט, ווי אַ מענטש: „זייט־זשע מוחל, גיט מיר נאָך אַ פּאַרציע“. נאָר ער טהוט אַ פּיף, אָדער אַ קנאַק מיט די פינגער און אַ חוק: „סעי, וועיטער! גיוו מי נאָך אַ פּאַרציע!“ און מיין ברודער אליהו איז ניט געוואוינט געוואָרען, מע זאָל צו איהם אזוי רעדען. ווערד ער אָנגעצונדען. ער ענטפערט ניט אזא גראָביאַן. ווערד דער גראָביאַן אין כעס און שרייט נאָך העכער: „סעי, פּראָפעסאָר! קאַס היער!“ ענטפערט איהם דעמאָלט אליהו: „וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר בין איך אייך?“... ווערד יענער נאָך מעהר אין כעס און צעשרייט זיך. דערהערט דער בעל־הבית. קומט ער צו צו מיין ברודער און פרעגט איהם: „וואַט איז די מערדער וויט יו?“ דאָס הייסט: וואָס טהוט זיך עס מיט דיר?... ענטפערט איהם ניט אליהו. פרעגט איהם דער בעל־הבית: „פאַר וואָס ענטפערסט דו ניט, אז מע פרעגט דיר?“ זאָגט איהם אליהו: „פרעגט מיך ווי אַ מענטש, וועל איך אייך ענטפערען“. פרעגט איהם דער בעל־הבית: „וועלכס הייסט ווי אַ מענטש?“ ענטפערט איהם אליהו: „אַ מענטש רעדט אייף אידיש“... פרעגט איהם וויעדער דער באָס: „און אז איך רעד אויף איינגעלש, בין איך אַ פיפערנאָטער?“... ענטפערט איהם אליהו: „עס קאָן זיין“...

— אויב אזוי, — זאָגט צו איהם דער באָס — קריגסט דו די סעק. דאָס הייסט, דו קאָנסט מאָרגען ויצען אין דער היים...

ג.

„דעם דריטען טאָג אַ שטיקעל ברויט, אַבי ניט פאַרקויפּען קיין קישקעלעך“. אזוי זאָגט מיין ברודער אליהו. אונזער חבר

פיני שטימט מיט איהם ניט איין. פיני געהט מיט דעם גאנג, אז אמעריקע איז א פרייע מדינה. אז אין אמעריקע באדארף אלסדינג אנשטעלן. און טאמער ווילט איהר איהם איבערשפארען, הויבט ער באלד אן מיט זיינע מיליאנערען: „קארנעגיי... וואנדערבילד... דאקטענפעלער... פרעגט איהם אליהו:

— פון וואנען קענסט דו זיך מיט די דאזיגע לייט?
ענטפערט איהם פיני אָפּ:

— למאי פון וואנען ווייס איד, וואָס אין דעם רוסישען „חויף“
מחוט זיך?

פרעגט איהם וויעדער אליהו:

— נויאָ, פון וואנען ווייסט דו דאָס?
ענטפערט איהם פיני אָפּ:

— זאָלסט ליינענען אזוי פיעל ראַמאנען, ווי איד, וואָלסט דו
אפשר אויך געוואוסט...

ד.

דאָס מיינט פיני די ביכער, וואָס ער לייענט ביי אונזער משה
דעם איינבינדער. זיי זענען געדרוקט אויף פראַסט איריש. און
גראַב זענען זיי. און שווער. שווערער פון דער מאַמע'ס טייטש-
הומש. משה דער איינבינדער גיט זיי אויף איבערלייענען. ער
מאכט דערפון אַ לעבען. וואָרום איין בוך לייענען אפשר הונדערט
מענטשען. צום מיינסטען, ווייבער. ווייבער האָבען ליעב ראַמא-
נען. מיינ שוועגערין ברכה לייענט זיי אלע שבת בייטאָג, ווי
אַ וואַסער. מיינ מאַמע און פיני'ס ווייב טייבעל האָבען ליעב צו
הערען, ווי ברכה לייענט. די מאַמע ווערט באלד אנשלאָפּען. נאָר
טייבעל הערט און זיפצט. אַמאָל וויינט זי. זי האָט אַ ווייך
הארץ. ס'וואָל ניט זיין שבת און מע זאָל מענען, וואָלסט איד אויס-
געמאָלט מיט אַ פענסעל אויף פּאָפּיער, ווי אזוי ברכה לייענט,
און ווי אזוי די מאַמע שלאָפּט, און ווי אזוי טייבעל וויינט...

נאָר מיר האָבען זיך אַ ביסעל פאַררעדט, און מיר ווייסען נאָך
אַלץ ניט, ווי אזוי גאָט שיקט צו די רפואה פאַר דער מכה.

ה.

פריהער — וועגען דער מכה. געוויס איז האָס אַ מכה, אַז אַ
יונגערמאַן, ווי מיין ברודער אליהו, געהט-אַרום אָהן אַ שטאָך אַר-
בייט. ער קאָן ניט טהון דאָס, וואָס אונזער חבר פּוּנִי טהוט.
פּינִי'ן, לַמִּשְׁלָּ, שטעהט אָן נעמען אַ לאַפעטע ווינטער און רייניגען
דעם שניי פון דער סטריט. אליהו זאָגט, אַז ער וואָלט אויך גע-
גאַנגען רייניגען דעם שניי, נאָך ניט אין סטריט. זאָגט צו איהם
פּינִי: „וואָס רען האָסט דו געוואָלט? מע זאָל דיר אַרײַנטראַגען
דיין פאַרציע שניי אין שטוב אַרײַן?“ ברענט דאָס אליהו'ן, וואָס
פּינִי איז אויפגעלעגט.

— אַפּנים, ס'איז דיר גוט, וואָס דו זאָגסט ווערטלעך? —
טהוט איהם אליהו אַ זאָג און באַקומט פון איהם אײַן ענטפער:
— שור איז מיר גוט, אַז איך דערמאַן זיך, אַז איך בין אין
אַמעריקע, ניט אין פּאַנאַמענלאַנד.

— אַ גדולה אויף דיין באַכען! — זאָגט אליהו, און פאַר-
האַרצוועהטיג געהט ער אַוועק נאָך אין שוהל אַרײַן, אין כּתּרִילֵעוּר-
קער בית־המדרש. און דאָ, אין כּתּרִילֵעוּקער בית־המדרש, קומט
די רפואה צו דער מכה. ווי אזוי? וועט איהר חערען אַ שענס.

ו.

מיר דאַכט, אײַך האָב אײַך שוין אַמאָל דערצעהלט, אַז אין דעם
זומער, וואָס מיר האָבען זיך אַרומגעשלעפט איבער'ן לאַנדאָנער
וואַהייטשעפעל, איז דערווייל אין דער אַלטער היים, אין אונזער
ליעבען כּתּרִילֵעוּקע, אויסגעבראַכען אַ כּפּוּל־שמוּנ'ה־דיגער פּאַנאַמאַ-
מיט אַ שרפה אַ צוגאָב. וואָס מע האָט געקאָנט ראַבעווען, האָט
מען געראַבעוועט. וואָס מע האָט געקאָנט צעברעכען, האָט מען

צעבראָכען. דאָס איבעריגע האָט מען אונטערגעצונדען און פאָר-
ברענט. מילא, פון אַרעמע לייט שמועסט מען ניט. אחוץ די
עטליכע קישלעך. האָבען זיי ניט געהאט וואָס צו פאַרלירען. זיי
האָבען געדאַנקט גאָט, וואָס זיי זענען האַמטש אַרויס מיט'ן לעבען.
וואָרום עס זענען געווען אזעלכע, וואָס האָבען געהאַפט קלעפּ, און
אזעלכע, וואָס זענען פון די קלעפּ געשטאַרבען. אַרעמע עופּה'לעך
נעכאָך זענען אַ טייל צעריסען געוואָרען פון די חוליגאַנעס און אַ
טייל זענען אויסגעגאַנגען פון הונגער. נאָר פון די רעדט מען ניט.
רעדען רעדט מען פון יענע, וואָס ערשט נעכמען זענען זיי געווען
נגידים, גבירים, אדירים, און היינט זענען זיי געבליבען קבצנים,
דלפנים, עניים ואביונים, אָהן אַ העמד אויפ'ן לייב און אָהן אַ
שטיקעל ברויט. אָט פון די דאָזיגע געפאַלענע, אז מע טהוט אַ
טראַכט, — אזוי זאָגען אונזערע לייט — געהט איבער אַ פּראָסט
איבער'ן לייב! פאַר וואָס געהט ניט איבער קיין פּראָסט איבער'ן
לייב, אז מע טהוט אַ טראַכט וועגען די אַרעמע לייט און וועגען
זייערע אַרעמע עופּה'לעך, וואָס זענען צעריסען געוואָרען פון די
חוליגאַנעס און וואָס זענען אויסגעגאַנגען פאַר הונגער? — דאָס
קאָן איך ניט פאַרשטחן. מיין חבר מענדעל אויך ניט. ער זאָגט,
אז די כתרילעווקער אידען האָבען שוין אזא טבע: איין אַרעמאָן,
אז ער געהט אויס פון הונגער, איז ביי זיי נאָר ניט. און אַ נגיד,
אז ער ווערט אַ קבצן — האַפט זיי אוועק דער רוח!...

ז.

בקיצור — צווישען אונזערע כתרילעווקער נגידים, גבירים,
אדירים איז געווען איינער מיט'ן נאָמען משחנח. אחוץ וואָס
ער האָט געהאַט איין אייגענע שטוב מיט אַ הויף, מיט אַ גאַרטען,
איז ער גלאַט געווען אַ גביר. אַ סימן: זומער פלעגט ער אַרומ-
געהן אין די גאַטקעס. דאָס הייסט, אין די אונטערהויזען. און
אויף די אונטערהויזען — אַ האַלאַט. אַ איד איין אַרעמאָן וועט

ניט וואגען באווייזען זיך אין די אונטערהויזען. מסתמא, דארף מען רעכענען, איז ער תקיף, א איד א גביר — וועמען הערט ער? ... היינט ווייסט די גאנצע וועלט, אז פון זיין מאמע איז איהם גע- בליבען בירושה דריי קלייטען אין מיטען מארק. און א בהמה האט ער געהאט אלע מאָל א מעלקעדיגע. די דריי קלייטען האָבען איהם גענוג אריינגעטראָגען צום לעבען. נאָך איבער גענוג פון יעסמוועגען האָט זיין ווייב נחמה-מירעל (מע האָט זי גערופען „דחמה-בירעל“, דערפאר וואָס זי האָט א פארלענטע נאָז) גע- זשעפט פון דער מעלקעדיגער בהמה כמעט די גאנצע הוצאה פון דער שטוב. און בכדי מע זאָל איהר ניט געבען קיין עין-הרע, האָט „דחמה-בירעל“ ליעב געהאַט זיך קלאָגען, אז איהר „בחה“ האָט זיך אויפגעהערט צו „בעלקען“ און זי גיט ניט קיין „בילד“... נאָר כתרילעווקע נארט מען ניט אָפּ. אלע האָבען געוואוסט, אז ס'א ליגען — די בהמה האָט זיך ניט אויפגעהערט צו מעלקען און זי גיט מילך... היינט שמעלט אײך פאָר, אז אזא איד, ווי משחינה, אנטלויפט קיין אמעריקע, א נאקעטער, א באַרוויסער, ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט, — זאָל מען אויף איהם ניט האָבען קיין רחמנות? נאָר וואָס קאָן טהון משחינה אין אמעריקע? ער וועט דאָך ניט געהן ארבייטען אין א שאַפּ. זיינע קינדער אויך ניט. האָבען זיך די חברה „אנשי כתרילעווקע“ אויף איהם אַרומגעקוקט און האָבען איהם געמאַכט פאַר א שמש אינ'ם כתרילעווקער בית-המדרש.

ח.

אין אמעריקע א שמש זאָלט איהר ניט אַוועקמאַכען מיט דער האַנט. אין אמעריקע א שמש לעבט שענער ווי אין כתרילעווקע א בעל-הבית. פון יאָהרצייטען אַליין קאָן מען דאָ נתעשר ווערען. מע האַלט דאָ זעהר שמאַרק פון יאָהרצייטען. א גאַנץ יאָהר דאָ-ווענט מען דאָ ניט. מע האָט קיין צייט ניט. „טיים איז מאַני“ —

צייט איז געלט. אזוי געהט דאָ דאָס לשון. נאָר אז איינער האָט יאָהרצייט — וואָרפט ער אוועק אלע ביוזעס און לויפט אין שוהל אַרײַן. און פון שוהל לויפט ער אוועק אין אַ אידישען רעסטאָ-ראַנט און הייסט זיך געבען אַ כשר'ען אָנבײסען, וואָרום ער האָט יאָהרצייט. און וויבאלד ער האָט יאָהרצייט, לעקט אָפּ דער שמש אַ ביינדעל. און ווער שמועסט אַ בר־מצוה — דעמאָלט פאַלט שוין אַרײַן דעם שמש נאָר אַ גראָבס. בײַ אונז, אין דער אַלטער היים, אז אַ יונגעל ווערד בר־מצוה, טהוט מען איהם אָן תפילין און ער מוז שוין געהן אלע טאָג דאווענען. דאָ, אין אמעריקע, אַ בר־מצוה — איז אַ יום־טוב. מע טהוט אָן דעם בחור'על אַ טלית'על. מע רופט איהם אויף, ווי אַ חתן, צו דער תורה. ער קוויטשעט־אויס, ווי אַ יונג האָהנעכעל, די הפטורה. דערנאָך הויבט ער אויף די הענטלעך און בעלעבעמשעט עפּים אַ דרשה. אויסגע'חזר'ט אויף אויסווענג, און דוקא אויף איינגעלש. חסד וחלילה ניט אויף אידיש. דערנאָך געהט צו דער ראַבינער (דאָ הייסט ער „ראַבײַ“, און געהט גענאָלט דאָס גאַנצע פנים, און זעהטראַויס ווי בײַ אונז אַ פּוילישער קסיאָנדז). ער לעגט אַרײַן די ברייטע אַרבעל אויפ'ן בר־מצוה און בענטשט איהם „יברכך“...

ט.

קורץ, משהינט האָט אַ גוטען דזשאַב. איין זאך נאָר, וואָס ער מוז נעבאָך אַלײַן געהן צו די בעל־בתים קאַלעקטען. דאָס הייסט, איינמאָהנען די „בעבור־שנדרס“ מיט די דיוס. דאָס הייסט, דאָס חודש־געלד פון די בעל־בתים. נו, פאַסט דאָס פאַר אַ אידען, וואָס איז ערשט ניט לאַנג געווען אַ נגיד, — זאָל געהן קאַלעקטען זיין ווייב, „דחבחה־בירעל“ האָט אזש געוויינט פאַר מיין מאַמען, אויסגעגאַסען איהר גאַנץ ביטער האַרץ פאַר איהר. זי האָט גע-זאָגט: „איהר בענט ביר גלויבען בדאברות, אז איטליכס באַל, וואָס בייד באַד דאַרף געהר באָהדער בעבור־שנדרס, זעהט ער זיך בימ'ד“

בלאז-הכות...": איך האָב מורא, אַז קיינער פון אייך וועט ניט פארשטעהן אזא לשון. עפּים קומט דאָס אויס תרגום. מוז מען אייך איבערזעצן: „איהר מענט מיר גלויבען בנאמנות, אז אימ-ליכס מאָל, וואָס מיין מאן געהט מאָהנען בעבור-שנדרס, זעהט ער זיך מיט'ן מלאך-המות"... אויסגעהערט פון נחמה-מירלען איהר ביטער האַרץ, גיט איהר מיין מאמע אַ גלייכע עצה, אז איהר משהי נח זאָל געמען מיין ברודער אליהו פאַר אַ קאַלעקטאָר. איהם וועט דאָס זיין אַ הילף, און מיין ברודער וועט מאכען אַ לעבען... פאַר שטעהט זיך, אז משה-נח האָט זיך אָנגעהאַפּט אין דעם פּלאַן מיט ביידע הענט. מיין ברודער אליהו האָט זיך אַפילו צום אָנהויב אַ ביסעל געקוויינקעלט. ס'איז איהם נאָך געווען אַ ביסעל פּריקרע. איז אונזער חבר פיני איהם געקומען צו-הילף. ער האָט זיך צע-לאָזט מיט זיין לשון, ווי ער קאָן. ער האָט אוועקגעגעבען אליהו'ן אַ רעכטע פאַרציע:

— איך פאַרשטעה ניט, וואָס איז מיט דיר די גרויסקייט?
 מיט וואָס ביזט דו מעהר מיוחס פון קארנעגני, ראָקענפעלער, וואַנ-דערביילד? ... און — פּאַשאַל!
 פיני, אז ער וויל, קאָן ער!

9

ווער וואָלט זיך עס, אשטייגער, געריכט, אז פון אזא קליינעם דזשאב, ווי זיין אַ קאַלעקטאָר ביי אַ שמש פון אַ שוהל, זאָל זיך אויספיקען מיט דער צייט אַ סך אַ גרעסערער דזשאב? און ניט איין דזשאב, נאָר צוויי דזשאבען. איין דזשאב אַלס קאַלעקטאָר פון אַ פּוירניטשור-ביזנעס פאַר מיין ברודער אליהו. און דער אַנ-דערער דזשאב אַלס קאַלעקטאָר פון אַ אינשורענס קאָמפּאַניע — פאַר אונזער חבר פיני. נאָר איך זעה נאָך אייערע פּנימ'ער, אז איהר הויבט ניט אָן צו פאַרשטעהן, וואָס איז אַזעלכס „פּוירני-טשור" און וואָס איז „אינשורענס". וואַרט מיר צו אַ וויילע — איך וועל אייך אַלסדינג דערקלערען.

XIV

מיר קאלעקמען

XIV

מיר קאלעקטען

א.

דערפאר איז גוט אין אמעריקע, וואָס אלסדינג טראַגט מען אַרײַן אין שטוב אַרײַן. און אלסדינג גיט מען אײַך דאָ אויף אויסצאָהלען. פאַר אײַן טאַלער אַ וואָך קאָנט אײַהר אײַך אויס-מעבלירען אײער שטוב, ווי אַ גראַף. דאָ זאָגט מען גיט „אויס-מעבלירען“. דאָ זאָגט מען: „אויספּוירנישען“. וואָרום מעבעל הייסט דאָ „פּוירניטשור“. פון וואַנען שטאַמט דאָס וואָרט „פּויר-ניטשור“ — ווייס אײַך גיט. מײַן ברודער אליהו דענקט, אַז דאָס וואָרט וואַכטען פון צוויי ווערטער: „פּאַרניט“ — פון פּאַרינט, און „טשער“ — אַ בענקעל, אַ שטוהל. זאָגט אָבער אונזער חבר פּיני, אַז עס הױבט זײַך גאָר גיט אָן. ערשטענס, וואָס עפּיס פון פּאַרינט, פאַר וואָס גיט פון הינטען? און פאַר וואָס עפּיס גראַד אַ שטוהל, פאַר וואָס גיט קײַן שפּיעגעל? און צווייטענס, זאָגט מען דען פּאַרניטשער? מע זאָגט דאָך גאָר „פּוירניטשער“. און דריטענס, מע זאָגט גיט „פּוירניטשער“, נאָר „פּוירניטשיר“ — מיט אַ חיריק. זאָגט אײַהם אליהו, אַז נאָר אַ משוגענער וועט זאָגען פּוירניטשיר, מיט אַ חיריק. אַ קלאַרער מענטש וועט אלע

שלום-עליכם ב. XIX

מאָל זאָנען מיט אַ סגול — „פּוירניטשער“. אזוי לאַנג האָבען זיי זיך געשפּאַרט און געאַמפּערט, עס האָט שוין כמעט געהאַלטען ביי פעטש. אַ גליק, וואָס ברכה איז דערביי געווען, האָט זי ניט דערלאָזט. ביז ס'איז געבליבען, מע זאָל אַ פּרעג טהון ביי איין אמת'ען אַמעריקאַנער. דאָס הייסט, טאַקי ביי אַ אידען, נאָר ביי אַזאַ אידען, וואָס איז ניט קיין גרינער. דאָס הייסט, אַזעלכער, וואָס איז שוין דאָ אין לאַנד האָטש אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג. לאָזט זיך אויס, אַז דאָס וואָרט פּוירניטשער לעגט זיך ניט אויס ניט מיט אַ חיריק און ניט מיט אַ סגול, נאָר מיט אַ מלופים. דאָס הייסט, מע דאַרף נאָר זאָנען „פּוירניטשור“. היינט געהט זייט אַ חכם!

ב.

קיינער קויפט דאָ ניט אַ זאך פאַר מזומן געלט. סײַדען אַזאַ איד, ווי רוזשיקאַב שיף. ער איז דער רייכסטער מענטש, זאָגט מען, אין אַמעריקע. רייכער פון איהם איז שוין ניטאָ. אזוי זאָגט מיין ברודער אליהו. און אונזער חבר פּיני דרינגט, אַז נײַן. ער זאָגט, אַז קאַרענעי איז אַ סך רייכער. וואַנדערבילד — אוראני. און ראָקענפעלער — אוראני און אוראני! זאָגט אָבער אליהו: לאַ מיט אַ ספּאַדיק! יענע זענען אפּשער רייכער אין ערד, אין אימע-ניעס. אָבער אין מזומן געלט — בלאָטע! — איז שיף רייכער פון זיי אלע. הויבט שוין פּיני אָן אַרויס פון די כלים און צעשרייט זיך אויף מיין ברודער אליהו'ן, אַז ער ווייסט ניט וואָס ער רעדט. וואָס ראָקענפעלער צעשענקט אַ יאָהר נדבות נאָר, פאַרמאָגט דאָס אפּשער ניט שיף אויף זיין מאַיאַנטעס. ווערד שוין מיין ברודער אליהו איז כעס און זאָגט אויף פּיני'ן, אַז ער איז אַ שונאַ-ישראל, איין אַנטיסעמיט, וואָרום אפילו ס'זאָל זיין אמת, אַז ראָקענפעלער זאָל זיין רייכער פון שיפ'ען, דאַרף ער אויך זאָנען, אַז שיף איז רייכער. וואָרום ראָקענפעלער איז אַ גוי, און שיף איז אַ איד. צעלאָזט זיך פּיני און זאָגט:

— און אז שיה זאל זיין דריי מאָל א איד, דעריבער זאל איד זאָגען א ליגען? דו פאָרגעסט זיך, אליהו, צו אָפּט, אז מיר זענען אין אַמעריקע, און אז אַמעריקע האָט פיינט בלאָף!

— אזוי פיעל מכות זאל זיך זעצען אונזערע שונאים אויף אזא איין אָרט, וואו איד ווייס, און אזוי פיעל גוטע יאָהר זאלען מיר אלע האָבען, וויפיעל ליגינים עם ווערד אויסנערעדט א טאָג נאָר אין ניר-יאָרק אליין, א חוץ ברוקלין און א חוץ בראַנזוויל און א חוץ די בראַנקס!

אזוי זאָגט מיין שוועגערין ברכה, און זייער שפּאַרען זיך נעמט א סוף.

ג.

וויבאלד, אז מע גיט פוירניטשור (געדענקט זשע, אז מע דאַרף זאָגען „פוירניטשור“) אויף אויסצאהלען צו טאָלער א וואָך, דאַרף מען דאָך האָבען מענטשען, וואָס זאלען אַרומנעהן פון שטוב צו שטוב איינמאָהנען די טאָלערס. איז דערויף געשמעלט געוואָרען קאלעקטאָרס, וואָס געהען אַרום קאלעקטען די טאָלערס. קאלעקט-טאָרס זענען דאָ א סך. יעדער קאלעקטאָר האָט זיך זיין „ראַוט“, זיינע הייזער, וואו ער געהט אַרום קאלעקטען. זיין אַרבייט איז אַנקלאָפּען אין דער טיר. דערנאָך קומט ער אַרײַן און זאָגט: „גוד מאַרנינג!“ — דאָס הייסט: א גוט מאַרגען. דערנאָך זאָגט ער: „ווערי נייט דעי“ — דאָס הייסט: זעהר א שענער טאָג!...

דערנאָך גיט ער אייך אַרויס א קוויטאַנציע, געמט אָפּ דעם טאָלער און זאָגט: „גוד באַי“. מעהר דאַרף ער ניט רעדען. און דאָס היטעל אַראַפּנעמען איז אויך ניט נויטיג. דאָ איז עס ניט קיין מאַדע. איהר קאָנט אַרײַנגעהן אינ'ם רייכסטען הויז אין א היטעל, און מיט די קאלאָשען אויף די שטיוועל, און איהר קאָנט אייך בעת מעשה פּיפקען א סיגאַרעט, אָדער פּייפען א ניגון, אָדער קייען אייער משואַינגאַם. קיינער וועט אייך ניט זאָגען קיין סרום וואָרט. ס'איז אַמעריקע.

ד.

מיין ברודער אליהו איז גאנץ צופרידערען פונ'ם דזשאב. א סך
 שענער, ווי שטעהן אין דער „קאלבאסנע" און פארקויפן קיש-
 קעלעך. און פארדיענען פארדיענט ער אויך א סך מעהר. ווי
 וואָסער אַ וואָך. אַמאָל מאַכט ער אַכט טאָלער אַ וואָך. אַמאָל
 צעהן. און אַמאָל צוועלף. עס ווענדט זיך אין דער „פּאַנאָדע",
 אינ'ם וועטער הייסט דאָס. ביי אַ נומער וועטער פּאַן מען געהן
 צו-פּוּם. ביי אַ שלעכטען וועטער — מוז מען אונטערפּאַהרען מיט
 דער קאַר. קאָסט דאָס אַ ניקעל. נאָר אַזעלכע ניקעלס געהען ניט
 אוועק ביי מיין ברודער קיין סך. וואָרום בטבע איז אליהו אַ
 מענטש אין אַיינגעהאַלטענער. גאָרניט דאָס, וואָס פיני. אַנווער
 פיני האָט שוין אַ סך אַ ברייטערע האַנט. זעלמען ווען ער געהט
 צו-פּוּם. ער מוז, זאָגט ער, פּאַהרען, וואָרום ער האָט אַ נירעריע
 ראַיה. איהם קאָן מען גרינג איבערפּאַהרען. ניט אַזוי נאָך צו-
 ליעב זיין קורצזיכטיגקייט, ווי צוליעב דעם, וואָס ער איז אַ פּאַר-
 טראַכטע בריאה. דער קאָפּ טראַגט איהם. און דערצו קאָן ער
 ניט באַגעהן זיך אַ מינוט אָהן דעם, ער זאָל ניט אַרײַנקומען אין אַ
 בוך, אָדער אין אַ „פּײַפּער". און אַמאָל מאַכט זיך, אַז ער האַלט
 סאַמע אין מיטען שרייבען. דאָס הייסט, ער געהט אַרום און
 טראַכט און טראַכט — ער הערט גאָרניט, וואָס מע רעדט צו איהם.
 דערנאָך האַפט ער אַ פענסיל אָדער אַ טינט-און-פּען און הויבט אָן
 שרייבען, קאָן ער אַיך באַשרייבען אַפּשר צעהן בויגען פּאַפּיער
 פון אלע זייטען. וואָס ער האָט דאָרטען אָנגעשריבען און וואָס
 טהוט ער מיט'ן אָנגעשריבענעם — דאָס ווייסט קיינער ניט. אפילו
 זיין ווייב טייבעל אויך ניט. אַז מיין-ברודער אליהו פרעגט איהם,
 וואָס ער האָט אָנגעשריבען, ענטפּערט ער איהם:
 — מיר'ן עלטער ווערען, וועלען מיר וויסען...
 מיר זענען שוין אַ היבש ביסעל עלטער געוואָרען, און מיר
 גייסען נאָך אַלץ גאָר נישט.

ה.

פון דעסטוועגען שאדט דאָס ניט אונזער חבר פיני'ן, ער זאָל מאַכען אַ לעבען. און נאָך ווי מאַכען אַ לעבען! אונזער פיני איז אויך אַ קאַלעקטאָר. נישט ביי פּוירניטשור, נאָר ביי „איני שורענס“. ביי אונז ווערט דאָס אָנגערופען „סעקוראַנז“, אָדער „פּאַרויכערען זיך פּונ'ם טוירט“. דאָ פּאַרויכערען זיך אַלע. יונג און אַלט, ווייבער און קינדער, טאַטעס און מאַמעס, שוועסטער און ברודער, זיידעס און באַבעס. און אויך נישט פאַר מזומן, נאָר אויף אויסצאַהלען. פון אַ ניקעל ביז אַ טאָלער אַ וואָך. וואָס די סומע פון די אינשורענס איז גרעסער, דאַרפט איהר אַליץ מעהר צאַהלען. פאַרהאן הייזער אַזעלכע, וואו אַלע מענטשען, פּונ'ם עלטערזיידען ביז'ן אוראַייניקעל, זענען אַלע פּאַרויכערט פּונ'ם טוירט. און טאַמער זענען נאָך ניט אַלע פּאַרויכערט, דאַרף דער קאַלעקטאָר זעהען דעם ניט-פּאַרויכערטען צו פּאַרויכערען. וואָס הייסט דאָס „פּאַרויכערען“ און ווי אזוי פּאַרויכערט מען אַ מענ-טשען פּונ'ם טוירט — ווייס איך ניט אַקוראַט. איך ווייס נאָר, אז מיין ברודער אליהו האָט זיך אָפּגעזאָגט פון דעם דזשאַב. ער האָט בעסער אויסגעקליבען דעם דזשאַב פון פּוירניטשור. פאַר וואָס? ווייל ביי פּוירניטשור קאַלעקטען דאַרף מען נאָר באַנוצען, ווי איך האָב אייך שוין געזאָגט, די ווערטער: „גור מאָרנינג“ און „גור באַי“. און ביי אינשורענס דאַרף מען רעדען, צורעדען, פאַר-רעדען און איבעררעדען. דערויף איז מסוגל נאָר אונזער חבר פיני. ער קאָן איבעררעדען אַ וואַנט. ער קאָן מאַכען רעדענדיג אַ טוידטען.

ו.

ביי אונזער חבר פיני מאַכט ניט אויס, ווער איהר זענט און וואָס איהר זענט. פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען — ער מוז אַרויף אויף זיינעם. זענט איהר אַ פּאַרויכערטער — מענט איהר

דאך רעדען פון פארזיכערונג. זענט איהר נאך ניט פארזיכערט — דארפט איהר דאך אודאי רעדען פון פארזיכערונג. און קוים לאָזט איהר זיך רעדען, וועט איהר זיך שוין פון פיני'ס הענט ניט ארויס רעדען. ער וועט אייך שוין פארזיכערען. און אויב ניט אייך — איז אייער ווייב. אייער קינד. אייער זיידען. אייער שוויגענער. אייער קאָזין. אייער שכ' (ראָ זאָנט מען ניט „שכן“). דאָ זאָנט מען „נעכסטדאָריגער“). דאָס הייסט, איהר פארזיכערט זיך, אז טאָמער שטארבט אייער נעכסטדאָריגער פריהער פון אייך, באַקומט איהר פון דער קאָמפאָניע אַ שענע פאָר הונדערט טאָלער. און דער נעכסטדאָריגער פון זיין זייט פארזיכערט זיך אויך. דאָס הייסט, באַם חלילה איהר שטארבט אַוועק פריהער פון איהם, באַ-קומט ער פון דער קאָמפאָניע אַ פאָר הונדערט טאָלער. צאָהלען צאָהלט איהר ביהרע דער קאָמפאָניע צו קוואַדער אַ וואָך. איהר זענט ניט מחויב צו געהן אין דער קאָמפאָניע. די קאָמפאָניע טרעפט שוין צו אייך. ניט אליין — דורך איהר קאָלעקטאָר. פיני קומט צו אייך און קאָלעקטעט-אין אייערע קוואַדערס. ער קריגט דערפון פופצעהן פראָצענט קאָמישאָן.

ז.

דאָס איז פאר'ן קאָלעקטען. און אויב ער פארזיכערט אייך איבעראַניס, דאָס הייסט, אויב ער „שרייבט אייך אַ נייע פאַ-ליסי“ (אזוי געהט דאָ די שפראַך), באַקומט פיני דער איידושענט פופצעהן מאָל אזוי פיעל. דאָס וועט הייסען, אז טאָמער צאָהלט איהר אַ קוואַדער פרעמיע, באַקומט דער איידושענט פון דער קאָמפאָניע אין איין קלאָפּ פופצעהן קוואַדערס! אַנו, רעכענט אַניס, זייט מוחל, וויפיעל דאָס מאַכט?! היינט שטעלט אייך פאָר, אז טאָמער געראַט דאָס אונזער חבר פיני'ן צו שרייבען צוויי, אַדער דריי, אַדער מעהר פאָליסיס אַ טאָג, און אַלע צו קוואַדערס! דאָס איז דאָך אַ נאַנצער מאַיאַנטעק!...

— וועה איז מיר! איהר וועט דאך אָנשיטען אָט די שטוב מיט גאָלד! — אזוי זאָגט צו איהם מיין שוועגערין ברכה, און טייבעל ווערד אזש רויט, קוקענדיג אויף איהר פיניץ, ווי ער שלעפט די קוואַדערס מיט די ניקעלס פון אלע קעשענעס.

— וואָס דען מיינט איהר? — ענטפערט איהר פיני און לעגט צונויף די קוואַדערס באַזונדער און די ניקעלס באַזונדער. — איהר מיינט, אז קארנעג, וואַנדערביילד און האַקענפעלער זענען געבוירען געוואָרען מיט זייערע מיליאָנען?...

ח.

וואו נעם איך איצט א ווייסען בויגען פאפיער? איך וואָלט מיט א שוואַרצער קויהל אָנגעוואָרפען אזא מין בילד: א טיש, אויבערדאָן זיצט די מאמע, צונויפגעלעגט די הענט. נעבען איהר, פון איין זייט, שטעהט ברכה. א הויכע, א לאַנגע, מיט גרויסע פיס. פון דער אנדערער זייט — טייבעל. א קלייניטשקע, א דאָרינקע, א פערטעל עוף. ביידע אַרבייטען זיי. איינע נייחט, די אנדערע שטרייפט. ביי איין עק טיש שטעהט מיין ברודער אליהו, א באַוואַכסענער מיט א באָרד. האַלט א באַנטש קארט-לעך אין איין האַנט און א פעקעל פאַפיערענע טאַלערס אין דער צווייטער האַנט. דאָס האָט ער אָנגעקאַלעקטעט דורכ'ן טאָג. און ביים אנדערען עק טיש שטעהט איינגעבויגען אונזער חבר פיני, א געגאָלטער, איין עכטער אַמעריקאַנער. ער שלעפט פון ביידע קעשענעס די קוואַדערס מיט די ניקעלס. און מחמת ער האָט א ניהעריגע ראיה, טראַגט ער צו יעדען קוואַדער מיט יעדען ניקעל גלייך צו דער גאָז. אויפ'ן טיש שטעהען שוין צוויי הויכע קופ-קעלער. איין קופקעלע איז פון סאַמע קוואַדערס, דאָס אנדערע קופקעלע איז פון לויטער ניקעלס. און פיני איז נאָך ניט פאַרטיג. ער האָט נאָך און נאָך. דאָס קאָן מען אַרויסזעהען דורך די הויזענ-

קעשענעם, וואָס זענען פול. זענען געשוואָלען. זיי ווערען אזש צעשפּאַרט...

מ.

נישטאָ קיין אייביגע זאָך אויף דער וועלט, און אַ מענטש איז קיינמאָל ניט צופרידען מיט דעם, וואָס ער האָט. עס איז אונז נמאס געוואָרען דאָס אַרומגען קאַלעקטען די פרעמדע טאַלערס מיט די פרעמדע קוואַדערס און ניקעלס. בעסער קליינע בולקעלעך אייגענע, איידער גרויסע קוילעטשען פרעמדע. אזוי זאָגט מיין שוועגערין ברכה. פריהער האָט געוואָרען איין אוסידן אויפ'ן קאַלעקטען מיין ברודער אליהו. עס האָבען זיך איהם צוגעגעסען די ביזנעס. און ניט אזוי די ביזנעס, ווי די קאָסטאַמערס. אַנדערע קאָסטאַמערס האָבען אויפגעהערט צאָהלען. זיי האָבען געזאָגט: „נעמט אייך צו אייער פּוירניטשור, מיר דאַרפען עס אויף כּפרות“... אַנדערע האָבען געהאַט אַ טענה, למאי די בעט סקריפּעט? למאי דער שפּיעגעל באַווייזט צוויי פּנימ'ער? למאי די קאַמאַדע וויל זיך ניט עפענען און ניט פאַרמאַכען? און למאי יעדעס בענקעל וועגט דריי פּוד? און אז מע זעצט זיך אַוועק, איז ווי אויף צווייטעם! ... און אַנדערע וויעדער זענען זיך מיישב און מופען נאָר אַרויס. דאָס הייסט, זיי קלויבען זיך איבער אויף איין אַג דער סטריט — און געה זוך זיי! נאָר ערנער פון אלץ איז אַט וואָס: פּאַרהאַן אַזעלכע, וואָס האָבען זיך אונטערגענומען צאָהלען וואָך-געלט. אז זיי האָבען געקאָנט צאָהלען, האָבען זיי געצאָהלט. איצט קאָנען זיי שוין מעהר ניט צאָהלען. איבער וואָס? דער ברויט-געבער איז קראַנק געוואָרען. אָדער עס איז קיין אַרבייט נישטאָ. אָדער עס האָט אויסגעבראַכען אַ סטרייק. עס ווילט זיך ניט אָנווערען אַ קאָסטאַמער. וואָס טהוט מען? לעגט-אויס אליהו דערזויל פון זיין פּאַקעט. וואָס זאָלט איהר קלעהרען? ס'איז צרות מיט צרות מיט צרות! ...

י

מיינט איהר, אז אונזער חבר פיני איז צופריעדען מיט זיין דושאב? אויך ניט. ביז מע קעמט א קאסטאמער, זאגט ער, קומט אן כקריעת ים-סוף. מע רעדט איבער איהם, זאגט ער, דריי טעג מיט דריי נעכט. מע גיט איהם צו פארשטעהן, אזא האמולע, דעם שכל פון אינשורענס, קוים גע'פועל'ט ביי איהם זיין „אפליי-קיישאן". לאזט זיך אויס, אז ער האט אויפ'ן צווייטען טאג חרטה געקראגען, אָדער דער דאקטאָר האָט איהם „רעדזשעקטעט", דאָס הייסט, ער האָט אָנגעשריבען אויף איהם המנ'ס מסירות. דער קאסטאמער איז איהם ניט געפעלען אין שליער נאקעטערהייד... נאָר דאָס גרעסטע פון אלע אומגליקען און די ערגסטע פון אלע צרות ביי אינשורענס-אידזשענטס איז די „לעפס". „לעפס" הייסט, אז א קאסטאמער הערט אויף צו צאָהלען. דעמאָלט רעד כענט מען אָפּ דעם אידזשענט פופצעהן מאָל אזוי פיעל, וויפיעל דעם קאסטאמער'ס פרעמיע האָט באַטראָפּען. פיני זאָגט, אז ווען גיט די „לעפסעס", וואָלט ער אָנגעשיט אָט די שטוב מיט גאָלד! און אויף זיין שלים-מזל האָבען עטליכע קאסטאמערס מיט א מאָל, גלייך ווי מע האָט זיך אויפגערעדט, אויפגעהערט צו צאָהלען.

— לאָזען זיי ברענען אויפ'ן פייער, טאָקי די קאסטאמערס, מיט די אינשורענס, מיט די אַגענטען, מיט די „לעפסעס" און מיט די קאמפאניעס! — אזוי זאָגט פיני. ער וועט שוין בעסער געהן, זאָגט ער, מיט מיין ברודער אליהו אין אייגענע ביזנעס. א פאָר טאָלער האָבען זיי ביידיע מיט גאָט'ס הילף אָפגעשפּאַרט. זיי קאָנען שוין טהון ביזנעס.

און ס'איז געבליבען, אז מיר געהען אין ביזנעס.

xv

מיר געהען אין פונעם

מיר געהען אין ביזנעס

א.

וואָס אייער האַרץ גלױבט — דאָס געפינט איהר דאָ אין די פּױפּערס, אין די גאַזעטען הייסט דאָס. פון פּױגעלמילך. זוכט איהר אַרבייט — געפינט איהר דאָס אין פּױפּער. זוכט איהר „הענט“, דאָס הייסט אַרבייטער, — געפינט איהר זיי אין פּױפּער. זוכט איהר אַ חתן אָדער אַ כלה — געפינט איהר עס אין פּױפּער. זוכט איהר אַ ביזנעס — געפינט איהר עס אין פּױפּער. מיר האָבען געזוכט ביזנעס, דעריבער האָבען מיר גענומען אַרױנקוקען אין פּױפּער אַרױן טאָג אױף טאָג, און מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט אױף אַזאַ מין אַדווערטיזמענט: „סיגאַרס־סטײשיגאַנער־קענדי־סאָדע־וואַסער־סטענד צו פאַרקױפּען. אַקעגען אױבער אַ סקױל. אורזאַכע פאַמיליען טראָבעל. נאַראַנטירט גוטע ביזנעס. קומט שנעל!“

אויב איהר זענט נאָך אַ גרינער, דאָס הייסט, איהר זענט ניט לאַנג אין לאַנד, באַדאַרף מען אײך פאַרמײטשען וואָס דאָס מײנט: דאָס איז אַ טישעל, וואָס מע פאַרקױפט דערויף סיגאַרעטלעך, שרייבנעצייג און צוקעקעס און סאָדע־וואַסער, און אַ בלאַט־צײטונג

אויך. דאָס טישעל איז אַקעגען אַ שקאַלע. און פאַרקויפּען פאַר-
קויפּט זיך עס איבער דעם, וואָס אַ מאַן דאַרף זיך גמ'ען מיט אַ
ווייב, אָדער איבער זיין אַנדער סיבה אין דער פּאַסיליע...

ב.

האַט זיך אפילו מיין ברודער אליהו'ס ווייב ברכה אַוועק-
געשטעלט אַקעגען מיט איהרע טענות: ערשטענס, פון וואָס
ווייסט מען, אז דאָס איז אמת? און צווייטענס, צו וואָס זאָלען
מיר קריכען מיט אַ געזונטען קאַפּ אין אַ קראַנקען בעט אַרײַן?
אז מאַן און ווייב ווילען זיך גמ'ען — וואָס דאַרפּען מיר זיין אין
מיטען? ... מיינט איהר, אז נאָר דאָ האָט אונזער ברכה געפונען
אַ טענה? ביי הונדערט אַנדערע ביוזעס האָט זי אויסגעזוכט
אומעטום זיין אַנדער חסרון. מיין ברודער אליהו האָט שוין לאַנג
אַ מאַך געגעבען אויף איהר מיט דער האַנט. האָט ער אָבער ניט
גוט אָפּגעשניטען פון איהר. זי האָט איהם געגעבען צו וויסען, אז ער
זאָל נאָר ניט זיין ביי זיך אזוי גדול'דיג. אז ער זאָל ניט מיינען,
אז דאָס, וואָס ער האָט אַראָפּגעחאַפּט דריי חלקים פון זיין באָרד,
גיט איהם דאָס רעכט צו בלאָזען פון זיך... דערויף האָט איהר
אַליהו געענטפּערט, למאי איהר טאַטע יונה דער בעקער האָט אַראָפּ-
גענומען די גאַנצע באָרד? ... מישט זיך אַרײַן אונזער חבר פּיגי
און זאָגט: „ווייסט איהר וואָס? איך געה מיט אייך אין געוועט
צוויי קעגען איינס, אז אויב איהר וועט געפּיגען צווישען די הונד-
דערט מיליאָן אַמעריקאַנער אַ האַלב טויז מענטשען מיט בערד,
זאָלט איהר מיך אַנרופען בלאָפּער!“ — „ס'אַ משל! — רופּט
זיך אָן די מאַמע. — דערימאָך געהען קאַטשקעס באַרוויס... רעדט
שוין בעסער פון אַנדערע זאַכען“...

מיין מאַמע האָט פּיינט, אז מע רעדט פון בערד. ס'איז גענוג
פאַר איהר, זאָגט זי, אז זי האָט דערלעבט צו זעהען, אז פּייס דעם
חונד'ס זוהן האָט געמאַכט אַ מחס פון זיין באָרד, אז אָך און וועה
איז צו איהרע שונאים!...

ג.

די ביזנעס, וואָס מיר זענען אין זיי געגאנגען, האָבען געהאַט אַ סך מעלות. די ערשטע מעלה איז געווען, וואָס מיין ברודער אליהו איז, אויב איהר געדענקט, נאָך פון דערהיים אַ מייסטער אויף צו מאַכען (דאָ הייסט עס מאָנאָפּעקטשורען) אַלערליי גע- טראַנקען. דעריבער האָט זיך אונז געלוינט צו מאָנאָפּעקטשורען סאַרעוואַסער און פאַרקויפּען אַ גרויסע גלאָז פאַר אַ סענט. מיט סיראַפּ — צוויי סענט. דעם סיראַפּ האָבען מיר אויך אליין גע- מאַכט. נאָך אַ מעלה — וואָס מיר האָבען געהאַט די ביליגסטע קענדיס (קאָנפּעקטען). אַ פּולע זשמעני האָבען מיר געגעבען פאַר איין סענט. און אליין האָבען מיר אויך געקאַנט סמאַצקען קענדיס. אז איך זאָג „מיר“, מיין איך דאָס מיך און מיין חבר מענדעל און פיניץ. מיר אַלע דריי האָבען געהאַלפּען שטעהן ביי אונזער סטענדר און געבען אַ נאַש, אז קיינער זאָל ניט זעהען. סידען אז ברכה איז געווען דערביי, האָט מען ניט געקאַנט נאַשען. און ווי אויף צו-להכעיס, איז ברכה געווען כמעט גאַנצע טעג ביי'ס סטענדר, געהאַלפּען טהון ביזנעס. אַלע האָבען מיר געהאַלפּען טהון ביזנעס. אפילו טייבעל, און אפילו די מאמע. אַ קונה, אז ער איז צוגע- גאַנגען צו אונזער סטענדר, האָט ער זיך אוש דערשראָקען, דער- זעהענדיג אזאַ משפּחה מיט אזוי פיעל ביזנעסלייט. דאָס איז אָבער דוקא געווען זעהר גוט. אַ קונה האָט לייעב קריבען אַהין, וואו ס'איז ענג.

ד.

די בעסטע צייט פאַר אונזערע ביזנעס איז זומער, אין די הייסע טעג. זומער איז אין ניריאָרק איין אמת'ער גיהנום. דער עולם קוויקט זיך דעם גאַנצען טאָג מיט מאַראָזשענע. „אייזקרים“ הייסט עס דאָ. אויפ'ן סענדרויטש פאַרקויפט זיך עס. דאָס הייסט,

צוויי ביסקוויטלעך און אין מיטען אביסעל אייזקריום. און דאָס קאָסט אַ פעני. פאַרדיענען מיר דערביי האַלב אויף האַלב. נאָר ניט דאָ שטעקט אונזער פאַרדיענסט. דער גאַנצער מול-ברכה ליגט נאָר ערניץ אַנדערש. אין אזא מיין קאַלטען געטראַנק, וואָס מע רופט דאָס „סידער“. דאָס איז אַ מיין זויער-זיסליכער, אָדער זיסליך-זויערער קוואַס מיט אַ שוים און סע שטשיפעט ביי דער צונג. די, וואָס האָבען אַמאָל פאַרזוכט שאַמפאַניער-וויין, זאָגען, אז ס'האָט אַ טעם פון אמת'ען שאַמפאַניער. און האָטש „סידער“ איז איין אַמעריקאַנער געטראַנק, פון דעסטוועגען ווער מאַנופעקט-טשורט איהם? — מיין ברודער אליהו. וואָס קאָן דען אליהו ניט? קוקט ניט דערויף, וואָס פיני מאַכט איהם אויסצודרעהען. אונזער חבר פיני האָט שוין עטליכע מאל פירגעהאַלטען מיין ברודער אליהו, אז זיין שאַמפאַניער האָט נאָר איין מעלע — ער איז קאַלט. ווייטער טויג ער אויף כפרות. קיין קאַפ זיסקייט! ענטפערט איהם מיין ברודער אָפּ מיט אַ זויעדעראַנאַנד: ווי כאַלד אז דער שאַמפאַניער טויג ניט, היינט וואָס זשליאַקעט ער איהם גאַנצע טעג? זאָגט איהם פיני: „וואָס אַהרט דיר, אז איך זשליאַקע? און וויפיעל קאָן אַ מענטש אָנזשליאַקען? — איך זאָל זשליאַקען פון נאַנץ פריה ביז אויף דער נאַכט, ווייס איך ניט, אויב איך וועל אָנזשליאַקען אויף אַ ניקעל“... מישט זיך אַריין ברכה און זאָגט, אז אַ ניקעל געהט אויך ניט צופוס. שטעלט זיך איין טייבעל פאַר איהר מאַן און זאָגט, אז איהר פיני איז אַ גלייכער שותף צו די ביזנעס, ווי אליהו, און אַ שותף מעג זיך, דאַכט זיך, פאַרגינען אויסצוגעבען אַמאָל אַ ניקעל? אַ גליק, וואָס די מאַמע איז דערביי. זאָגט זי, מע זאָל זי גילטען, וואָלט זי פאַר איהרע זינד ניט געוואָלט זיך צוריהרען צו אָט דער אַמעריקאַנער משקה, וואָס האָט אַ פנים פון סאָראָוועץ און אַ טעם פון חלשות!... ווערד אַ געלעכטער, און דערווייל הערט מען אויף צו זאָגען זיך שטעכווערטלעך.

ה.

שפעטער, העמדהעט, אין ווייטען זומער, אז עס קומען-אויף די קאווענעס (דאָ הייסט עס „וואַטער-מעלאָן“), מאַכען מיר נאָך מעהר ביזנעס. מיר צעשניידען דעם קאווען אויף אַ סך שטיקלעך און פאַרטויפען צו סענט אַ שטיקעל. אז נאָט העלפט אַ געראַטער נעם קאווען, מאַכט נען פון איהם גאָלד. און עס בלייבט נאָך איבער אַ פּאָר שטיקלעך אויפ'ן סטענד. האָבען מיר אַ גוטע ווע-טשערע. וואָרום אָנגעשניטענע קאווענע טאָר מען ניט לאָזען אויף מאַרגען. ס'וועט פון דעם ווערען דריליס. בעטען מיר נאָט, דאָס הייסט, איך און מיין חבר מענדעל און פיני, ס'זאָל בלייבען וואָס מעהר שטיקלעך פונ'ם טאָג...

ו.

דאָס איז אָבער אלץ אזעלכע זאכען, וואָס האָבען אויף זיך אַ צייט, אַ סיוען. געהט אוועק דער זומער — איז אויס שאַמפּאַ-ניער, אויס וואַטער-מעלאָן! דערפאַר איז סיגאַרעטלעך אַ סחורה, וואָס ווייסט ניט פון קיין סיוען. סיגאַרעטלעך געהען אַ גאַנץ קיילעכיגען יאָהר. און מיר מאַכען מיט דעם גאַנץ גוטע ביזנעס. פאַרהאן אלערליי סיגאַרעטען. פאַרהאן צו סענט אַ שטיק. און פאַרהאן צוויי שטיק פאַר אַ סענט. סיגאַרעטען איז אויך אזא אַרטיקעל, וואָס מע קאָן אמאָל אַ נאַש טהון, פאַררויכערען אַ סיגאַרעטעל בסוד, קיינער זאָל ניט זעהען. דאָ זאָגט מען ניט רויכערען. דאָ זאָגט מען „סמוקען“. באַדאַרף זיך טרעפען אַ מעשה — איך האָב איינמאָל אוועקגעשלעפט אַ סיגאַרעטעל, און מיר האָבען דאָס פאַררויכערט. איך און מיין חבר מענדעל. איך אַ ציה, ער אַ ציה. און עס וואָלט אָפּגעלאָפּען גלאַט. איז דאָך אָבער דאָ אַ ברכה אויף דער וועלט. האָט זי באַדאַרפט דער-שמעטען, אז מיר סמוקען אַ סיגאַרעטעל. געהט זי און דערצעהלט

דאָס אליהו'ן. האָט מיר מיין ברודער געגעבען אַ סיגאַרעטעל — אז איך וועל דאָס געדענקען! איהם האָט שוין ניט אזוי געאַהרט דאָס סיגאַרעטעל, ווי דאָס, וואָס ס'איז געווען שבת. פייסי דעם חזנ'ס יונגעל זאָל רויכערען אום שבת — באַדאַרף מען איהם הרג'ענען! פאַר אזא זאך האָט שוין אפילו די מאַמע צוגעגעבען, אז דער הונט איז ווערטט דעם שטעקען... פון דעמאָלט אָן סמוקען מיר שוין ניט קיין סיגאַרעטען. איך קאָן שוין גאָר אפילו דעם ריח ניט פאַרטראַגען...

ז.

אויסער סיגאַרעטען האָבען מיר אויף אונזער סטענד פייפערס צו פאַרקויפֿען. אידישע נאַזעטען און זשורנאַלען. קיין גרויסע ביוזעס מאַכען מיר ניט מיט זיי. דערפאַר האָט אָבער אונזער חבר פיני וואָס צו לייגענען. ער לאָזט ניט דורך איין פייפער. שטעקט ער אַרײַן די נאָז, איז איהם שווער אָפצורײסען. עס ציחט איהם, זאָגט ער, צו די פייפערס, ווי אַ מאַנגעט. ער האָט שטאַרק חשק אַלײַן עפּים אַרײַנשרײַבען אין די פייפערס. ער איז שוין געווען אויף איסט-בראָדוויי, דאָרט וואו די פייפערס דרוקען זיך, עטליכע מאָל. וואָס ער האָט דאָרטען געטחאָן — זאָגט ער ניט. איך האָב מורא, אז ער האָט געבראַנגט צו טראַגען אַהינצוצו אַ פאַר פון זיינע ליעדלעך. מחמת אז מע ברענגט דעם באַנטש מיט פייפערס, האַפט זיך צו דעם פרייטער פון אַלעמען אונזער חבר פיני. ער זוכט און נישטערט אין אַלע ווינקעלעך. די הענט ציטערען איהם אַזש. דערנאָך האַפט ער זיך אויף און לאָזט זיך לויפֿען אויף איסט-בראָדוויי. פּרעגט איהם מיין ברודער אליהו: וואָס האָט ער צו טהון אויף איסט-בראָדוויי? זאָגט איהם פיני, אז ער זוכט אַ ביוזעס. פּרעגט איהם אליהו: מיר טהוען דען ניט קיין ביוזעס? ענטפערט איהם פיני: אָט דאָס הייסט אויך אַ ביוזעס? אַ גאַנצע משפּחה פון זיעבען עסערס אויף איין שטיקעל

סטענר — אויך מיר א ביונעם! ... פרענט איהם אליהו: וואסערע זיעבען עסערס? רעכענט איהם פני אום אויף די פינגער: ער און זיין טייבעל איז ניט צוויי. אליהו און זיין ברכה איז ניט פיער. די מאמע איז ניט פינף. און ביידע קטנתים — איז ניט זיעבען. די „קטנתים“ — דאָס מיינט ער מיך און מיין חבר מענדעל.

ח.

פארדריסט עס מיין מאמען. זי שטעלט זיך איין פאר מיר און פאר מיין חבר מענדעל. זי זאָגט, אז מיר פארדיענען אונזער שטיקעל ברויט נאָנץ כשר. וואָרום פארמאָגן אידער דער סטענר זוער געעפענט, צעטראָגען מיר שוין דעם מאָרגען-פּייפּער צו אונז זערע קאָסטמאָמערס. דערנאָך געהען מיר אין סקוהל (יאָ, מיר געהען שוין אין סקוהל). און אז מיר קומען פון סקוהל, העלפען מיר אַטענדען די ביונעס. אזוי, טאַקי מיט דעם לשון, זאָגט די מאמע. זי רעדט שוין אויך העכער האַלב אויפ'ן היגען לשון. א „קיך“ און א „הוהן“ זאָגט זי שוין ניט. זי זאָגט שוין א „טשיקען“ און א „קיטשען“. נאָר וואָס דען? ביי איהר קומט נאָך אום פארקעהרט: א „קיך“ איז ביי איהר א „טשיקען“. און א „הוהן“ איז ביי איהר א „קיטשען“. „איך געה, זאָגט זי, אין טשיקען אויסזאלצען די קיטשען“... לאַכט מען פון איהר. לאַכט זי אויך. „א דאָגה — זאָגט זי — יאָס ריידעלע מאָ ריידעלע, אבי דאָכרע מיינעלע“... אַנו, זייט א בריה און זעצט דאָס איבער אויף איינ-געלש!...

XVI

העללאו, לאַנדסמאַן!

XVI

העללאָן, לאַנדסמאַן!

א.

לויפען מיר איינמאָל פּאַרטאָג, איך און מיין חבר מענרעל,
מיט די פּרישינקע פּייפּערס צו אונזערע קאַסטאָמערס. פּלוצים
דערפּיהל איך אַ זעץ פּון הינטען איז פּלייצע און איך הער עמיצער
רופּט אויס:

— העללאָן, לאַנדסמאַן!

דרעה איך מיך אום און טהו אַ קוק — ס'איז מאַטעל! „מאָ-
טעל דער גרויסער“. דאָס איז דער מאַטעל, וואָס האָט זיך אַרומ-
געשלעפּט מיט אונז אַמאָל איבער דער וועלט. אין קראַקע מיט
לעמבעריג, אין וויען און אין אַנטווערפּען. אויב איהר געדענקט,
האָט ער מיך אויסגעלעהרענט שטעלען אַ גובערנאַטאָר אין זייט
אַרין און איז געווען אַ בויכרעדער. ער איז אַוועק מיט דער האַ-
ליאַסטער אַ סך פּריהער פּון אונז. אַז מיר האָבען זיך נאָך אַרומ-
געבלאַנקעט איבער'ן לאַנדאָנער ווהייטשעפּעל, איז ער שוין געווען
דאָ אין אַמעריקע אַללרײַט. דאָס הייסט, ער האָט שוין געהאַט אַ
דזשאַב אין אַ קלינינג-סטאָר, און ער האַלט נאָך איצט אויך אַן
דעם דזשאַב. פּרעג איך איהם: „וואָס איז דאָס פאַר אַ דזשאַב?“

דערקלערט ער מיר, געהענדיג, אז דאָס איז אַ מין קלינינג־פעקטאָרי, וואו מען רייניגט מלבושים. דהיינו, ווי אזוי? מע נעמט אַרײַן, זאָגט ער, אַ פּאַר צעקנייטשטע תּחתונים אין אַזאַ מאַשין צווישען צוויי פּרעספּליגלען. דורך אַ באַזונדער אויוועלע ווערען פּרעס־פּליגלען גוט אָנגעוואַרעמט. אַ מענטש טהוט אַ דרעה — אויסגע־פּרעסט אַ פּאַר הויזען!

ב.

— און וואָס איז אייער דושאַב? — פּרעגט מאַטעל דער גרויסער ביי מיר און מיין חבר מענדעל.
— מיר דעליווערען, זאָג איך, ניוס־פּייפּערס. מיר צעטראַגען, זאָג איך, צייטונגען צו אונזערע קאָסטאַמערס, איידער מיר געהען אין סקוהל. און אז מיר קומען, זאָג איך, פון סקוהל, העלפען מיר אַטענדען די ביזנעס. מיר האַלטען, זאָג איך, אַ סטענד אויפ'ן קאַרנער, און מיר מאַכען אַ לעבען...
— אָהאָ! — זאָגט מאַטעל דער גרויסער. — דו רעדסט שוין נישקש'דיג איינגעלש. וויפּיעל מאַכט איהר, זאָגט ער, אַ וואָך, אַזעלכע צוויי ביזנעס־לייט, ווי איהר?
— אין דורכשניט, אַרום און אַרום, — זאָג איך — קאָנען מיר אויסשלאָגען אַ טאַלער אַ וואָך. און אַמאָל אַ טאַלער און קוואַדער...

— און דאָס אָלץ? — רופט זיך אָן מאַטעל דער גרויסער מיט גדלות. — איך פּאַרדיען אַליין דריי טאַלער אַ וואָך... וואָס איז די ניס פון דעם דאָזיגען דושענטעלמאַן? — מאַכט מאַטעל און ווייזט אָן אויף מיין חבר. זאָג איך, אז ער הייסט מענדעל. צעלאַכט זיך מאַטעל און זאָגט, אז מענדעל איז פּע! וואָס פאַר אַ נאַמען מענדעל? „ווי אזוי זשע דען, פּרעג איך איהם, זאָל ער הייסען?“ ... פּאַרטראַכט זיך מאַטעל אויף אַ וויילע און זאָגט, אז ער וואָלט באַדאַרפּט אַ סעך הייסען מייס, ניט מענדעל. מייס איז

שענער. זאָג איד: „ווי אזוי זשע רופט מען דײַך?“ זאָגט ער:
 „מעקס“. זאָג איד: „וויבאלד אזוי, דאַרף איד דאָך אויך הייסען
 מעקס. איד הייס דאָך אויך מאַטעל“. זאָגט ער: „שור הייסט דו
 מעקס“. און ער געזענענט זיך אָפּ מיט אונז:
 — גוד באַי, מעקס! גוד באַי, מייק!
 און מיר רעדען אָפּ, אז נעכסטען זונטאָג זעהען מיר זיך אין
 מואווינג־פיקטשורם. מיר געבען זיך איינס דאָס אנדערע די
 אַדרייסים און מיר צעגעהען זיך אימליכער אין זיין וועג אַריין.

ג.

זונטאָג נאָך דינער געהען מיר, איד און מיין חבר מייק, וואָס
 האָט ניט לאַנג געהייסען מענדעל, אין מואווינג־פיקטשורם זעהען
 דעם גרויסען מואווינג־סטאר טשאַרלי טשאַפּלין. מיין ברודער
 אליהו און אונזער חבר פיני געהען אויך מיט אונז. דעם גאַנצען
 וועג רעדען זיי וועגען טשאַרלי טשאַפּלין. וואָס פאַר אַ גרויסער
 מענטש ער איז, וויפיעל ער קריגט באַצאָהלט, און אז ער איז אַ איד.
 נאָר אזוי ווי די צוויי קאָנען זיך קיינמאָל ניט אויסגלייכען מיט
 די מיינונגען, וואָס איינער זאָגט, דרינגט דער אנדערער קאָפּיר,
 פרעגט מיין ברודער אליהו: מיט וואָס איז טשאַרלי טשאַפּלין
 אזוי גרויס? ענטפערט איהם פיני, אז טויענדער טאָלער אַ וואָך
 צאָהלט מען ניט גלאַט אזוי אַבי וועמען... פרעגט איהם אליהו:
 פון וואַנען ווייסט ער? ער האָט געצעהלט זיין געלט? זאָגט איהם
 פיני, אז ער האָט געלייענט אין די פייפערס. און פון וואַנען
 ווייסט מען, אז טשאַרלי טשאַפּלין איז אַ איד? זאָגט איהם פיני,
 אז סע שמעהט אזוי אין די פייפערס. פרעגט איהם וויעדער אליהו:
 פון וואַנען ווייסען דאָס די פייפערס? זיי זענען געווען אויף זיין
 ברית? זאָגט איהם פיני: די פייפערס ווייסען אַלץ. למאי פון
 וואַנען ווייסט מען, אז טשאַרלי טשאַפּלין איז אַ שטומער פון גע-
 בוירען? און אז ער קאָן ניט שרייבען, ניט לייענען? און אז זיין

טאטע איז געווען א שיכור? און אז אליין איז ער געווען א קלאון
 אין א צירק? הערט איהם אויס אליהו און זאגט מיט א קאלטען
 לונג-און-לעבער: „און אפשר איז די גאנצע מעשה א ליגען?“ ...
 ווערד פיני אָנגעצונדען און זאגט אויף מיין ברודער, אז ער איז
 א איד א נודניק... און איך האלט מיט פיני'ן. האָטש אליהו
 קעהר מיר אָן א לייבליכער ברודער, נאָר א נודניק איז ער. וואָס
 אמת איז אמת...

ד.

מיר זענען נאָר-וואָס צוגעגאנגען צו דער קאסע קויפען טיקעטס,
 דערהערען מיר א קול:

— האו דו יו דו, מעקס? האו אַר יו, מייק?

דאָס איז געווען מאָטעל דער גרויסער, וואָס זיין נאָמען איז
 שוין ניט מאָטעל, נאָר מעקס.

— קויפט ניט קיין טיקעטס, — זאָגט אונז מעקס — איך
 טריט אייך היינט מיט טיקעטס... דאָס הייסט, ער נעמט אונז
 אויף זיינע הוצאות. און ער ציהט אַרויס פון קעשענע א האַלבען
 טאָלער און טהוט איהם א וואָרף דעם טיידעל, וואָס זיצט ביי'ם
 פענסטערעל, און הייסט זיך געבען דריי טיקעטס אפסטערז, דאָס
 הייסט, פון אויבען, אויף דער גאַלעריע.

— ווער איז דער שלים-מזל? — פרעגט אליהו ביי אונז.
 דערצעהלען מיר איהם, ווער דאָס איז. באַטראַכט איהם אליהו פון
 אויבען ביז אַראָפּ און פרעגט איהם, פאַר וואָס גיט ער איהם ניט
 אַפּ קיין שלום-עליכם?

— צי דו ביזט שוין געוואָרען אזוי גרויס אין אמעריקע, אז
 עס שטעהט דיר שוין ניט אָן צו רעדען א אירדיש וואָרט?...
 ענטפערט איהם ניט מאָטעל דער גרויסער, דאָס הייסט מעקס,
 קיין וואָרט אפילו. נאָר עס דערהערט זיך א קוויטש פון דער
 גרויסען-טיר, ווי עמיצער וואָלט אריינגערעדט פון דער סטריט:

— איריאָט!

מיר אלע דרעהען-אויס די פנימ'ער צו דער טיר און מיר זעהען קיינעם ניט. מיר באַטראַכטען זיך איינס דאָס אַנדערע פאַרוואַונדערט. טהוט זיך אַ וואָרף צו דער טיר פריהער אליהו, און נאָך איהם פּיני — ניטאָ קיינער ביי דער טיר. זיי קומען אויף דער סטעלי, זיי באַזוכען אלע ווינקעלעך — ניטאָ קיין נפש. ווער קאָן דאָס זיין? דער חברה-מאַן מאַטעל, וואָס הייסט שוין מעקס, נעמט אונז, מיך און מיין חבר מענדעל אָדער מייק, פאַר די הענט, און אלע דריי קלעטערען מיר ארויף אַפּסטערז. דאָרטען זאָגט ער אונז אויס דעם סוד, אַז דאָס האָט ער, מעקס, דורכ'ן בויד-ארויסגערעדט דאָס וואָרט „איריאָט“. און ער חזר'ט דאָס איבער געהענדיג נאָך אַ מאל. און עס פאַלט אָן אויף אונז ביידען אַזאַ געלעכטער, אַז קוים וואָס מיר קאָנען דערנאָך איינזיצען און זעהען די קונצען פון טשאַרלי טשאַפּלין.

ה.

זינט איהר לעבט האָט איהר נאָך אַזאַ פאַרשלעפּטע קרענק ניט געזעהען, ווי מאַטעל דער גרויסער, אָדער מעקס. דאַכט זיך, מע באַדאַרף ניט האָבען קיין גרעסערען קונצענמאַכער, ווי טשאַרלי טשאַפּלין. מאַכט איהם נאָך מעקס מיט אלע פּישטשעווקעס. אַרויסגעהענדיג פון טהעאַטער, איז זיך מיישב מעקס און קלעפּט זיך אָן אַ פאַר קורצע שוואַרצע וואַנסעלעך, ווי ביי טשאַרלי טשאַפּלין. דאָס קאַפּעלישעל האָט ער אָנגערוקט, ווי טשאַרלי טשאַפּלין. די פּיס אויסגערדעהט, ווי טשאַרלי טשאַפּלין. און דאָס געגנעלע מיט'ן דרעהען פונ'ם הינטען, מיט'ן מאַכען פונ'ם שמעקעלע — צוויי טראַפען וואַסער טשאַרלי טשאַפּלין! מיין חבר מענדעל, אָדער מייק, האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען. ער האָט איהם אַרומ-געחאַפּט קוישען. און אלע מענטשען, וואָס זענען געשטאַנען ביי'ם טהעאַטער איז דרויסען, האָבען אונז נאָכגעטייט מיט די פינגער:

„אן געהט דער צווייטער טשאַרלי טשאַפּלין“... איהר קאָנט זיך פאַרשמעלען, אז אפילו אזא ערנסטער מאן, ווי מיין ברודער אליהו, האָט זיך געהאַלטען ביי די זיימען לאַכענדיג. מיין ברודער אליהו האָט אָבער ניט לאַנג געלאַכט. אין איין מינוט איז איהם פאַר שטעהרט געוואָרען דאָס געלעכטער. וואָס איז די מעשה? די מעשה איז, וואָס פּלוצים האָט זיך דערהערט אַ קול, ווי פון אונטער דער ערד אַרויס, עפּים ווי פון אַ קעלער:
— איד־יאָט!

.1

און אַלע האָבען זיך אָנגעבויען, אַריינגעקוקט אין קעלער אַריין, זעלכען מיר זענען פאַרבייגעגאַנגען. אַלע האָבען מיר זיך אייניג געהערט. מעקס האָט זיך אויך איינגעהערט גלייך מיט אַלעמען, גלייך ווי ער ווייסט ניט פון וואָס צו זאָגען... און פּלוצים האָט זיך דערהערט אַ קול, שוין ניט פון הינטען, נאָר פון אויבען, עפּים ווי פּונ'ם דאָך אַראָפּ:
— איד־יאָט!!...

פריהער אליהו און דערנאָך אַלע האָבען פאַרריסען די קעפּ אַרויף, אויפ'ן דאָך. מעקס האָט אויך געקוקט אַרויף. און דאָס האָט געהאַט דעם זיעבעטען חן. איך און מיין חבר מייק, וואָס האָבען געוואוסט, פון וואָגען די קולות געהען, האָבען זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און האָבען מיט אַ מאָל אויסגעשאַסען אַ געלעכטער.

.2

דאָס האָט שוין מיין ברודער אליהו פאַררראָסען. ווען דאָס זאָל ניט זיין אין ניו-יאָרק אויף דער סטריט, וואָלט מיר שוין אַריינגעפּלויגען אַ פיינע פאַר פעטש אין ביידע באַקען. מיינע אַויהערען וואָלטען זיך אויך ניט גענאַרט. נאָר אזוי ווי דאָס איז געווען אין מיטען ניו-יאָרק אויף דער סטריט, האָט זיך אליהו באַ-

גנוגענט נאָר דערמיט, וואָס ער האָט אונז ביידען גוט אויסגע-
שאַלטען, מיך און מיין חבר מייק. און נאָכדעם האָט ער גענומען
אונז זאָגען מוסר. ער האָט אונז אָנגעוויזען אויף מאַמעל דעם
גרויסען, דאָס הייסט — אויף מעקסען.

— נעמט אייך אַראָפּ אַ מוסר, — האָט אונז אליהו געזויפט
די פּנימ'ער, — לערענט זיך פון אייערס אַ חבר... אַ בחור'על
גלייך מיט אייך, פאַר וואָס לאַכט ער ניט אזוי, ווי איהר? ...
— אידייאָט! — האָט זיך דערהערט וויעדער אַ מאָל הינד-
טער אליהו'ס פּלייצעס. אליהו האָט זיך אויסגעדרעהט צוריק.
אויף איהם קוקענדיג, האָט זיך אויסגעדרעהט אונזער חבר פיני.
און מיר אלע נאָך איהם. און מעקס האָט זיך אויך געגעבען אַ
דרעה-אויס צוריק. איך און מייק זענען שיער ניט צעזעצט גע-
וואָרען פאַר געלעכטער.

ח.

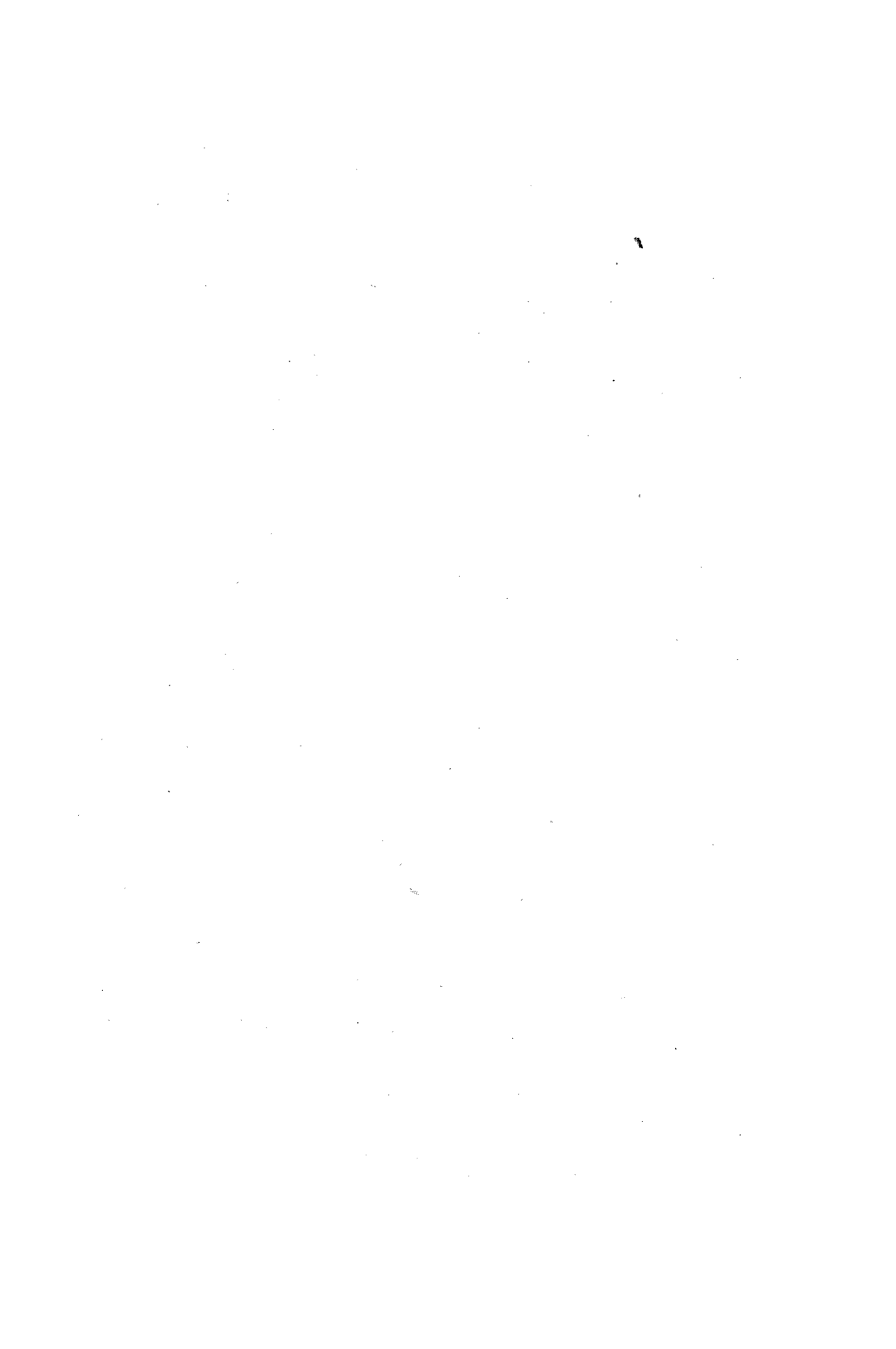
„אין אַמעריקע רעדען די שטיינער“... אזוי האָט זיך אויס-
געדריקט אונזער חבר פיני. ער וואָלט נאָר אַ בעלן געווען וויסען,
וועמען רופט מען דאָס „אידיאָט“? רופט זיך אָן מיין ברודער
אליהו:

— ווער עס פרעגט, דער איז עס...

ווי דערשטוינט איז ער אָבער געוואָרען, אז פון אונטער דער
ערד האָט זיך פּלוצים דערהערט אַ פאַרטומפט קול:
— איהר האָט אַ טעות, רב אליהו! ביקאָז דאָס זענט איהר
אליין טאַקי דער אידיאָט! — — — — —

ט.

פון דעמאָלט אָן געהט שוין מעהר ניט מיין ברודער אליהו און
די מאווינגפיקטשורט און וויל ניט הערען פון טשאַרלי טשאַפּלין.

XVII

מיר געהען פאַר גרעסערען די ביזנעס

XVII

מיר געהען פארגרעסערען די ביזנעס

א.

אין אמעריקע האָט מען פיינט שמעהן אויף איין אָרט. אין אמעריקע געהט מען פאָרווערטס. דאָס הייסט, מע וואַכסט, מע ווערט וואָס אַ טאָג גרעסער... די ביזנעס, וואָס מיר האָבען געדאַכט אויף אונזער סטענד, האָבען ניט געטראָגען אויף אויסצוראַלעטען אַ משפּחה פון, קיין עין-הרע, זיעבען פאַרשוין. האָבען מיר גענומען זוכען אַ גרעסערע ביזנעס. שוין ניט קיין סטענד, קיין טישעל הייסט דאָס. נאָר טאָקי אַ גאַנצע סטאָר. אַ קלייט הייסט דאָס. אין אמעריקע באַדאַרף מען לאַנג ניט זוכען. מע דאַרף נאָר נאָכקוקען, ווי איך האָב אייך שוין דערזעהלט, אין די פייפערס. דאָרט געפינט איהר וואָס אייער האַרץ גלויבט. טאָקי פון פויגעלמילך. דער חסרון איז, וואָס פאַר איין איינגעפיהרטע ביזנעס הייסט מען זיך גוט באַצאָהלען. אַ נאָמען קאָסט געלט. פאַר דער פירמע באַדאַרף מען אַמאָל מעהר באַצאָהלען, ווי פאַר דער סחורה. אַ סימן האָט איהר, אַז אפילו אונזער סטענד, וואָס האָט אונז אַריינגעבראַכט קוים צעהן טאָלער אַ וואָך, האָבען מיר אויך פאַרקויפט פאַר גוט געלט — נאָר צוליבע דער פירמע. אַ

נרינהארן האָט דאָס ביי אונז אָפגעקויפט. ער האָט זיך אפילו ניט שטאַרק נאָכגעפרעגט ביי אונז, וויפיעל מיר מאַכען. איהם איז געווען גענוג צו זעהען, אז זיעבען נפשות דרעהען זיך אַרום איין סטענד און מאַכען אַ לעבען. מסתמא איז דאָס אַ „ביזנעס“...

ב.

דעם סטענד האָבען מיר פאַרקויפט מיט דער גאַנצער סחורה, מיט די בעסקעטס, מיט די כלים און אפילו מיט דער שאַוויקייט. נאָר דעם סוד, ווי אזוי מע מאַנופעקטשורט סאָדערוואַסער, אַלערליי סיראַפּען, און, איבערהויפט, ווי אזוי מע מאַכט דעם געטראַנק, וואָס מע רופט איהם „סיידער“ — דאָס האָט מיין ברודער אליהו נישט געוואָלט אויסזאָגען פאַר קיין געלט ניט. ער האָט געזאָגט, אז איטליכער מאַנופעקטשורט דאָס, ווי ער פאַרשטעהט. לַמאי ער מאַנופעקטשורט וויין אויף פּסח? מיין ברודער אליהו'ס פּסח'גער וויין האָט אַ שם אין אַמעריקע. קוקט נישט דערויף, וואָס ער מאַנופעקטשורט איהם ערשט דאָס ערשטע יאָהר. אַלע אונזערע באַקאַנטע, וואָס דאוונען מיט אונז שבת אין אונזער כּתרילעווקער שוחל, האָבען אונז צוגעזאָגט, אז וויין אויף פּסח וועלען זיי ניט נעמען אין ערגיץ, נאָר ביי אונז. אונזער חבר פיני האָט אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג און צעפויקט איבער ניו-יאָרק, אז מיין ברודער אליהו מאַנופעקטשורט פּסח'גען וויין — מעג איהם טרינקען דער פּרעזידענט. אויף צו פויקען איז אונזער פיני אַ מויק. דאָ ווערט דאָס אָנגערופען: „אדווערטייזען“. פיני זאָגט, אז דערויף, דאָס הייסט אויף אַדווערטייזמענטס, שטעהט אַמעריקע. איטליכער סוחר מעג לויבען זיין סחורה. יעדער אַרבייטער מעג אַדווערטייזען זיין מלאכה. די גאַנצע וועלט מעג וויסען, אז מיין געטראַנק איז זויערעסיג. נאָר איך מעג מיר אַדווערטייזען, אז ס'איז זיסער פון צוקער. איהר מענט זיין איבערצייגט, אז מיין אַרבייט איז ניט ווערטה קיין פעני. נאָר איך קאָן עס מיר שאַצען,

אז ס'האָט די ווערטא אַ מיליאָן. עס אין אַמעריקע. אַ פּרייע
מדינא.

ג.

שטאַרק אויסגעפּויקט און צעאָרדנערטיווט איבער גאַנץ „דאָן-
טאָן“ מיין ברודער אליהו'ס פּסח'יגען וויין, האָט אונזער חבר
פיני אַוועקגערופּען מיין ברודער אויף אַ זייט און האָט איהם אַזוי
געזאָגט:

— הער זשע אויס, אליהו. איך האָב דיר אָרדנערטיווט דיין
פּסח'יגען וויין, וואָס מע דאַרף ניט בעסער. זעה'דושע, איך זאָל
ניט האָבען דורך דיר קיין בזיונות. וואָרום דו קאַנסט אָנמאַנר-
פעקטשורען אַזא וויין, ער זאָל זיין אַזוי געשמאַק, ווי דיין געטראַנק
אין דער אַלטער היים... זאָלסט דו געדענקען, אז דאָס איז אַמעריקע,
און דאָ טרינקט מען וויין, ניט קיין קוואַס...

דאָ האָט זיך מיין ברודער אליהו געפונען באַלעדיגט און האָט
נישט געוואָלט ענטפּערען פיני'ן קיין וואָרט אפילו. פאַר איהם
האָט שוין אָפּגעענטפּערט ברכא, מיין שוועגערין האָט אָפּגעצוואָגען
אונזער חבר פיני מיט אַ הייסען אַקראַפּ. זי האָט זיך אָנגערופּען
און האָט אַזוי געזאָגט:

— עמיצער, אַ פרעמדער, זאָל שטעהן ביי דער זייט און הערען
אזעלכע ווערטער, וואָלט ער זיכער געקאַנט מיינען, אז אין אַמעריקע
זענען לויטער מיוחסים און סטעקראַטען, וואָס טרינקען ניט קיין
אַנדער משקה, אַ חוץ וויין, און באַרען זיך אין האָניג און אין
שמאַלץ און אין אַלדאָס גוטס... לאָס איך האָבען די גליקליכע
יאָהר, וויפיעל קוואַרט סאַראָוועץ און ראָסעל פון אונגערקעס עס
ווערד דאָ אויסגעטרונקען אַ טאַג!... איך האָב אליין געזעהען
מיט מיינע אויגען איין אַלרייטניטשקע פון גרענד סטריט האָט
באַשטעלט איין עמער עפעלקוואַס מיט אַ מאַה זויערע עפעלעך,
קיסליצעס... און די ברכות זאָל איך האָבען, וואָס די קיסליצעס

זענען בעסער און געשמאקער פון די היגע אָרענדזשעס מיט די גרויפֿ-פרומס, וואָס מע ווייסט אפילו ניט, ווי אזוי מע שניידט דאָס און מיט וואָס מע עסט דאָס...
 איך געב ניט איבער ביוז'ן סוף אַלסדינג, וואָס ברכה האָט דאָ אַרויסגעזאָגט. וואָרום ברכה, אז זי הויבט אָן צו רעדען, וועט זי אזוי גיך ניט אַנשוויגען ווערען. פּיני ווייסט עס גלייך מיט מיר. רוקט ער אָן דאָס היטעל און נעמט דעם וועג. דאָס איז די בעסטע עצה. איך טהו אויך אזוי.

ד.

„קענדייִסגאַרטייִשאַנעריִיסמאַר מיט פינף רומס. גרויסער באַרגיין. גוטע ביזנעס. בעסטע נאַכבאַרשאַפט. אורזאַכע סינגעל. שנעל איבערגעבען.“ וואָס זאָגט איהר אויף דער עברו? אַיא, ס'איז ביי אַיך תּרנום-לשון? מע מוז אַיך פאַרטייטשען איטליכס וואָרט באַזונדער. אַניט, וועט איהר ניט פאַרשמעהן.
 דער פּשט איז אזוי: „עס ניט זיך איבער אַ קלייט, וואו מע פאַרקויפט קאַנפּעקטען, סיגאַרעטען, שרייבגעצייג, נאַזעמען און נאָך אזעלכע זאַכען. אַ גרויסע מציאה. מאַכט גוטע געשעפטען. די בעסטע שכנים. און מחמת דער בעל־הבית איז ניט קיין באַ-ווייבטער, דעריבער גיט ער איבער דאָס געשעפט וואָס גיכער...“
 דאָס האָבען מיר אַרויסגעלייענט פּונ'ם פּייפּער, און מיר האָבען אַלע דערפיהלט, אז דאָס איז פאַר אונז די ריכטיגע ביזנעס. גלייך ווי געמאַסטען. און מיר האָבען אָנגעהויבען געהן אַנקוקען די ביזנעס. פּריהער זענען געגאַנגען די מאַנסבילען. דאָס הייסט, מיין ברודער אליהו, אונזער חבר פּיני און מיר אינצווייען, דאָס הייסט, איך און מיין חבר מענדעל, וואָס מע רופט איהם שוין מייק. אונז זענען די ביזנעס געפעלען. דערנאָך זענען געגאַנגען די ווייבער: די מאַמע, מיין שוועגערין ברכה און פּיני'ס ווייב טייבעל. איז זיי גיט געפעלען. איטליכע פון זיי האָט געפונען איין אַנדער

חסרון. מיין מאמע האָט געזאָגט, אז ס'איז איהר צו-ווייט פון דער שוהל. דאָס הייסט, ס'איז אויף יענער גאָס אויך פאָרהאָן אַ שוהל. איז דאָס אָבער אַ פרעמדע שוהל. ניט אונזער כתרילעווקער שוהל. פרעגט ביי איהר אליהו, אויב אין דער שוהל איז דער אייגענער אידישער גאָט, וואָס אין יענער שוהל? ענטפערט איהם די מאמע, אז דער גאָט איז דער אייגענער, נאָר די אידען זענען אנדערע. זי איז צוגעוואוינט צו די כתרילעווקער אידען. מיט כתרילעווקער אידען, זאָגט זי, דאווענט זיך נאָר אנדערש. זי קאָן זיך ניט פאָרשטעלען, ווי אזוי וועט זי הערען איין אנדער בעל-תפלה, ניט אונזער הערש-בער דעם חזן?

ה.

דאָס איז דער מאמע'ס טענות. מיין שוועגערין ברכה האָט אויף די ביזנעס איין אנדער חסרון: וואָס וועלען מיר טהון, זאָגט זי, מיט אזוי פיעל רומס? צו וואָס דארפען מיר פינף רומס? האָט אונז אונזער שכנה פעסי די גראַבע געגעבען איין עצה: מיר זאָלען די איבעריגע רומס פארדינגען. אָפגעבען צו אַ פאָר קוואַר-מירזאנטען מיט קעסט. דאָ ווערד דאָס אָנגערופען: „אַריינגעמען באַרדערס“. אַ „באַרדער“ הייסט אַ שכן, אַ קוואַרטיראַנט. זאָגט ברכה: „נאָך דאָס פעהלט אונז. האָבען צו טהון מיט קעסט-קינדער“. און טייבעל זאָגט איהר נאָך אימליכס וואָרט, ווי אַ פאָפונאַי: „נאָך דאָס פעהלט אונז. האָבען צו טהון מיט קעסט-קינדער“... זאָגט פיני צו זיין ווייבעל: „טאָמער וואָלסט אַ זאַמאַל געזאָגט דיין אייגען וואָרט, ניט איבערסקייען ברכה'ס ווערטער?“... טרעט-אַרויס ברכה און קיהלט אָפּ אונזער פיני'ן: „אימליכער איז אַ מבין אויף יענעם, ניט אויף זיך“... און טייבעל חזר'ט איבער: „אימליכער איז אַ מבין אויף יענעם, ניט אויף זיך“... רופט זיך אָן פיני צו זיין ווייב: „וואָס וואָלסט דו געטהאָן, ווען דו זאָלסט זיין אליין?“ ענטפערט איהם ברכה: „וואָלט איך — זאָלט איך,

לעקאך — איז מקח" — און טויבעל זאגט איהר נאך: „וואָלט איד — זאָלט איד, לעקאך — איז מקח" — טהוט פּיני אַ שפּיי" אויס „טפו!" — און געהט אוועק.

1.

מיינט איהר, אז נאָר מיר אליין זענען געגאנגען אַנקומען די ביזנעס? עס האָבען זיך מטריח געווען אויך אונזערע מחותנים, אונזערע פריינד און באַקאַנטע. קודם כל איז געגאנגען אונזער מחותן, יונה דער בעקער. דערנאָך — זיין ווייב, אונזער מחותנת'טע, ריוועלע די בעקערין. ביידע מיט אַ מאָל קאָנען זיי ניט איבערלאָזען די קנישעס אויף הפקר. מוזען זיי אלע מאָל געהן איינציגווייז. דערנאָך איז געגאנגען משה דער איינבינדער. און נאָך איהם — פעסי די גראַבע... נאָר שאַ! דאָ מוז איד מיך אליין אונטערברעכען און זאָגען אויפ'ן היגען לשון: „עקסקוזו מי, איד האָב געמאַכט אַ מיסטיק". אויף אונזער מענטשליך לשון וועט דאָס הייסען: „האָט קיין פאַראיבעל ניט, איד האָב געהאַט אַ טעות". פריהער איז געגאנגען אונזער שכנה פעסי די גראַבע, דערנאָך ערשט איז געגאנגען איהר מאַן, משה דער איינבינדער. און נאָך זיי זענען געגאנגען גלאַט אַ פאָר באַקאַנטע גוטע פריינד, וואָס דאווענען מיט אונז אין איין שוהל, דאָס הייסט, אַ פאָר כּתרי-לעווקער אידען, וואָס פאַרשטעהען אין די ביזנעס. האָט זיי דער ביזנעסאָן ניט שען אויפגענומען. דאָס הייסט, ער האָט זיי פשוט דורכגעטריבען. ער האָט זיי געזאָגט, אז ער האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרנעשטעלט אזא גרויסע משפּחה! האָט דאָס מיין מאַמע פאַר-דראָסען. איז זי אוועק צו איהם מיט מיין שוועגערין ברכה. האָט איהם ברכה אָפגעשפּיעלט אַ וויזואַט, אז ער וועט זי האָבען צו געדענקען! דער סוף איז געווען, אז דער ביזנעסמאַן האָט גע-שוואָרען ביי גאָט, אז ער גיט אויף די ביזנעס נאָר צוליבע דעם, וואָס ער געהט חתונה האָבען. איצט האָט ער שוין חרטה. אַז אַ

אירינע, זאגט ער, קאן האָבען אזאַ מויל, ווי אונזער ברכה, איז ניט כדאי צו חתונה האָבען. שוין גלייכער, זאגט ער, בלייבען ביז'ן טוידט אַ סינגעלמאַן. דאָס הייסט, אַ בחור.

ז.

דאָס איז אָבער נאָר געזאָגט. דער ביזנעסמאַן איז אויס-געגאנגען פאַרקויפּען די ביזנעס, פונקט אזוי ווי מיר האָבען גע-חלש'ט נאָך די ביזנעס. ובפרט, אז אונזער סטענד האָבען מיר שוין כמעט פאַרקויפּט. איך זאָג „כמעט“, ווייל דער גרינהאַרן, וואָס איז געגאנגען איבערנעמען אונזער סטענד, האָט אונז מיט גוואַלד אַריינגעשטופּט צעהן טאָלער אַיין אויפּגאָב. דאָ הייסט עס אַ „דעפּאָזיט“. מיר האָבען שוין חרטה געהאַט, וואָס מיר האָבען ביי איהם גענומען דעם דעפּאָזיט. וואָרום דער גרינהאַרן איז געהאַנגען איבער אונז דעם גאַנצען טאָג, ער האָט שוין גאָרניט געוואָלט אָפּטרעטען פון אונזער סטענד. אַ איד אַ נודניק, אַ סך אַ גרעסערער נודניק פון מיין ברודער אליהו. מיין ברודער איז גאָלד אַקעגען איהם. ער האָט זיך אונז אזוי אַיינגעגעסען אין די בינער, אז מיר האָבען איהם געוואָרפען אין פנים אַריין זיין דעפּאָזיט. האָט ער אָבער ניט געוואָלט איהם נעמען צוריק. ער האָט זיך פאַרליעבט אין אונזער סטענד. ער איז געווען זיכער, אז מיר ווערען גליקליך. „אַ גרינהאַרן בלייבט אַ גרינהאַרן!“ ... אזוי זאָגט אונזער חבר פיני.

ה.

וואָס הייסט אַ „גרינהאַרן“? — פרעגט מיך עפּים גרינגערס! מיין חבר מייק ווייסט אויך ניט וואָס דאָס איז. מיר הערען, אז מע זאָגט „גרינהאַרן“ — זאָגען מיר אויך. איך בין אַ בעלן געווען אויף אַ משיקאוועסט אָפּמאָהלען דעם אידען, וואָס האָט אָפּגעהאַנג-

דעלט ביי אונז דעם סטענד, מיט א ווייס קריידעל אויף די שטיינער פונ'ם טראַטואַר. נאָר אויפ'ן שטערן האָב איך איהם צוגעזעצט אַ לאַנגען האָרן מיט גרינע קרייד. האָט איהר באַדאַרפֿט הערען די געלעכטערען, וואָס זענען געווען. אַלע האָבען דערקענט אונזער גרינהאַרן און אַלע האָבען געלאַכט. אַ חוץ מיין ברודער אליהו. ער האָט ניט געלאַכט. דאָס הייסט, שלאָגען האָט ער מיך ניט געשלאָגען. נאָר ער האָט מיך געצוואונגען, איך זאָל מיט אַ נאַסער שמאַטע אָפּווישען דעם גרינהאַרן. אַניט, וועלען מיר דאַרפֿען צאָה־לען שטראַף. פאַר יעדע זאָך צאָהלט מען דאָ שטראַף. פּרופּט אַ שפּיי טהון אין סטריט — וואַכסט־אויס אַ גאַראַדאָוואַי (דאָ הייסט ער „פּאָליסמאַן“). ער נעמט אַיך פאַר אַיין אויהער און פּיהרט אַיך אָפּ גלייך אין חר־גדיאַ אַריין (דאָ הייסט עס „פּאָליס־סטיישען“). און דאָרטען שטראַפּירט מען אַיך אָפּ אין פּינאָ טאָלער, זעהר שטראַנג אין אַמעריקע!

ט.

קערט איהר אודאי מיינען, אז דאָ איז אזוי ריין און זויבער, ווי אין אַנטווערפען, און קיינער שפּייעט ניט אויף דער סטריט? האָט איהר אַ טעות. מע שפּייעט און מע חראַקעט אויף וואָס די וועלט שטעהט. אַמעריקע — אַ פּרייע מדינה. סיידען אפּשר אויף דער פּינפטער עוועניו. און דאָס — ניט אומעטום. נאָר דאָרט, וואו די מיליאָנערען זיצען. מיליאָנערען שפּייען ניט. שפּייען שפּייעט נאָר דער, וואָס ס'איז איהם ניט גוט. און דעם רייכען איז דאָך גוט — וואָס וועט ער שפּייען? ..

XVIII

מִיר מוֹפֵעַן

XVIII

מיר מופען

א.

אין אמעריקע איז א מנהג — מע מופט. דאָס הייסט, מע פעקעלט זיך פון איין דירה אין דער אנדערער. פון איין ביזנעס אין דער אנדערער. יעדער איינציגער מוז מופען. מופט ער ניט מיט זיין גוטען ווילען, מאַכט מען איהם, ער זאָל מופען. דאָס הייסט, אז איהר צאָהלט ניט קיין דיר-הגעלט (דאָ הייסט עס „רענט“), גיט מען איין אויף אייך און מע וואַרפט אייך אַרויס. ווערד דאָס אָנגערופען, אז מע האָט אייך אַרויסגעמופט. דעריבער טאָרט איהר זיך ניט וואונדערען, אז מע טהוט אייך אַ פרעג: „ווען מופט איהר?“ און אז מע פרעגט אייך, מוזט איהר ענטפערען. פאַר ניט וועלען ענטפערען האָט מיין ברודער אליהו גע-חאפט אַ פסק פון אונזערען אַ קאָסטאָמער, וואָס גיט אונז צו לייווען פאַר מעטשעם (שוועבעלעך). דאָס הייסט, ער באַקומט פון אונזער סטענדר אלע וואָך אַ באַקסעל מעטשעם אָהן געלט. דאָ גיט מען שוועבעלעך אומזיסט. מע דאַרף גאָרניט וואַרטען, ביז מע וועט געבען. מע געהט צו און מע נעמט אַליין.

ב.

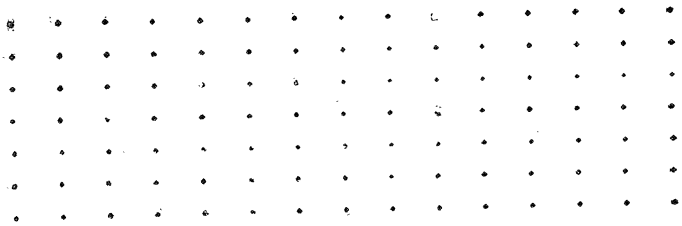
דער קאָסטאַמער, וואָס איך דערצעהל איך, איז אַ מאָדנער מענטש. עס איז כדאי, איך זאָל איך איהם אָפּמאַהלען. ווער ער איז און וואָס ער איז — ווייסען מיר ניט. וואו ער וואָהנט און וואָס זענען זיינע ביזנעס — ווייסען מיר אויך ניט. קיין דייכער מאַן, ווייזט אויס, איז ער ניט. דאָס זעהט מען נאָך זיין אויסגעדריבענעם קאָוט, וואָס ער בייט איהם קיינמאָל ניט איבער. נאָך זיין אָפּגעבאַרעט קאַפּעלישעל און נאָך זיינע געלאַטעטע שיד. דערפאַר איז ער אָבער זעהר איין אַקוראַטנע מענטש. ער קומט-צו אַלע טאָג אין דער זעלבער שעה און צו דער זעלבער מינוט. ער נעמט דעם מאָרגען-פייפער, טהוט אין איהם אַ קוק אַרײַן אויף דער ערשטער און אויף דער לעצטער פּיידוש, האַפט אַ קוק אויך אין דער מיט פונ'ם פייפער און לעגט איהם אוועק צוריק. קויפּען האָט ער נאָך קיין איינציג מאָל ביי אונז ניט געקויפּט קיין זאָך. אַ הויז, וואָס ער נעמט אַלע וואָך אַ באַקסעלע מעטשעס אומזיסט. און אַ הויז וואָס ער לייענט אַלע טאָג דעם מאָרגען-פייפער. האָט דאָס מיין ברודער אליהו מסתמא פאַרדראָסען. איין מאָל אַ חכמה, צוויי מאָל אַ חכמה. אָבער ניט אַלע טאָג. איז זיך מיישב אליהו איינמאָל און טהוט איהם אַ זאָג:

— עם קאָסט אַ פעני...

דער קאָסטאַמער טהוט זיך זיינס. דאָס הייסט, ער לייענט די ערשטע און די לעצטע פּיידוש פונ'ם מאָרגען-פייפער. מיין ברודער העכערט דאָס קול:

— עם קאָסט אַ סענט!...

דער קאָסטאַמער טהוט אַ קוק אין מיטען, לעגט צונויף דעם פייפער און לעגט איהם אוועק אויפ'ן זעלבען אָרט, ווי ער איז געלעגען.

[אויף דעם אָרט ווערען איבערגעריסען מאָטעל פּייסי דעם חזנ'ס מעשיות פון אמעריקע. "סיר מופען" איז געווען די לעצטע זאך, די לעצטע שורות, וואָס שלום-עליכם האָט געשריבען עטליכע טעג פאַר זיין אוועקגעהן פון אונז, שוין ליגענדיג אויף זיין טויטען-בעט. ער האָט נאָך אוועקגעשטעלט אַ גרויסען גע'כתיבה'טען אות "ג", נאָר נאָכ'ן גימל געהען אין מאַנסקריפּט לעדיגע ווייסע בלעט-לעך, אזוי אַז דער אונבעקאַנטער "קאָסטאַמער" אָהן אַ נאָמען בלייבט אונבעקאַנט, און די אלע ווייטעריגע בילדער און טיפען פונ'ם אידיש-אַמעריקאַנישען גהעטאַ-לעבען, וואָס האָבען גערעגט דעם שטענדיג-וואַכענדיגען דמיון פון אונזער גרויסען שילדערער אין זיינע לעצטע טעג, בלייבען פּערשלאָסען און פּערויגעלט פאַר דער אידישער ליטעראַטור.

וועגען דעם דאָזיגען לעצטען קאַפיטעל פון שלום-עליכם'ס שאַפען (און אַפּשר אויך וועגען דעם פּריהעריגען פּאַר-לעצטען קאַפיטעל פון "מאָטעל פּייסי דעם חזנ'ס אין אמעריקא") איז אונז, זיינע הויז-מענשען, אויסגעקומען צו הערען פון איהם אַליין. דיענסטמאַן דעם 9-טען מאַי, אין אָווענד, דאָס הייסט, פיער טעג פאַר זיין טויט, האָט מען מיך דורכ'ן מעלעפאַן אוועקגערוּפּען פון מיין אַרבייט און איבערגעגעבען, אַז שלום-עליכם רופּט מיך, אויך זאָל באַלד קומען. פון די דאָסטוירים האָב איך געוואוסט

און בין געווען זיכער, אז דעם קראַנקענ'ס לאַגע איז נײַט ערנסט און אז עס דאַרף נאָר נעמען עטליכע טעג ביז ער וועט געזונד ווערען. און דאָך האָט מיך דעם גאַנצען וועג, פון דער „איסט סייד“ ביז בראַנקס, געדריקט אַ מאַדנער שווערער אַננסט. איך האָב זיך בערוהיגט ערשט דעמאָלט, ווען איך האָב דערזעהען דאָס פענסטער פון שלום-עליכם'ס צימער, פון וועלכען עס האָט זיך געגאַסען אַ שטילער רוהיגער שיין.

איך האָב געטראָפּען שלום-עליכם'ן אויפ'ן בעט דוקא מונטער און עטוואָס אויפגעלעבט. מע האָט איהם געהאַט איינגעגעבען נאַהרונג אויף אַ קינסטליכען אופן, ווייל די דאָקטוירים האָבען גע-גלויבט, אז דאָס איז ביי איהם אַ נערוועזע מאַגען-קראַנקהייט. מיט עטליכע שעה צוריק, נאָכמיטאָג, בין איך געווען ביי איהם אין צימער, נאָר איצט האָט ער געזאָגט, אז איהם דאַכט זיך, אז ער האָט מיך נישט געזעהען שוין עטליכע טעג. מיט אַ שוואַכען שמייעל אויפ'ן אויסגעמוטשעטען געזיכט האָט ער דערזעהלט, וואָס פאַר אַ וואונדערליכע ווירקונג די קינסטליכע נאַהרונג האָט אויף איהם געמאַכט — עס האָבען זיך איהם ממש געעפענט די אויגען און ער זעהט פאַר זיך די ליכטיגע וועלט. צווישען אַנדער-רעם האָט ער מיך געפרעגט, צי מע ווייסט אין דער רעדאַקציע פון דער „וואַרהייט“ (וואו ער האָט די לעצטע צייט געשריבען), אז ער איז קראַנק, און האָט אונז דערזעהלט, אז היינטיגע נאַכט (דאָס הייסט, די נאַכט פון מאַנטאָג אַקעגען דיענסטאָג) האָט ער געשריבען, נישט קוקענדיג אויף די גרויסע יסורים, וואָס האָבען איהם נישט אָפּגעלאָזט אַ מינוט נישט. „איך ליג אזוי און ליג אַ גאַנצע נאַכט, — האָט ער דערזעהלט, דערביי שווער געחאַפּט דעם אָטהעם — שלאָפען קאָן איך נישט, די געדאַנקען טראָגען... וואָס זשע איז דער תכלית אזוי צו ליגען? זאָג איך צו דער מאַמע: וואָס וועל איך דאָ אויסליגען? ביז טאָג איז נאָך ווייט... אַמעהר, נישט אַהער די פען און די פאַפּקע מיט'ן פאַפּיער, וועל איך האָטש שרייבען. שרייבען איז מיר אַ סך גרינגער, וואָרום סאָי ווי סאָי

מומשען די געדאנקען, לאָזען ניט צורוה... און אָט אזוי פּאָוואָך
לינקע האָב איך אָנגעשריבען עטליכע קאָפיטלעך פון מאָטלען"...
און די עטוואָס מיעדע, הימעל־קאָלירטע אויגען, וואָס האָבען
די לעצטע טעג אָפּגעגעבען מיט אַ מאָדנע בלוויקייט, אַ ריינע, אַ
זוייטע, ווי די בלוויקייט פון הימעל, האָבען דערביי אויפגעשטראַהלט
מיט אַ סינדישי־קינסטלערישער בענייטטערונג.

דאָס זענען געווען די לעצטע שורות פון שלום־עליכ'ס שאַפּען
און דאָס זענען געווען זיינע לעצטע ווערטער, וואָס ער האָט גע-
רעדט וועגען זיין שרייבען. אויף מאָרגען איז זיין לאַגע געוואָרען
ערנסט, די דאָקטוירים האָבען זיך פּערלאָרען, און דאָס אומגליק
איז אויסגעוואַכסען נאָהענט, ווי אַ המאָרע...

דאָס לעצטע מאָנוסקריפט „מיר מופען“, האָטש ס'איז גע-
שריבען מיט שלום־עליכ'ס כאַראַקטעריסטישער פיינער און קלאַר
דער האַנדשריפט, איז דאָך צו דערקענען, אז ס'איז געשריבען גע-
וואָרען שוין ניט מיט אַ געזונדער לייכטער האַנד. די אותיות
זענען עטוואָס געצוקט און געקרימט, געהען ניט אומערום גלייך,
נאָך דאָ גרעסער און דאָ קלענער, און זענען שוין ניט אזוי פּערעלדיג
און געמאָקט, ווי דער בעריהמטער געמאָקטער פּערעל־כתב פון
שלום־עליכ'ס. עס איז אויך כמעט נישט צו בעמערקען אין דעם
דאָזיגען לעצטען כתב־יד קיין אויסגעמעקטע און פון־אויבען צוגע-
שריבענע שורות, אזוי ווי ס'איז תמיד געווען די געוואָהנהייט
פון שלום־עליכ'ס שטאַרק צו בעאַרבייטען און צו שליופען זיינע
ווערק. די עטליכע קליינע קאָפיטלעך זענען, אַפּנים, געשריבען
געוואָרען פון דער ערשטער האַנד און האָבען עטליכע טעג געוואַרט
אויף זייער מייסטער, ער זאָל זיי בעפּוצען אויף זיין שטייגער —
און האָבען זיך ניט דערוואַרט...

אַנמערקונג פון י. ד. בערקאָוויטש.

די וואסער־שמוץ

[דער ערשטער וואריאנט פון דעם קאפיטעל „מולטוב, מיר זענען שוין
אין אמעריקע וו“]

געשריבען אין יאָהר 1914

די וואסערשטוב

א.

א מורא'דיג גרויסע שטוב, אזוי גרויס כמעט ווי ביי אונז
צעהן שטיבער, אָדער אפשר נאָך מעהר.
און ווייס איז זי, די שטוב, ווייס ווי מילך, מיט קליינימשיקע
פענסטערלעך אַ סך. די פענסטערלעך זענען קיילעכיג, פון רייגעם
קרישטאָל און מיט רויטען באַצוויקעלט.
און קוימענס האָט די שטוב צוויי גרויסע, הויכע, כרייטע,
שוואַרצע קוימענס, וואָס פייפען אזוי שטאַרק, אז פון איין פּיף
אַ גוטען קאָנט איהר פאלען הלשות.
און שטעהן שטעהט די שטוב אויפ'ן וואַסער. אַ וואַסער-
שטוב.

דאָס הייסט, ניט זי שטעהט, נאָר זי געהט. גיך-גיך געהט
זי — זי לויפט כמעט. זי שניידט די חוואַליעס אויף צווייען
און גליטשט זיך, גליטשט זיך אויפ'ן וואַסער. זי הויבט זיך
ארויף און אַראָפּ, אַרויף און אַראָפּ — און מיר פאָהרען, מיר
פאָהרען קיין אַמעריקע!

ניט מיר אליין פאָהרען קיין אַמעריקע — מיט אונז פאָהרען
נאָך אַ סך, אַ סך אירען און ווייבער, מיט קינדער און אָהן קינדער.

און אלע אין איין שטאָרט אַרײַן. איך װײס אפילו, װי אַזוי זי הײסט. „נעײַארק“ הײסט די שטאָרט. אַ גרויסע שטאָרט! נאָך גרעסער פון װײען. און אַ אײדישע שטאָרט. אַ שטאָרט פון סאַמע אײדען. און רעדען רעדט מען דאָרט, װי מע רעדט בײ אונז. װי אלע מענטשען רעדען. מע רעדט אויף אײדיש.

— דאַנקען און לױבען יאָשקע דעם טױבען! מע'ט פאַר-שפּאַרען זיך ברעכען די צונג, װי מע האָט זיך געבראַכען אין בראָד, אין קראַקע מיט לעמבעריג, אין װײען און אין אַנטװערפען און אינ'ם שענעם לאַנדאָן, װאָס װאָלט שױן לאַנג געמעגט ברע-נען אויפ'ן פײער, ובפרט איצט, אַז מיר זענען שױן דאָרט נישטאַ. אַזוי זאָגט ברכה, מײן ברודער אליהו'ס װײב, װאָס האָט שױן לאַנג געװאַרפען אײן אומ'תן אויף אלע שמעדרט, און מעהר װי אַלץ — אויף לאַנדאָן.

ב.

איצט װײס איך פאַר געװײס, אַז מיר פּאַהרען קײן אַמעריקע. אפילו ברכה, מײן ברודער אליהו'ס װײב, איז מודה, אַז מיר פּאַהרען קײן אַמעריקע. ביז אַהער האָט זי אַלץ ניט געװאָלט גלױבען: „מיר פּאַהרען און פּאַהרען — און שמעהען אויף אײן אָרט“.

נאָר אײהר מײנט, אַז איצט איז זי שױן צופריעדען? װער — װאָס! ברכה איז קײנמאָל ניט צופריעדען. זי װײל נאָר װײען אײן זאָך: װער איז דער שלים-מול, װאָס האָט דאָס אויסגע-מראַכט אָט די דאָזיגע מדינה? — עס װאָלט אײהם געמעגט — זאָגט זי — אַרויסװאַרפען און פּײני'ן אַרײנוואַרפען!
דאָס מײנט זי אונזער חבר פּײני'ן, װאָס פּאַהרט מיט אונז קײן אַמעריקע.

וואָס האָט זי צו איהם? ווייל ער איז, זאָגט זי, דער גאַנצער צער חייב. ווען ניט ער, וואָלטען מיר איצטער, זאָגט זי, גער זעסען אין דער היים, ווי אַלע אירען, און וואָלטען זיך ניט גער שלעפט איבער ימים און מדבריות און וויסטענישען. ער, פיני הייסט עס, האָט אַרויפגעפיהרט, זאָגט זי, מין ברודער אליהו אויף אַ גליטש — מיר זאָלען פאַרקויפּען אונזער זאַלבע שטוב און פאַהרען קיין „מאַלעריקע“.

ג.

„מאַלעריקע“ — אזוי רופט דאָס אָן מין שוועגערין ברכה אַלע מאָל, ווען זי איז אין כּעס. און אין כּעס איז זי אָפט. כמעט ניטאָ דער טאָג, וואָס ברכה זאָל ניט זיין אין כּעס. אַ גליק, וואָס מין ברודער אליהו הערט זי, ווי דעם קאָטער, און אונזער חבר פיני — דער לאַכט זיך גאָר אויס פון איהר באַבע. איהר געדענקט דאָך מסתמא אונזער חבר פיני? איהם אַז מע דערעסט זיך שטאַרק, מאַכט ער אײך באַלד אויף יענעם אַ ליעדעל — און טהו איהם עפּים! אַנומעלטען האָט ער געמאַט אויף איהר, טאַקי אויף מין שוועגערין, הייסט עס, אַ ליעדעל — איז זי שיער ניט צעזעצט געוואָרען פאַר ביזן.

אַט אזוי הויבט זיך אָן דאָס ליעדעל:

איך האָב אַ חבר מוהרר אלי —
 באַשערט אַ מענטשען אַ הצלחה! —
 האָט ער אַ ווייב — ביז דער סטעלי,
 אַ שלאַק פּורעניות מרת ברכה,
 קיין עין־הרע ניט, אַ גראָבע,
 און אַ ברייטע, אײן אָסאָבע...

ווייטער געדענק איך נישט. איך געדענק נאָר, אז ברכה איז
אזש געווען בלוי פאר כעס. דעם כעס האָט זי אויסגעלאָזט צו
מיין ברודער אליהו.

דערנאָך האָט זי זיך געוואָלט נוקם זיין אין מיר. האָט
זיך די מאַמע אָנגענומען מיין קרוידע. האָט איהר ברכה גע-
יאָגט אַ גראָב וואָרט, אויסגעוואָרפען דעם טאַטען דעם חזן. האָט
זיך די מאַמע צעוויינט. האָט זיך אליהו צעשריגען אויף איהר,
אז זי מאַכט אונז אומגליקליך. מיר זענען נאָך ניט פאַרטייג,
זאָגט ער! וואָרום אז מיר וועלען אַריינקומען קיין אַמעריקע,
בשלוס, וועלען מיר ערשט דעמאָלט באַדאַרפען, זאָגט ער, נאָך אַ
מאָל באַווייזען, אז מיר האָבען, זאָגט ער, געזונטע אויגען.

נאָר איך האָב מיך אַ ביסעל פאַררעדט און האָב שיער פאַר-
געסען, אז איך האָב אייך נאָך גאַרניט דערצעהלט וועגען דער
וואַסערשטוב.

ד.

אַך, ווי שען דאָס איז! אַך, ווי גרויס! און אַך, ווי גוט
מיר איז!

אַ קייסער, זאָגט מען, איז גוט. מיר — איז בעסער. דאָ בין
איך בעל־הבית.

איך און דער קאַפיטאַן. אַ מענטש אַ גבור. גאָלדענע קנעפּ
מיט גאָלדענע „פאַלעטען“, און וואַנסעס מורא'דיגע, גראָבע, גרע-
בער ווי בערר. אין מיטען אויסגעגאַלט. אויגען — מחיה'דיגע.
זיי שמייכלען ביי איהם שטענדיג. אפילו דעמאָלט, ווען ער
בייזערט זיך. אַ דימענט פון אַ קאַפיטאַן! איך האָב איהם
ליעב — סכנות! איך האָב איהם אָפגעמאַהלט מיט אַ בלייערעל
אויף אַ שטיקעל פאַפיער, ווי ער שטעהט און געהט. אפילו מיט

די וואַנסעס. נאָר איך האָב עס צערויסען — אליהו זאָל ניט דערזעהן. ער האָט פיינט מענטשעלעך.

אליהו זאָגט, אז אַ קאָפיטאָן דאַרף קענען שווימען, ווי אַ פיש. און אונזער חבר פּינ לאַכט פון איהם. פּיני זאָגט, אז אַ קאָפיטאָן דאַרף ניט קענען שווימען. שווימען דאַרפֿען נאָר מאַטראָד-סען. אַ קאָפיטאָן, זאָגט פּיני, באַדאַרף נאָר זיין קלאָר אין דער געאַגראַפיע, ווי אַ איד אין אשׂרני. איהם דאַרף זיין, זאָגט ער, קלאָר דער ים, אזוי ווי אונז די יבשה. ער איז מחויב, זאָגט ער, צו וויסען, וויפיעל דער ים האַלט אין דער לענג און אין דער ברייט און אין דער טיעף. זאָגט איהם מין ברודער אליהו: „מילא, די לענג און די ברייט — קאָן מען נאָך ווי עס איז אויס-מעסטען מיט אַיין ארשין. וואָס וועסט דו אָבער טהון מיט דער טיעף?“ זאָגט איהם פּיני: „ביזט אַ בהמה!“ זאָגט איהם אליהו: „ביזט אַליין אַ פּערד. למאי זידעלסט דו זיך?“ זאָגט איהם פּיני: „ווי אזוי זאָל איך דיך ניט זירלען, אז דו הויבסט ניט אָן צו וויסען, זאָגט ער, וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך. אָט נעם, זאָגט ער, למשל, די שטערען אין הימעל. נו, ווייסט מען ניט וויפיעל שטערען ס'איז פאַרשאַן? און מע קאָן דען ניט, זאָגט ער, אויסרעכענען אלע ביי די נעמען?“ זאָגט איהם אליהו: „איב'ל דיר זאָגען דעם אמת — איך בין אויפ'ן הימעל נאָך קיינמאָל ניט געווען, און אויפ'ן ים פּאַהר איך און זעה אַרויס, אז ער האָט קיין גרונט ניט.“ זאָגט איהם פּיני: „נאַרעלע, נישט נאָר אַ גרונט, מע קאָן דיר אויסרעכענען אפילו וויפיעל טראָפען וואַסער געפינט זיך אין ים אַרום און אַרום.“ פּרעגט איהם אליהו שוין מיט אַ געלעכטער: „כ'וואָלט געוואָלט וויסען, ווי אזוי דו וועסט עס אויסרעכענען? סידען אפשר דיין פעטער דער זייגעראַכטער וועט דיר אונטערהעלפֿען...“

פאַרדריסט עס שוין פּיני'ן, נאָר ער מאַכט זיך ניט וויסענדיג. פאַר איהם שטעלט זיך אַיין זיין ווייב טייבעל. איהר קענט זי. איך האָב שוין וויפיעל מאָל גערעדט פון איהר. איך האָב

זי ליעב. זי איז א קלייניטשקע און א שטילינקע. נאָר זי האָט
א טבע — טאָמער ריחרט מען אָן איהר פיני'ן, איז חושד! האָט
זי אָפגעשפיעלט מיין ברודער אליהו'ן א וויואַט!
זי האָט איהם ניט געזאָגט נאָרניט. זי האָט איהם נאָר א
פרעג געגעבען: „מיט וואָס איז א בייגעל־בעקער שענער פון א
זייגערמאָכער?“

דאָס איז געווען א שטאָך אונז אַלעמען אויף אונזער מחותן
יונה דעם בעקער.

אודאי האָט דאָס אָנגעדיהרט ברכה'ן מעהר ווי אונז אַלעמען.
יונה דער בעקער — דאָס איז דאָך איהר טאַטע, וועט זי שווייגען?
א גליק, וואָס די מאַמע איז דערביי געזעסען, האָט זי זיי קוים־
קוים צענומען!

נאָר איך האָב מיך שוין וויעדער פאַררעדט און פאַרגעסען,
אז מיר האַלטען ביי דער וואַסערשטוב.

ה.

גוט איז נאָר אונז! מיר און דעם קאַפיטאַן. מיר ביידע
האָבען צו שאַפּען דאָ אויף אַלסדינג. ער, דער קאַפיטאַן, הייסט
עס, דאָרט אויבען ביי די קויםענס, און איך, מאַטעל פייסי דעם
חזנ'ס יונגעל, דאָ אויפ'ן צווישענדעס.

אויף אונז ביידען שמעהט די גאַנצע וואַסערשטוב. די שטוב
מיט איהרע אַלע קליינע שטיבלעך מיט דער גאַנצער מאַשין
נעריע, וואָס קלאָפט און טראַסקעט און הוידעט און פייפט און
קרעכצעט.

איטליכער האָט זיך זיין אַרבייט. דער קאַפיטאַן אויבען
טהוט נאָרניט. ער שמעהט נאָר און רעדט דורך א רעהר צו די
מאַטראַסען. און די מאַטראַסען — אָנגעהאָן אין לאַמפּאַסענ־
דיגע לויבלעך מיט קיילעכיגע היטעלעך — פיניען מיט דער נשמה.
וואָס מע הייסט זיי, דאָס טהוען זיי. מע הייסט זיי לויפען

אהער — לויפען זיי אהער. מע הייסט זיי לויפען אהין — לויפען זיי אהין. מע זאל זיי הייסען שפרינגען אין וואסער — וואָלטען זיי אויך געשפרינגען אין וואסער.

איהר האָט באַדאַרפט זעהן זייער אַרבייט נאָר אין אָנהויב, ביי'ם ברעג, איידער די וואַסערשטוב האָט געריהרט פון אָרט. זעה'וועה! ווי די רוחות, ווי די מלאכי-חבלה — אזוי האָבען זיי געאַרבייט.

קודם כל האָבען מיר באַדאַרפט דורכלאָזען די זאַכען. אַלע מענ'ס פעקלעך, אַלעמענ'ס קאָסטענס און אַלעמענ'ס בעטגעוואַנט. „באַזוש" ווערד עס אָנגערופען. אפשר צעהנטוויזנער שטיק באַזאָש. און אפשר מעהר.

און דאָס אַלסדינג האָט מען באַדאַרפט אַרויפפּעקלען אַרויף אויפ'ן שוף. אַ גוטע אַרבייט! איהר מיינט, מיט די הענט? חס וחלילה! וואו וועט איהר נעמען אזוי פיעל הענט? ס'איז פאַרהאַן אַ בעסערע עצה.

איין עלעפאַנט האָט איהר אַמאָל געזעהן? איין עלעפאַנט מיט אַ לאַנגען סנאָבעל? נו, איז פאַרהאַן אזאַ מאַשין, אַ גרויסע מאַשין, וואָס האַפט דעם אָפּבליק פון איין עלעפאַנט מיט אַ לאַנגען סנאָבעל. אַט הויבט זיך אויף דער סנאָבעל, דרעהט זיך כלומרשט שלעפּעריג אויף אַ זייט, לאָזט זיך אַראָפּ פּאַוואָלינקע, פּאַוואָלינקע. און אז ער לאָזט זיך אַראָפּ אויף דער ערד, טהוט ער מיט אַ מאָל אַ האַפּט-אויף צעהן-צוואַנציג-דרייסיג קאָסטענס און קעסטלעך, דרעהט זיך אויס צוריק אַרויף און לאָזט זיי אַראָפּ אויפ'ן שוף.

דערנאָך נאָך אַ מאָל זיך אויפגעהויבען, נאָך אַ מאָל זיך אויסגערעהט, אַ האַפּ די קאָסטענס מיט די קעסטלעך, און וויעדער אויפ'ן שוף.

אַט אזוי האָבען מיר ביסלעכווייז אַריבערגעפּעקעלט דעם גאַנצען באַזאָש. מיר ביידע, איך און דער קאַפיטאַן, זענען ניט אָפּגעטראַמען ביי'ן סוף.

דערנאך האָט זיך ערשט אָנגעהויבען ביי אונז די רעכטע אַרבייט. געה ריהר אזא מאַכניע פּונ'ם אָרט! אַי-אי, וואָס מיר האָבען צעאַרבייט! דער קאַפיטאַן איז ניט אָפּגעטראָטען פּונ'ם טרייבעל. די מאַטראַסען זענען אַרומגעלאָפּען ווי די משוגעים. און איך בין אויפ'ן צווישענדיק. די הענט האַלט איך אין די קעשענעס און געב אַכטונג אויף דער אַרבייט, ווי די וואַסער-שטוב ריהרט וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער און אַלץ גיכער. און איך קוק אַראָפּ אין ים אַרײַן, און איך מײַן, אַז מײַן ברודער אליהו איז גערעכט:

דער ים האָט ניט קיין גרונט!

ג.

זינט איך לעב האָב איך נאָך קיינמאָל ניט געזעהן אזוי פיעל מענטשען, איך מײַן, אזוי פיעל אידען, ווי דאָ, ביי אונז אין וואַסערשטוב, אויפ'ן צווישענדיק.

— קיין עין-הרע! קיין בייז אויג! — זאָגט די מאַמע און טרערען שטעהען איהר אין די אויגען.

א סך פון זיי האָבען מיך דערקענט. און א סך האָב איך דערקענט. איך וואַלט געמעגט שווערען, אַז איך האָב זיי געזעהן — איך געדענק שוין ניט וואו: צי אין קראַקע, צי אין לעמבעריג? צי אין וויען ביי דעם „אַליאַנץ“, צי אין אַנטווערפּען ביי דער „עזרה“? מע באַדאַרף אַ פּרעג טהון ביי דער מאַמע. זי קער וויסען. נאָר איך וועל נאָך צייט האָבען שפּעטער. דער ווייל דאַרף מען פאַהרען. האָב איך מיך אַוועקגעזעצט אויף אײַן אַיזערנער טומבע רייטענדיג און קוק גאָר אין הימעל אַרײַן.

איך ווייס ניט, צי איז דאָס הימעל, צי איז דאָס וואַסער? אַט איז עס, דאַכט זיך, הימעל, און אַט איז דאָס וואַסער, און אַט איז דאָס שוין וויעדער הימעל. און די וואַסערשטוב מיט אַלע

מענטשען און מיט אלע זאכען הויבט זיך ארויף און אראפ, ארויף און אראפ, און מיר פאָהרען, מיר פאָהרען — קיין אמעריקע!

האָב איד אָבער פיינט זיצען לעדיג. שטעה איך אויף און לאָז מיר באַטראַכטען די וואַסערשטוב פון אלע זייטען. זעה איך מענטשען, אין רויטע זשילעטען אָנגעטראָגן און מיט גאַלדענע קנעפּ.

די דאָזיגע מענטשען זענען געשטעלט געוואָרען אויף צו באַדענען אונז. זיי הייסען דאָ אַ מאָדנעם נאָמען. „סטירװאַרטס“ רופט מען זיי. און זייער עוברת איז: זיי טראָגען אַרום אין גרויסע בעקענס בל'ערליי מינים עסענוואַרג און פלעשלעך מיט משקה און סיפּאָנעס מיט זעלצערװאַסער און מיט לימענאַדע.

איך האָב ליעב לימענאַדע דאָס חיות! אין לאַנדאָן האָב איך מיר באַקענט מיט דער דאָזיגער משקה. דאָרטען רופט מען דאָס „לעמאָנעיד“. האָט זיי מיין שוועגערין ברכה אויסגעלאַכט מיט זייער לשון. אז פּייה איז ביי זיי פּינה, אַ קאָפּיקע איז אַ פעני, טיימעס איז צייט און לימענאַדע איז גאָר „לעמאָנעיד“ — מעג עס ניט ברענען אויפ'ן פייער?

אזוי זאָגט ברכה. און איך זאָג: לאָז זיין לימענאַדע, לאָז זיין לעמאָנעיד, אבי ס'איז גוט. ס'איז זיס און סע שמשפעלט ביי דער צונג.

איין חסרון האָט עס — מע באַדאַרף דערפאַר צאָהלען. און צאָהלען איז מיין ברודער אליהו (ער איז דאָך דער קאַסירער) קיין בעלז ניט. ער זאָגט, אז אַ שיפּסקאַרטע איז שוין מיט אלע מען. מיט עסען און מיט טרינקען און מיט אַלסדינג.

אָ, וואָס פאַר איין עסען, וואָס פאַר אַ טרינקען מעג ניט אונז דאָ! דריי מאָל אַ טאָג. פיער מאָל אַ טאָג. פינף מאָל אַ טאָג. עס האָט גאָר קיין שיעור ניט. און צום מיינסטען עסען מיר דאָ „פעמעיעטעס“.

איך זעה אָבער, איהר ווייסט ניט, וואָס הייסט עס, „פעטעיר-טעם“. וואָס איז דאָס? און מיט וואָס עסט מען דאָס?
 עסען עסט מען דאָס מיט ברויט און מיט געבראָטענעם הע-דינג, און א טעם האָט דאָס פון קארטאָפלעס.
 דאָס הייסט, ס'איז טאָקי אונזערע קארטאָפלעס, נאָר דאָ הייסט עס „פעטעיטעס“.

מיין שוועגערין ברכה זאָגט אפילו, זי זאָל האָבען די ברכות, וואָס אונזערע קארטאָפלעס זענען בעסער און זיסער און געשמאַקער. נאָר ווער האָרט זי, וואָס זי זאָגט? אפנים, ס'איז דען פארהאן א זאך אויף דער וועלט, וואָס זאָל איהר געפעלען?
 איך האָב מורא, אז זי וועט קומען קיין אמעריקע, זאָל איהר אמעריקע חלילה אויך ניט געפעלען.

וואָס דארפט איהר מעהר — אז אפילו די וואַסערשטוב, וואָס מיר פאָהרען אויף איהר, זאָגט זי אויף איהר אויך א חסרון. איך זאָל האָבען די ברכות, זאָגט זי, וואָס ביי אונזער לייזער'ען אין בויד איז בעסער! דאָרטען, זאָגט זי, אז מע פאָהרט, פאָהרט מען. און דאָ שלעפט מען זיך און מע שלעפט זיך און סע נודעט אַרויס די נשמה. דער מאַמע'ס מילך, זאָגט זי, האָב איך זיי שוין אוועקגעגעבען!...

ז.

דאָס מיינט זי די קרענק, וואָס מיר האָבען געקרענקט דעם ערשטען טאָג פון אונזער נסיעה אויפ'ן ים. ס'איז געווען א שטורעמווינט און ס'האָט געוואָרפען אונזער וואַסערשטוב העכער הייזער. איז אונז אַלעמען געוואָרען נישט גוט אויף צו חלש'ען. א סך האָבען טאָקי גע'חלש'ט. ערגער ווי גע'חלש'ט. געווען כמעט ווי געשטאַרבענע. טייבעל, פיני'ס ווייב, האָט מען גע-ראַטעוועט מיט הייסע האַנטיכער. די מאַמע האָט געבעטען אויף

זיך דעם טוירט. מיין ברודער אליהו איז געלעגען מיט'ן פנים אראָפּ און געוויינט, ווי אַ קליין קינד. ברכה, זיין ווייב, האָט אזש אויפגעהערט צו שילטען זיך. ס'איז איהר פאַרגאַנגען אזעלכס, אז זי האָט שוין גאָר פאַרגעסען, וואוהין זי פאַהרט און וואו זי איז אין דער וועלט. די גרינע גאַל האָט זי אוועקגע- געבען!...

גאָר איין פּיני האָט זיך געהאַלטען ווי אַ קאַזאַס. ער איז אַרומגעלאָפּען, די הענט אין די קעשענעס. געקוקט דורך די ברילען ארויף. איין הויז אַראָפּ, איין הויז פאַרקאַמטעט. דאָס האַלמזיבעל איז פאַרפאַהרען ווייס איך וואוהין. ער האָט אַרומ- געשפּאַנט הין און צוריק איבער'ן צווישענדעק און האָט געמאַכט חווק פון דער גאַנצער וועלט, גערעדט, געשאַמען מיט ווערטער: בחמות! פּערד! אַכסען! ווייסען ניט, אז ס'איז דאָ אַ „זאַקאָן פּריראָדע"! אז וויבאַלד עס וואַרפט מיך אַהער — דאַרף איך מיך נעמען אַהין. און אז עס וואַרפט מיך אַהין — דאַרף איך מיך נעמען אַהער. דאָס איז דאָך אַ זאַקאָן פּריראָדע!...

אַ מחיה אַנצוקוקען אונזער חבר פּיני'ן בעת ער קאָכט זיך. איך זאָל ניט מורא האָבען פאַר מיין ברודער אליהו, און ס'זאָל מיר אזוי ניט וועה טהון דער קאַפּ, וואָלט איך איהם אַראָפּגע- האַפט מיט'ן בלייערעל אויף פאַפּיער מיט די הויזען און מיט די ברילען, ווי ער שפּאַנט אַרום און שרייט „זאַקאָן פּריראָדע". עס וואָלט מיר צוגעקומען אַ שטיק געזונט.

פּיני האָט אזוי לאַנג גע'טענה'ט „זאַקאָן פּריראָדע", ביז ער האָט געמוזט אַפּטרעטען אויף אַ זייט. אַנגעבויגען זיך און באַוויזען דעם אייגענעם „זאַקאָן פּריראָדע", וואָס אַלע...

דערנאָך, אז ס'איז געוואָרען שטילער, אויס שטורעמוויינט, און די זון האָט זיך באַוויזען — האָבען אַלע אויפגעלעבט. און פּיני איך בתוכם.

ער האָט שוין מעהר ניט גערעדט פון „זאַקאָן פּריראָדע".

ת.

אבי איך האָב געמיינט, אז נאָר ביי אונז אין צווישענרעם
איז אַ וועלט. צום סוף לאָזט זיך אויס, אז אַחוץ אונז, עמיגראַנט-
טען, פּאָהרען אויף דער וואַסערשטוב נאָך אַ סך, אַ סך מענטשען.
צום מיינסטען פּריצים, שדרות, אַפיצירען, גענעראַלען.

און רייכע אידען. מיליאָנשטיקעס!

פון זייערמועגען איז פאַרהאַן ביי אונז אין וואַסערשטוב
באַזונדערע שטיבלעך. „קעבקעס“ הייסען דאָ די דאָזיגע שטיב-
לעך. אימליכער אין אַ באַזונדער שטיבלעך.

אַ רחמנות — זיי קאָנען ניט זיצען אַלע אינאיינעם, ווי מיר,
עמיגראַנטען, אויפ'ן צווישענרעך. זיי, אז זיי ווילען זיך זעהן
איינס מיט דאָס אַנדערע, מוזען זיי אַרויסקריכען פון זייערע
גאָרעס און אַרויפדראַפּען זיך העט'העט אויף טרעפּ אַרויף. און
דאָרט איז פאַרהאַן אַזאַ זאַל, וואו מע געהט זיך צונויף אַלע
מיליאָנשטיקעס אינאיינעם און מע רעדט און מע שמועסט און
מע עסט.

איך וואָלט אַ בעל'ן געווען וויסען, וואָס עסען זיי? איך
„פעטעמעס“ מיט געבראָטענעם הערינג?

איך וואָלט גלאַט אַ בעל'ן געווען אַ קוק טהון, וואָס טהוט זיך
דאָרטען. איך בין דאָרטען נאָך נישט געווען, נאָר איך וועל זיין,
איך וועל געוויס זיין.

איך וואָלט שוין לאַנג געווען דאָרטען — לאָזט מען מיך ניט.
אַ ביסעל לאָזט ניט די מאַמע — זי האָט ביי מיר גענומען אַ
האַנט תקיעת-כּף באַלד ווי מיר זענען אַרויף אויפ'ן שייף, אז איך
וועל ניט אָפּטרעטען פון איהר אויף אַ האָר. און אַ ביסעל לאָזט
מיך ניט מיין ברודער אליהו. ער האָט מיר צוגעזאָגט, אז טאָמער
וועל איך זיך דערוועגען ערגיץ געהן אָהן זיין וויסען, בלייב איך
אָהן איין אויהער. דאָס הייסט, איין אויהער וועט ער מיר אָפּ-
דייסען, דעם אַנדערען וועט ער מיר איבערלאָזען.

מאָהלט אייך, עס רעדט זיך נאָר אזוי! וויפיעל מאָל האָט ער מיר צוגעזאָגט, נאָך אין לעמבעריג און אין וויען און אין אַנט-ווערפען און אין לאָנדאָן, אז ער מאכט מיך פאַר אַ קאַליקע? דאָס זאָגט ער נאָר אזוי בעת ער איז אין כעס. דעמאָלט פלעגט ער זיין כמעט כסדר אין כעס. איצט שוין ניט. איצט איז ער מיט אַ מאָל געוואָרען ווייך, ווי פומער. איך ווייס אפילו פאַר וואָס. ער האָט אַליץ מורא געהאַט פאַר דער מאַמע'ס אויגען. טאָמער לאָזט מען זי ניט אַרויף אויפ'ן שיף — וועלען מיר ניט קאָנען פאַהרען קיין אַמעריקע.

האָט גאָט געטהאָן אַ נס — מע האָט דער מאַמען דורכגע-לאָזט. מע האָט איהר אפילו קיין קוק נישט געטהאָן אין די אויגען אַרײַן. פאַרקעהרט — מע האָט זי נאָך אונטערגעשטופט, זי זאָל שוין גיכער אַרויפגעהן אויפ'ן שיף מיט איהרע פעקלעך. פאַר פרייד האָט זי זיך דערנאָכדעם אַזש צעוויינט. האָט איהר מיין ברודער אליהו גאָכדעם פירגעהאַלטען: נו? וואָס האָב איך דיר געזאָגט? האָסט דו באַדאַרפט פאַרגיסען אזוי פיעל טרערען? ענטפערט איהם די מאַמע און ווישט זיך די אויגען:

— פון וואַנען ווייסט דו, אז דאָס האָבען נישט געמאַכט מינע טרערען?

און זי וויינט שוין וויעדער!

ווערד מיין ברודער אליהו אויסער זיך. ער בייסט זיך די פינגער און רעדט צו איהר שטיל, און מעהר אויף לשון-קודש, בכדי די מאַטראַסען מיט די „סטיווואַרטס“ זאָלען ניט פאַר-שטעהן:

— וויש אויס די עינים, וואָרום אידער מיר הלכ'ענען אַרײַן אין דער מדינה, קאָן מען אונז נאָך דריי מאָל זאָגען השיבנו נאָזאד...

קאָן דאָך אַבער ברכה קיין עולָה ניט ליידען. זאָגט זי צו איהם:

— בייס דיר אָפּ די צונג!

זאגט איהר אליהו:

— פרה אדומה.

פרעגט איהם ברכה:

— וואָס הייסט דאָס?

מישט זיך שוין אַרײַן אונזער חבר פּיני און פאַרטייטשט

איהר די ווערטער „פרה אדומה“:

— אז דער מאן איז א פרא אָדם, איז דאָס ווייב א פרה אדומה.

ענטפערט איהם אָפּ ברכה:

— מע דאַרף ניט האָבען קיין גרעסערען פרא אָדם, ווי דו

ביזט.

פאַרדריסט עס פּיני'ס ווייב, טייבלען, און זי טהוט א זאָג

גלאַט אזוי אין דער וועלט אַרײַן:

— גאָט האָט ניט געהאַט וואָס צו טהון, איז ער געגאַנגען

און האָט דעם גאַנצען שכל מיט דער גאַנצער חכמה אוועקגע-

שענקט צו יונה דעם בעקער מיט זיינע קינדער.

מאָהלט אײך, טייבעל וואָלט זיך ניט גענאַרט פון מיין שווער

גערין ברכה פאַר אזא שטאַכּוואָרט. האָט זיך געטראָפּען א נס.

וועט איהר הערען, וואָס אין א וואַסערשטוב קאָן זיך פאַרלויפּען.

ט.

אזוי ווי מיר זיצען און שמועסען זיך אויס, וואכסט-אויס,

ווי פונ'ם ים אַרויס — טרעפט ווער? — נחמן דער סטאַלער.

איהר דאַרפט איהם געדענקען. דאָס איז דאָך טאַקי דער

נחמן מיט'ן רויטען נאָגעל פון לאַק, וואָס האָט געהאַט אוועקגע-

קויפט ביי אונז אַמאָל די גלעזערנע שאַפּע, בעת דער טאַטע, עליו

השלום, איז געלעגען קראַנק און ס'איז ניט געווען, מיט וואָס

איהם צו ראַטעווען.

נחמן איז געקומען דעמאָלט מיט זיינע צוויי בנים, קאָפּעל

און מענדעל, אַרויסגעטראָגען די שאַפּע און צעבראַכען דאָס גלאַז.

דערזעהן א באקאנטען אירען, פון איין שטאָרט, האָבען מיר זיך אלע אַ לאַז געגעבען צו איהם :

— רב נחמן! ס'איז איהר ?
 — ווער דען ?
 — איהר אויך דאָ ?
 — פאר וואָס ניט ?
 — אויך קיין אמעריקע ?
 — איך בין דען קיין איד ניט ?
 — וואוהין — קיין נעיאָרק ?
 — וואוהין דען ?

און ס'איז אוועק ביי זיי א שמועס פון דער היים און פון דער נסיעה, און פון דער גע'גנב'עטער גרעניץ, און פונ'ם קאָמיר-טעט, און פונ'ם אויגען-דאָקטאָר, און דער עיקר פון אונזער שטאָרט און פון איהרע מענטשען — טויזענטער, טויזענטער באקאנטע. וואָס מאַכט דער ? וואָס מאַכט יענער ? ווער איז געבליבען אין דער היים און ווער איז אַרויסגעפאָהרען קיין אמעריקע ? לאַזט זיך אויס, אז אַרויסגעפאָהרען זענען אהין כמעט אלע. אַך, ווי פרייליך עס דאַרף איצט זיין אין אמעריקע! מיר'ן קומען צו פאָהרען, וועלען מיר טרעפען טויזענטער באקאנטע — די גאַנצע שטאָרט! און אונזער שכנ'טע פעסי די גראַבע, מיט איהר מאַן משה דעם אייגבינדער, מיט איהר גאַנצער האַליאַסטרע, און מיין חבר הערשעל, אָט דער, וואָס מע רופט איהם „ושתי". אלע וועלען אונז פאָהרען אַקעגען. אלע וועלען אונז אָפגעבען שלום-עליכם. ס'וועט אונז זיין גוט און וואויל און פרייליך.

ווי דערלעבט מען דאָס שוין! וויפיעל דאַרף עס נאָך גע-רויערען ? וויפיעל טעג האַרפען מיר נאָך זיין דאָ, אין דער וואַסערשטוב ?

וועמען פרעגט מען ? מיין ברודער אליהו'ן ? — האָט ער פיינט, אז מע דולט איהם מיט אזעלכע זאַכען. ער קאָן אייך אַרָאָפלאַזען אַ פאַטש, אז איהר זאָלט זיך באַוואַשען!

פרעגען ביי אונזער חבר פיניץ? — האָט ער אַ טבע: אָדער
ער ענטפערט אייך מיט אַ שנעל אין ליפּ, אָדער מיט אַ ווערטעל:
— אז דו וועסט אלסדינג וויסען, וועסט דו גיך אלט זוערען.

אָדער:

— מ'עט אזוי לאַנג פּאָהרען און פּאָהרען, ביז מ'עט קומען
צו פּאָהרען.

אָדער:

— זיין רוהיג. מ'עט דיר שיקען זאָגען דורכ'ן שילאָטען-
שמש.

אָדער גאָר:

— וויש אָפּ די נאָז...!

איכ'ל בעסער פרעגען ביי דער מאַמען.

געה איך צו צו דער מאַמען — וויינט זי! וואָס איז די
מעשה? — נחמן דער סטאָלער האָט איהר דערצעהלט, אז ענטעל
איז געשטאָרבען.

דאָס איז אונזערע אַ שכנה, און טאָקי אַ שטיקעל אייגענע.
מחותנ'עשאַפט.

אונזער מחותן יונה דער בעקער האָט געהאַט אַ שוועסטער,
איטע-מייטע. זי איז שוין לאַנג אויף דער אמת'ער וועלט. איז
דאָס איהרע אַ שנור. אַ געוועזענע שנור. זי האָט מיט איהר
מאָן געהאַט גע'נט זיך און נאָך אַ מאָל חתונה געהאַט. דוקא
פאַר איין אלמן, און דוקא גוט געטראָפּען. אָהן קינדער. דאָרף
זיך טרעפען איין אומגליק: זי צינדט אָן אַ לעמפעל, פּלאַצט
דאָס גלעזעל. האַפט דער רוח דאָס גלעזעל. ניין! שרעקט זי
זיך איבער און לאָזט-אָרויס דאָס לעמפעל. גיסט זיך אויס דער
קאָרעסין. צינדט זיך אָן אויף איהר דאָס קליידעל און הויבט אָן
ברענען. נעם זשע און וואָרף אַראָפּ דאָס קליידעל — ניין! לויפט
זי אָרויס אין דרויסען און מאַכט אַ נואַלד, צעלאָזט זיך דאָס
קליידעל און עס צעבלאָזט זיך דאָס פייער נאָך שטאַרקער. וויל
מען זי ראַטעווען — לאָזט זי זיך ניט. לויפט און שרייט:

„אידען, ראטעוועט!“ ברענט זי ווי א ליכט. געוואָרען שוואַרץ,
ווי אַ האַלעוועשקע. דריי טעג מיט דריי נעכט געמוטשעט זיך און
ערשט אויפ'ן פּערטען טאָג נעשטאַרבען.

י.

— ברוך דיין אמת! ווער בעט אייך איהר זאָלט דער
צעהלען אַזעלכע מעשיות, בכדי מיין מאמע זאָל האָבען וואָס
צו באַוויינען און אויסוויינען דאָס לעצטע ביסעל אויגען?
אזוי זאָגט מיין ברודער אליהו און פאַלטאָן אויפ'ן סטאַלער.
פאַרענטפּערט זיך דער סטאַלער, אַז ערשטענס, וועלען מיר
אַלע שטאַרבען. קיינער וועט זיך פּונ'ם מלאך-המות ניט אויס-
דרעהען, ניט אויסקויפען און ניט אויסבאַהאַלטען זיך. און וועמען
דער טוידט איז באַשערט, וועט ער איהם אפילו אין אַמעריקע
אויך טרעפען, ווי מיר האָבען געזאָגט היינטיגען ראש-השנה אינ'ם
ונתנה-תוקף: מי באש ומי במים...

שלאָגט איהם איבער מיין ברודער אליהו:

— איהר זענט דען געוואָרען אַ מניד, וואָס איהר האָט זיך
אָוועקגעשטעלט זאָגען מוסר? איהר זענט, דאַכט זיך, געווען
אַמאָל אַ איד אַ סטאַלער.

— געווען אין דער היים אַ סטאַלער, און מיט סטאַלעריי
וועל איך זיך פאַרנעמען אין אַמעריקע.

— וואָס זשע האָט איהר זיך דערמאַנט פּלוצים אינ'ם ונתנה-
תוקף?

— וואָס הייסט? ס'איז דאָך עפּים היינט עשרת-ימית-שובה
אויף דער גאַנצער וועלט!...

שאַט! איך האָב גאָר פאַרגעסען, אַז מיר האָבען זיך אויפ-
געזעצט אויפ'ן שיף באלד נאָך ראש-השנה, און אַז מיר האָבען
איצט עשרת-ימית-שובה! אויב אזוי, האָבען מיר דאָך באלד
יומ-טבור.

ניט שוין זשע וועלען מיר האלטען יום-כפור אָט דאָ, אין דער
 וואסערשטוב? אָט דאָ וועלען מיר שלאָגען כפרות? אָט דאָ
 וועלען מיר זיך פארפאסטען און אָפפאסטען? אָט דאָ וועלען מיר
 דאוונגען? זיך שלאָגען על-חטא? און וואו וועלען מיר נעמען א
 חזן? איין עמוד? א ספר-תורה? און א שופר אויפ'ן לעצטען
 בלאָז? און חלש-מראַפענס? און נאָך און נאָך א סך אַזעלכע
 זאכען, וואָס מע קאָן זיך אָהן דעם יום-כפור ניט באַגעהן?

אין וואסערשטוב יום-כפור?

יום-כפור אויפ'ן וואסער?!...